

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE FARKLILAŞTIRILMIŞ
ÖĞRETİM YÖNTEMİNİN ÖĞRETMEN VE
ÖĞRENCİLERE ETKİSİ: BİR EYLEM ARAŞTIRMASI**

**Hazırlayan
Zeyneb AKDEMİR**

**Danışman
Doç. Dr. Mustafa ÖZTÜRK**

Yüksek Lisans Tezi

**Haziran 2019
KAYSERİ**

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE FARKLILAŞTIRILMIŞ
ÖĞRETİM YÖNTEMİNİN ÖĞRETMEN VE
ÖĞRENCİLERE ETKİSİ: BİR EYLEM ARAŞTIRMASI**

(Yüksek Lisans Tezi)

**Hazırlayan
Zeyneb AKDEMİR**

**Danışman
Doç. Dr. Mustafa ÖZTÜRK**

**Haziran 2019
KAYSERİ**

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Zeyneb AKDEMİR

“Sosyal Bilgiler Dersinde Farklılaştırılmış Öğretim Yönteminin Öğretmen ve Öğrencilere Etkisi: Bir Eylem Araştırması” adlı Yüksek Lisans tezi, Erciyes Üniversitesi Lisansüstü Tez Önerisi ve Tez Yazma Yönergesi’ ne uygun olarak hazırlanmıştır.

Hazırlayan

Zeyneb AKDEMİR

Danışman

Doç. Dr. Mustafa ÖZTÜRK

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi ABD Başkanı

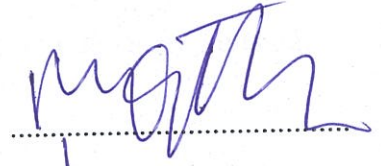
Prof. Dr. Önder ÇAĞIRAN

Doç. Dr. Mustafa ÖZTÜRK danışmanlığında Zeyneb AKDEMİR tarafından hazırlanan “Sosyal Bilgiler Dersinde Farklılaştırılmış Öğretim Yönteminin Öğretmen ve Öğrencilere Etkisi: Bir Eylem Araştırması” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

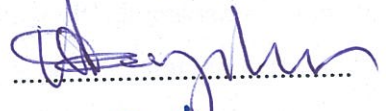
25 / 06 / 2019

JÜRİ:

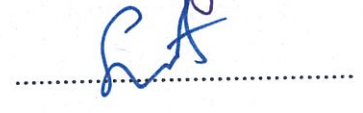
Danışman : Doç. Dr. Mustafa ÖZTÜRK

Üye : Prof. Dr. Abdullah SAYDAM

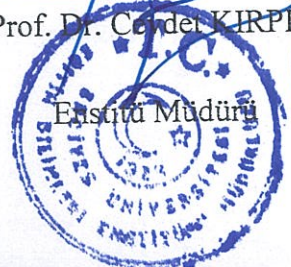
Üye : Doç. Dr. Semih AKTEKİN

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun 26/08/2019 tarih ve ...37-03.....sayılı kararı ile onaylanmış olup, öğrencinin mezuniyet tarihi ..15/08/2019' dir.

26 / 08 / 2019
Prof. Dr. Ceylan KIRPIK

ÖNSÖZ

Sosyal bilgiler dersinin en temel amacı bireyin topluma uyumunu sağlayabilmektir. Bunun için bu derste yalnızca bilgi öğretimi değil beceri ve değer öğretimi de oldukça önemlidir. Yaşamın her alanı ile iç içe olan sosyal bilgiler dersi kapsamında yer alan bilgi, beceri ve değerlerin ne oranda öğretilbildiği oldukça mühim bir meseledir. Etkili bir öğretimin gerçekleştirilebilmesi için en başta öğrenmeyi gerçekleştirecek olan kişilere uygun olan bir yöntemin belirlenmesi gerekmektedir. Öğrenciler ise öğrenme hızı, hazırbulunuşluluk düzeyi, öğrenme stilleri, ilgi ve yetenekleri gibi birçok açıdan birbirinden farklılık göstermektedir. Her açıdan birbirinden farklı olan bu öğrenciler aynı öğrenme ortamı içinde bulunmaktadır. Bu durumda öğretimin nasıl yapılabileceği sorusuna verilebilecek en bir cevabı “farklılaştırılmış öğretim yöntemi” vermektedir. Bu çalışmada farklılaştırılmış öğretim yönteminin sosyal bilgilerde kullanılmasının öğretmen ve öğrenciler üzerindeki etkileri incelenmiştir.

Araştırmanın hayata geçirilmesinde birçok kişinin katkıları bulunmaktadır. Öncelikle lisans ve yüksek lisans eğitimimde en büyük katkısı olan, beni her zaman destekleyen, benden yardımını esirgemeyerek yoluma ışık tutan, meslek hayatımda kendime örnek aldığım ve bu çalışmanın her safhasında benim yanımla olan çok değerli ve kıymetli hocam Doç. Dr. Mustafa ÖZTÜRK’e sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Aynı zamanda eğitim hayatımın şekillenmesinde büyük rolü olan değerli hocalarım Sayın Prof. Dr. Abdullah SAYDAM’a, Sayın Prof. Dr. Cevdet KIRPIK’a ve Sayın Dr. Öğr. Üyesi Neşet MUTLU’ya teşekkür ederek saygılarımı sunarım.

Araştırmanın gerçekleştirilmesini sağlayan okul müdürüne, sosyal bilgiler öğretmenine ve uygulama sınıfında bulunan öğrencilere bana gösterdikleri samimiyet ve anlayış ile verdikleri destek için çok teşekkür ederim. Ayrıca bu çalışma sırasında daima yanımda olan benden desteğini bir an bile olsun esirgemeyen ve bu sürecin başından beri beni cesaretlendiren anneme, babama, kardeşime ve can dostlarımla hepsine çok teşekkür ederim.

Zeyneb AKDEMİR

Haziran 2019, KAYSERİ

SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE FARKLILAŞTIRILMIŞ ÖĞRETİM YÖNTEMİNİN ÖĞRETMEN VE ÖĞRENCİLERE ETKİSİ: BİR EYLEM ARAŞTIRMASI

Zeyneb AKDEMİR

Erciyes Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Yüksek Lisans Tezi, Haziran 2019
Danışman: Doç. Dr. Mustafa ÖZTÜRK

ÖZET

Bu araştırmanın temel amacı sosyal bilgiler dersinde farklılaştırılmış öğretim yöntemine göre hazırlanan etkinliklerin kullanılmasının sosyal bilgiler öğretmeni ve öğrenciler üzerindeki etkisini ortaya çıkarmaktır. Bu amaç doğrultusunda araştırma nitel araştırma yöntemlerinden eylem araştırması modeline göre tasarlanmıştır. Araştırmanın uygulaması 2018-2019 eğitim-öğretim yılı içinde Kayseri ili Kocasinan ilçesinde bulunan bir ortaokulun 6. sınıflar içerisinde yer alan bir şubesiyle yapılmıştır. Farklılaştırılmış öğretim etkinlikleri araştırma süreci içinde uzman görüşü alınarak oluşturulmuştur. Araştırmacı sürece etkinlik uygulayıcısı olarak bizzat katılmıştır. Farklılaştırılmış öğretim etkinlik uygulamaları öncesinde gözlem, yarı yapılandırılmış öğretmen ve öğrenci mülakatları; uygulama sırasında öğrenci, öğretmen ve araştırmacı günlükleri; uygulama sonrasında ise yarı yapılandırılmış öğretmen ve öğrenci mülakatları ile ölçme ve değerlendirme testi kullanılarak veriler toplanmıştır. Aynı zamanda nicel veri toplama aracı olarak etkinlik uygulamaları öncesinde ve sonrasında tutum ve motivasyon ölçekleri kullanılmıştır. Nicel veri analizlerinde SPSS paket programı kullanılırken nitel veri analizlerinde betimsel ve içerik analizi kullanılmıştır. Araştırmada, farklılaştırılmış öğretim yönteminin öğrencilerin bilgi, beceri ve değer öğretimine olumlu katkılar sağlayarak kalıcı öğrenmeler üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin derse karşı ilgi, istek, tutum ve motivasyonları ile başarılarını olumlu yönde etkilemiştir. Ayrıca sosyal bilgiler öğretmeni farklılaştırılmış öğretim yöntemi hakkında olumlu duygu ve düşüncelere sahiptir. Bu uygulama süreci öğretmenin mesleki gelişimine olumlu katkılar sağlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler öğretimi, farklılaştırılmış öğretim yöntemi, eylem araştırması

**THE EFFECT OF DIFFERENTIATED TEACHING METHODS IN
TEACHERS AND STUDENTS IN SOCIAL STUDIES COURSE:
AN ACTION RESEARCH**

Zeyneb AKDEMİR

**Erciyes University, Institute of Educational Sciences
Master Thesis, June 2018
Supervisor: Associate Professor Mustafa ÖZTÜRK**

ABSTRACT

The main purpose of this study is to show the effects of social activities on social studies teachers and students. For this purpose, the research was designed with respect to the action research model which is one of the qualitative research methods. The application of the study was carried out with the students in a 6th grade branch of a secondary school in Kocasinan district of Kayseri province in the 2018-2019 academic year. Differentiated teaching activities were designed by taking expert opinion within the research process. In addition, the researcher also participated in the process as an activity practitioner. Observation, semi-structured teacher and student interviews before differentiated teaching activities; student, teacher and researcher logs during the application; After the application, semi-structured teacher and student interviews and measurement and evaluation test were used to collect data. At the same time, attitude and motivation scales were used before and after effectiveness applications as a quantitative data collection tool. While the SPSS package program was used in the quantitative data analysis, descriptive and content analysis was used in the qualitative data analysis. In the study, it has been finalized that differentiated teaching method is effective on permanent learning by providing positive contributions to knowledge, skill and value teaching of students. Students' interest, desire, attitude and motivations have a positive affected on their success. Moreover, social studies teacher has positive feelings and thoughts about differentiated teaching method. This process has made positive contributions to the professional development of the teacher.

Keywords: Social science teaching, differentiated teaching method, action research

İÇİNDEKİLER

SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE FARKLILAŞTIRILMIŞ ÖĞRETİM YÖNTEMİNİN ÖĞRETMEN VE ÖĞRENCİLERE ETKİSİ: BİR EYLEM ARAŞTIRMASI

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	ii
YÖNERGEYE UYGUNLUK	iii
KABUL VE ONAY	iv
ÖNSÖZ	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	xv
TABLolar LİSTESİ	xvi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xix

BÖLÜM I

GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	2
1.1.1. Problem Cümlesi.....	3
1.1.2. Alt Problemler.....	4
1.2. Araştırmanın Amacı	4
1.3. Araştırmanın Önemi	5
1.4. Tanımlar	6
1.5. Sınırlılıklar.....	6
1.6. Varsayımlar	7

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Sosyal Bilgiler	8
2.1.1. Dünyada Sosyal Bilgilerin Gelişimi	9
2.1.2. Türkiye’de Sosyal Bilgilerin Gelişimi	10
2.1.2.1. 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı.....	13
2.2. Sosyal Bilgiler Öğretimi.....	15
2.3. Sosyal Bilgiler Öğrenmenin Önemi	16
2.4. Etkili Sosyal Bilgiler Öğretiminin Önündeki Engeller	17
2.5. Etkili Sosyal Bilgiler Öğretimi Nasıl Olmalıdır?	20
2.6. Farklılaştırılmış Öğretim Yöntemi	23
2.6.1. Farklılaştırılmış Öğretim Yönteminin Kuramsal Çerçevesi	23
2.6.2. Farklılaşan Öğrenci Özellikleri.....	24
2.6.3. Farklılaştırılmış Öğretim Öğeleri.....	25
2.6.4. Farklılaştırılmış Öğretimin Yararları	25
2.6.5. Farklılaştırılmış Öğretim Stratejileri.....	26
2.7. İlgili Alanda Yapılan Çalışmalar	26

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli	29
3.2. Çalışma Grubu.....	31
3.3. Veri Toplama Araçları.....	31
3.3.1. Yarı Yapılandırılmış Gözlem Formu	33
3.3.2. Yarı Yapılandırılmış Mülakatlar.....	33
3.3.3. Günlük	34
3.3.4. Ölçekler.....	35

3.3.5. Ölçme ve Değerlendirme Testi	36
3.4. Veri Toplama Süreci	36
3.5. Verilerin Çözümlemesi.....	42
3.6. Geçerlik ve Güvenirlik	44

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1. Uygulama Öncesi Gözlem Bulguları	47
4.1.1. Sosyal Bilgiler Dersinin Üç Aşamasında Gerçekleştirilen Faaliyetler	47
4.1.1.1. Ders Girişinde Yapılan Faaliyetler.....	48
4.1.1.2. Derste Yapılan Ana Etkinlikler	49
4.1.1.3. Ders Bitişinde (Değerlendirme) Yapılan Faaliyetler	51
4.1.2. Beceri ve Değer Öğretimi İçin Yapılan Uygulamalar/Etkinlikler	52
4.1.3. Sosyal Bilgiler Dersinde Gözlemlenen Davranışlar	53
4.1.3.1. Öğretmen Davranışları	54
4.1.3.2. Öğrenci Davranışları	55
4.2. Uygulama Öncesi Mülakat Bulguları	56
4.2.1. Uygulama Öncesi Öğrenci Mülakat Bulguları	56
4.2.1.1 Sosyal Bilgiler Dersinin İşlenişi	56
4.2.1.2 Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinde Yaşadığı Sorunlar	58
4.2.1.3. Sosyal Bilgiler Dersinde Öğrencilerin En Sevdiği Etkinlikler	61
4.2.1.4. Sosyal Bilgiler Dersinde Öğrencilerin En Sevmediği Etkinlikler.....	62
4.2.1.5. Öğrencilere Göre Sosyal Bilgiler Dersi Nasıl İşlenmelidir?.....	63
4.2.2. Uygulama Öncesi Öğretmen Mülakat Bulguları	65
4.2.2.1. Sosyal Bilgiler Ders İşleyişi.....	65
4.2.2.2. Ders İşleyişini Belirleme Nedenleri	67
4.2.2.3. Beceri ve Değer Öğretimi	68
4.2.2.4. Dersi Planlarken Dikkat Edilen Faktörler	70

4.2.2.5. İnsanlar, Yerler ve Çevreler Öğrenme Alanının İşlenişi.....	71
4.2.2.6. Mesleki Açıdan Zayıf ve Güçlü Yanları	72
4.3. Uygulama Sırasında Elde Edilen Bulgular.....	73
4.3.1. Öğrenci Ders Günlükleri İle İlgili Bulgular.....	74
4.3.1.1. Sosyal Bilgiler Ders Sürecinde Öğrenilenler	74
4.3.1.1.1. İlk Uygulama Etkinlikleri	74
4.3.1.1.2. İkinci Uygulama Etkinlikleri	76
4.3.1.1.3. Üçüncü Uygulama Etkinlikleri	77
4.3.1.1.4. Dördüncü Uygulama Etkinlikleri.....	79
4.3.1.1.5. Beşinci Uygulama Etkinlikleri.....	80
4.3.1.1.6. Altıncı Uygulama Etkinlikleri.....	81
4.3.1.1.7. Yedinci Uygulama Etkinlikleri	83
4.3.1.1.8. Sekizinci Uygulama Etkinlikleri	84
4.3.1.2. Sosyal Bilgiler Ders Sürecinde Öğrencilerin Yaşadığı Zorluklar.....	86
4.3.1.3. Sosyal Bilgiler Ders Sürecine Yönelik Öğrencilerin Değerlendirmeleri	94
4.3.1.3.1. Uygulamanın Yapıldığı İlk Haftaya Yönelik Öğrencilerin Yaptığı Değerlendirmeler.....	94
4.3.1.3.2. Uygulamanın Yapıldığı İkinci Haftaya Yönelik Öğrencilerin Yaptığı Değerlendirmeler.....	97
4.3.1.3.3. Uygulamanın Yapıldığı Üçüncü Haftaya Yönelik Öğrencilerin Yaptığı Değerlendirmeler.....	99
4.3.1.3.4. Uygulamanın Yapıldığı Dördüncü Haftaya Yönelik Öğrencilerin Yaptığı Değerlendirmeler.....	101
4.3.1.3.5. Uygulamanın Yapıldığı Beşinci Haftaya Yönelik Öğrencilerin Yaptığı Değerlendirmeler.....	104
4.3.2. Öğretmen Ders Günlükleri İle İlgili Bulgular.....	106
4.3.2.1. Farklılaştırılmış Öğretim Yöntemine Göre Sosyal Bilgiler Dersinin İşlenişi	106

4.3.2.2. Farklılaştırılmış Öğretim Yöntemine Göre Hazırlanan Etkinlikler.....	107
4.3.2.3. Farklılaştırılmış Öğretim Yönteminin Öğrencilere Sağladığı Katkılar	108
4.3.2.4. Uygulama Sırasında Öğrencilerin Performansları	110
4.3.2.5. Farklılaştırılmış Öğretim Yönteminin Zorlukları.....	111
4.3.2.6. Uygulama Sürecinin Öğretmenin Mesleki Hayatına Sağladığı Katkılar	112
4.3.3. Araştırmacı Ders Günlük İle İlgili Bulgular	114
4.3.3.1. Araştırma Sürecinin Öğrenciler Açısından Değerlendirilmesi	114
4.3.3.1.1. Öğrencilerin Dersin Yöntem ve Tekniklerine Gösterdiği Tepkiler	114
4.3.3.1.2. Farklılaştırılmış Sosyal Bilgiler Dersinin Öğrencilere Sağladığı Katkılar.....	116
4.3.3.2. Araştırmacının Uygulama Süreci ve Ders Hakkındaki Değerlendirmeleri	118
4.3.3.3. Sosyal Bilgiler Öğretmeninin Meslek Hayatına Etkileri	122
4.3.3.4. Öğrencilerin Zorlandıkları Hususlar ve Getirilen Çözümler	124
4.4. Uygulama Sonrası Mülakat Bulguları	128
4.4.1. Uygulama Sonrası Öğrenci Mülakat Bulguları	128
4.4.1.1. Öğrencilerin Farklılaştırılmış Öğretim Yöntemi Hakkındaki Düşünceleri	129
4.4.1.2. Farklılaştırılmış Öğretim Etkinliklerini Beğenme Durumları.....	131
4.4.1.3. Etkinlikler Sırasında Öğrencilerin Karşılaştıkları Sorunlar ve Zorluklar	133
4.4.1.4. Farklılaştırılmış Öğretim Yönteminin Öğrenme Üzerindeki Etkisi	136
4.4.1.5. Farklılaştırılmış Öğretim Yönteminin Sosyal Bilgiler Dersine İlişkin Duygu ve Düşüncelerine Etkisi.....	139
4.4.1.6. Farklılaştırılmış Öğretim ile Geleneksel Öğretim Yönteminin Karşılaştırılması	140

4.4.1.7. Öğrencilerin Farklılaştırılmış Öğretim Etkinlik Önerileri	142
4.4.2. Uygulama Sonrası Öğretmen Mülakat Bulguları	143
4.4.2.1. Farklılaştırılmış Öğretim Hakkındaki Düşünceleri	144
4.4.2.2. Farklılaştırılmış Öğretimin Öğrencilere Etkileri	144
4.4.2.3. Farklılaştırılmış Öğretim Yönteminin Zorlukları	146
4.4.2.4. Mesleki Hayatına Katkıları	148
4.4.2.5. Etkinlik Önerileri ve Etkinliklerin Uygulanabilirliği	148
4.5. Ölçek Sonuçlarından Elde Edilen Bulgular	149
4.5.1. Tutum Ölçeği Bulguları	150
4.5.2. Motivasyon Ölçeği Bulguları	150
4.6. Ölçme ve Değerlendirme Testinden Elde Edilen Bulgular	151

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç ve Tartışma	153
5.1.1. Uygulama Öncesi Elde Edilen Sonuçlar	153
5.1.2. Uygulama Sırasında Elde Edilen Sonuçlar	157
5.1.3. Uygulama Sonunda Elde Edilen Sonuçlar	159
5.2. Öneriler	165
KAYNAKÇA	167
EKLER	177
EK 1. UYGULAMA İZİN BELGESİ	177
EK 2. FARKLILAŞTIRILMIŞ ÖĞRETİM DERS İÇİ GÖZLEM FORMU	178
EK 3. SOSYAL BİLGİLER DERSİ TUTUM ÖLÇEĞİ	180
EK 4. SOSYAL BİLGİLER DERSİ MOTİVASYON ÖLÇEĞİ	181
EK 5. UYGULAMA ÖNCESİ YARI YAPILANDIRILMIŞ ÖĞRETMEN MÜLAKAT SORULARI	182

EK 6. UYGULAMA ÖNCESİ YARI YAPILANDIRILMIŞ ÖĞRENCİ MÜLAKAT SORULARI.....	185
EK 7. UYGULAMA SONRASI YARI YAPILANDIRILMIŞ ÖĞRETMEN MÜLAKAT SORULARI.....	187
EK 8. UYGULAMA SONRASI YARI YAPILANDIRILMIŞ ÖĞRENCİ MÜLAKAT SORULARI.....	189
EK 9. ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME TESTİ	191
EK 10. BELİRTKE TABLOSU	199
EK 11. ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME TESTİ PUANLAMA ANAHTARI.....	200
EK 12. UYGULAMA ETKİNLİKLERİ 1	203
EK 13. UYGULAMA ETKİNLİKLERİ 2.....	213
EK 14. UYGULAMA ETKİNLİKLERİ 3.....	221
EK 15. UYGULAMA ETKİNLİKLERİ 4.....	230
EK 16. UYGULAMA ETKİNLİKLERİ 5.....	237
EK 17. UYGULAMA ETKİNLİKLERİ 6.....	248
EK 18. UYGULAMA ETKİNLİKLERİ 7.....	262
EK 19. UYGULAMA ETKİNLİKLERİ 8.....	266
EK 17. UYGULAMA ETKİNLİKLERİ 9.....	281
EK 18. UYGULAMA SÜRECİNE DAİR FOTOĞRAFLAR.....	291
ÖZGEÇMİŞ.....	295

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
Akt.	: Aktaran
Bkz.	: Bakınız
Bs	: Baskı
Ed.	: Editör
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
SBDÖP	: Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TYÇ	: Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Üst Grup ve Alt Grup Öğrenci Numaralandırma Kodları	37
Tablo 2. Uygulama Öncesi ve Uygulama Sonrası Yarı Yapılandırılmış Mülakatlara Katılan Öğrencilerin Kodları ve Cinsiyet Özellikleri.....	38
Tablo 3. Farklılaştırılmış Öğretim Uygulama Etkinlikleri İle İlgili Tablo	40
Tablo 4. Öğrenci Ders Günlükleri İle İlgili Tablo	42
Tablo 5. Sosyal Bilgiler Dersinin Girişinde Yapılan Etkinlikler/Faaliyetlerle İlgili Frekans Tablosu.....	48
Tablo 6. Sosyal Bilgiler Dersinin Bitişinde Yapılan Değerlendirme Etkinlikleri ya da Faaliyetleri İle İlgili Frekans Tablosu	51
Tablo 7. Sosyal Bilgiler Dersinde Beceri ve Değer Öğretimi İle İlgili Yapılan Uygulamaların veya Etkinliklerin Frekans Tablosu.....	52
Tablo 8. Uygulama Öncesi Sosyal Bilgiler Ders Gözlemleri İle İlgili Tablo.....	54
Tablo 9. Uygulama Öncesi Sosyal Bilgiler Dersinin İşleyişi İle İlgili Frekans Tablosu	57
Tablo 10. Uygulama Öncesi Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinde Yaşadığı Sorunlar ve Anlamadığı Konular İle İlgili Frekans Tablosu.....	58
Tablo 11. Uygulama Öncesi Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinde En Çok Sevdiği Etkinliklerin Frekans Tablosu	61
Tablo 12. Uygulama Öncesi Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinde En Sevmediği Etkinliklerin Frekans Tablosu	62
Tablo 13. Uygulama Öncesi Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinin Nasıl İşlenmesini İstedikleri İle İlgili Frekans Tablosu	63
Tablo 14. Öğrencilerin İlk Uygulama Etkinliklerinde Öğrendiklerinin Yeterli, Kısmen Yeterli ve Yetersiz Kategorilerine Göre Frekans Tablosu	75
Tablo 15. Öğrencilerin İkinci Uygulama Etkinliklerinde Öğrendiklerinin Yeterli, Kısmen Yeterli ve Yetersiz Kategorilerine Göre Frekans Tablosu.....	76
Tablo 16. Öğrencilerin Üçüncü Uygulama Etkinliklerinde Öğrendiklerinin Yeterli, Kısmen Yeterli ve Yetersiz Kategorilerine Göre Frekans Tablosu.....	78
Tablo 17. Öğrencilerin Dördüncü Uygulama Etkinliklerinde Öğrendiklerinin Yeterli, Kısmen Yeterli ve Yetersiz Kategorilerine Göre Frekans Tablosu.....	79

Tablo 18. Öğrencilerin Beşinci Uygulama Etkinliklerinde Öğrendiklerinin Yeterli, Kısmen Yeterli ve Yetersiz Kategorilerine Göre Frekans Tablosu	80
Tablo 19. Öğrencilerin Altıncı Uygulama Etkinliklerinde Öğrendiklerinin Yeterli, Kısmen Yeterli ve Yetersiz Kategorilerine Göre Frekans Tablosu	82
Tablo 20. Öğrencilerin Yedinci Uygulama Etkinliklerinde Öğrendiklerinin Yeterli, Kısmen Yeterli ve Yetersiz Kategorilerine Göre Frekans Tablosu	83
Tablo 21. Öğrencilerin Sekizinci Uygulama Etkinliklerinde Öğrendiklerinin Yeterli, Kısmen Yeterli ve Yetersiz Kategorilerine Göre Frekans Tablosu	85
Tablo 22. Sosyal Bilgiler Dersinde Farklılaştırılmış Öğretim Yöntemi Etkinliklerinin Uygulanması Sırasında Üst Grup Öğrencilerin Karşılaştıkları Çeşitli Zorlukların Frekans Tablosu	87
Tablo 23. Sosyal Bilgiler Dersinde Farklılaştırılmış Öğretim Yöntemi Etkinliklerinin Uygulanması Sırasında Alt Grup Öğrencilerin Karşılaştıkları Çeşitli Zorlukların Frekans Tablosu	89
Tablo 24. Sosyal Bilgiler Dersinde Farklılaştırılmış Öğretim Yöntemi Etkinliklerinin Uygulanması Sırasında Üst Grup ve Alt Grup Öğrencilerin Karşılaştıkları Çeşitli Zorlukların Frekans Tablosu	93
Tablo 25. Farklılaştırılmış Öğretim Etkinlik Uygulamalarının İlk Haftasına Yönelik Öğrencilerin Yaptığı Değerlendirmeler İle İlgili Frekans Tablosu	95
Tablo 26. Farklılaştırılmış Öğretim Etkinlik Uygulamalarının İkinci Haftasına Yönelik Öğrencilerin Yaptığı Değerlendirmeler İle İlgili Frekans Tablosu	97
Tablo 27. Farklılaştırılmış Öğretim Etkinlik Uygulamalarının Üçüncü Haftasına Yönelik Öğrencilerin Yaptığı Değerlendirmeler İle İlgili Frekans Tablosu ..	99
Tablo 28. Farklılaştırılmış Öğretim Etkinlik Uygulamalarının Dördüncü Haftasına Yönelik Öğrencilerin Yaptığı Değerlendirmeler İle İlgili Frekans Tablosu	102
Tablo 29. Farklılaştırılmış Öğretim Etkinlik Uygulamalarının Beşinci Haftasına Yönelik Öğrencilerin Yaptığı Değerlendirmeler İle İlgili Frekans Tablosu	104
Tablo 30. Sosyal Bilgiler Öğretmeninin Farklılaştırılmış Öğretim Yöntemine Göre Hazırlanan Etkinlikleri Değerlendirmesi İle İlgili Frekans Tablosu	107
Tablo 31. Farklılaştırılmış Öğretim Yönteminin Öğrencilere Sağladıkları Katkılar Açısından Sosyal Bilgiler Öğretmeninin Değerlendirmesi İle İlgili Frekans Tablosu	109

Tablo 32. Farklılaştırılmış Öğretim Yönteminin Kullanılması Sırasında Öğrencilerin Performanslarını Sosyal Bilgiler Öğretmeninin Değerlendirmesi İle İlgili Frekans Tablosu.....	111
Tablo 33. Sosyal Bilgiler Öğretmenine Göre Farklılaştırılmış Öğretim Yönteminin Kullanılmasında Yaşanılan Zorluklar İle İlgili Frekans Tablosu	112
Tablo 34. Araştırmacı Günlüğüne Göre Farklılaştırılmış Öğretim Yöntemine Öğrencilerin Gösterdiği Tepkilerin Frekans Tablosu	114
Tablo 35. Araştırmacıya Göre Farklılaştırılmış Öğretim Yönteminin Öğrencilere Sağlamış Olduğu Katkılar İle İlgili Frekans Tablosu.....	116
Tablo 36. Araştırmacının Uygulama Süreci ve Ders Hakkındaki Düşüncelerinin Frekans Tablosu	118
Tablo 37. Öğrencilerin Farklılaştırılmış Öğretim Etkinlikleri Hakkındaki Düşünceleri İle İlgili Frekans Tablosu.....	129
Tablo 38. Farklılaştırılmış Öğretim Etkinliklerini Üst Grup ve Alt Grup Öğrencilerin Beğenme Durumları İle İlgili Frekans Tablosu.....	131
Tablo 39. Farklılaştırılmış Öğretim Etkinlik Uygulamaları Sırasında Öğrencilerin Karşılaştıkları Sorunlar ve Zorluklar İle İlgili Frekans Tablosu	134
Tablo 40. Öğrencilerin Öğrenmeleri Üzerinde Farklılaştırılmış Öğretim Yönteminin Etkileri İle İlgili Frekans Tablosu.....	136
Tablo 41. Farklılaştırılmış Öğretim Yönteminin Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersine İlişkin Duygu ve Düşüncelerine Olan Etkisinin Frekans Tablosu	139
Tablo 42. Öğrencilerin Farklılaştırılmış Öğretim Yöntem İle Geleneksel Öğretim Yöntemi Arasında Yaptığı Karşılaştırma İle İlgili Frekans Tablosu.....	140
Tablo 43. Öğrencilerin Etkinlikler İle İlgili Yaptığı Önerilerin Frekans Tablosu	142
Tablo 44. Farklılaştırılmış Öğretim Uygulama Öncesi ve Uygulama Sonrası Tutum Ölçeklerinin Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları	150
Tablo 45. Farklılaştırılmış Öğretim Uygulama Öncesi ve Uygulama Sonrası Motivasyon Ölçeklerinin Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları	151
Tablo 46. İnsanlar, Yerler ve Çevreler Öğrenme Alanı Ölçme ve Değerlendirme Test Sonuçları.....	152

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Eylem Araştırma Döngüsü.....	30
Şekil 2. Farklılaştırılmış Öğretim Etkinlik Süreci	32

BÖLÜM I

GİRİŞ

İnsanlar yaşamlarını devam ettirebilmek için birçok öğrenmeler gerçekleştirirler. Bu öğrenmeler kimi zaman insanların kendi hayat deneyimleri kimi zaman da devam ettikleri eğitim kurumları vasıtasıyla oluşur. Eğitim, hızla gelişen ve değişen dünyaya ayak uydurabilmek için vazgeçilmez araçlardan biridir. Öyle ki artık günümüzde devletler ya da toplumlar kılıçlarla savaşmak yerine eğitim sistemleri ve ürettikleri bilgiyle mücadele etmektedirler. Devletler ve toplumlar için eğitime verilen önemin artması, beraberinde eğitimin kurumsallaşarak yaygın hale gelmesine neden olmuştur.

Eğitim, yalnızca birtakım bilgilerin öğrenildiği ve öğretildiği bir kurum olmaktan ziyade toplumda birçok işlevi yerine getirilen bir yapıdır. Eğitimin en temel amaçlarından biri, toplumun hafızasını oluşturan unsurları yeni nesillere aktararak toplumun devamlılığını sağlamak ve aynı zamanda ülkesini ve devletini daha ileriye taşıyabilecek insanlar yetiştirmektir. Eğitimin bu amaçları büyük oranda sosyal bilgiler dersinin amaçlarıyla da örtüşmektedir. İlköğretim düzeyinde verilen sosyal bilgiler dersinin konusunu sosyal ve beşeri bilimler oluşturmakta olup sosyal bilgiler dersi bireyin toplumsallaşmasına ve etkin bir vatandaş olarak yetiştirilmesine olanak sağlayan bir konumdadır. Bunun içindir ki insanı ve insan ile ilgili her şeyi bünyesinde barındıran sosyal bilgiler dersinin öğretiminin etkili ve doğru bir şekilde yapılması büyük bir önem arz etmektedir.

Sosyal bilgiler öğretiminin daha etkili bir şekilde yapılabilmesi için öğrenmeyi gerçekleştiren kişinin öğrenmenin merkezine alınması gerekmektedir. Öğrenme sürecine aktif olarak öğrenenlerin katılması öğrenmenin kalıcı ve etkili bir şekilde yapılmasını sağlayacaktır. Fakat insanlar sahip oldukları birçok özellik bakımından birbirinden farklıdır. Öğrenmenin merkezinde olan öğrencilerin sahip olduğu özelliklerden ve ihtiyaçlarından bağımsız bir öğrenmenin olması da beklenemez. Çünkü insanlar öğrenmelerini genellikle merak duyguları, motivasyonları ve ihtiyaçları

çerçevesinde gerçekleştirirler. İnsanlar tek tip bir özelliğe sahip olmadıkları için öğrenmeyi gerçekleştiren konumda yer alan öğrenciler de öğrenme hızları, ilgileri, yetenekleri, ihtiyaçları, öğrenme stilleri, dikkat düzeyleri, sosyoekonomik düzeyleri gibi birçok açıdan birbirinden farklılıklar göstermektedir (Tomlinson, 2014). Bu farklılıklar dikkate alınarak öğretim planlandığında hiç kuşkusuz daha etkili bir öğrenme yapılmış olacaktır. Bunun için bu çalışmada, sosyal bilgiler dersinde öğrenci farklılıkları dikkate alınarak gerçekleştirilen farklılaştırılmış öğretim etkinlik uygulamalarının öğrencileri ve ders öğretmenini nasıl etkilediği üzerine bir eylem araştırması olarak tasarlanmıştır.

1.1. Problem Durumu

Yukarıda belirtildiği gibi konusunu doğrudan doğruya insandan alan ve insanın farklı yönlerini ele alarak inceleyen sosyal ve beşeri bilimlerin ilköğretim düzeyine indirgenmiş hali sosyal bilgiler dersidir. Bu denli insan ve yaşamla iç içe olan sosyal bilgiler dersinin öğretiminde benimsenen öğretim yöntemleri ise dersin anlaşılabilirliğini sağlamak açısından oldukça önemli bir meseleyi gündeme getirmektedir. Öyle ki devamlı gelişen ve değişen dünyada eğitim ve öğretime yüklenen misyon ve bakış açısı ile eğitim ve öğretimden beklenenlerde değişim göstermektedir.

Benzer şekilde yeni öğretim programına bakıldığında programın öğrenciyi merkeze alarak öğrenciye yalnızca bilgi aktarımı değil beceri ve değer öğretimi yoluyla bireyi her yönden geliştirmeyi amaçladığı görülmektedir (SBDÖP, 2018). Nitekim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (SBDÖP)’nda bu düşünce şu sözlerle dile getirilmiştir: “Eğitim sistemimizin temel amacı değerlerimiz ve yetkinliklerle bütünleşmiş bilgi, beceri ve davranışlara sahip bireyler yetiştirmektir” (SBDÖP, 2018, s. 4). Ancak alandaki çalışmalar, 2000’li yıllardan itibaren gündemde olan öğrenci merkezli, aktif öğrenmeye ve yapılandırmacı anlayışı dayanan sınıf içi uygulamalarına Türkiye’de istenilen düzeyde erişilemediği göstermektedir (Çelikkaya ve Kuş, 2009; İter, 2018; Kan, 2006). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ağırlıklı olarak anlatım ve soru-cevap yöntemlerini kullanarak ders işlemeye devam ettikleri görülmektedir (Çelikkaya ve Kuş, 2009; Fırat Durdukoca 2018; İter 2018).

Öğrencilerin öğrenme-öğretme sürecinde aktif olmaları ve bilgiyi yapılandırmaları çok önemli olmakla birlikte yeterli değildir. Çünkü bireyin temele alındığı bir öğretim

anlayışında standart bir ders işleme anlayışından söz edilemez. Her öğrenci yeteneği, ilgi alanı, ihtiyaçları, hazırbulunuşluluk düzeyi, öğrenme hızı, öğrenme stilleri, sosyo-ekonomik düzeyleri gibi faktörler açısından birbirinden farklıdır (Öztürk ve Palancı, 2015). Bir sınıftaki böylesi farklılıkları dikkate alarak tüm öğrencilerin öğrenme-öğretme sürecinden aktif bir şekilde faydalanmalarını sağlayan öğretim yöntemi ise farklılaştırılmış öğretimdir (Öztürk ve Mutlu, 2017a; Tomlinson, 2014). Farklılaştırılmış öğretim temel olarak, öğrencilerin farklılıklarını dikkate alarak yapılandırmacı bir anlayış çerçevesinde ders içeriğini, sürecini ve değerlendirmesinin farklılaştırılmasını gerektirir (Öztürk ve Mutlu, 2017a; Tomlinson, 2014). Böylece sınıftaki tüm öğrenciler kendi öğrenme hızlarına ve mevcut seviyelerine uygun bir şekilde verimli bir öğrenme gerçekleştirmiş olurlar. Çok kısıtlı olmakla birlikte gerçekleştirilmiş çalışmaların sosyal bilgiler öğretmenlerinin farklılaştırılmış öğretim konusunda oldukça sınırlı bir uygulama içinde olduğunu göstermektedir (Öztürk ve Mutlu, 2017a).

Öyleyse sosyal bilgiler dersinin etkili bir şekilde öğretilmesi için yapılandırmacı ve farklılaştırılmış öğretime dayalı bir uygulamanın hayata geçirilmesi gerekir (İlter 2018; Kan 2006; Öztürk ve Mutlu 2017a). Ancak SBDÖP'larındaki 15 yıla yaklaşan değişimlere rağmen öğretmenlerin böylesi uygulamaları yeterli düzeyde yapmıyor olmalarının en temel sebeplerinden birisi de örnek alacakları uygulamaların yeterince olmayışı ile değişim için yeterince destek bulamamaları olabilir (Kesen ve Öztürk, 2019). Bu çalışma böylesi bir ihtiyaçtan doğmuştur. Genellikle klasik bir öğretim yaklaşımına sahip bir öğretmen ile araştırmacı, öğretmenin en çok sorun yaşadığı ünitelerden birinde birlikte çalışarak sosyal bilgiler derslerinin farklılaştırılmış bir anlayışla nasıl işlenebileceğini, bu öğretim yaklaşımının öğrenci ve öğretmenin motivasyon ve başarılarına nasıl etki edeceğini ortaya çıkarmaya çalışmışlardır.

1.1.1. Problem Cümlesi

Sosyal Bilgiler dersinin, farklılaştırılmış öğretim yöntemi dikkate alınarak hazırlanan etkinlikler ile işlenmesi öğretmen ve öğrenciler üzerinde nasıl bir etkiye sahip olabilir?

1.1.2. Alt Problemler

Araştırmanın alt problemleri şu şekildedir:

1. Sosyal Bilgiler dersi öğretim programının 6. Sınıf İnsanlar, Yerler, Çevreler öğrenme alanı farklılaştırılmış öğretim yöntemine göre nasıl işlenebilir?
2. Sosyal Bilgiler dersinde, farklılaştırılmış öğretim yönteminin kullanılması öğrencilerin başarılarını, derse karşı tutum ve motivasyonlarını nasıl etkilemektedir?
3. Sosyal Bilgiler öğretiminde, farklılaştırılmış öğretim yönteminin kullanılması ders öğretmeni üzerinde nasıl bir etki oluşturmaktadır?
4. Sosyal Bilgiler dersinde, farklılaştırılmış öğretim yönteminin kullanılmasına yönelik öğretmen ve öğrencilerin görüşleri nelerdir?

1.2. Araştırmanın Amacı

Eğitim ve öğretim anlayışında meydana gelen değişimler sonucunda öğretimde yapılandırmacı bir anlayışın benimsenmesi ve böylece öğrencinin öğrenmenin bizatihi merkezine alınarak sürece aktif olarak katılması ön görülmüştür. Bu durum tamamen öğrencinin dikkate alınarak öğrenme ve öğretimin planlanmasını zaruri kılmaktadır. Fakat bir sınıfta sadece bir öğrenci bulunmamaktadır. Birçok farklılıkları bünyesinde bulunduran öğrenci toplulukları vardır. Her öğrencinin geçmiş yaşantıları, deneyimleri, ilgileri, yetenekleri, bakış açıları, ihtiyaçları, motivasyon düzeyleri, sosyo-ekonomik düzeyleri, öğrenme stilleri ve hızları gibi birçok unsur bakımından farklılık gösterir. Bu durum aynı bitki formasyonu içerisinde yer alan her ağaç grubunun ihtiyaç duyduğu suyun, güneş ışığının, toprak yapısının, iklim özelliklerinin farklılıklar göstermesine benzetilebilir. Birçok açıdan farklılıkları bünyesinde barındıran ve aynı ortamda bulunan bu öğrenci gruplarının her birine aynı şekilde bir öğretim yöntemi uygulanması tüm öğrencilere yapılan bir haksızlık olacaktır.

Bunun için bu çalışmada öğrencilerin farklılıklarını dikkate alan farklılaştırılmış öğretim yöntemi kullanarak sosyal bilgiler öğretiminin gerçekleştirilmesi amaçlanmıştır. Böylece farklılaştırılmış öğretim yöntemi kullanılarak öğrencilerin sahip oldukları farklılıklar göz önüne alınarak etkili bir öğrenme-öğretme sürecinin

gerçekleştirilip gerçekleştirilemeyeceği, süreçte ne tür imkân ve sınırlılıkların söz konusu olacağı belirlenmeye çalışılacaktır. Bu süreçte aynı zamanda çalışmada yer alan sosyal bilgiler öğretmenin ne tür kazanımlar elde edeceği ve mesleki anlamda nasıl bir gelişim sağlayacağı ortaya konmaya çalışılmıştır.

1.3. Araştırmanın Önemi

İnsanların içerisinde bulunan merak, keşfetme ve öğrenme isteği insanoğlunun varoluşundan bu yana devam eden bir süreçtir. İnsanların öğrenme yaşantıları ile zaman içerisinde yaşanan bilimsel ve teknolojik gelişmeler her alanda olduğu gibi eğitim ve öğretim alanında da birçok çalışmaları ve yenilikleri beraberinde getirmiştir. Eğitim ve öğretim alanında yaşanan yeniliklerin başında ise nasıl bir öğretim yapılacağı konusu büyük bir önem arz etmektedir. Bu soruya aranan cevaplar sonucunda birçok öğretim modeli, öğretim yaklaşımları, öğretim yöntemleri ve teknikleri ortaya çıkmıştır. Bunlardan bazıları ise yapılandırmacı anlayış, öğrenme stilleri ve aktif öğrenme kavramlarıdır. Farklılaştırılmış öğretim ise tüm bu kavramları sınıf içinde etkili bir şekilde bir araya getirerek tüm öğrencilerin verimli bir öğrenme-öğretme deneyimi yaşamalarını sağlamaya yönelik somut öneriler sunan bir pedagojik yaklaşımdır (Öztürk, Tepetaş Cengiz, Köksal ve İrez, 2017).

Farklılaştırılmış öğretim anlayışı ülkemizde oldukça yenidir (Mevcut bazı çalışmalar için bkz. Öztürk ve diğerleri, 2017; Durmuş, 2017; Karadağ, 2010; Öztürk ve Mutlu, 2017a). Sosyal bilgiler alanında farklılaştırılmış öğretimle ilgili gerçekleştirilmiş çalışma sayısı ise çok sınırlıdır. Sosyal bilgilerde farklılaştırılmış pedagojiye uygun uygulamaya yönelik gerçekleştirilen ve editörlüğü Öztürk ve Saydam (2017) tarafından yapılan tek bir çalışmaya rastlanmıştır. Ayrıca Avcı ve Yüksel (2014)'in farklılaştırılmış öğretim kitabında sosyal bilgiler dersinin birinci kademesi (ilkokul) ile ilgili yapılan iki etkinlik örneği de bulunmaktadır. Ancak farklılaştırılmış öğretime dayalı sınıf içi uygulamalarının öğretmen ve öğrenciler açısından nasıl bir etkiye sahip olduğunu inceleyen bir çalışmaya ise rastlanmamıştır. Bu sebeplerden gerçekleştirilen bu tez çalışmasının alan yazında önemli boşluğu dolduracağı düşünülmektedir.

1.4. Tanımlar

Sosyal Bilgiler: Sosyal bilgiler sosyal bilimlere ait bilgi, beceri ve tutumları (Tay, 2011) içine alarak toplu öğretim anlayışı ile oluşturulmuş olan bir ilköğretim dersi (MEB, 2005).

Farklılaştırılmış Öğretim Yöntemi: Öğrencilerin bireysel farklılıklarını dikkate alınarak sınıf ortamında gerçekleştirilen öğretimin çeşitli hale getirilmesi anlayışına dayalı bir öğretim yaklaşımıdır (Tomlinson, 2014).

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırma;

1. 2018-2019 öğretim yılı birinci dönemiyle,
2. Kayseri ili, Kocasinan ilçesindeki bir ortaokulun bir 6. sınıf şubesi öğrencileri ve sosyal bilgiler öğretmeniyle,
3. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'ndaki İnsanlar, Yerler ve Çevreler öğrenme alanıyla,
4. Sosyal Bilgiler dersi İnsanlar, Yerler ve Çevreler öğrenme alanı içerisinde yer alan kazanımlar dikkate alınarak araştırmacı tarafından hazırlanmış olan farklılaştırılmış öğretim etkinlikleriyle,
5. Sosyal Bilgiler dersi tutum ve motivasyon ölçekleriyle,
6. İnsanlar, Yerler ve Çevreler öğrenme alanı kapsamında araştırmacı tarafından hazırlanmış olan ölçme ve değerlendirme testiyle,
7. Sosyal Bilgiler dersi kapsamında oluşturulmuş olan farklılaştırılmış öğretim yöntemleri etkinliklerinin uygulama öncesi ve sonrasında öğrencilerden ve sosyal bilgiler öğretmeninden elde edilen günlükler ve araştırmacının gözlemlerinden elde ettiği veriler ile,
8. Sosyal Bilgiler dersi kapsamında oluşturulmuş olan farklılaştırılmış öğretim yöntemleri etkinliklerinin uygulanma öncesinde ve sonrasında sosyal bilgiler öğretmeni ve uygulama öncesinde seçilmiş on öğrenci ve uygulama sonrasında seçilen on iki öğrenci ile yapılan görüşmelerle,

9. Sosyal Bilgiler dersi içerisinde sekiz hafta boyunca araştırmacı, öğretmen ve öğrencilerin sürece katılımları ile sınırlıdır.

1.6. Varsayımlar

Araştırmada kullanılan varsayımlar şu şekildedir:

1. Sosyal bilgiler dersi farklılaştırılmış öğretim yöntemine uygun olarak işlenmiştir.
2. Sosyal bilgiler dersi kapsamında oluşturulan farklılaştırılmış öğretim yöntemi etkinliklerinin öncesinde ve sonrasında uygulanan görüşmelerde katılımcılar içtenlikle ve objektif bir şekilde kendi görüşlerini yansıtmışlardır.
3. Sosyal bilgiler dersi kapsamında oluşturulan farklılaştırılmış öğretim yöntemi etkinliklerinin uygulanması sırasında sosyal bilgiler öğretmeni ve öğrenciler günlüklerine kendi deneyimlerini, düşüncelerini ve duygularını samimi bir şekilde yansıtmışlardır.

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Sosyal Bilgiler

Sosyal bilgiler, temelde insanı ve insan ile ilişkili olan her şeyi konu edinerek disiplinler arası bir anlayış ile oluşturulmuş olan ilköğretim düzeyinde verilen bir derstir. Sosyal bilgiler dersinin ana maddesi insan olduğu için insanın farklı boyutlarını ele alıp inceleyen sosyal bilimlerin içeriği sosyal bilgilerin içeriğini oluşturur. Yani sosyal bilgiler konusunu sosyal bilimlerden alır. İnsanı konu edinen “sosyal bilimlerin kapsamı içerisine giren disiplinler ise; antropoloji, iletişim bilimleri, ekonomi, eğitim bilimleri, coğrafya, tarih, uluslararası ilişkiler, dil bilimi, siyaset bilimi, psikoloji, sosyoloji, müzikoloji, hukuk ve suç bilimidir” (Tay, 2011, s. 3). Yani sosyal bilgiler, sosyal bilimler kapsamına giren disiplinlerin sıkıştırılmış bir hali olarak düşünülebilir.

Sosyal bilgiler ile ilgili birçok farklı tanım yapılmıştır. Ambarlı (2010), sosyal bilgileri, insanın yaşamı daha rahat ve mutlu bir şekilde sürdürmesi için toplumsal hayatla bağ kurma süreci olarak tanımlarken; Tay (2011, s. 4), “sosyal bilimlere ait bilgi, beceri ve tutumların eğitim aracılığıyla çok disiplinli veya disiplinler arası bir yaklaşımla yapılması” olarak ifade etmiştir. Sözer (1998, s. 3) ise sosyal bilgileri “sosyal bilimlerin bulgu ve ayrıştırılmalarının, bir toplumda yaşayan insanlar için gerekli olan temel ve ortak öğelerini kapsamı” şeklinde tanımlamıştır. Görüldüğü gibi yapılan tanımlamalarda sosyal bilgiler ile ilgili üç özellikten bahsedilmiştir. Bu özellikler; sosyal bilgilerin sosyal bilimlerden yararlandığı, çok disiplinli bir yapıya sahip olduğu ve bir ders niteliğinde olduğu şeklindedir.

Sosyal bilgiler ile ilgili oldukça geniş bir tanımlama da sosyal bilgiler öğretim programında bulunmaktadır. Sosyal Bilgiler programında yer alan tanım ise şu şekildedir; “bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması

amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir” (MEB, 2005, s. 16). Bu tanımda da görüldüğü gibi sosyal bilgiler kapsamında yer alan sosyal bilimlere, vatandaşlık bilgisine, çok disiplinli bir yapıda olduğuna ve ilköğretim dersi olduğuna vurgu yapılmıştır. Ancak bu tanım 2018 programında sadeleştirilerek “Sosyal Bilgiler öğrenme alanlarında; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimler ile insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi konuları bütünleştirilmiş olarak ele alınmaktadır” (MEB, 2018, s. 10) şekilde tanımlanmıştır.

Sosyal bilgiler, sosyal bilimleri içine alarak çok disiplinli bir şekilde tasarlanmış olup insanın çevreyle, kendisiyle, diğer insanlarla ve devlet ile aralarındaki ilişkiyi ele alarak inceleyerek geçmiş ve bugün arasında bağlantı kurarak geleceğe yön verilmesinde etkili olan ilköğretim düzeyi kapsamında verilen bir ders olduğu söylenebilir.

2.1.1. Dünyada Sosyal Bilgilerin Gelişimi

İnsanoğlu dünyaya geldiği ilk günden itibaren içinde bulunduğu yaşama bir anlam yükleme çabası içine girmiştir. İçinde bulunduğu doğayı merak ederek burada neler olduğunu öğrenme ihtiyacı hissedip araştırmalar yapmaya yönelmiştir. İnsanların ihtiyaçları ve merak dürtüsü ile yaptıkları araştırmalar sonucunda da bilim ortaya çıkmıştır. Bilim ne olduğu ve neleri kapsamış olduğu konusu geçmişten günümüze tartışılarak gelmiştir. Bilim, dış dünyayı neden-sonuç ilişkisi içerisinde gözlemleyerek anlamaya çalışmaktır (Cevizci, 2010). Bilim, genel olarak insanların zihninde bu şekilde yer etmiş olması insanları dünyaya geldiğinde ilk önce yaşadıkları doğayı anlama eğilimine girmiş olmalarındandır. Bu durum da insanı ele alarak inceleyen bilimler on sekizinci yüzyıldan sonra gelişmeye başlamıştır (Cevizci, 2010). Özellikle Fransız İhtilali’yle ortaya çıkan düşüncelerin toplumsal hayatta meydana getirmiş olduğu etki ve sonrasında yaşanan gelişmeler toplumları yani doğal olarak insan olgusunu ele alan sosyal bilimlere olan önemin artmasını sağladı. 1850 ile 1945 yılları arasında sosyal bilimler içerisinde yer alan birçok bilim dalı ortaya çıkarak gelişmeye başladı (Turan ve

Ulusoy, 2011). Tabi ki de bu durum sosyal bilimlerin yalnızca bu yıllar arasında var olduğu anlamına gelmemektedir. İnsanoğlu dünyaya geldiği ilk günden itibaren beslenme, barınma, korunma, iletişimde bulunma gibi ihtiyaçları için bir arada yaşamıştır. Bu durumda insanı ve insan ile ilgili her şeyi içinde barından sosyal bilimlerin ortaya çıkışı da insanlık tarihi ile eş zamanlı olduğunu söylemek mümkündür (Ambarlı, 2010).

Kaynağını sosyal bilimlerden alan sosyal bilgiler ise ilk kez Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nde 1916 yılında orta dereceli okullar için kullanılmış olan bir ders adı olarak ortaya çıkmıştır (Ambarlı, 2010; Tay, 2011). Bu dersin ABD'de çıkmış olmasının en temel sebebi birçok etnik ve kültürel özelliklere sahip olan insanları ortak bir çatı altında birleştirerek ABD vatandaşı anlayışını ortaya çıkarma ihtiyacındandır. Tabi ki de daha sonraki yıllarda bu anlayış gelişerek ve değişerek devam etmiştir. Özellikle 1930 ve 1940 yılları arasında sosyal bilgiler alanında önemli çalışmalar yapılmıştır (Ambarlı, 2010). Bu çalışmalar sosyal bilgilerin konu alanı, amaçları ve tanımları ile ilgili olmuştur. "1994 yılında ise ABD'de Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi" (Tay, 2011, s. 13) sosyal bilgilerin tanımı yaparak programını temellerini inşa etmiştir. Ayrıca ABD'de ortaya çıkan bu ders, daha sonraki yıllarda farklı ülkelerin eğitim programlarında da kendisine yer açmıştır.

Kısacası sosyal bilimleri içerisine alan bir ilköğretim dersi niteliğinde olan sosyal bilgiler dersi, ilk olarak ABD çıkmış olup zamanla içeriğinde ve yönteminde değişikliklere uğramış olmakla birlikte yalnızca ABD'de değil bazı ülkeler tarafından da benimsenerek eğitim programlarına girmiştir. Sosyal bilgiler dersini benimsemiş ülkelerden birisi de Türkiye'dir. Türkiye'de sosyal bilgiler eğitiminin gelişim ve değişim sürecinin nasıl olduğu aşağıda kısaca incelenecektir.

2.1.2. Türkiye'de Sosyal Bilgilerin Gelişimi

Türkiye'de sosyal bilimler ile ilgili yapılan çalışmaların tarihi aslında çok eski değildir. Türkler, sosyal bilimler ile ilgili birçok çalışmalar yaparak sosyal bilimler alanında eserler vermişlerdir. Sosyal bilimleri çok disiplinli bir anlayışla ele alan sosyal bilgiler adı altında bir ders niteliğinde eğitim programında yer alması ise yeni bir durumdur. Nitekim sosyal bilgiler dersi kapsamında yer alan disiplinler ayrı ayrı okutulmaktaydı. Cumhuriyet döneminde de sosyal bilgiler içerisinde yer alan tarih, coğrafya ve yurt

bilgisi dersleri ilkokullarda ayrılmış bir durumdayken 1962 yılında “toplum ve ülke incelemeleri” adı altında birleştirilip okutulmaya başlanmış ve bu derste 1968 yılında “sosyal bilgiler” adını almıştır (Çetin, 2003; Tay, 2011). “Sosyal bilgiler dersi 1968-1969 öğretim yılında bütün ilkokullara, 1970-1971 öğretim yılında da deneme niteliğinde ortaokullara resmen girmiştir” (Ambarlı, 2010, s. 20).

Sosyal bilgiler dersi 1970-1971 eğitim-öğretim yılında ortaokullara girmiş olsa da bu durum tüm ilköğretim okullarına kapsamayarak sadece belirli ilköğretim okullarında pilot uygulaması yapılmıştır. Yapılan ilk denemelerin ardından ülke genelinde sosyal bilgiler dersinin tüm ilköğretim okullarında uygulanması ise 1975-1976 öğretim yılında gerçekleşmiş ve bu durum 1985 yılına kadar devam etmiştir (Ambarlı, 2010). Sosyal bilgiler dersi bütün ilköğretim okullarında on yıl boyunca uygulandıktan sonra 1985-1986 eğitim-öğretim yılından itibaren ilköğretimin ikinci kademesinde okutulan sosyal bilgiler dersi “Milli Tarih”, “Milli Coğrafya” ve “Vatandaşlık Bilgileri” olmak üzere üç derse ayrılarak 1997 yılına kadar okullarda okutulmuştur (Akar, 2001).

Türk eğitim tarihinde 1997 yılında eğitim-öğretim süresi ile ilgili oldukça önemli kararlar alınmıştır. 18 Ağustos 1997 yılında alınan karar şu şekildedir; “İlköğretim kurumları sekiz yıllık okullardan oluşur. Bu okullarda kesintisiz eğitim yapılır ve bitirenlere ilköğretim diploması verilir” (Resmi Gazete, 1997, s. 2). Bu kanun değişikliğiyle birlikte zorunlu eğitim süresi sekiz yıl olmuştur. Ayrıca “... ayrı ayrı geçen “ilkokul” ile “ortaokul” ibareleri “ilköğretim okulu” olarak değiştirilmiştir” (Resmi Gazete, 1997, s. 3). İlkokul ve ortaokulu bir çatı altında toplayarak zorunlu sekiz yıllık ilköğretim süreci ile ilgili alınan bu karar beraberinde sosyal bilgiler dersiyle alakalı birtakım değişikliklere neden olmuştur. Öyle ki 1998-1999 eğitim-öğretim yılından itibaren 4. sınıftan başlayarak 7. sınıfa kadar devam eden “İlköğretim Okulu Sosyal Bilgiler Öğretim Programı” MEB tarafından yayınlanarak ilköğretim okullarında uygulanmaya başlanmıştır (Çatak, 2015).

Sosyal bilgiler alanında yapılan bu değişiklikler yedi yıl boyunca ilköğretim okullarında uygulanmıştır. Tabi ki de bu süreç içerisinde değişen zaman ve gelişen teknoloji ile birlikte eğitim alanında da yeni fikirler ve yeni anlayışlar gündeme gelmiştir. Eğitim alanında yaşanan bu değişimler ve gelişmeler yaşamla kol kola yürüyen bir ders olan sosyal bilgiler dersinde de radikal değişikliklerin yaşanmasına neden olmuştur.

Özellikle eğitim felsefesinde, öğretim sürecinde ve eğitim anlayışında meydana gelen bu değişimler beraberinde sosyal bilgiler öğretim programının yeniden gözden geçirilerek yazılmasını sağlamıştır. Bu bağlamda yeni sosyal bilgiler öğretim programı 2004-2005 eğitim-öğretim yılında yapılan deneme sürecinin ardından 2005-2006 yılında ilköğretimin ilk kademesinde, 2006-2007 yılından itibaren de ilköğretimin ikinci kademesinde (6. ve 7. sınıf) uygulamaya geçilmiştir (Çatak, 2015). Bu programı incelendiği zaman öğretmeni merkeze alan klasik eğitim anlayışının terkedilerek öğrenciyi öğrenmenin merkezine alan bir eğitim anlayışı olan yapılandırmacı öğretim anlayışının benimsenmiş olduğu görülmektedir. Böylece yalnızca bilgi aktarımına odaklanmış olan bir zihniyetten bilgiyi bizatihi kendisi üreten ve bu bilgiyi kendi yaşantısı içerisinde kullanmasını amaçlayarak öğrencinin yalnızca bilgi bakımından değil beceri ve değerler bakımından da bir donanıma sahip olmasını öngören zihniyete geçilmiştir.

Yapılandırmacı yaklaşım dikkate alınarak tematik bir anlayışla hazırlanmış olan öğrenme alanlarından meydana gelen sosyal bilgiler öğretim programının tabii ki de tamamıyla kusursuz bir nitelikte olduğunu söylemek oldukça güçtür. Hazırlanan bu yeni program Türkiye'nin her yerinde uygulamaya elverişli bir nitelikte olmadığı (Semenderoğlu ve Gülersoy, 2005), programın uygulanması için yeterli ders süresinin olmaması ve öğretmenlere yeterli rehberlik edilmemesi (Gönenç ve Açıkalın, 2017), öğretim materyalleri ve ortamının uygun olmaması (Yılmaz ve Tepebaş, 2011) gibi nedenler programın yeniden güncellenmesi gerektiğini ortaya koymuştur. Bu kapsamda 2017 yılında taslak öğretim programı yayınlanarak pilot uygulamasının yapılmasının ardından 2018-2019 eğitim-öğretim yılında yeni sosyal bilgiler öğretim programı uygulamaya konulmuştur.

Görüldüğü gibi sosyal bilgiler dersi kapsamında yer alan disiplinler her zaman eğitimin içerisinde kendisine yer edinmiş olsa da bu disiplinlerin sosyal bilgiler çatısı altında eğitim-öğretim hayatımıza girmesi çok da eski tarihlere dayanmamaktadır. Türkiye'de de disiplinler arası bir anlayış ile sosyal bilgilerin varlığı 1962 yılında programda yer etmiş olsa da sosyal bilgiler ismiyle 1968 yılında eğitim programı içerisinde yerini alarak zaman içerisinde birçok değişikliklere uğramıştır. Yukarıda da belirtildiği gibi özellikle 2005 öğretim programıyla yapılandırmacı, aktif öğrenme, kazanım, tematik anlayış, beceri ve değer öğretimi gibi kavramlar gündeme gelmiştir (Tay, 2017).

Programda yaşanan bu köklü değişikliklerle birlikte program son halini 2018 sosyal bilgiler öğretim programı ile almıştır. Öğretim programının yeni olması ve sosyal bilgiler eğitiminin bu program çerçevesi içerisinde şekillenmesinden dolayı bu öğretim programı oldukça önemli bir yere sahiptir. O hâlde şimdi de sosyal bilgiler dersini benimsemiş ülkeler arasında olan Türkiye’de uygulamaya 2018-2019 öğretim yılı ile giren yeni sosyal bilgiler öğretim programına kısaca değinelim.

2.1.2.1. 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı

Sosyal bilgiler öğretimi etkin vatandaşlar yetiştirebilmek için oldukça önemlidir. Bu dersin amaçları ve uygulamada dikkat edilmesi gereken hususlar sosyal bilgiler öğretim programında açıkça belirtilmiştir. 2018 yılında yapılandırmacı yaklaşım esas alınarak hazırlanmış olan sosyal bilgiler öğretim programına göre bu dersin özel amaçları şu şekildedir:

1. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, millî bilince sahip birer vatandaş olarak yetişmeleri,
2. Atatürk ilke ve inkılaplarının, Türkiye Cumhuriyeti’nin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrayıp demokratik, laik, millî ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olmaları,
3. Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle bilmeleri,
4. Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul etmeleri,
5. Yaşadığı çevre ile dünyanın genel coğrafi özelliklerini tanıyarak insan ile çevre arasındaki etkileşimi açıklamaları ve mekânı algılama becerilerini geliştirmeleri,
6. Doğal çevrenin ve kaynakların sınırlılığının farkına varıp çevre duyarlılığı içerisinde doğal kaynakları korumaya çalışmaları ve sürdürülebilir bir çevre anlayışına sahip olmaları,

7. Doğru ve güvenilir bilgiye ulaşma yollarını bilen bireyler olarak eleştirel düşünme becerisine sahip olmaları,
8. Ekonominin temel kavramlarını anlayarak kalkınmada ve uluslararası ekonomik ilişkilerde millî ekonominin yerini kavramaları,
9. Çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemine ve her mesleğin gerekli ve saygın olduğuna inanmaları,
10. Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesnelere, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirlemeleri, değişim ve sürekliliği algılamaları,
11. Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini bilinçli kullanmaları,
12. Bilimsel düşünmeyi temel alarak bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretmede bilimsel ahlakı gözetmeleri,
13. Toplumsal ilişkileri düzenlemek ve karşılaştığı sorunları çözmek için temel iletişim becerileri ile sosyal bilimlerin temel kavram ve yöntemlerini kullanabilmeleri,
14. Katılımın önemine inanmaları, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için görüşler belirtmeleri,
15. İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, laiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçlerini ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak yaşamını demokratik kurallara göre düzenlemeleri,
16. Millî, manevi değerleri ile evrensel değerleri benimseyerek erdemli insan olmanın önemini ve yollarını bilmeleri,
17. Ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık göstermeleri,
18. Özgür birer birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin; ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varması amaçlanmaktadır (MEB, 2018, s. 8).

Bu özel amaçların, öğrencilere 4. sınıftan başlayarak 7. sınıfın sonunda kazandırılması hedeflenmektedir. Bu amaçlara bakıldığında, öğrencilerin birtakım bilgilerin yanında bazı beceri ve değerleri kazanmalarına da vurgu yapıldığı görülmektedir. Buna göre amaçlar incelendiğinde; 1., 2., 4., 8. ve 16. maddelerin vatanseverlik değeriyle; 1.

maddenin sorumluluk değeriyle; 2. ve 7. maddelerin eleştirel düşünme becerisiyle; 3. maddenin hukuk okuryazarlığı becerisi ve eşitlik değeriyle; 5. maddenin mekanı algılama beceriyle; 6. maddenin çevre okuryazarlığı becerisiyle; 6. ve 17. maddelerin duyarlılık değeri ile; 7. ve 12. maddelerin bilimsellik değeriyle; 8. maddenin finansal okuryazarlık beceriyle, 9. maddenin çalışkanlık değeriyle; 10. maddenin kanıt kullanma ile değişim ve sürekliliği algılama becerileriyle; 11. maddenin dijital okuryazarlık becerisiyle; 12. maddenin araştırma becerisiyle; 13. maddenin iletişim becerisiyle; 14. maddenin sosyal katılım ve problem çözme becerileriyle; 15. maddenin zaman ve kronolojiyi algılama becerisi ve adalet değeriyle; 18. maddenin öz denetim becerisi ve özgürlük değeri ile ilişkili olduğu söylenebilir. Buna göre SBDÖP'nın öğrencilerde birçok değer ve beceriyi geliştirmeyi amaçladığı açık bir şekilde görölmektedir. Bu amaçların gerçekleştirilebilmesi ancak beceri ve değer öğretimine gerekli önemin verilmesi ile mümkün olacaktır.

Aynı zamanda SBDÖP tematik bir anlayışla hazırlanmış olup yedi öğrenme alanından meydana gelmektedir. Bu öğrenme alanları içerisinde yer alan üniteler ve konular sarmal bir anlayışla inşa edilmiştir. Yani sosyal bilgiler içerisinde yer alan bu yedi öğrenme alanı 4. sınıftan 7. sınıfa kadar aynı olup içerik farklılaştırılarak bir önceki sınıf düzeyinde öğrenilen bilgilerin üzerine yeni bilgiler eklenerek devam edilir. Ayrıca bu programda bilgi, beceri ve değer öğretimin yanı sıra ilk defa “kök değerler” kavramına ve Türkiye Yeterlilikler Çerçevesine (TYÇ) değinilerek temel beceriler ile karakter gelişimine vurgu yapılmıştır (SDBÖP, 2018). Programın ölçme ve değerlendirme yaklaşımı ise, sadece sonuç odaklı olmayıp, alternatif ölçme ve değerlendirme araçlarının etkili bir şekilde kullanılmasını gerektiren süreç odaklı bir anlayışa dayanmaktadır (SDBÖP, 2018).

2.2. Sosyal Bilgiler Öğretimi

Sosyal bilgiler toplumun her alanına nüfuz eden bir ders olduğu için bu dersin öğretimi ile ilgili farklı yaklaşımlar ortaya atılmıştır. Bunlardan birincisi, sosyal bilgiler dersi ilk defa ortaya çıktığı zaman benimsenen toplumun temel değerlerine sahip olan vatandaşlar yetiştirme anlayışıydı. Bir diğer anlayış ise sosyal bilimlerin yöntemlerini kullanarak etkin bir vatandaş yetiştirimi iken sonuncusu da yansıtıcı inceleme olarak vatandaş yetiştirmektir (Tay, 2011).

Sosyal bilimler kapsamında yer alan disiplinler birbiri ile kopuk bir şekilde olmayıp birbiri ile bağlantılıdır. Yani bir sosyal bilim dalı başka bir sosyal bilim dalının bulgularından yararlanabilir. Örneğin; tarih bilimi, tarih öncesi devirler ile ilgili araştırma yaparken arkeoloji biliminin bulgularından, bir olayın geçtiği yer veya medeniyetlerin kurulmuş olduğu yerleri incelerken de coğrafya biliminin bulgularından faydalanmaktadır (Turan ve Ulusoy, 2011). Bu durum yalnızca tarih bilimi için değil diğer tüm sosyal bilimler için geçerlidir.

Neticede sosyal bilgiler, sosyal bilimlerin hepsini içine alarak bütüncül bir şekilde yaklaşım bir olaya, bir olguya veya bir duruma farklı yönleriyle bakmamızı sağlar. Bu bakımdan çoklu bakış açısı kullanılarak resmin tümünü görmemize yardımcı olur. Yani sosyal bilimlerin her biri bir yapbozun parçaları gibidir. Bu yapboz parçalarını bir araya getirerek yapbozun bütün bir şekilde ortaya çıkmasını sağlayan ise sosyal bilgilerdir. Bu parçalar olmadan yapboz oluşmadığı gibi sosyal bilimler olmadan da sosyal bilgiler olamaz. Ayrıca sadece bu yapboz parçalarına bakarak da yapbozun bütününe oluşturan insan resmi hakkında yapılacak her çıkarım veya yorum ya yanlış ya da eksik olacaktır. İşte sosyal bilgiler öğretimi, sosyal bilimleri kullanarak insanların davranışlarını, insanlardan meydana gelen toplumların yapısını, insanlar tarafından oluşturulan kurumları, insanlar arasındaki her türlü ilişkiyi, insanların hayata yüklemiş oldukları anlamları, insanların çevreyle olan ilişkilerini, kısacası insanların geçmişten günümüze üretmiş oldukları her şeyi ele alarak inceler. Bu derece önemli ve birçok farklı yönü olan sosyal bilgiler, kendisine eğitim alanında önemli bir yer açmış olup bu dersin öğretimi ve öğrenilmesi oldukça mühim bir mesele haline gelmiştir.

2.3. Sosyal Bilgiler Öğrenmenin Önemi

Sosyal bilgiler, bizzat insan ve insan yaşamının farklı boyutlarını ele alan sosyal disiplinlerden oluştuğu için bu dersin öğretimi de bir hayli önemlidir. Bir başka deyişle sosyal bilgiler, birçok disiplini içerisinde barındırdığı ve insanların günlük yaşantısıyla bu kadar bağlantılı olduğu için bu dersin öğretimi de oldukça mühim bir mesele haline gelmektedir. Eğitim kurumlarının; “toplumsallaştırma, kültürün aktarımı, devletin sürekliliğini sağlama” (Tezcan, 2011, s. 104) gibi toplumsal işlevlerinin yerine getirilmesi büyük oranda sosyal bilgiler öğretimi ile yapılmaktadır. Böylesine kapsamlı ve toplumun devamlılığını sağlamak amacıyla olan bir dersin yalnızca bilgi öğretimine

dayalı olması tabii ki de beklenemez. Sosyal bilgiler dersinde bilginin yanı sıra SBDÖP’nda değinilen beceri ve değerlerin öğretimi de oldukça önemlidir (MEB, 2018). Öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde öğrendiklerini günlük hayata aktarabilmeleri gerekmektedir. Fakat yapılan çalışmaların birçoğu sosyal bilgiler dersinin bilgi temelli bir ders olarak öğretilmeye devam edilerek öğrencilerin asıl günlük hayatlarında kullanabilecekleri beceri ve değerler öğretiminin göz ardı edildiğini göstermektedir (Mutluer, 2013; Öztürk ve Mutlu, 2017b). Sosyal bilgiler öğreniminin önemli bir yere sahip olduğu bu noktada sosyal bilgiler öğretiminin etkili bir şekilde yapılarak öğrencilerin hayata hazırlanması gerekliliği karşımıza çıkmaktadır.

2.4. Etkili Sosyal Bilgiler Öğretiminin Önündeki Engeller

“İnsan nasıl öğrenir?” sorusuna uzun yıllar boyunca bilim dünyasında cevap aranmış ve bu soruya verilen cevaplar farklı öğrenme anlayışlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu öğrenme anlayışlarından en yaygın olanı davranışçı ve bilişsel öğrenme yaklaşımlarıdır. “1960’lı yıllarda davranışçı kuram 1970’lerde ise bilişçi kuramın öğretim uygulamalarında etkili olduğu görülmektedir” (Özerbaş, 2007, s. 610).

Davranışçı kuram öğrenmeyi “uyarıcı ile davranış arasında bir bağ kurarak geliştiğini ve pekiştirme yoluyla davranış değiştirme” (Erözkan, 2011, s. 247) olarak tanımlar. Bu kuram temel olarak davranışlar üzerinde durarak bir organizmanın uyarıcıya verdiği tepkiyi önemser. Bundan dolayı davranışçı yaklaşım bireyi boş bir levha gibi görerek pasif bir nitelikte algılar (Barut, 2011). Bu yaklaşım içsel süreçleri göz ardı edip daha çok gözlenebilen davranışlar üzerinde odaklandığı için bilişsel yaklaşımıcılar tarafından eleştirilmiştir. Bunun için bilişsel yaklaşımıcılar öğrenmede içsel ve zihinsel süreçler üzerinde durmuşlardır. “Davranışçılar öğrenmeyi davranış değişmesi olarak tanımlarken, bilişsel kuramcılar öğrenmeyi bireyin içsel kapasitesindeki değişme olarak görür” (Erözkan, 2011, s. 227). Bilişsel yaklaşım çevreye ve zihinsel yapılara önem vererek davranışçı yaklaşıma göre nispeten daha kapsamlı olsa da uygulamada davranışçı anlayışın izinden gitmişlerdir (Özerbaş, 2007).

Bu öğrenme yaklaşımlarının eğitim hayatına yansımalarına baktığımız zaman öğretmen merkezli bir anlayışın benimsenerek öğrenci farklılıklarının göz ardı edilmiş olduğu görülmektedir. Öğretmen merkezli ve bilgiyi ezberleyerek akılda tutmaya odaklanmış bir yapı söz konusudur. Böyle bir eğitim anlayışında kullanılan eğitim stratejisi, yöntem

ve teknikleri de hiç şüphesiz öğretmen merkezli olup asıl öğrenmeyi gerçekleştiren bireyleri görmezden gelerek öğrenmenin merkezinden uzağa itmektedir.

Sosyal bilgiler öğretiminde kullanılan yöntem ve tekniklere bakıldığı zaman da daha çok öğretmen merkezli geleneksel anlayışın benimsenmiş olduğunu görülmektedir. Nitekim Çelikkaya ve Kuş (2009, s. 755) sosyal bilgiler öğretmenlerinin kullandıkları yöntem ve teknikler üzerine yaptıkları araştırmada, “öğretmenlerin en çok kullandığı yöntem-tekniklerin; ders işlerken yazı yazdırılması, ders sırasında soru-cevabın uygulanması, konuların öğrenciler tarafından anlatılıp eksiklerin öğretmen tarafından, sınıfta testlerin çözülmesi, konunun özetinin yazdırılması, beyin fırtınasının ve kavram haritalarının kullanılması” olduğunu tespit etmişlerdir. İter (2018)’in sosyal bilgiler öğretmenlerinin kullandıkları öğretim yöntemleri ve uygulamaları üzerine yaptığı çalışmada da öğrencinin pasif öğretmenin aktif olduğu geleneksel öğretim anlayışının hâkim olduğu görülmüştür. Yine Taşkaya ve Bal (2009)’ın yaptığı araştırmada da sosyal bilgiler öğretmenlerinin soru-cevap, anlatım ve tartışma yöntemlerini çok fazla kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Fırat Durdukoca (2018) tarafından yapılan araştırmada, sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde soru-cevap tekniğini, anlatım yöntemini ve sunuş stratejisini kullanarak geleneksel bir öğretim anlayışına sahip oldukları tespit edilmiştir. Yapılan araştırmalara göre sosyal bilgiler öğretiminde yeni öğretim yöntemlerinin kullanılması istenirse de çeşitli nedenlerden dolayı ağırlıklı olarak geleneksel öğretim yöntemleri kullanılmaktadır (Kan, 2006).

Görüldüğü üzere daha çok öğretmenin aktif olduğu düz anlatım ve soru-cevap yönteminin baskın olduğu geleneksel bir anlayışla yapılan bu eğitimde beceri ve değer öğretimine de yeterince önem verilmeyerek eğitim yalnızca bilgilerin ezberlenerek öğrenilmesinden ibaret olacaktır. Öyle ki Mutluer (2013)’in yaptığı çalışmada, sosyal bilgiler öğretmenleri sosyal bilgiler dersini bilgi temelli bir ders olarak gördüklerini ve beceri öğretimi ile ilgili pek bir bilgiye sahip olmadıklarını dile getirmişlerdir. Oysaki hızla gelişen ve değişen dünya koşullarında sosyal bilgiler eğitimin amacı, yalnızca bilgilerin öğrencilere aktarılması değil öğrencileri bizzat öğrenme sürecine katarak onlar için gerekli olan bilginin yanı sıra beceri, değer ve tutumları da kazandırabilmektir (Öztürk ve Mutlu, 2017a). Sosyal öğretmenleri sosyal bilgilere özgü becerileri kazandırılmasında kendilerini yeterli görmelerine rağmen sosyal katılım, empati ve

mekanı algılama becerilerinin kazandırılması noktasında kararsız kalmışlardır (Taşkiran, Baş ve Bulut, 2016).

Geleneksel öğretim anlayışının sosyal bilgiler öğretiminde kullanılması birçok yönden bu dersin öğrenilmesini olumsuz etkileyecektir. Öyle ki sosyal bilgiler dersinin amacı, öğrencilere sadece bilgi öğretmek değil aynı zaman öğrencilerin gözlem, sosyal katılım, eleştirel düşünme, problem çözme, karar verme gibi birtakım beceriler ile barış, adalet, duyarlılık, dayanışma, eşitlik, saygı ve sorumluluk gibi birçok değerleri de öğrencilere kazandırmaktır. Hayatın her alanını kapsayan bir nitelikte olan sosyal bilgiler öğretiminde geleneksel bir öğretim anlayışıyla sadece konuşmaya dayalı bilgi aktarım yoluyla bir anlatımın yapılması hiç kuşkusuz bu dersin amaçlarına, niteliğine ve ruhuna aykırı olacaktır.

Etkili bir sosyal bilgiler öğretimin yapılmasına engel olan tek faktör öğretmen merkezli ve bilgi ağırlıklı olan davranışçı öğretimin izlerini taşıyan geleneksel öğretim anlayışı değildir. Bunun yanı sıra öğrencin derse ilgisiz ve hazırbulunuşluluk düzeylerinin düşük olması, velilerin derse önemsememesi ve ilgi düzeylerindeki dengesizlikler, okul yönetiminin olumsuz davranışları ve tutumları ile gerekli materyalleri temin etmedeki maddi yetersizlikler, öğretim programının yoğun olup ders saatinin yetersiz olması ve kullanılan ders ve çalışma kitaplarının yetersiz olmasından kaynaklanan sorunlar da vardır (Gönenç ve Açıkalın, 2017). Tabi ki de bütün bu sorunları gidermek mümkün olmasa da öğretimin zenginleştirilmesi ve öğrencilerin derse yönelik tutum ve motivasyonlarını artırarak bilgi, beceri ve değer öğretimini etkili bir şekilde gerçekleştirmede öğretmenlere büyük rol düşmektedir.

Günümüze kadar gelen süreçte eğitim ve öğretim alanında farklı eğitim anlayışları benimsenmiş ve buna bağlı olarak da eğitimde kullanılan öğretim stratejileri, yöntemleri, teknikleri ve ölçme değerlendirme araçları farklılıklar göstermiştir. Eğitim ve öğretim anlayışında bu farklılıklara gidilmesinin nedeni ise hiç kuşkusuz öğretimin daha etkili bir şekilde yapılabilme çabasından kaynaklanmaktadır. Yukarıda etkili sosyal bilgiler öğretiminin önündeki engellere değinilmiştir. Şimdi ise etkili bir sosyal bilgiler öğretiminin nasıl olması gerektiğine kısaca değinelim.

2.5. Etkili Sosyal Bilgiler Öğretimi Nasıl Olmalıdır?

Eğitim alanında uzun yıllar boyunca öğrenme ve öğretme anlayışında davranışçı bir yaklaşım kullanılmıştır. Davranışçı yaklaşımın yansımalarından doğan birtakım sorunlar ve eğitime olan bakış açısının değişmesiyle birlikte davranışçı yaklaşımdan kopmalar meydana gelerek yeni anlayışlar benimsenmeye başlanmıştır. Gelişen dünyada eğitimden beklenen beklentilerin değişmesiyle birlikte ortaya atılan yeni fikirler ve anlayışlardan en önemlisi yapılandırmacılık anlayışıdır. Aslında yapılandırmacı anlayış oldukça eski bir kavram olarak karşımıza ilk defa Socrates'in fikirleriyle çıkmaktadır (Erdem ve Demirel, 2002). Yapılandırmacılık fikrin doğuşu çok uzun zamanlara dayanmış olsa da bu fikrin eğitim hayatına yansıtılarak kullanılması çok da eski değildir. Bu anlayışı, eğitim alanında benimseyen ilk eğitimci Giambattista Vico olarak kabul edilmiş olsa da onun fikirleri yaşadığı yüzyılda (18. yy) pek de değer görmemiştir (Ünal ve Çelikkaya, 2009). Yapılandırmacı anlayış ancak 20. yüzyılın sonunda nörofizyolojik alanda yapılan çalışmalardan elde edilen veriler ışığında eğitim alanında kendisine bir yer açabilmeyi başarmıştır (Arslan, 2007).

Yapılandırmacı eğitim anlayışına göre öğrenmenin merkezinde öğretmen değil bizzat bireyin kendisi vardır. “Öğrenme ezberlemeye değil öğrenenin bilgiyi transfer etmesine, var olan bilgiyi yeniden yorumlanmasına ve yeni bilgiyi oluşturmasına dayanır” (Erdem ve Demirel, 2002, s. 23). Birey yeni bir bilgiyi önceki bilgi ve deneyimlerinden elde ettiği bilgilerle ilişkilendirerek ya da kendisi yeni bir anlayış geliştirerek öğrenmeyi gerçekleştirir. Yani birey bilgiyi kendi zihninde inşa ederek bilgiyi kendisi yapandırır. Yapılandırmacı anlayışa göre öğrenme bir sonuçtan ziyade kişinin yaşamı boyunca devam eden bir süreçtir (Sağlam ve Bilgili, 2006). Bu öğrenme sürecinde öğretmenin rolü, hazır olan bilgiyi sunmaktan ziyade öğrenen kişiye bilgiyi öğrenme ve kullanma sürecinde yol göstererek rehberlik etmektir. Yapılandırmacı anlayışta öğrenen kişi öğrenmenin merkezine alınıp öğretmen rehber konumunda olduğu için öğrenciyi merkeze alan öğretim strateji, yöntem ve teknikleri kullanılır. Ayrıca yapılandırmacılıkta süreç önemli olduğu için ölçme ve değerlendirmede alternatif ölçme ve değerlendirme yöntemleri kullanılır. “Bu yaklaşımda değerlendirme bir son değil, sonraki öğrenmeler için yol göstericidir. Sadece ürünün değil aynı zamanda sürecin değerlendirilmesi de gereklidir” (Erdem ve Demirel, 2002, s. 87). Bunun için öğrenme sürecinin değerlendirildiği proje, portfolyo, tanılayıcı dallanmış ağaç, yapılandırılmış grid,

performans görevi, grup değerlendirme, öz değerlendirme ve akran değerlendirme gibi alternatif ölçme ve değerlendirme araçlarından yararlanılır (Doğanay ve Adanalı, 2010).

Yapılandırmacı öğretimde öğrenci bilgiyi kendi zihninde inşa ederek yapılandığı için öğrenme sürecine de aktif olarak katılır. Bu durumda aktif öğrenme kavramı yapılandırmacılığın bir gerekliliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Aktif öğrenme kavramını Ünal (1999) iki şekilde tanımlamıştır; “Birinci tanıma göre aktif öğrenme, öğrencinin kendi öğrenme süreci hakkında söz sahibi olduğu bir öğrenme şeklidir. İkinci tanıma göre ise, öğrencinin kendi bilişsel yetilerini zorlayarak yapılan öğrenme şeklidir” (Ünal, 1999, s. 374). Yani öğrenci kendi öğrenme sürecini düzenleyen, öğrenmek için kendi bilişsel özelliklerini kullanarak kendi öğrenmesini gerçekleştirir. Aktif öğrenme süreci içerisinde öğrenciler yalnızca bilgi edinmekle kalmayıp bu bilgiyi araştırıp sorgulayarak analiz ederler ve kendi yaşamlarında kullanarak öğrenmeyi kendileri inşa ederler.

Etkili bir sosyal bilgiler öğretimi için yapılandırmacı anlayışa bağlı olarak öğrenciyi öğrenmenin merkezine alınarak aktif olduğu işlenen konuya ve öğrenciye en uygun olan öğretim strateji ve yöntemleri kullanılmalıdır. Sosyal bilgiler dersi çok disiplinli bir ders olup bünyesinde tarih, coğrafya, ekonomi, arkeoloji, antropoloji ve sosyoloji gibi birçok sosyal bilimi barındırmaktadır. Böylesine çok boyutlu bir dersi geleneksel öğretim yöntemlerini kullanarak öğrencilerin yalnızca bilgiyi pasif bir şekilde alıp ezberlemesi şeklinde tek düze bir anlatım modelinin uygulanması dersin içeriğinin anlaşılması ve amaçlarının yerine getirilmesi için uygun değildir. “Geleneksel öğretimin aksine iyi öğretim, öğretmenlerin öğrencilerin anlayışı ve akademik gelişimi üzerinde öğretimin etkilerini sürekli sorgulamaya ve öğretim sürecinde üretken öğrenmeyi vurgulayan stratejileri kullanmaya ve bunların çıktılarını değerlendirmeye çalışmasıdır” (İlter, 2018, s. 4). Yapılandırmacı eğitim anlayışına resmi olarak 2005 öğretim programıyla geçilmiş olsa da yapılan çalışmalar hala tam anlamıyla yapılandırmacılığın benimsenmediğini göstermektedir. Öyle ki bu durum Çelikkaya ve Kuş (2009, s. 754) tarafından yapılan çalışmada “öğretmenler her ne kadar yapılandırmacı yaklaşıma uygun yöntem-teknipleri kullandıklarını ifade etseler de öğrenci ve gözlem sonuçları bunun aksini söylediğini” gözler önüne sermektedir. “Yeni yöntem ve tekniklerin kullanılması konusunda yapılan araştırmalar, bunların pek kullanılmadıklarını ortaya koymaktadır” (Kan, 2006, s. 538). Yapılandırmacı öğretim yaklaşımı geleneksel öğretim yaklaşımına göre öğrencilerin

üstbiliş farkındalıklarını geliştirmede daha etkilidir (Yurdakul ve Demirel, 2011). Yapılandırmacı öğretim öğrenci başarısını ve öğrenme kalıcılığına üzerinde geleneksel yöntemle göre daha etkilidir (Özerbaş, 2007).

Aydemir (2012)'in yaptığı çalışmada öğretmenler tarafından en sık kullanılan materyallerin yazı tahtası, harita ve küreler olduğu sonucuna ulaşmıştır. Yürüdü ve Coşkun Cımbız (2017) tarafından yapılan çalışmada araştırmaya katılanların sınıf içinde kullandıkları öğretim yöntem ve tekniklerinin ağırlıklı olarak öğretmen merkezli olduğu tespit edilmiştir. Çakmak ve Aslan (2016) yaptığı çalışmasında araştırmaya katılan öğretmenlerin tamamı sosyal bilgiler öğretiminde ezbere dayalı öğretim uygulamalarını sosyal bilgiler öğretimi olumsuz etkilediğini söylemiştir. Yine Çelebi (2006)'in yaptığı çalışmada yapılandırmacı yaklaşımı temel alan işbirlikçi öğrenme yönteminin öğrencilerin sosyal bilgiler dersine karşı olumlu tutum geliştirdiğini ve paylaşma, arkadaşlık, yardımlaşma, sorumluluk alma, bilimsel yöntem kullanma ve inceleme - araştırma yapma gibi birçok becerilerinin gelişmesine katkı sağladığına ulaşılmıştır. Ünal ve Çelikkaya (2009) sosyal bilgiler öğretiminde yapılandırmacı yaklaşıma uygun öğretim yöntemlerinin öğrenci başarısına ve öğrenilen bilginin kalıcılığını sağlamada geleneksel öğretime göre daha etkili olduğunu tespit etmiştir. Yapılan çalışmalara bakıldığı zaman yapılandırmacı öğretimi temel alan öğrenci merkezli öğretim yöntemlerinin öğrenci başarısı, derse karşı tutum, öğrenme kalıcılığını sağlama, araştırma, sorgulama, problem çözme ve eleştirel düşünme gibi üst düzey beceriler ve değerlerin kazandırılmasında daha etkili olduğu sonucuna ulaşabilir.

Yapılandırmacı öğretim felsefesi etrafında gelişen öğrencinin aktif olduğu eğitim anlayışı ve beraberinde ortaya çıkan öğrenme strateji, yöntem ve teknikleri ile ölçme ve değerlendirme yaklaşımları eğitimin kalitesini ve öğretimin her alanda etkinliğini sağlamak açısından oldukça kritik bir öneme sahiptir. Yapılandırmacı yaklaşımının ışığında doğan öğretim yöntem ve tekniklerinin her biri birbirinden farklı bir anlayış doğrultusunda ortaya çıkmıştır ve hepsinin de hizmet ettiği amaç birbirinden farklıdır. Örneğin; işbirlikçi öğrenme yöntemi öğrencilerin küçük gruplar halinde çalışmasını ve birbirlerinin öğrenmelerine destek olmaları temeline dayanır (Çelebi, 2006). Bu öğretim yönteminin uygulandığı bir öğretim ortamında sosyal becerileri zayıf olan öğrenciler için etkili bir öğretim meydana gelmemiş olacaktır. Yani her öğretim yöntemi bünyesinde birtakım güçlü yönleri barındırdığı kadar zayıf yönleri de bünyesinde

barındırır. Bu durumda seçilen öğretim yönteminin kapsamı ve dayandığı temeller ne kadar geniş olursa bir sınıfta bulunan öğrencilerin tümüne hitap edebilme düzeyine de o kadar genişlemiş olacaktır.

Öğrenmenin her bireyin kendi zihninde inşa edilerek yapılandırıldığını savunan yapılandırmacı anlayışı temele alan ve aynı zamanda bünyesinde birçok öğrenme kuramının düşüncelerini bütünleştirerek ortaya çıkan öğretim yöntemi farklılaştırılmış öğretimdir. Yapılandırmacı yaklaşımın bir uzantısı olarak bireysel farklılıklara vurgu yaparak karşımıza çıkan farklılaştırılmış öğretim yönteminin ne olduğu, kapsamı, özellikleri ve teknikleri daha detaylı bir şekilde aşağıda ele alınıp incelenecektir.

2.6. Farklılaştırılmış Öğretim Yöntemi

Etrafımıza baktığımız zaman hiçbir şeyin bir diğeriyle benzer özellikte olmadığını görürüz. Her şey birbirinden bu kadar farklı özellikte bulunurken bir öğrenme ortamında bulunan öğrenci özelliklerinin birbiri ile aynı olması beklenemez. Aynı özelliğe sahip olmayan bu öğrencilere aynı yöntem ve teknikler kullanılarak öğretimin yapıldığında etkili bir öğrenmenin olması mümkün olmayacaktır. “Sınıf ortamında bulunan bireylerin birbirinden farklı dünyaları olduğundan, bilgiyi anlamlandırmada tek bir doğru bulunmamaktadır” (Erdem ve Demirel, 2002, s. 86). Nitekim bu duruma SBDÖP’nda şu şekilde değinilmiştir: “Hiçbir insan bir başkasının birebir aynısı değildir” (MEB, 2018, s. 6).

Öğrenci özelliklerinin farklı olduğu bir öğrenme ortamında etkili öğretim nasıl yapılabilir? Öğretimin etkili olarak yapılabilmesi için bu farklılıkların dikkate alınarak öğretimi farklılaştırma yoluna gidilmesi gerekir (Tomlinson, 2014). Farklılaştırılmış öğretim yöntemi bu anlayış temeline dayanarak ortaya çıkmıştır. Farklılaştırılmış öğretimin dayandığı kuramsal temeller, farklılaşan öğrenci özellikleri, farklılaşan öğretim öğeleri, farklılaştırılmış öğretim stratejileri ve farklılaştırılmış öğretimin yararları aşağıda detaylı bir şekilde ele alınmıştır.

2.6.1. Farklılaştırılmış Öğretim Yönteminin Kuramsal Çerçevesi

Farklılaştırılmış öğretim yönteminin dayandığı kuramsal çerçeveye baktığımızda öğrenci merkezli öğretim kuramlarını görmekteyiz. Bunlarında başında bilişsel gelişim

kuramı, yapılandırmacı yaklaşım, öğrenme stilleri, Vygotsky'nin yakınsal gelişim alanı ve çoklu zekâ kuramı gelmektedir (Öztürk ve Mutlu, 2017a; Avcı ve Yüksel, 2014). Bu kuramların hepsi temelde öğrenmenin merkezine öğrenciyi koyarak öğretime farklı açılardan bakarak hareket eder. Şimdi kısaca bu kuramlara değinelim.

Bilişsel gelişim kuramına göre öğrenenler, öğrenmeyi gerçekleştirme sırasında aktiftir. Bu durumda öğrenenlerden bağımsız olarak öğrenmelerin gerçekleştirilmesinin mümkün olmadığı paradigması karşımıza çıkmıştır. Yapılandırmacı yaklaşımda ise buna paralel olarak bireyin bilgiyi kendisinin inşa ettiğini savunur. Bu durumda öğretmenler bireye bu süreçte rehberlik ederek gerekli yönlendirmelerde bulunmakla görevlidir. Yapılandırmacı yaklaşım anlayışına dayanan Vygotsky'nin yakınsal gelişim kuramında ise öğretimde sosyal etkileşim sürecine vurgu yapılır. Kolb öğrenme stilleri kuramında ise “çevre ile birey arasındaki ilişki” (Öztürk ve Mutlu, 2017a, s. 7) ele alınarak incelenmiştir. Gardner ise çoklu zekâ kuramında farklı zekâ türlerinin olduğunu ve bu zekâ türlerine uygun yöntem ve tekniklerin kullanılması gerektiğini savunmuştur (Avcı ve Yüksel, 2014). İşte tüm bu kuramların özünde yatan bireysel farklılıklara sahip öğrencilerin öğrenme sürecinde aktif olması ve öğrencilerin sosyal çevresiyle etkileşime geçerek daha iyi öğrenmeler gerçekleştirebileceği fikrinden hareket edilerek farklılaştırılmış öğretim yöntemi ortaya çıkmıştır.

2.6.2. Farklılaşan Öğrenci Özellikleri

Öğrenciler; hazırbulunuşluluk düzeyi, duygu, düşünce, öğrenme düzeyleri, yetenekleri ve sosyoekonomik düzeyleri gibi birçok bakımdan birbirinden farklıdır. Öğrencilerin hazırbulunuşluluk düzeyi ön öğrenmeler ile ilgili bir durumdur. Öğrencilerin ön bilgilerinde bulunan yetersizlikler onların öğrenmelerini olumsuz yönde etkileyecektir. Ancak bu durum farklılaştırılmış öğretim yöntemini ile giderilebilir. Öğrencilerin öğrenmeyi gerçekleştirmek için ihtiyaç duyduğu zaman ve bilgiyi öğrenme yetenekleri de (çoklu zekâ alanları) birbirinden farklılıklar gösterir (Avcı ve Yüksel, 2014). Ayrıca öğrencilerin fiziksel ve psikolojik durumları, kaygı ve motivasyon düzeyleri, yaşantıları ve deneyimleri gibi çok boyutlu yapılar itibarıyla birbirinden farklı özelliklere sahiptirler (Öztürk ve Mutlu 2017a).

2.6.3. Farklılaştırılmış Öğretim Öğeleri

Farklılaştırılmış öğretim yönteminde içerik, süreç ve ürün olmak üzere üç öğenin öğretim sırasında farklılaştırılması ön görülmüştür (Tomlinson, 2014). Buna göre öğrencilerin öğrenme sürecinde kazanacağı bilgi, beceri veya değerler de birbirinden farklılık gösterebilecektir. Bu farklılık yalnızca ayrı ayrı bilgi, beceri ve değer öğrenecekleri anlamına gelmemekle birlikte süreç içerisinde öğrencilerin bu öğrenmelerini farklı düzeylerde veya gerçekleştirilen farklı etkinliklerle sürecin farklılaştırılmasını ele alır. Tabii ki de içerik ve sürecin farklı olduğu bir öğrenme ortamında öğrencilerin süreç sonunda ortaya koydukları ürünler de farklılık gösterecektir.

İşte farklılaştırılmış öğretim yöntemi öğrenci özelliklerinin birbirinden farklı olduğu için öğrencilerin öğrenme içeriklerinin farklı olacağını, öğrenme sürecinin de buna bağlı olarak esnek bir şekilde düzenlenmesi gerektiğini ve öğrenme sonucunda elde edilen ürünlerinde birbirinden farklı olması mantığına dayanmaktadır. Farklılaştırılmış öğretimin öğeleri içinde oldukça esnek hareket edilerek tamamen öğrencilere bağlı bir yol izleme stratejisi vardır. Yani her öğretmen hitap ettiği kitleye uygun olarak içeriği, süreci ve ürünü farklılaştıracak etkinlikleri oluşturur.

2.6.4. Farklılaştırılmış Öğretimin Yararları

Farklılaştırılmış öğretim farklı özelliklere sahip öğrencilere farklı öğretim yönteminin kullanılması gerektiğini savunur. Bu durum öncelikli olarak alt, orta ve üst düzey bilişsel yeteneğe sahip öğrencilerin kendi düzeylerine uygun olarak öğretimi gerçekleştirmesine olanak sağlar (Avcı ve Yüksel, 2014). Böylece süreç içerisinde öğrenciler birbirlerini beklemek zorunda kalmadıkları için vakit kaybı yaşanmasının da önü geçilmiş olur. Ayrıca öğrenciler bilişsel yeteneklerinin üstünde veya altında öğrenme gerçekleştirmeleri de engeller. Her öğrencinin kendi yeteneği ve öğrenme düzeyleri dikkate alındığı için tüm öğrenciler başarı hissini tatmış olur.

Öğrenciler, farklılaştırılmış öğretim yönteminin kuramsal çerçevesinde değinildiği üzere kendilerine en uygun olan öğretim yöntem ve tekniği ile öğrenmeyi gerçekleştirir. Öğretim süreci öğrencilere göre tasarlandığı için öğrencilerin ilgilerini çeker ve bu durumda öğrencilerin eğlenerek kalıcı öğrenmeler elde etmesini sağlar (Tomlinson,

2014). Öğrenciler yalnızca kalıcı öğrenmeler değil yapılan farklılaştırılmış grup çalışmaları ile birlikte çeşitli sosyal beceriler de kazanır.

2.6.5. Farklılaştırılmış Öğretim Stratejileri

Farklılaştırılmış öğretimi öğrenme ortamında kullanabilmek için merkezler, istasyonlar, kademelendirilmiş etkinlik, giriş notları, öğrenme sözleşmeleri, ajandalar, karmaşık öğretim, yürünge çalışmaları, grup araştırması ve öğretimin yoğunlaştırılması ve tercih panoları gibi birçok öğretim stratejileri bulunmaktadır (Tomlinson, 2014). Ayrıca farklılaştırılmış öğretim öğrenci özelliklerine göre öğrenmenin farklılaştırılması gerektiğini savunduğu için esnek bir öğretim yöntemidir. Bunun için her öğretmenin süreç içerisinde izleyeceği stratejiler farklı olabilir ya da süreçte öğrencilerine en uygun olabileceğini düşündüğü bir strateji de kendisi geliştirilebilir.

2.7. İlgili Alanda Yapılan Çalışmalar

Türkiye’de farklılaştırılmış öğretim ile ilgili yapılan çalışmalar genel olarak ele alınıp incelenmiştir. Bu çalışmalara baktığımız zaman farklılaştırılmış öğretimle ilgili olarak toplamda on dokuz tane tez bulunmaktadır. Bu tezlerin beşi fen bilgisi alanında (Demir, 2013; Kaplan, 2016; Şentürk, 2017; Tüfekçi, 2018; Avcı 2018), dördü matematik alanında (Yabaş, 2008; Şaldırdak, 2012; Taş, 2013; Ekinci, 2016), üçü sınıf öğretmenleriyle (Zoraloğlu, 2016; Koç, 2016; Demirkaya, 2018), üçü fizik alanında (Salar, 2018; Uğurel 2018; Yaprakgöl, 2019), üçü yabancı dil dersinde (Özer, 2016; Yavuz 2018; Aras 2018), ikisi hayat bilgisi dersinde (Belçer, 2010; Durmuş, 2017), biri kimya alanında (Umar, 2014), biri okul öncesi öğretmenleriyle (Özkanoglu, 2015), biri beden eğitimi ve spor dersinde (Özbal, 2016), biri Türkçe dersinde (Karadağ, 2010), biri ortaokul öğretmenleriyle (Çam, 2013) ve biri de geometri alanında (Faydalı, 2018) gerçekleştirilmiştir. Ayrıca yapılan çalışmalarda, nicel araştırma yöntemlerinin ağırlıklı olarak kullanıldığını görülmektedir. Nitel araştırma yöntemleri içerisinde yer alan eylem araştırması modeli sadece iki tez çalışmasında (Karadağ, 2010; Özbal, 2016) kullanılmıştır.

Farklılaştırılmış öğretim yönteminin sosyal bilgiler dersinde kullanılması ile ilgili ülkemizde yapılan tez çalışmalarına baktığımız zaman herhangi bir çalışmanın olmadığını görmekteyiz. Yalnızca sosyal bilgiler dersinin ilköğretim kademesinde okutulan

hayat bilgisi dersi alanında Beler (2010) tarafından ortaya koyulan yüksek lisans tez çalışması ve Durmuş (2017) tarafından yazılan bir doktora tezi bulunmaktadır.

Beler (2010)'in "Farklılaştırılmış Öğretim Ortamının Sınıf Yönetimine ve Öğrencilerin Akademik Başarısına Etkileri" isimli yüksek lisans tezinde hayat bilgisi dersinin Dün, Bugün, Yarın teması üçüncü sınıf düzeyine göre hazırlanan farklılaştırılmış öğretimin katlı öğretim stratejisinin göre yapılan uygulamaların öğrencilerin akademik başarıları ile sınıf yönetimi üzerindeki etkileri incelenmiştir. Bu çalışmada nitel yöntem ve nicel yöntem birlikte kullanılarak örnek olay ve tarama modellerine göre araştırma yöntemi tasarlanmıştır. Yapılandırılmış öğrenci ve öğretmen görüşme formları, gözlem ve son test ile veriler toplanmıştır. Verilerin analizinde SPSS programı ve betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, katlı öğretim yönteminin öğrenci motivasyonunu olumlu etkilediği ve bu yöntemin sınıf yönetimine yönelik herhangi bir olumsuz etkiye sahip olmadığı görülmüştür. Ayrıca son test ortalaması 57.04 olarak hesaplanmıştır ve bu durum öğrencilerin öğrenmeyi gerçekleştirmiş olduklarının göstergesidir.

Durmuş (2017) tarafından yapılan "Hayat Bilgisi Dersinde Kullanılan Farklılaştırılmış Öğretim Modelinin, Öğrencilerin Başarı Düzeyleri ve Tutumlarına Etkisi" adlı doktora tez çalışmasında farklılaştırılmış öğretim yönteminin öğrenci başarılarına ve tutumlarına olan etkisi araştırılmıştır. Bu araştırma ikinci sınıf hayat bilgisi dersinde yer alan Dün, Bugün, Yarın teması içinde uygulanmıştır. Bu çalışmada nitel ve nicel yöntem birlikte kullanılmıştır. Araştırma, karma yöntemin yakınsal paralel desenine göre tasarlanmıştır. Araştırmada kullanılan başarı testi, kişisel bilgi formu ve tutum ölçeği nicel veri toplama araçlarını oluştururken; kontrol listesi, yarı yapılandırılmış öğretmen ve öğrenci görüşme formları, öğrenci günlükleri ve ürün dosyaları ise nitel veri toplama araçlarını oluşturmuştur. Veri analizlerinde SPSS ve nitel veri analiz yöntemleri kullanılmıştır. Bu çalışmada farklılaştırılmış yöntem modelinin kullanıldığı deney grubu öğrencilerinin akademik başarıları ve kalıcılık düzeyleri kontrol grubuna göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca öğrencilerin tutum ve akademik başarıları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Öğretmen görüşlerine göre farklılaştırılmış öğretim yöntemi hem öğretmen hem öğrenciler için olumlu etkilere sahip olduğundan öğrencilerin motivasyonunun arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu araştırma, nitel araştırma yöntemleri esas alınarak gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma yönteminde kesin ve mutlak doğrular olmayıp elde edilen veriler ışığında birtakım açıklamalara veya teorilere ulaşılır. Nitel araştırma özellikle değişen bilim anlayışı ile birlikte sosyal bilimler alanında yapılan çalışmaların arttığı bir dönemde ortaya çıkarak gelişmiştir. Nitel araştırmaya göre tek bir gerçeklik algısı olmadığı için sosyal gerçeklik kişilere ve zamana göre devamlı değişir (Öztürk, 2014). Nitel araştırmalarda tek bir gerçekten söz edilemeyeceği için bir takım genellemeler yapmak, kesin yargılara ve kanunlara ulaşmak amaçlanmaz. Çünkü insanlar birbirinden farklıdır ve bu farklılık insanların bir olay ya da bir durum karşısında aynı tepkileri vermelerine mâni olur. İnsanların hayata, olaylara ve durumlara karşı bakış açıları onların yaşantılarından, tecrübelerinden, ihtiyaçlarından ve inançlarından bağımsız değildir. Başka bir ifadeyle insan tıpkı bir buz dağı gibidir. Buz dağının görünen kısmı onun davranışlarıyken buz dağının altındaki o büyük kesim ise onun deneyimleri, inançları ve ihtiyaçlarından oluşur.

İşte buz dağının görünen kısmı olan davranışların temelinde yatan düşünceler ve inançları anlayabilmek için nitel araştırma yöntemi kullanılır (Öztürk, 2014). Nitel araştırma yöntemi ile görülmeyen kısmı gün yüzüne çıkarabiliriz. Bu sebepten dolayı nitel araştırmada derinlemesine bir çalışma yapılır ve ele alınan konu ayrıntılarına inilerek irdelenir. Böylece kişilerin davranışlarının ya da düşüncelerinin temelinde yatan asıl nedene ulaşılabilir. Bunun için nitel araştırmada daha küçük ölçekli çalışma grubunun detaylı bir şekilde incelemesi yapılır. Yani nitel araştırma sürecinde bir şeyler keşfedilerek ortaya çıkarılır. Nitel araştırma yönteminin dayandığı en temel esas gerçekliği çalıştığın grubun ya da kişilerin gözünden görerek onların bakış açılarını gün yüzüne çıkarabilmektir. (Öztürk, 2014). Öznelliğin hâkim olduğu bu araştırma

yönteminde süreç boyunca değişiklikler, düzenlemeler veya araştırmanın yeniden şekillenmesi hususunda oldukça esnek bir yaklaşım benimsenir (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Nitel araştırma yönteminde süreç esnek olup bu süreçte araştırmacı tümevarım anlayışı ile hareket eder. “Tümevarımcı yaklaşımda araştırmacı kendisi çalıştığı konuyla ilgili bir teori geliştirmeye yönelecektir” (Öztürk, 2014, s. 66). Araştırma süreci boyunca elde edilen verilerden yola çıkarak araştırmacı çalıştığı konuyla ilgili araştırma sürecinin sonunda bir teori ortaya koyar. Yani nitel araştırmalarda küçük çalışma grupları üzerinde derinlemesine inceleme yapılarak esnek bir anlayışla hareket edilip tümevarımcı bir yol izlenir.

Bu çalışmanın amacı sosyal bilgiler öğretiminde uygulanan farklılaştırılmış öğretim yönteminin öğrencilere ve sosyal bilgiler öğretmenine etkisinin nasıl olduğunu ortaya çıkarmak olduğu için araştırmada nitel araştırma yöntemi benimsenmiştir. Araştırmada genel bir kanıya varmaktan ziyade farklılaştırılmış öğretim yönteminin çalışma grubunda yer alan öğrencilerin bilgi, beceri ve değer öğretimini nasıl şekillendirdiğini, öğrencilerin derse yönelik ilgi, motivasyon ve tutumlarına olan etkisini incelemek ve bu öğretim yöntemi hakkında öğretmenin görüşlerini alarak mesleki gelişimi üzerindeki etkisini derinlemesine incelemek amaçlanmıştır.

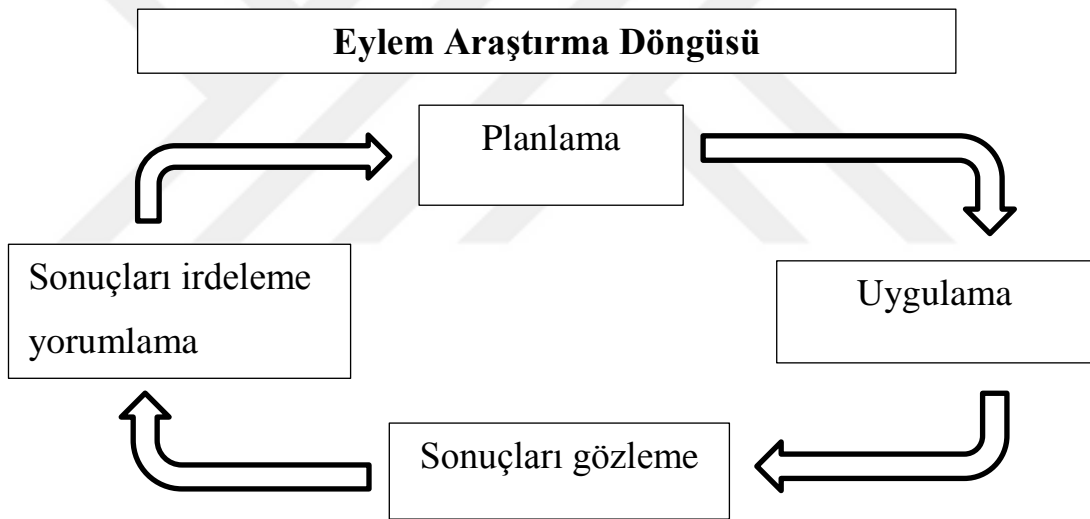
3.1. Araştırma Modeli

Öğrenci merkezli yeni öğretim yaklaşımlarından biri olan farklılaştırılmış öğretim yönteminin sosyal bilgiler dersinde uygulanması ve bu uygulamanın öğrencileri ve dersin öğretmenini nasıl etkilediğini ortaya çıkarmayı amaçlayan bu araştırma, nitel araştırma yöntemleri arasında yer alan eylem araştırması modeline göre tasarlanmıştır.

Eylem araştırması yaşanan bir sorunun ya da sorunların çözümü için getirilen önerilerin uygulamaya döküldüğü bir araştırma modelidir. Bu bakımdan eylem araştırması teoride oluşturulan birtakım kuramların kâğıt üzerinde kalmasını önleyerek uygulama alanında işe yarayıp yaramadığını ortaya çıkartır (Karadağ, 2010). Böylece, bu araştırmada benimsenen eylem araştırması modeli ile nispeten yeni bir öğretim yaklaşımı olan farklılaştırılmış öğretim yönteminin sosyal bilgiler dersinde uygulanabilme durumu ve uygulandığı takdirde nasıl bir etki oluşturacağını ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Araştırmacının farklılaştırılmış öğretim etkinliklerini uygulayacak olan bir öğretmen (uygulayıcı) ile birlikte gerçekleştirdiği bu çalışma

ikincil eylem araştırması niteliği taşımaktadır (Öztürk, 2014). Bu çalışmada araştırmacı farklılaştırılmış öğretim yöntemine göre hazırladığı etkinlikleri öğretmenle birlikte uygulamıştır.

Eylem araştırması hem uygulamanın hem de araştırmanın birlikte yapıldığı uzun ve ayrıntılı çalışmalar içeren süreç odaklı bir araştırma modelidir (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Eylem araştırması süreç içerisinde yaşanan bir probleme çözüm getirme esasına dayansa da bu problem ortadan kalktığına bitecek olan bir süreç değildir. Bu bağlamda kişi kendisini devamlı süreç içerisinde yenileyerek karşılaştığı yeni problemler veya durumlara karşı araştırma sürecini döngüsel olarak takip etmeye devam eder. Eylem araştırmasının bu döngüsel yapısını Öztürk (2014, s. 116), Şekil 1’de gösterildiği gibi özetlemiştir:

Şekil 1. Eylem Araştırma Döngüsü

Burada görüldüğü gibi eylem araştırması süreci planlama, planı uygulamaya geçirme, uygulama sonuçlarını gözlemlenme ve bu sonuçları incelemeyerek araştırma sürecinin yeniden planlaması mantığıyla hareket eder. Bunun için araştırma süreci boyunca toplanan verinin sürekli olarak yorumlanması ve buna uygun olarak sürecin yeniden planlanarak bu planların uygulamaya konulması gerekir (Öztürk, 2014). Böylesi bir araştırma döngüsü nitel araştırmanın doğasına oldukça uygun olan esnek bir yapıyı da araştırmacıya sunmaktadır.

3.2. Çalışma Grubu

Nitel araştırmaların amacı daha öncede belirtildiği gibi genellemelere ulaşmaktan ziyade araştırmanın amacına uygun olan az sayıda kişiyle derinlemesine çalışmalar yapmaktır. Bunun için ‘‘Tüm nitel çalışmalarda amaçlı örneklemin uygulanması söz konusudur’’ (Öztürk, 2014, s. 98). Bu araştırma da ikincil eylem araştırması kapsamında yer aldığı için örneklem belirlenirken ‘‘amaçlı örneklem’’ yöntemi kullanılmıştır. Çünkü araştırma süreci boyunca okul idaresinin, sosyal bilgiler öğretmenin ve öğrencilerin araştırmacı ile devamlı iç içe olarak işbirliği göstermesi gerekmektedir.

Araştırma 2018-2019 eğitim ve öğretim yılında Kayseri ili Kocasinan ilçesinde bulunan bir ortaokulun 6. sınıf düzeyinde yer alan bir şubesinde bulunan öğrencileri ve bu sınıfın sosyal bilgiler öğretmeniyle birlikte gerçekleştirilmiştir. Uygulama okulunun belirlenmesinde çalışmada yer alan sosyal bilgiler öğretmeninin ihtiyaçları en önemli belirleyici unsur olmuştur. Okul sosyo-ekonomik anlamda şehrin orta düzeydeki bir bölgesinde yer almaktadır ve Liseye Geçiş Sınavlarında Kayseri ilinde ortalama performans gösteren bir okuldur. Öğretmen yıllardır alışageldiği klasik öğretim yaklaşımından sıyrılarak, öğrencilerinin motivasyonlarını artıracak yeni öğrenme-öğretme süreçlerini derslerinde kullanmayı istemiştir. Ayrıca okula sağlanan erişimde okul müdürünün akademik çalışmalara verdiği önem ve desteğin çok önemli olduğu belirtilmelidir. Bu sayede ilerleyen bölümde belirtileceği gibi, uygulama öncesinde gerçekleştirilen gözlemlerle birlikte yaklaşık üç aylık bir süreçte okula etkin bir erişim sağlanabilmiştir.

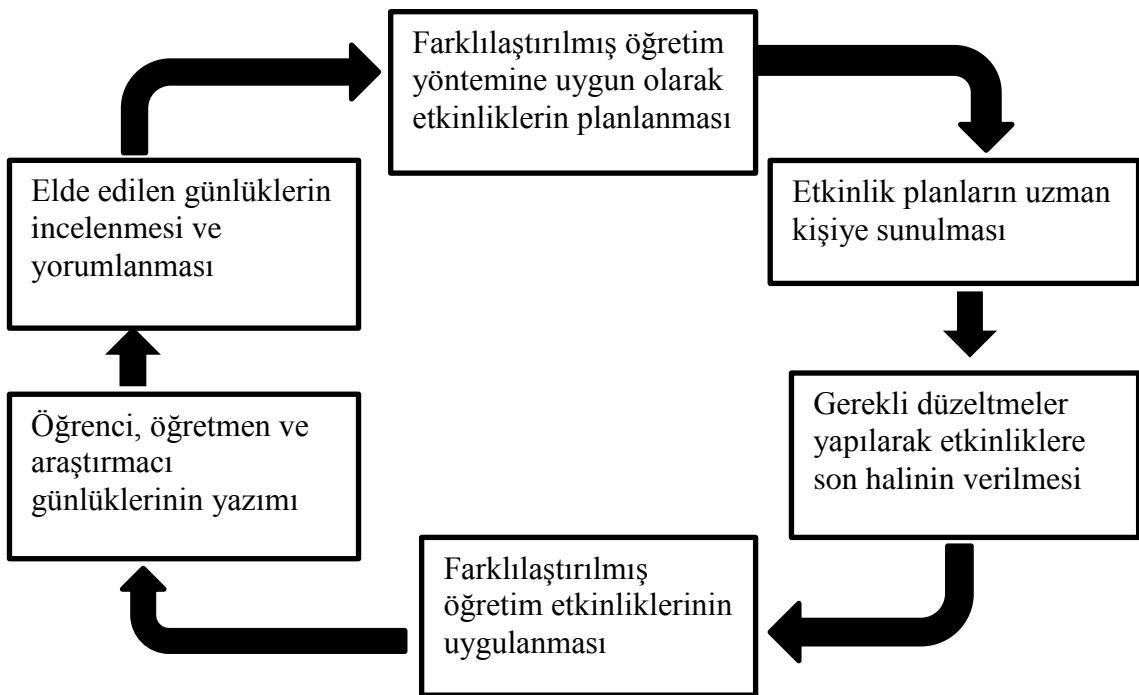
Sosyal bilgiler öğretmeni ile yapılan ön görüşmelerde 7. ve 8. sınıf düzeyinde bulunan öğrencilerin liseye geçiş sınavına odaklı olduğu için farklılaştırılmış öğretim etkinliklerinin 6. veya 5. sınıf düzeyinde bulunan öğrencilere uygulanmasının daha uygun olacağını belirtmiştir. Öğretmen her iki yılın kazanımlarını düşündüğünde, hem kendi gelişimi hem de öğrenci motivasyonu açısından çalışmanın İnsanlar, Yerler ve Çevreler öğrenme alanı dâhilinde yapılmasını arzu etmiştir. Okulda yer alan altı tane 6. sınıf şubesinden programı araştırmacıya en uygun olan şube çalışma grubu olarak seçilmiştir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın amacına ve yöntemine uygun olarak gözlem, mülakat, günlük, ölçek ve değerlendirme testi olmak üzere beş farklı veri toplama aracından yararlanılmıştır. Tek

bir veri toplama aracından ziyade birden fazla veri toplama aracının kullanılması nitel araştırmanın bir gereğidir. “Nitel araştırmacılar tek bir veri kaynağına güvenmekten çok, mülakatlar, gözlemler ve dokümanlar gibi çoklu biçimlerde veri toplarlar” (Creswell, 2016, s. 45). Ayrıca bu şekilde birden fazla veri toplama aracı kullanılarak bir veri toplama aracının dezavantajı başka bir veri toplama aracıyla ortadan kaldırılmış olur (Öztürk, 2014). Böylece çalışma grubunun tüm boyutlarıyla ele alınarak irdelenmesi için fırsat sağlanmış olur.

Farklılaştırılmış öğretim etkinliklerinin uygulaması temeline dayanan bu araştırmada uygulamanın yapılacağı çalışma grubu belirlendikten sonra süreç içerisinde etkinlikler araştırmacı tarafından tasarlanmıştır. İlk uygulama etkinliğı tasarlanırken uygulamaya başlamadan önce yapılan veri toplama araçlarından elde edilen bulgulardan yararlanılarak farklılaştırılmış öğretim etkinlikleri hazırlanmış ve daha sonra uzman görüşü doğrultusunda düzeltmeler yapılarak uygulama gerçekleştirilmiştir. İlk uygulama yapıldıktan sonra diğerk etkinlikler tasarlanırken uygulama sırasında öğrenci, öğretmen ve araştırmacı günlükleri göz önünde bulundurularak etkinlikler oluşturulmuş ve uzman görüşüne başvurularak gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra etkinlikler uygulanmıştır. Araştırmacının yaşadığı bu döngüsel süreç aşağıda bulunan Şekil 2’de gösterilmiştir.

Şekil 2. Farklılaştırılmış Öğretim Etkinlik Süreci

Yukarıda görüldüğü gibi eylem araştırmasına uygun olarak bu veriler farklılaştırılmış öğretim etkinlik uygulamaları öncesinde, sonrasında ve uygulamaların yapıldığı esnada olmak üzere sürecin her aşamasında toplanıp analiz edilerek elde edilen bulgular ışığında sonraki döngü hayata geçirilmiştir. Araştırmada veri toplama araçları olarak kullanılan gözlem, mülakat, günlük, ölçek ve değerlendirme testi aşağıda detaylı bir şekilde açıklanmıştır.

3.3.1. Yarı Yapılandırılmış Gözlem Formu

Bu araştırma bir saha çalışması olduğu için sosyal bilgiler öğretmeninin ve öğrencilerin öğrenme ortamında yaşadıkları durumların ve davranışların neler olduğunu etkinlik uygulamaları öncesinde gözlemlenerek yansıtılmıştır. Gözlem tekniği ile çalışma grubunun bulunduğu ortama girilerek grubun kendi doğal ortamında nasıl davrandığı, nasıl hareket ettiği ve söylemleri ile davranışları arasındaki tutarlılık ilişkisi ortaya çıkartılır (Öztürk, 2014).

Araştırmada “katılımcı olmayan gözlem” türü kullanılmıştır. Katılımcı olmayan gözlemlerde amaç çalışma grubunun gözünden olaylara veya durumlara bakmak değil; çalışma grubunun sergilediği davranışların neler olduğuna odaklanmaktır (Öztürk, 2014). Bu gözlem sürecinde yarı yapılandırılmış gözlem formu kullanılmıştır (bkz. Ek 2). Böylece nitel araştırmaya uygun bir esneklik sağlanmış ve ayrıca eylem araştırmasının amacına da hizmet edilmiştir.

Araştırmada farklılaştırılmış öğretim etkinlikleri öncesinde öğrenme ortamında bulunan öğretmen ve öğrenci davranışlarını tasvir edilmiştir. Özellikle sosyal bilgiler öğretmeninin dersi nasıl işlediğini, derste kullanılan yöntem ve tekniklerin neler olduğu ile öğrencilerin ders sırasındaki davranışlarını gözlemlemek için yarı yapılandırılmış “Farklılaştırılmış Öğretim Ders İçi Gözlem Formu” oluşturulmuştur (bkz. Ek 2). Bu form MEB’in aday öğretmen formları içinde yer alan “Aday Öğretmen Ders İçi Uygulama Gözlem Formu”nun farklılaştırılmış öğretim yöntemine uyarlanmış halidir. Ayrıca aday öğretmenler için bu formu hazırlayan ve bu tezin danışmanlığını yapan Doç. Dr. Mustafa Öztürk ile birlikte bu uyarlama yapılmıştır.

3.3.2. Yarı Yapılandırılmış Mülakatlar

Araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılan bir diğer teknik ise yarı yapılandırılmış mülakat yöntemidir. “Yarı yapılandırılmış mülakat en yaygın olarak kullanılan ve nitel

çalışmalar için uygun bir yöntemdir” (Öztürk, 2014, s. 164). Yarı yapılandırılmış mülakatlarda araştırma konusu ile ilgili genel sorular bulunup mülakatın gidişatına göre katılımcıya farklı sorularda sorulabilir (Öztürk, 2014). Yani yarı yapılandırılmış mülakatlarda sabit bir kalıp bulunmadığından süreç içerisinde mülakat kendiliğinden şekillenebilir. Yarı yapılandırılmış mülakatların sağladığı bu avantajın yanı sıra katılımcılar gerçek düşüncelerini, algılarını veya görüşlerini dile getirmeyerek yanlı ifadelerde bulunabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Mülakat tekniğinin bu dezavantajını gidermek için daha önce belirtildiği şekilde çalışmada yöntem açısından çeşitlemeye gidilmiş ve birçok farklı yöntemle veri toplanmıştır (Öztürk, 2014).

Araştırmanın temel amacı farklılaştırılmış öğretim etkinlik uygulamalarının öğrenciler ve sosyal bilgiler öğretmeni üzerindeki etkileri belirlemek olduğu için öğretmen ve öğrencilerle uygulama süreci öncesinde ve sonrasında yarı yapılandırılmış mülakatlar yapılmıştır. Yarı yapılandırılmış mülakat sorularının hazırlanması sırasında konunun odak noktaları esas alınmıştır. Bu odak noktalarından hareketle alt sorular oluşturulmuştur. Aynı zamanda soruların katılımcılar tarafından kolayca anlaşılabilmesi için açık, net ve anlaşılır düzeyde soruların yazılmasına dikkat edilmiştir. Mülakat sırasında verilebilecek her cevaba göre alternatif sorular yazılmıştır. Ayrıca katılımcılara yönlendirici tarzda sorular sormaktan kaçınılmıştır. Yani mülakat ilkeleri göz önüne alınarak sorular oluşturulmuştur. Farklılaştırılmış öğretim etkinlik uygulamaları öncesi öğretmen ve öğrencilerle yapılan yarı yapılandırılmış mülakat soruları Ek 5 ve Ek 6’da verilirken; uygulama sonrası öğretmen ve öğrencilerle yapılan yarı yapılandırılmış mülakat soruları Ek 7 ve Ek 8’de verilmiştir.

3.3.3. Günlük

Eylem araştırmasının sahip olduğu döngüsel yapının devreye girebilmesinde günlükler önemli bir rol oynamaktadır. Günlüklerin veri toplama araçları içindeki önemini Öztürk (2014, s. 195) şu şekilde açıklamıştır: “Günlük araştırmaya dâhil olan (araştırmacı kendisi de dâhil) kişilere kendi eylemleri üzerine derinlemesine düşünme fırsatı tanınması açısından oldukça faydalıdır”. Bu şekilde sürece katılan tüm kişiler süreç boyunca yaptıklarını sorgulayarak kendilerini değerlendirme imkânı bulurlar.

Fakat günlüklerin belirli bir süre boyunca devamlı kullanılması çeşitli problemlere neden olarak verinin kalitesini de düşürebilir. Araştırmanın amacına uygun olarak belirli başlıklar belirlenip bu sorun çözülmeye çalışılabilir (Öztürk, 2014). Bunun için öğrenci

günlüklerinde araştırmanın amacına uygun olarak bir yapılandırılmaya gidilmiştir. Buna göre öğrenci günlükleri öğrencilerin derste öğrendikleri, zorlandıkları veya cevaplayamadıkları sorular, derste kendilerini nasıl hissettikleri ve ders hakkındaki düşünceleri olmak üzere dört başlık altında yapılandırılmıştır. Etkinlik uygulamalarının sonrasında doldurulan bu günlükler hem ders sonu değerlendirme etkinliği hem de araştırma için bir veri kaynağı niteliği taşımaktadır. (Ekler kısmında verilen uygulama etkinliklerinin sonunda öğrenci ders günlükleri yer almaktadır.) Ayrıca etkinlik uygulamaları boyunca sosyal bilgiler öğretmeni ve araştırmacı da günlük tutmuştur. Araştırmacının ve öğretmenin tuttuğu günlüklerde ise herhangi bir yapılandırılmaya gidilmemiştir. Çünkü araştırmanın önemine ve amacına vâkıf oldukları için yapılandırılmış günlüklere ihtiyaç duyulmayarak uygulama süreci ile ilgili öğretmen ve araştırmacının kendi duygu, düşünce veya eylemlerini diledikleri gibi günlüklerine yansıtmaları sağlanmıştır.

3.3.4. Ölçekler

Eylem araştırmalarında ağırlıklı olarak nitel veri toplama araçlarından yararlanılsa da nicel veri toplama araçları da kullanılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Bu araştırmada nitel veriler ağırlıklı olmakla birlikte nicel veri toplama araçları kapsamında yer alan tutum ve motivasyon ölçekleri de kullanılmıştır. Tutum bilişsel, duyuşsal ve davranışsal boyutları olan ve kişiyi yönlendirerek öğrenmeyi etkileyen faktörler arasında yer almaktadır (Gömlüksiz ve Kan, 2013). Motivasyon ise “davranışa enerji veren ve amaca yönlendiren bir ihtiyaç ya da istek halinde bulunma durumudur” (Sönmez, 2011, s. 149). Bu durumda öğrencilerin ders karşı tutum ve motivasyonları öğrenmeyi önemli ölçüde etkileyen ve öğrenmenin ön koşulu olan iki unsurdur.

Çalışma grubunda bulunan öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumları Gömlüksiz ve Kan (2013) tarafından oluşturulmuş olan “Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeği” ile ölçülmüş; derse karşı motivasyonlarını ise yine Gömlüksiz ve Kan (2012) tarafından oluşturulmuş olan “Sosyal Bilgiler Dersi Motivasyon Ölçeği” ile ölçülmüştür. Bu ölçekler kullanılarak farklılaştırılmış öğretim etkinlik uygulamalarına başlamadan önce öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik tutum ve motivasyonları belirlenmiştir. Ayrıca etkinlik uygulamaları bittikten sonra yeniden aynı ölçekler kullanılarak öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik tutum ve motivasyonlarında

herhangi bir değişiklik olup olmadığına bakılmıştır. Araştırmada kullanılan tutum ölçeği Ek 3’te; motivasyon ölçeği ise Ek 4’te verilmiştir.

3.3.5. Ölçme ve Değerlendirme Testi

İnsanlar, Yerler ve Çevreler öğrenme alanı kapsamında hazırlanarak farklılaştırılmış öğretim etkinlik uygulamaları bittikten sonra öğrencilere uygulanmıştır. Beş hafta boyunca farklılaştırılmış sosyal bilgiler dersinde öğrencilere kazandırılmaya çalışılan bilgi ve becerilerin öğrenciler tarafından ne ölçüde kalıcı bir şekilde kazanıldığını ölçmek için “İnsanlar, Yerler ve Çevreler Öğrenme Alanı Ölçme ve Değerlendirme Testi” oluşturulmuştur (bkz. Ek 9). Test oluşturulduktan sonra uzman görüşüne başvurularak gerekli düzeltmeler yapılmış ve teste son hali verilmiştir. Bu test sekiz soru ve alt sorular olmak üzere toplam on sekiz sorudan oluşmaktadır. Farklılaştırılmış sosyal bilgiler dersinde öğrencilere kazanımlar çerçevesi içerisinde verilen bilgi ve becerileri ölçmek için oluşturulan bu testte doğru-yanlış, boşluk doldurma, çoktan seçmeli ve açık uçlu sorular bulunmaktadır. Ayrıca sorular Bloom taksonomisindeki bilgi, kavrama, analiz ve sentez basamaklarına göre hazırlanmıştır. İnsanlar, Yerler ve Çevreler öğrenme alanında bulunan kazanımlar ile ilgili hazırlanan soruların hangi bilişsel alan basamaklarına ait olduğu ile ilgili olan belirtke tablosu araştırmacı ve alan uzmanı tarafından oluşturularak Ek 10’da verilmiştir. Farklılaştırılmış öğretim yöntemiyle öğrencilerin daha çok üst düzey düşünme becerileri geliştirilmeye çalışıldığı için ölçme ve değerlendirme testinde de ağırlıklı olarak açık uçlu sorulara yer verilmiştir.

3.4. Veri Toplama Süreci

Araştırmanın yapılacağı sınıf belirlendikten sonra araştırmacı uygulama okuluna giderek sosyal bilgiler öğretmeni ile on iki derse girerek gözlemler yapmıştır. Gözlem sürecinin sonuna gelindiğinde öğretmen ve öğrencilerle yarı yapılandırılmış mülakatlar yapılmıştır. Sosyal bilgiler öğretmeni ile ders saati dışındaki bir zamanda mülakat yapılırken; öğrenci mülakatları ders saati içinde yapılmıştır. Bunun için okul müdüründen ve mülakatın yapılacağı zaman derste bulunan öğretmenden gerekli izin alınmıştır. Gözlemler bittikten sonra tutum ve motivasyon ölçekleri bir ders saatinde öğrencilere uygulanmıştır.

Farklılaştırılmış öğretim yöntemine göre etkinlikler üst grup ve alt grup öğrenciler açısından olmak üzere iki farklı düzeyde hazırlanmıştır. Üst grup ve alt grup öğrencileri

belirlerken temel olarak sosyal bilgiler öğretmeninin görüşlerine ve uygulama öncesinde gerçekleştirilen 12 saatlik gözlemlere dayanılmıştır. Sosyal bilgiler öğretmeni görüşlerini dile getirirken özellikle öğrencilerin yazılı sınavlarından aldıkları puanları göz önünde bulundurmıştır. Ancak gözlemler sırasında üst düzey düşünme becerilerinin nispeten gelişmiş olduğu gözlemlenen iki öğrenci de araştırmacı tarafından bu gruba eklenmiştir. Buna göre sınıfta bulunan öğrenciler üst grup (11) ve alt grup (16) olmak üzere ikiye ayrılarak öğrenciler numaralandırılmıştır. Bu numaralandırma başarı sıralaması şeklinde değil; sınıf iki gruba ayrıldıktan sonra üst grup öğrencilerden başlayarak rastgele verilen numaralar şeklindedir. Uygulama sınıfındaki üst grup ve alt grup öğrenci numaralandırmaları şu şekildedir:

Tablo 1. Üst Grup ve Alt Grup Öğrenci Numaralandırma Kodları

Üst Grupta Öğrenciler	Alt Grupta Öğrenciler
Ö1	Ö12
Ö2	Ö13
Ö3	Ö14
Ö4	Ö15
Ö5	Ö16
Ö6	Ö17
Ö7	Ö18
Ö8	Ö19
Ö9	Ö20
Ö10	Ö21
Ö11	Ö22
	Ö23
	Ö24
	Ö25
	Ö26
	Ö27

Öğrenci kodlamaları bu şekilde belirlendikten sonra uygulama öncesi öğrenci mülakatlarına katılacak olan öğrenciler özellikle her iki düzeyden eşit olmak üzere toplam on öğrenci ile yapılmıştır. Mülakatların yapılacağı öğrenciler sosyal bilgiler öğretmeni ile yapılan ön görüşmeler sonucunda çalışmaya daha fazla katkı sağlayabileceği düşünülen öğrencilerden seçilmiştir. Uygulama sonrası öğrenci mülakatlarında ise her iki düzeyden eşit olmak üzere toplam on iki öğrenci ile mülakat yapılmıştır. Ayrıca bu mülakatlara katılacak olan öğrenciler belirlenirken özellikle

uygulama öncesi mülakat yapılan öğrencilerin olmasına özen gösterilerek öğrencilerde yaşanan değişim daha net bir şekilde ortaya konulmaya çalışılmıştır. Mülakatlara katılan toplam öğrenci sayısının cinsiyet özellikleri bakımından eşit dağılım göstermesine de dikkat edilmiştir. Uygulama öncesi ve sonrası yarı yapılandırılmış mülakatlara katılan öğrenciler ve bu öğrencilerin cinsiyet özellikleri şu şekildedir:

Tablo 2. Uygulama Öncesi ve Uygulama Sonrası Yarı Yapılandırılmış Mülakatlara Katılan Öğrencilerin Kodları ve Cinsiyet Özellikleri

Uygulama Öncesi				Uygulama Sonrası			
Üst Grup		Alt Grup		Üst Grup		Alt Grup	
Kod	Cinsiyet	Kod	Cinsiyet	Kod	Cinsiyet	Kod	Cinsiyet
Ö2	Kız	Ö13	Erkek	Ö1	Erkek	Ö12	Erkek
Ö5	Kız	Ö19	Kız	Ö2	Kız	Ö13	Erkek
Ö6	Kız	Ö22	Erkek	Ö6	Kız	Ö19	Kız
Ö7	Kız	Ö23	Kız	Ö7	Kız	Ö20	Erkek
Ö11	Erkek	Ö25	Erkek	Ö9	Kız	Ö23	Kız
				Ö11	Erkek	Ö25	Erkek

6. sınıf sosyal bilgiler dersi İnsanlar, Yerler ve Çevreler öğrenme alanı kapsamında yer alan konuların öğretiminde farklılaştırılmış öğretim yöntemine göre hazırlanan etkinlikler kullanılmıştır. Farklılaştırılmış öğretim yaklaşımının bir sonucu olarak süreçte etkinlikler ve içeriğin farklılaştırılmasına gidilmiştir. Buna göre, çalışma yapılarıyla gerçekleştirilen derslerde üst ve alt düzeyler için olmak üzere konuyla ilgili iki farklı çalışma yaprağı hazırlanmıştır. Çalışma yapraklarının hem içeriği (basit ve daha zor) hem de etkinlikleri (basit ve daha zor) olacak şekilde düzenlenmiştir. Ders süreci içerisinde alt grup öğrencilerin kendileri için hazırlanan çalışma yaprağını bitirmeleri durumunda üst gruba ait olan çalışma yaprağının verilmesi; üst grup öğrencilerin kendilerine ait çalışma yaprağını bitirmeleri durumunda ise nispeten biraz daha zor olarak hazırlanan çalışma yaprağının verilmesi planlanmıştır. Fakat ilk hafta yapılan uygulamada öğrencilerin yalnızca kendi gruplarına ait çalışma yapraklarını yapabildikleri görülmüştür. Bu durum, üst grup öğrencilerin çalışma yapraklarını erken bitirme ihtimaline karşı farklı bir çalışma yaprağının tasarlanmasına gerek kalmadığını göstermiştir.

Farklılaştırılmış öğretim etkinlik planları uygulama sınıfının ders programında yer alan ders saatlerine göre hazırlanmıştır. Uygulamanın yapıldığı ilk hafta iki etkinlik planı, ikinci hafta üç etkinlik planı, üçüncü hafta iki etkinlik planı, dördüncü ve beşinci hafta

ise birer etkinlik planları hazırlanarak toplamda dokuz etkinlik planı oluşturulmuştur. İnsanlar, Yerler ve Çevreler öğrenme alanı kapsamında oluşturulan bu etkinlikler SBDÖP’nda belirtilmiş olan ders süresi (14 ders saati) içerisinde uygulanmıştır. Farklılaştırılmış öğretim yöntemine göre hazırlanan etkinlikler 17.12.2018 tarihinde uygulanmaya başlanmış ve 14.01.2019 tarihinde uygulama bitirilmiştir. Bu etkinlikler süreç boyunca geliştirilmiştir. Yani ilk hafta uygulamasının ardından, elde edilen verilerin değerlendirilmesi sonucu ikinci haftanın uygulaması geliştirilmiş ve bu süreç döngüsel olarak devam ettirilmiştir. Farklılaştırılmış öğretim etkinlik uygulamalarının yapıldığı tarihler, ders saatleri, işlenen kazanımlar ve bu kazanımlar içerisinde yer alan konular ile dersin amacı aşağıda bulunan Tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 3. Farklılaştırılmış Öğretim Uygulama Etkinlikleri İle İlgili Tablo

Tarih	Ders Saati	Etkinlik No	Kazanımlar	Konular	Amaç
17.12.2018	40+40 Dakika	Uygulama Etkinliği 1 (Ek 12)	6.3.1. Konum ile ilgili kavramları kullanarak kıtaların, okyanusların ve ülkemizin coğrafi konumunu tanımlar.	-Paralel ve Meridyen -Mutlak Konum	Öğrenciler, paralel, meridyen ve mutlak konum ile ilgili kavramları öğrenerek Türkiye'nin mutlak konumunu harita okuryazarlığı becerisini kullanarak kavrar ve çalışkanlık değeri kazanır.
19.12.2018	40 Dakika	Uygulama Etkinliği 2 (Ek 13)	6.3.1. Konum ile ilgili kavramları kullanarak kıtaların, okyanusların ve ülkemizin coğrafi konumunu tanımlar.	-Göreceli Konum	Öğrenciler, göreceli konum kavramını harita kullanma becerilerini ve problem çözme becerilerini kullanarak öğrenir ve sorumluluk değeri geliştirilir.
24.12.2018	40 Dakika	Uygulama Etkinliği 3 (Ek 14)	6.3.1. Konum ile ilgili kavramları kullanarak kıtaların, okyanusların ve ülkemizin coğrafi konumunu tanımlar.	-Jeopolitik Konum -Kıtalar ve Okyanuslar	Öğrenciler, Türkiye'nin jeopolitik konumunu ile Dünya üzerinde bulunan kıtaları ve okyanusları harita okuryazarlığı becerisini kullanarak öğrenir ve harita kullanma tutumu geliştirirler.
24.12.2018	40 Dakika	Uygulama Etkinliği 4 (Ek 15)	6.3.2. Türkiye'nin temel fiziki coğrafya özelliklerinden yer şekillerini, iklim özelliklerini ve bitki örtüsünü ilgili haritalar üzerinde inceler.	-Yeryüzü Şekilleri	Öğrenciler, yeryüzü şekillerini tanıyarak Türkiye'nin yeryüzü şekillerini (körfez, ada, burun, ova, plato, dağ, yarımada, delta ovası, akarsu ve göl) Türkiye Fiziki Haritasında gösterir ve vatanseverlik değeri kazanır.
26.12.2018	40 Dakika	Uygulama Etkinliği 5 (Ek 16)	6.3.2. Türkiye'nin temel fiziki coğrafya özelliklerinden yer şekillerini, iklim özelliklerini ve bitki örtüsünü ilgili haritalar üzerinde inceler.	-İklim Özellikleri -Bitki Örtüsü	Öğrenciler, Türkiye'de görülen iklim tipleri (Karadeniz, Akdeniz ve Karasal iklim) hakkında çıkarımlarda bulunarak öğrenir ve vatanseverlik ve yardımlaşma değerlerini geliştirir.
31.12.2018	40+40 Dakika	Uygulama Etkinliği 6 (Ek 17)	6.3.3. Türkiye'nin temel beşerî coğrafya özelliklerini ilgili haritalar üzerinde gösterir.	-Nüfus Dağılışı -Ekonomik Faaliyetler	Öğrenciler, Türkiye'nin nüfus dağılışı ile ekonomik faaliyetleri arasında ilişki kurarak harita okuma becerileri ile çalışkanlık ve yardımlaşma değerlerini geliştirir.

Tablo 3. Farklılaştırılmış Öğretim Uygulama Etkinlikleri İle İlgili Tablo devamı

Tarih	Ders Saati	Etkinlik No	Kazanımlar	Konular	Amaç
02.01.2019	40 Dakika	Uygulama Etkinliği 7 (Ek 18)	Bu tarihe kadar işlenen 6.3.1.-6.3.2.-6.3.3 kazanımları kapsayan genel bir değerlendirme	Bu tarihe kadar işlenen konuların hepsi	Öğrenciler, öğrendikleri bilgileri harita becerilerini kullanarak uygulamaya aktarmak ve öğrencilerin yardımlaşma, çalışkanlık ve sorumluluk değerlerini geliştirmektir.
07.01.2019	40+40 Dakika	Uygulama Etkinliği 8 (Ek 19)	6.3.3. Türkiye'nin temel beşerî coğrafya özelliklerini ilgili haritalar üzerinde gösterir.	-Yer Altı Zenginlikleri -Yer üstü Zenginlikleri	Öğrenciler, Türkiye'nin yer altı ve yer üstü kaynaklarını harita becerilerini kullanarak kavrar ve çalışkanlık, yardımlaşma ve sorumluluk değerlerini geliştirir.
14.01.2019	40+40+40 Dakika	Uygulama Etkinliği 9 (Ek 20)	6.3.4. Dünyanın farklı doğal ortamlarındaki insan yaşantılarından yola çıkarak iklim özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.	-Akdeniz -Kutup -Muson -Ekvatorial	Öğrenciler, dünyanın farklı yerlerinde görülen iklim özelliklerinin insan yaşamına olan etkisini mekân algılama becerisini kullanarak kavrar ve çalışkanlık değeri kazanır.

Farklılaştırılmış öğretim etkinlik uygulamalarının yapıldığı her ders sonunda sosyal bilgiler öğretmeni, öğrenciler ve araştırmacı tarafından günlükler yazılmıştır. Öğrenci ve öğretmen günlükleri her ders sonunda araştırmacıya teslim edilmiştir. Böylece veri kaybı yaşanmasının önüne geçilmiştir. Uygulama boyunca sekiz adet öğretmen ve araştırmacı günlüğü ile 202 adet öğrenci ders günlüğü elde edilmiştir. Uygulamanın yapıldığı tarihler, ders saati ve öğrenci günlük sayısı şöyledir:

Tablo 4. Öğrenci Ders Günlükleri İle İlgili Tablo

Uygulama Tarihi	Ders saati	Öğrenci Günlük Sayısı
17.12.2018	80 Dakika	25
19.12.2018	40 Dakika	24
24.12.2018	80 Dakika	27
26.12.2018	40 Dakika	27
31.12.2018	80 Dakika	25
02.01.2019	40 Dakika	26
07.01.2019	80 Dakika	25
14.01.2019	120 Dakika	23
Genel Toplam	560 Dakika	202

Farklılaştırılmış öğretim etkinlik uygulamaları bittikten sonra ise bir ders saatinde tekrar öğrencilere tutum ve motivasyon ölçekleri uygulanmıştır. Farklılaştırılmış öğretim uygulama süreci sonrasında uygulama okuluna gidilerek sosyal bilgiler öğretmeni ve öğrenciler ile yarı yapılandırılmış mülakatlar yapılmış ve veri toplama süreci bitirilmiştir.

3.5. Verilerin Çözümlemesi

Gözlem verileri nitel analiz yöntemlerinden biri olan betimsel analiz yöntemi kullanılarak çözümlenmiştir. Betimsel analizde “elde edilen veriler daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır” (Yıldırım, Şimşek, 2008, s. 224). Yarı yapılandırılmış gözlem formunda bulunan başlıklardan temalar oluşturulmuş ve öğretmenin ders işleme şekli ile öğrenci davranışları tasvir edilerek doğrudan alıntılarla desteklenmiştir. Ayrıca öğretmenin ders girişinde ve bitişinde yaptığı uygulamalar, beceri ve değer öğretimi uygulamaları ile derste kullandığı yöntem ve teknikler sayısallaştırılarak tablo haline getirilmiştir. Kırk dakikalık ders süresi içerisinde öğretmenin bir dakikalık zaman zarfında sınıfta gerçekleştirdiği faaliyetler gözlemlenerek gözlem formunda yer alan ilgili alana “X” işareti konulmuştur. Her bir

dakika için konulan “X” işaretleri sayılarak öğretmenin derste kullandığı yöntem ve teknikler ile ilgili tablo oluşturulmuştur. Böylece öğretmenin öğrenci merkezli öğretim anlayışını ne oranda benimsediği ile öğretmen merkezli öğretim anlayışını ne oranda benimseyerek kullandığı belirlenmeye çalışılmıştır. Ayrıca bu durum öğretmenin uygulama öncesi mülakatta söyledikleri ile derste uyguladıklarını karşılaştırma imkânı vermiştir.

Günlük verilerinin analizinde nitel araştırma yöntemlerinden bir diğeri olan içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizinde derinlemesine bir analiz gerçekleştirilerek benzer verilerin kodlanması ve ortak temalar altında birleştirilerek yorumlanması mantığı vardır (Öztürk, 2014; Yıldırım ve Şimşek, 2008). Bu doğrultuda yapılandırılmış öğrenci günlükleri, yapılandırılmamış öğretmen ve araştırmacı günlükleri çözümlenmiştir. Yapılandırılmış öğrenci günlüklerinde bulunan temalara sadık kalınarak kodlar oluşturulmuş ve tablo şekline getirilmiştir. Öğretmen ve araştırmacı günlüklerinde ise oluşturulan kodlar bir ortak tema altında birleştirilerek bazı yerlerde tablolar oluşturularak verilmiştir. Ayrıca bir yüksek lisans eğitimi alan araştırmacı tarafından da kodlar ve temalar oluşturularak tutarlılığı sağlanmıştır.

Yarı yapılandırılmış mülakat verileri nitel analiz yöntemlerinden betimsel analiz ve içerik analizi yöntemleri kullanılarak çözümlenmiştir. Farklılaştırılmış öğretim etkinlik uygulamaları öncesinde ve sonrasında öğrencilerle yapılan mülakatlar içerik analizi yöntemiyle; sosyal bilgiler öğretmeni ile yapılan mülakatlar betimsel analiz yöntemiyle çözümlenmiştir. İlk olarak ses kaydına alınan görüşmeler yazıya dökülmüştür. Araştırmacı öğrenmenle yapılan görüşmelerin yazılı halini e-mail yoluyla kendisiyle paylaşmak istemiş fakat öğretmen bunun gerekli olmadığını söyleyerek onayladığını beyan etmiştir. Öztürk (2014)’ün belirttiği gibi geçerlik ve güvenilirliği artırmak için; mülakatların her biri en az üç defa okunmuştur. Ardından kodlamalar yapılarak aynı içeriğe sahip kodların hepsi belirlenen ortak bir tema altında toplanmıştır. Kodlamalar ve temalar yüksek lisans eğitimi alan bir araştırmacı tarafından da yapılarak tutarlılığı kontrol edilmiştir.

Tutum ve motivasyon ölçeklerinin analizinde ise nicel veri analizi kullanılmıştır. Veriler SPSS paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Örneklem hacminin yeterli olmadığı veya normal dağılımın sağlanmadığı durumlarda parametrik olmayan testler uygulanır (Balcı, 2005). Veri normallik testine tabi tutulmuş ve normal dağılım

göstermediği görülmüştür. Ayrıca ölçeklerin uygulandığı öğrenci sayısı (27) otuzdan az olduğu için parametrik olmayan hipotez testlerinden “Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi” uygulanmıştır. Wilcoxon işaretli sıralar testi örneklemin tek olduğu ve farklı iki durumun karşılaştırılarak aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı ($p < 0,05$) olup olmadığına bakıldığı bir test yöntemidir (Balcı, 2015). Motivasyon ve tutum ölçekleri de aynı çalışma grubuna farklılaştırılmış öğretim etkinlik uygulamaları öncesinde ve sonrasında olmak üzere farklı zamanlarda uygulanmış ve ölçek sonuçları arasındaki farka bakılarak farklılaştırılmış öğretim yönteminin motivasyon ve tutum üzerindeki etkileri belirlenmeye çalışılmıştır.

Ölçme ve değerlendirme testinin analizi yapılırken “Ölçme ve Değerlendirme Testi Puanlama Anahtarı” kullanılmıştır (bkz. Ek 11). Değerlendirme testinde ağırlıklı olarak üst düzey düşünme becerilerini ölçmede etkili bir ölçme ve değerlendirme aracı olan açık uçlu sorular kullanılmıştır. Açık uçlu soruların puanlamasında öznel bir puanlama yapılması problemi ile karşılaşılabilirdiği için puanlama anahtarı oluşturulmuştur. Bu puanlama anahtarı ile farklı puanlayıcılar tarafından farklı puanların verilmesinin önüne geçilerek objektif bir puanlamanın yapılması sağlanmıştır. Yüzlük sisteme göre puanlama işlemi yapılarak 0-44,99 arasında puan alan öğrenciler başarısız, 45,00 ve üzerinde puan alan öğrenciler ise başarılı olarak değerlendirilmiştir (Resmi Gazete, 2014). Test öğrencilerin süreçte elde ettikleri kazanımların kalıcılığını ortaya çıkarmak amacıyla, uygulamanın bitmesinden yaklaşık iki ay sonra gerçekleştirilmiştir.

3.6. Geçerlik ve Güvenirlik

Geçerlik araştırmanın doğruluğu ile ilgili bir kavramken; güvenirlilik ise araştırmanın tekrar edilerek yine aynı sonuçların elde edilmesi ile ilgili bir kavramdır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Geçerlik amaca uygun ölçümlerin yapılması; güvenirlilik ise sonuçların kararlı ve tutarlı olması ile ilgilidir (Öztürk, 2014). Nitel ve nicel araştırmaların geçerlik ve güvenirlilik sağlama düzeyleri ve yöntemleri de birbirinden farklılık göstermektedir. Sosyal bilgilerde farklılaştırılmış öğretim yönteminin kullanılmasının öğretmen ve öğrenciler üzerindeki etkilerinin araştırıldığı bu çalışmada nitel araştırma geçerlik ve güvenirlilik ölçütleri kullanılmıştır.

Nitel araştırmalarda elde edilen verilerin geçerliğin ve güvenirliğin sağlanması bakımından çeşitli uygulamalar yapılmaktadır. Nitel araştırmalar doğası itibariyle çalışma grubunun gözünden olaylara, kavramlara veya durumlara baktığı için araştırmanın güvenirliği daha zayıf kalıp araştırmanın amaca uygun olması daha ön plana çıkmaktadır. Bu durumu Yıldırım ve Şimşek (2008, s. 256) “nitel araştırmada geçerlik konusu güvenirlik konusuna göre daha öncelikli hale gelmektedir” olarak açıklar.

Nitel verilerin geçerlik ve güvenirlik çalışmalarının başında ise araştırmacının veri toplarken birden çok veri toplama tekniğini kullanarak çeşitleme yapılması gelmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Nitel araştırmada yapılan çeşitleme yöntemi ile hem konu farklı açılardan ele alınarak detaylı bir Şekilde incelenmiş olur hem de amaca uygun verilerin toplanmasına imkân sağlanmış olur (ztrk, 2014). Araştırma da bu hususa dikkat edilerek gözlem, mülakat, günlük ve ölçekler olmak üzere dört farklı tür veri toplama aracı kullanılmıştır. Araştırmanın geçerliği ve güvenirliğini sağlamak için yapılan uygulamalar ise Şu Şekildedir:

1. Araştırmada kullanılan veri toplama araçlarının hepsi literatüre uygun olarak hazırlanmış ve uygulanmıştır.
2. Birden fazla veri toplama aracı kullanılarak çeşitleme sağlanmıştır.
3. Veri toplama araçları ve farklılaştırılmış ğretim etkinlikleri hazırlandıktan sonra uzman görüşüne baŐvurulmuŐtur.
4. Sosyal bilgiler öğretmeninin ders günlüklerinde bulunan betimlemeler ile farklılaştırılmış ğretim etkinlik ders planları birbiriyle örtüşmektedir. Bu durum etkinlik planlarına sadık kalınarak uygulamaların gerçekleŐtirildiđinin bir göstergesidir.
5. Araştırmada kullanılan tutum ve motivasyon ölçekleri için ölçekleri oluşturan kişilerin her ikisinde de e-mail yoluyla izinler alınmıştır.
6. Yarı yapılandırılmış gözlem ve uygulama öncesinde ğretmen ve öğrencilerle yapılan yarı yapılandırılmış mülakatların pilot uygulamaları yapılmıştır.
7. Araştırmanın uygulama öncesinde ve sonrasında ğretmen ve öğrencilerle yapılan yarı yapılandırılmış mülakatlarda katılımcıların söylediği her ifade kaydedilmiştir.

8. Ölçme ve değerlendirme testinde yer alan soruların ünite kapsamında yer alan kazanımlarla ilişkili olduğunu teyit etmek için belirtke tablosu yapılarak testin geçerliği arttırılmıştır.
9. Etkinlik uygulaması bitirildikten sonra yapılan ölçme ve değerlendirme testi için puanlama anahtarı oluşturularak objektif bir ölçme yapılması sağlanmıştır. Ayrıca farklı bir öğretmen tarafından yapılan puanlama ile araştırmacının yaptığı puanlama sonuçları aynı çıkmıştır. Böylece testin geçerlik ve güvenilirliği sağlanmıştır.
10. Veriler objektif bir şekilde kaydedilerek kategoriler ve kodların objektif olarak oluşturulmasına özen gösterilmiştir. Ayrıca veri kodlamaları bir yüksek lisans eğitimi alan araştırmacı tarafından yapılarak tutarlığı test edilmiştir.
11. Bulgular kısmında verilerden doğrudan alıntılar yapılarak geçerlik artırılmıştır.
12. Uygulama öncesinde ve sonrasında yapılan yarı yapılandırılmış mülakatların deşifreleri için öğretmen ve öğrencilerin sözlü olarak onayı alınmıştır.
13. Araştırma sürecinde alınan kararlar ve yapılan uygulamaların hepsi açık bir şekilde ifade edilerek yansıtılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde araştırma problemleri doğrultusunda elde edilen verilerin bulguları yer almaktadır. Problem durumunu ortaya çıkarmak için farklılaştırılmış öğretim etkinliklerini uygulamaya başlamadan önce gözlemler, mülakatlar ve ölçekler yapılmıştır. Farklılaştırılmış öğretim etkinlik uygulamaları sırasında öğrenciler, sosyal bilgiler öğretmeni ve araştırmacı tarafından günlükler tutulmuştur. Etkinlik uygulamaları bittikten sonra ise yeniden ölçekler uygulanarak öğretmen ve öğrencilerle mülakatlar yapılmıştır. Buna göre uygulama öncesi, uygulama sırası ve uygulama sonrası elde edilen bulgular aşağıda çeşitli başlıklar halinde verilmiştir.

4.1. Uygulama Öncesi Gözlem Bulguları

Farklılaştırılmış öğretim yöntemini uygulamalarına başlamadan önce sosyal bilgiler dersinin nasıl işlendiği ile ilgili araştırmacı gözlemler yapmıştır. Araştırmacı, bu gözlemleri “Farklılaştırılmış Öğretim Ders İçi Gözlem Formu”nu kullanarak gerçekleştirmiştir. Yarı yapılandırılmış bu gözlem formu ile hem sosyal bilgiler dersinde kullanılan yöntem ve teknikler hem dersin giriş, ana etkinlikler ve bitiş olmak üzere üç aşamasında gerçekleştirilen faaliyetler hem beceri ve değer öğretimi ile ilgili yapılan etkinlikler hem de öğrencilerin dersteki durumları gözlemlenmiştir. Gözlem verilerinden elde edilen bulgular ise aşağıda bulunan alt başlıklar altında açıklanmıştır.

4.1.1. Sosyal Bilgiler Dersinin Üç Aşamasında Gerçekleştirilen Faaliyetler

Sosyal bilgiler dersinin giriş, ana etkinlikler ve bitiş-değerlendirme olmak üzere üç bölümünde öğretmenin yaptığı faaliyetler izlenerek gözlem formlarına aktarılmıştır. Buna göre elde edilen bulgular “Ders Girişinde Yapılan Faaliyetler, Derste Yapılan Ana Etkinlikler ve Ders Bitişinde (Değerlendirme) Yapılan Faaliyetler” alt başlıkları altında ele alınmıştır.

4.1.1.1. Ders Girişinde Yapılan Faaliyetler

Sosyal bilgiler öğretmeninin ders girişinde yaptığı faaliyetler araştırmacı tarafından yarı yapılandırılmış gözlem formlarına kaydedilmiştir. Buna göre sosyal bilgiler dersinin girişinde yapılan öğretmen faaliyetlerinin incelenmesi sonucunda elde edilen verilerden çeşitli kategoriler oluşturulmuştur. Bu kategoriler aşağıda yer alan Tablo 5’te gösterilmektedir.

Tablo 5. Sosyal Bilgiler Dersinin Girişinde Yapılan Etkinlikler/Faaliyetlerle İlgili Frekans Tablosu

Giriş Etkinlikleri/Faaliyetleri	f	%
Geçen Dersin Özeti	6	33,33
Konuşma	4	22,22
Ödev Kontrolü	4	22,22
Yeni Konuya Başlama	3	16,67
Ödev Verme	1	5,56
Genel Toplam	18	100

Tablo 5’te görüldüğü gibi sosyal bilgiler öğretmeninin ders girişinde en çok yaptığı faaliyet bir önceki dersin özetini yapmak olmuştur (%33,33). Bunun dışında gözlemlenen sosyal bilgiler ders girişlerinin %22,22’sinde öğrencilerle konuşma, %22,22’sinde ödev kontrolü, %16,67’sinde yeni konuya başlama ve %5,56’sında ise ödev verme faaliyetlerinde bulunmuştur.

Tablo 5’e göre yarı yapılandırılmış gözlem formlarının altısında sosyal bilgiler öğretmeni ders başlangıcında ya bir önceki dersin özetini kendisi yapmış ya da bir önceki ders ile ilgili öğrencilere sorular sorarak ders özetini yapmıştır. Sosyal bilgiler ders girişinde gerçekleştirilen bu faaliyetler ile ilgili gözlem formlarına düşülen notlardan bazıları şunlardır:

“Derse bir önceki konuyu olan Haçlı Seferlerinin özeti yapılarak başlandı. Haçlı Seferlerinin nedenleri ve sonuçları öğretmen tarafından anlatıldı”.

“Ayrıca öğrencilere geçen hafta işlenen konu ile ilgili sorular da yöneltilip cevapları alındı”.

Tablo 5’te görüldüğü üzere ders içi gözlem formlarının dörder tanesinde sosyal bilgiler dersinin girişinde öğretmen konuşma ve ödev kontrolü yapmıştır. Sosyal bilgiler öğretmeni sınıf yönetimini sağlamak ya da sınıfla ilgili bir konu hakkında konuşma yaparak öğrencilere vermiş olduğu ödevleri sırayla kontrol ettiği gözlemlenmiştir. Bu durumlarla ilgili gözlem formlarında bulunan ifadelerden bazı örnekler şu şekildedir:

“Bir önceki derste verilmiş olan ödevler kontrol edilerek derse başlandı. Sırayla ödevler kontrol edilerek yapan öğrencilerin defterine imza atıldı ve yapmayanların isimlerini not alarak bir sonraki derse yapıp getirmeleri söylendi. İki öğrenciyi tahtaya çıkararak yaptıkları ödevleri okumaları istedi ve aynı zamanda kendisi de açıklamalarda bulundu. Yanlış olanların düzeltmelerini istedi”.

“Derse ilk olarak yapılan veli toplantısı ile ilgili sorular sorularak başlandı. Bazı öğrencilerin velilerinin neden gelmedikleri soruldu. Veli toplantılarının önemi ile ilgili bir konuşma yapıldı”.

“Sınıfta olan birtakım disiplin sorunları gidilerek sınıfın düzenliği sağlamaya yönelik bir konuşma yapıldı”.

Tablo 5’e baktığımız sosyal bilgiler dersinin girişinde üç defa yeni konuya geçiş yapıldığı ve bir defa ise öğrencilere ödev verildiği gözlenmiştir. Öğretmen derse girdiğinde hemen yeni konuya başlamış olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca bir gözlem formunda ise öğrencilere diğer ders için ödev verdiği kaydedilmiştir. Yarı yapılandırılmış gözlem formlarında bunlarla ilgili yer alan notlardan şu örnekler verilebilir:

“Derse yeni konu olan Miryokefalon Savaşı ile ilgili kısım kitaptan öğrencilere okutularak başlandı”.

“Haftaya işlenecek konu ile ilgili öğrencilere ödev verildi. Bu ödevi öğrencilerin ister kitaptan ister internetten yararlanarak yapabilecekleri dile getirildi”.

4.1.1.2. Derste Yapılan Ana Etkinlikler

Sosyal bilgiler dersinin ana etkinlikler kısmında öğretmenin yapmış olduğu uygulamalar ders içi gözlem süreci boyunca gözlemlenerek kaydedilmiştir. Gözlem formlarına baktığımız zaman ise öğretmenin sosyal bilgiler derslerini işleyiş biçiminde pek fazla farklılıklar bulunmayıp büyük oranda ders işleme biçimlerinin benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir. Buna göre sosyal bilgiler öğretmenin derste yaptığı ana etkinliklere örnek olabilecek gözlem formlarında bulunan tasvirlerden biri şu şekildedir:

“Ders kitabından ‘‘Geçmişten Günümüze Yollar’’ konusuna geçilerek kitapta yer alan haritayı öğrencilerin incelemeleri istendi. Daha sonra öğrencilere konu ile ilgili birkaç soru soruldu ve öğrencilerden cevapları alındı. (Öğrencilerden alınan cevaplardan sonra bunlar abuk sabuk cevaplar deyip kızdı.) Konuyu kendisi anlattı. Ardından Baharat yollarında neler taşındığını ve neden bu kadar uzak yoldan getirildiğini sorarak öğrencilerin cevaplarını aldı. Kendisi tekrar açıklamaları yaparak kitaptan kaldıkları yerden okutmaya devam etti. Ardından öğrencilere katkı maddesinin ne olduğunu sordu ve bir kişiden cevap aldıktan sonra kendisi açıkladı. Öğrencilere kitaptaki soruyu sordu. Cevapları açıkladıktan sonra tekrar konunun okutulmasına devam etti. Kendi yorumlarını katarak açıklamaları yaptıktan sonra kitapta bulunan etkinliği yapmalarını istedi. Öğrencilerin cevaplarını alarak kendisi düzeltme yapıp öğrencilere yazdırdı. Ardından ticaret yolları üzerindeki geçitleri kendisi anlatmaya başladı ve kitapta bulunan sorunun cevabını yazdırdı. İkinci derse girdiğimizde tekrar konuyu kalınan yerden öğretmen anlatmaya başladı. (Ve sınıfta yine disiplin sorunlarının olması üzerine öğrencilere uyarılarda bulundu.) Ardından tekrar konuyu açıkladıktan sonra tahtaya çizim yaparak anlatmaya devam etti. Anlattığı konu ile ilgili rastgele herhangi bir öğrenciye sorular sordu. EBA’dan video açıldı ve öğretmen açıklayarak video ile ilgili öğrencilere sorular sordu. Kitapta bulunan zihin haritasını incelemelerini isteyerek boş yerleri öğrencilerin doldurmasını istedi. Daha sonra kitaptaki bu etkinliği yapan öğrencilerden cevaplarını alarak tüm öğrencilerin boş yerleri doldurmasını sağladı”.

Yukarıda öğretmenin üst üste iki ders saati boyunca yaptığı uygulamalar tasvir edilmiştir. Bu tasvire baktığımız zaman sosyal bilgiler öğretmenin ders kitabından konu ile ilgili bilgileri okuttuğunu, kitapta bulunan soruları cevaplandırıldığını, öğrencilere sorular sorduğunu ve EBA sistemini kullandığını görüyoruz. Buna göre derslerin klasik öğretim anlayışı kapsamında işlenerek öğrencilerin okuma, dinleme ve bazı soruları cevaplandırma faaliyetleri dışında öğrencilere herhangi bir faaliyet içinde bulunma imkânı verilmeyerek pasif bir konumda bırakılmış olduklarını söyleyebiliriz. Yani sosyal bilgiler dersi sunuş stratejisi çerçevesinde düz anlatım yöntemini ile yürütülmüştür. Sosyal bilgiler öğretmenin derste kullandığı öğretim yöntem ve teknikleri daha detaylı bir şekilde gözlemlenerek incelenmiş ve bu incelemeler sonucunda elde edilen bulgular tablo haline getirilerek “4.1.3.1. Öğretmen Davranışları” alt başlığı altında verilmiştir.

4.1.1.3. Ders Bitişinde (Değerlendirme) Yapılan Faaliyetler

Sosyal bilgiler dersinin bitişinde öğretmenin yaptığı değerlendirme faaliyetleri ile ilgili yarı yapılandırılmış gözlem formlarından elde edilen bulgular aşağıda yer alan Tablo 6'da şu şekilde özetlenmiştir.

Tablo 6. Sosyal Bilgiler Dersinin Bitişinde Yapılan Değerlendirme Etkinlikleri ya da Faaliyetleri İle İlgili Frekans Tablosu

Değerlendirme Etkinlikleri/Faaliyetleri	f	%
Yok	7	63,64
Soru-Cevap	3	27,27
Konu Özeti	1	9,09
Genel Toplam	11	100

Tablo 6'ya göre gözlem yapılan sosyal bilgiler dersinin büyük bir kısmında (%63,64) değerlendirme etkinliği olarak ders sonunda hiçbir faaliyetin veya etkinliğin yapılmadığı görülmektedir. Ayrıca yarı yapılandırılmış ders içi gözlem formlarının %27,27'sinde ders bitişinde soru-cevap tekniğinin kullanıldığı ve %9,09'unda ise konu özetinin yapıldığı ifade edilmiştir.

Ders içi gözlem formlarının yedisinde sosyal bilgiler öğretmeni değerlendirme etkinliği olarak herhangi bir faaliyette bulunmayarak konuyu devam ettirdiği gözlemlenmiştir. Buna göre gözlem formlarına derste anlatılan konularla ilgili öğrencileri değerlendirme niteliğinde etkinliklerin yapılmadığı ile ilgili düşülen notlardan bazıları şunlardır:

“Kitapta yer alan etkinliği yaparken ders bitti. Yani dersin bitişinde değerlendirme ile ilgili herhangi bir etkinlik veya uygulama yapılmamıştır”.

Tablo 6'ya baktığımız zaman gözlem formlarının üçünde öğretmen ders bitişinde soru-cevap yöntemi kullanarak konu ile ilgili öğrencilere sorular sorarken birinde ise dersin konusunu kendisi özetleyerek dersi sonlandırmıştır. Her ikisinde de amaç derste anlatılmış olan konuların toparlanarak özetlenmesi olmakla birlikte sadece kullanılan öğretim teknikleri farklılık göstermiştir. Ders içi gözlem formlarında bu durum ile ilgili bulunan ifadelerden şu örnekler verilebilir:

“... Ardından listeden rastgele kişileri kaldırarak anlatılan konu ile ilgili sorular sordu. Daha sonra iki öğrenciyi tahtaya kaldırıp sorular sorarak aralarında kısa bir yarışma yaptı”.

“Daha sonra EBA’den konu özeti açılarak dersi kısaca özetledi”.

4.1.2. Beceri ve Değer Öğretimi İçin Yapılan Uygulamalar/Etkinlikler

Sosyal bilgiler öğretim programına göre bu derste yalnızca bilgi öğretimi değil bilginin yanı sıra birtakım beceri ve değerler öğretiminin de yapılması gerekmektedir. Bu nedenle sosyal bilgiler ders içi gözlemlerinde beceri ve değer öğretimi ile ilgili öğretmenin yaptığı uygulamalar veya etkinlikler gözlemlenmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenin beceri ve değer öğretimi için yaptığı uygulamalardan elde edilen bulgular incelenerek Tablo 7’de yansıtılmıştır.

Tablo 7. Sosyal Bilgiler Dersinde Beceri ve Değer Öğretimi İle İlgili Yapılan Uygulamaların veya Etkinliklerin Frekans Tablosu

Giriş Etkinlikleri/Faaliyetleri	f	%
Yok	8	80
Konuşma/Telkin	2	20
Genel Toplam	10	100

Tablo 7’de görüldüğü gibi sosyal bilgiler öğretmeni derslerinin büyük bir kısmında (%80) beceri ve değer öğretimi ile ilgili herhangi bir uygulamada veya etkinlikte bulunmamıştır. Derslerin %20’sinde ise değer öğretimi konuşma ve telkin yolu ile yapılmıştır.

Yarı yapılandırılmış gözlem formlarının sekizinde öğretmen sosyal bilgiler dersinde beceri ve değer öğretimi ile ilgili bir uygulama yapmadığı gözlemlenmiştir. Öğretmen derslerde ya beceri veya değer öğretimi ile ilgili hiçbir çalışmada bulunmamış ya da bazı derslerde içeriğe uygun olarak yalnızca birtakım değerlerin isimlerine değinmekle yetinmiştir. Bu durum gözlem notlarına şu şekilde yansımıştır:

“Öğrencilere beceri ve değer öğretimi ile ilgili hiçbir uygulama ya da etkinlik yapılmamaktadır. Ağırlıklı olarak kitaptan konu okutularak açıklamalar yapılmıştır”.

“Öğretim programında yer alan ya da ünite içerisinde verilmesi istenilen beceri veya değerler ile ilgili hiçbir uygulama, çalışma ya da etkinlik yapılmamıştır. Sadece kitapta yer alan şiirde hangi değerlerden bahsedildiği sorularak öğrencilerden cevaplar alınmıştır. Ancak bu değerler hakkında herhangi bir açıklama veya bu değerleri öğrencilere kazandırmak için herhangi bir faaliyette bulunulmamıştır”.

Tablo 7’de gözlem yapılan derslerin ikisinde sosyal bilgiler öğretmeni beceri veya değer öğretimi için telkin (konuşma) yolunu kullanmış olduğunu görülmektedir. Bu uygulamaların yapıldığı derslerin birinde öğretmen sınıfta gelişen bir olay üzerine öğrencilere yardımlaşma değeri ile ilgili açıklamalarda bulunmuştur. Bir diğer derste ise öğrencilere bir video izletilerek bu videodan hareketle yardımlaşma değeri ve empati becerisi ile ilgili konuşma yapılmıştır. Her iki derste de yalnızca yardımlaşma değeri ile ilgili açıklamalarda bulunularak beceri kazandırmaya yönelik bir çalışma yapılmayıp sadece empati becerisinden bahsedildiği ile ilgili yarı yapılandırılmış gözlem formlarına kaydedilen ifadeler şunlardır:

“Öğrencilere beceri ve değer öğretimi ile ilgili hiçbir uygulama ya da etkinlik yapılmamaktadır. Yalnızca sınıfta bulunan bir öğrencinin rahatsızlanması üzerine öğretmen yardımlaşma ile ilgili öğrencilere kısaca bir konuşma yaparak yardımlaşmanın önemine değinmiştir”.

“Özellikle beceri ve değer öğretimi ile ilgili bir uygulama ya da etkinlik olmamakla birlikte sadece dersin sonuna doğru öğrencilere izletilen videodan sonra öğrencilere yardımlaşma değeri ve empati becerisi ile ilgili bir konuşma yapılarak öğretmen telkinde bulundu”.

4.1.3. Sosyal Bilgiler Dersinde Gözlemlenen Davranışlar

Sosyal bilgiler dersi boyunca öğretmen davranışları gözlemlenerek öğretmenin kırk dakikalık ders süresi içerisinde kullandığı yöntem ve teknikler gözlem formunda bulunan ilgili alana işaretlenmiştir. Gözlenen öğretmen davranışlarıyla örtüşen ilgili alana her dakika için “X” işareti konulmuştur. Süreç içerisinde 12 ders saati boyunca gözlem yapılmıştır. Dolayısıyla yaklaşık 480 dakikalık gözlem gerçekleştirilmiştir. Ancak Tablo 8’de görüleceği üzere her dakikada bir gerçekleştirilen gözlemler sonucu oluşturulmuş toplam gözlem sayısı 465’dir. Bunun sebebi bazı derslerin geç başlamasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca yarı yapılandırılmış ders içi gözlem formunda bulunan “Notlar” kısmına ise derste gözlemlenen öğrenci davranışları not edilmiştir. Böylece bir sosyal bilgiler dersi içerisinde yer alan öğretmen ve öğrencilerin göstermiş olduğu davranışlar gözlem yoluyla ortaya konulmuştur.

4.1.3.1. Öğretmen Davranışları

Sosyal bilgiler ders içi gözlem süreci boyunca doldurulan yarı yapılandırılmış gözlem formları incelenerek öğretmenin derslerde kullanmış olduğu yöntem ve teknikler Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8. Uygulama Öncesi Sosyal Bilgiler Ders Gözlemleri İle İlgili Tablo

Kategori	Gözlenen Davranış	f	%
Öğrenci Merkezli Anlayışa Dayalı	1. Farklılaştırılmış Öğretim Etkinlikleri İçeriği, süreci, değerlendirmeyi veya ortamı farklılaştırır.	0	0
	2. Grupla Çalışma Etkinlikleri İki kişi veya daha fazla öğrencinin küçük grup içinde çalışmasını sağlar.	0	0
	3. Bireysel Etkinlikler Bireysel olarak bir çalışma yaprağı ya da materyalle çalışır. Problem çözer vb.	0	0
	4. Farklı öğretim yöntem ve teknikleri kullanır. Örnek olay, arazi çalışması, altı şapka, Sokratik tartışma, ayrılıp birleşme ve istasyon gibi farklı yöntem ve teknikleri kullanılır.	0	0
Klasik Öğretim Yaklaşımına Dayalı	5.Dersi anlatır. İçerik ya da süreçlerle ilgili olguları ya da fikirleri verir; kendi düşüncelerini ifade eder.	157	33,76
	6. Dersi sunum araçları kullanarak anlatır. Sunum yazılımları, ders kitabı, akıllı tahta, EBA vb. kullanarak dersi anlatır.	159	34,20
	7. Soru Sorar. İçerik ve süreçle ilgili bilgi (ezber) ve kavrama düzeyinde soru sorar; dersi gelişigüzel sorular çerçevesinde işler.	89	19,14
	8. Yazdırır. Kavramların tanımlarını öğrencilere yazdırır.	60	12,90
Genel Toplam		465	100

Tablo 8'e bakıldığı zaman sosyal bilgiler öğretmeni derslerinde öğrenci merkezli anlayışa uygun olan hiçbir yöntem ve teknik uygulaması içerisinde olmayarak derslerinin tamamında klasik öğretim yaklaşımına dayalı yöntem ve teknikleri kullanmış olduğunu görülmektedir. Klasik öğretim yaklaşımlarına göre derslerini yürütün sosyal bilgiler öğretmeni, en çok (%34,20) sunum araçlarını kullanarak dersi anlatmaktadır. Ayrıca derslerinin %33,76'sını anlattığı, %19,14'ünde öğrencilere sorular sorduğu ve %12,90'nında ise konu ile ilgili kavramları öğrencilere yazdırdığı gözlenmiştir.

Aynı zamanda sosyal bilgiler öğretmeninin ders kitabında yazılanları okuttuktan sonra oradakileri bilgileri tekrar ederken de etkili bir hitabet içinde olmayarak düz anlatım yöntemini etkin bir şekilde kullanmadığı gözlemlenmiştir. Bu durumla ilgili gözlemci notlarında bulunan ifadelerden şu örnek olarak verilebilir:

“Dersi anlatım şekli sadece kitapta yer alan konunun okutulmasından sonra oradaki bilgileri açıklaması şeklindedir. Ses tonu hep aynı olup sınıf içerisinde dolaşarak açıklama yapmaktadır. Jest ve mimiklerini de fazla kullanmamaktadır. Etkili bir düz anlatım yöntemi yapılmamaktadır”.

4.1.3.2. Öğrenci Davranışları

Sosyal bilgiler dersi sırasında öğrencilerin hal ve hareketleri gözlemlenerek kaydedilmiştir. Sosyal bilgiler öğretmeni derste klasik bir öğretim anlayışı benimsediği için öğrenciler doğal olarak derste pasif bir konumdadırlar. Bunun için derste farklı öğrenci davranışları daha az karşımıza çıkmaktadır.

Yarı yapılandırılmış ders içi gözlem formlarında yer alan öğrenci davranışları ile ilgili notlara baktığımızda öğrencilerin derste sıkıldığı, bunaldığı, ders dışında başka şeylerle ilgilendiği ve hep aynı kişilerin sorulara cevap vermek için parmak kaldırdığı gözlenmiştir. Üst grup öğrencilerin derste soruları cevaplamaya daha çok katılım gösterip alt grup öğrencilerin derse katılmaya istekli olmadığı görülmüştür. Ayrıca alt grup öğrencilerin dersi takip etmeyerek başka şeylerle meşgul oldukları da gözlem formlarında daha sık vurgulanmıştır. Buna göre yarı yapılandırılmış ders içi gözlem formlarında yer alan öğrenci davranışları ile ilgili bulunan bazı notlar şu şekildedir:

“Öğrencilerin bazıları başka şeylerle (kalem, defter, dosya, su şişesi vb.) meşgul olmaktadır. Bazı öğrencilerin (alt grup) ders kitabı kapalı, bazıları ise ders kitabını getirmemişti. Bu öğrenciler dersi takip etmemektedir”.

“Sorulara hep aynı kişiler parmak kaldırmaktadır. ... Parmak kaldıranların sayısı üç ya da beş kişi olup bunlarda üst grup öğrenciler arasındadır. Öğrencilerin birçoğu genel olarak derse katılım için istekli değildir”.

“Kitabı olmayan öğrenciler yazmayıp başka şeylerle meşgul olmaktadır. Bazıları kitaptaki etkinliğin cevabını bile yazmamıştır. Bunlar genellikle alt grup öğrencilerdir”.

“Öğrencilerin ders ilgisini çekmediği için oldukça sıkıldıkları görülmektedir. Bazı öğrenciler o derece sıkılmıştı ki oflamaları duyuluyordu. Açılan videoyu bile izleyen öğrenci sayısı çok azdır”.

4.2. Uygulama Öncesi Mülakat Bulguları

Sosyal bilgiler dersinde farklılaştırılmış öğretim etkinlik uygulamalarına başlamadan önce sosyal bilgiler öğretmeni ve öğrencilerle yarı yapılandırılmış mülakatlar yapılmıştır. Yapılan bu mülakatlardan elde edilen bulgular “Uygulama Öncesi Öğrenci Mülakat Bulguları” ve “Uygulama Öncesi Öğretmen Mülakat Bulguları” olmak üzere iki ana başlık altında detaylı bir şekilde aşağıda incelenmektedir.

4.2.1. Uygulama Öncesi Öğrenci Mülakat Bulguları

Uygulama öncesinde yarı yapılandırılmış mülakat sorularıyla üst grup ve alt grup öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik duygu ve düşünceleri, ders işleyiş biçimleri, derste anlamadıkları konular ve yaşadıkları problemler, en çok sevdikleri ve sevmedikleri etkinlikler ile dersi nasıl işlemek istedikleri hususlar sorulmuştur. Bu sorulara öğrencilerin vermiş olduğu cevapların incelenmesi sonucunda elde edilen bulgular aşağıda çeşitli başlık altında detaylı bir şekilde ele alınmıştır.

4.2.1.1. Sosyal Bilgiler Dersinin İşlenişi

Farklılaştırılmış öğretim etkinlik uygulamaları öncesinde öğrencilere sosyal bilgiler dersinin nasıl işlendiği ile ilgili soru sorulmuştur. Üst grup ve alt grup öğrencilerden alınan cevaplardan hareketle derste kullanılan materyaller, öğretim yöntem ve teknikleri ile ilgili elde edilen bulgular incelenerek Tablo 9 oluşturulmuştur.

Tablo 9. Uygulama Öncesi Sosyal Bilgiler Dersinin İşleyişi İle İlgili Frekans Tablosu

Sosyal Bilgiler Dersinin İşlenişi	Üst Grup		Alt Grup	
	f	%	f	%
Öğretim Yöntem ve Teknikleri				
Anlatım	6	40	4	30,77
Soru-Cevap	2	13,34	2	15,38
Yazı Yazdırma	2	13,34	3	23,07
Ders Kitabını Okuma	2	13,34	1	7,70
Etkinlik	2	13,34	1	7,70
Ödev Kontrolü/Verme	1	6,66	2	15,38
Genel Toplam	15	100	13	100
Materyaller				
EBA	6	66,67	2	25,00
Ders Kitabı	2	22,22	2	25,00
Akıllı Tahta	1	11,11	2	25,00
Defter			1	12,50
Kalem			1	12,50
Genel Toplam	9	100	8	100

Tablo 9'daki sonuçlara göre sosyal bilgiler dersinde en çok anlatım yönteminin kullanıldığını görülmektedir. Derste öğretim materyali olarak ise en çok EBA ve ders kitabı kullanılmaktadır. Üst grup ve alt grup öğrencilerin derste kullanılan öğretim yöntem ve teknikleri ile materyaller ile ilgili söyledikleri ifadelerin frekans değeri farklılık gösterse de genel olarak ders işlenişi ile ilgili söyledikleri benzerlik göstermektedir. Ayrıca dersin işleniş şeklinden tüm öğrenciler memnun olduklarını da dile getirmişlerdir. Buna göre üst grup ve alt grup öğrencilerin sosyal bilgiler dersinin işleniş şekli ile ilgili örneklerden bazıları şu şekildedir:

“Bu ders sessiz işleniyor. Bizim sınıftakiler çok konuşuyor, sınıfta biraz çok gürültü var yani. Hoca biraz sesini yükseltince susuyorlar. Hoca dersi anlatıyor. Derste akıllı tahtayı kullanıyoruz. EBA'dan videolar açıyor, onu izliyoruz, orada değerlendirme soruları var onları çözüyoruz. Dersin böyle işlenmesinden memnunum ben”. (Ö5)

“Böyle hocamız o konuyu okutuyor kitaptan. Sonra hocamız o konuyu anlatıyor. O konuyu anlattıktan sonra bize sorular soruyor. Sonra o konuda nasıl şeyler olduğunu defterimize yazıyoruz.”. (Ö19)

“Pazartesi günleri ödev kontrol günümüz, bazen ilk ders bazen de ikinci ders kontrol ediyor. Akıllı tahtayı kullanıyoruz. Oradan bir şeyler izliyoruz. Ondan sonra kalem ve kitap kullanıyoruz. Deftere yazı yazıyoruz o işlediğimiz konu ile ilgili”. (Ö13)

4.2.1.2. Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinde Yaşadığı Sorunlar

Öğrencilerin yarı yapılandırılmış mülakatlarda sosyal bilgiler dersinde yaşadıkları sorunlar ve derste anlamadıkları ya da anlamakta zorlandıkları konular ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Buna göre yarı yapılandırılmış öğrenci mülakatlarının incelenmesi sonucunda elde edilen bulgular Tablo 10'da gösterilmiştir.

Tablo 10. Uygulama Öncesi Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinde Yaşadığı Sorunlar ve Anlamadığı Konular İle İlgili Frekans Tablosu

Öğrencilerin Derste Yaşadığı Sorunlar ve Anlamadığı Konular	Üst Grup			Alt Grup		
	f	%	% Kümülatif	f	%	% Kümülatif
Derste Yaşanılan Sorunlar						
Var	0	0	0	1	20	20
Yok	1	20	20	2	40	60
Konuşma/Gürültü	1	20	40	2	40	100
Arkadaş	3	60	100	0	0	0
Anlamadığı Konular						
Var	0	0	0	1	20	20
Kültür ve Miras	5	100	100	4	80	100
Öğrendiklerini Kullanabilme Durumları						
Kullanıyorum	3	60	60	1	20	20
Kullanmıyorum	2	40	100	3	60	80
Az Kullanıyorum				1	20	100

Tablo 10'da görüldüğü gibi sosyal bilgiler dersinde üst grup öğrenciler en çok arkadaşlarından kaynaklanan sorunlar yaşarken alt grup öğrenciler ise en çok sınıf içindeki gürültüyle ilişkili sorunlar yaşadıklarını dile getirmişlerdir. Ayrıca sosyal bilgiler dersinde üst grup ve alt grup öğrencilerin en çok anlamadığı veya anlamakta zorlandığı konular ise Kültür ve Miras ünitesi içerisinde yer alan konulardır.

Sosyal bilgiler dersinde yaşanılan sorulara baktığımız zaman üst grup öğrencilerin üçü (%60) ders sırasında bazı arkadaşlarının kendilerini rahatsız ettiğinden dolayı sorunlar yaşarken biri (%20) de sınıftaki konuşmadan/gürültüden kaynaklanan sorunlar

yaşamakta olduğunu görüyoruz. Üst grup öğrencilerin yaşadığı bu sorunlara mülakat deşifrelerinden şu örnekler verilebilir:

“Beni rahatsız eden durumu söyleyeyim. Yanımda ya da çaprazımda ya da diğer öbür yanımda oturan arkadaşlarım bana böyle seslenmesi oluyor. Bu durum dersteki konsantrasyonumu bozuyor. Yanımda saatim oluyor ve sürekli kaç dakika kaldığını soruyorlar. Dakika başında (...), (...), (...) bunlar bana saat soruyorlar. Sormayın diyorum ama yine de soruyorlar”. (Ö11)

“Bizim sınıfta biraz çok gürültü var. İşte beni pek etkilemiyor. Hoca zaten konuşanları bir listeye yazıyor ve eksi falan atıyor onlara. Ama pek fazla anlamadığım yerleri anlamak için hocaya sorunca hoca da tekrar anlatınca biraz daha fazla gürültü çıkıyor. O zaman daha gürültülü oluyor. Yani beni böyle etkiliyor”. (Ö5)

Tablo 10’na göre alt grup öğrencilerin ikisi derste hiçbir sorun yaşamazken iki (%40) alt grup öğrenci ise sınıftaki konuşmalardan/gürültüden rahatsız olduklarını dile getirerek gürültü olmasa dersi daha iyi anlayabileceklerini vurgulamışlardır. Bir öğrenci de derste bazı şeyleri hatırlamadığı için sorunlar yaşadığı ifade etmiştir. Alt grup öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde yaşadığı bu sorunlar şu şekilde örneklendirilebilir:

“Yanımdakinin konuşmaması lazım dersi daha iyi anlayabilmem için. Yani ders işlerken gürültü olmasın başka bir şeye gerek yok yani”. (Ö13)

“Bazı sorunlar var. Yani bazı soruları pek anlamıyorum. Böyle hocamız bazı konuları soruyor, şu nasıl olmuştu diyor. İşte o aklıma hemen gelmiyor”. (Ö19)

Tablo 10’da öğrencilerin derste anlamadığı ya da zorlandıkları konulara da yer verildiğini görmekteyiz. Bu tabloya göre üst grup öğrencilerinin hepsi Kültür ve Miras ünitesini anlamakta zorlanmaktadırlar. Öğrenciler bu konun zor ve karışık olduğunu dile getirerek daha fazla tekrar ederek, soru çözerek, yazarak ya da video izleyerek bu sorunla baş etmeye çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Bu duruma örnek teşkil eden üst grup öğrenci söylemlerinden bazıları şunlardır:

“Sadece savaşlar falan var ya onları karıştırıyorum. Mesela Dandanakan ile Malazgirt’i mesela karıştırıyorum. Dandanakan Savaşı Selçukluların savaşıydı. Ben mesela o soru sınavda çıktığında yanlış yapmışım. Mesela annem de diyor bol bol tekrar etmen lazım diye. Ben de o konuyu daha çok tekrar ediyorum. Video izliyorum ya da test çözüyorum ya da soruları yazıp arkadaşım (...) ile çözüyorum. Video izlerken zaten defterde de aynı şeyler var tekrar etmiş oluyorum. Yazdıklarımı da okuyorum”. (Ö5)

Tablo 10’da görüldüğü gibi alt grup öğrencilerin dördü (%80) Kültür ve Miras ünitesinin zor olduğuna vurgu yaparak anlamadıklarını dile getirirken biri (%20) ise hangi konu ya da üniteye zorlandığına vurgu yapmayıp genel olarak derste anlamadığı yerler olduğunu dile getirmiştir. Ayrıca öğretmene sorarak, tekrar ederek veya soru çözerek karşılaştıkları zorlukları gidermeye çalışmışlardır. Buna göre alt grup öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde anlamadıkları ya da zorlandıkları konular için söylediklerinden bazıları şu şekildedir:

“Derste anlamadıklarım oluyor. Hocaya soruyorum. Hoca da tekrar söylüyor. Yani tekrar anlatıyor”. (Ö25)

“Kültür ve Miras ünitesini anlamıyorum. Biraz yani unutuyorum. Aklımda kalmıyor yani. Yani o dönem, savaşlar falan zor. Çok şey anlatıldığı için zor oluyor. Yani tekrar yapsam aklımda kalabilirdi, az tekrar yapıyorum”. (Ö22)

Tablo 10’da görüldüğü üzere üst grup öğrencilerin üçü (%60) sosyal bilgiler dersinde öğrendiklerini günlük hayatında kullandığını, ikisi (%40) kullanmadığı ifade ederken; alt grup öğrencilerin ise üçü (%60) sosyal bilgiler dersinde öğrendiklerini kullanmadıklarını, biri (%20) az kullandığını ve biri (%20) de kullandığını ifade etmiştir. Yani genel olarak öğrencilerin büyük bir kısmı sosyal bilgiler dersinde öğrendiklerini günlük yaşamlarında kullanmamaktadırlar. Öğrenciler bu derste öğrendikleri örf ve adetlerini, sahip oldukları görevleri, internet kullanımını ve önyargılı olmamayı günlük hayatlarında kullandıklarını şu şekilde dile getirmişlerdir:

“Ben kullanabiliyorum. Mesela hoca kültürü anlatıyor. Ona uymamız lazım oluyor. Mesela kına gecelerine falan gidiyoruz. Yani örf ve adetleri kullanıyorum. Mesela internete fazla bakmamayı ya da güvenli kullanmayı öğrendim yani”. (Ö23)

“Kendime ait şeyleri öğreniyorum. Saygılı olmayı öğreniyorum. Mesela ön yargılı olmamayı öğreniyorum. Mesela ben arkadaşım ...’le hiç tanışmamıştım. Bana biraz kavgacı bir kız gibi geliyordu. Öyle bir kıza benziyordu. Yani öyle düşünüyordum. Ama öyle biri değilmiş. Şimdi çok iyi arkadaşız. Bu ders sayesinde ön yargılarımı bıraktım yani”. (Ö5)

“Yani şu anda aklımda pek kalmadığı için örnek veremiyorum. Mesela abi olduğum için abiliğimi yapıyorum. Yani güzel yapıyorum. Kardeşime yardım ediyorum. Yani gündelik hayatımda biraz az kullanıyorum diyebiliriz”. (Ö22)

4.2.1.3. Sosyal Bilgiler Dersinde Öğrencilerin En Sevdiği Etkinlikler

Sosyal bilgiler dersinde farklılaştırılmış öğretim etkinlik uygulamaları öncesinde öğrencilerin en çok sevdiği etkinliklerin neler olduğu belirlenmiştir. Bu kapsamda yarı yapılandırılmış mülakat sonuçlarından elde edilen bulgular ışığında Tablo 11 oluşturularak aşağıda yansıtılmıştır.

Tablo 11. Uygulama Öncesi Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinde En Çok Sevdiği Etkinliklerin Frekans Tablosu

En Çok Sevilen Etkinlikler	Üst Grup		Alt Grup	
	f	%	f	%
Test Çözmek	4	66,66	2	40
Video İzlemek	1	16,67	1	20
Yazı Yazmak	1	16,67	1	20
Ödev Yapmak			1	20
Genel Toplam	6	100	5	100

Tablo 11’de görüldüğü üzere sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin en çok sevdiği etkinlik test çözmektir (f=4 ve f=2). Bu etkinlik dışında öğrenciler video izlemek, yazı yazmak ve ödev yapmayı da sevindikleri etkinlik arasında yer aldığını söylemişlerdir.

Tablo 11’e göre üst grup öğrenciler dördü (%66,66) test çözmeyi sınava hazırlık niteliğinde veya eğlenceli olduğu için çok sevdiğini dile getirmişlerdir. Ayrıca üst grup öğrenciler birer kez (%16,67) video izlemeyi yazı yazmayı daha iyi anlamasına yardımcı olduğu için çok sevdiğini söylemiştir. Buna göre üst grup öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde en çok sevindikleri etkinlikler ile ilgili ifadeler şu örnekler verilebilir:

“En çok sevdiğim etkinlik hoca konularla ilgili tahtadan test açıyor. Biz onları çözüyoruz. O çok güzel oluyor. Çünkü çok eğlenceli geçiyor yani herkese yanlışlarını doğrularını görüyor. Sınava hazırlık gibi oluyor. Hem daha iyi oluyor, eğlenceli geçiyor işte”. (Ö2)

“Video izlemeyi çok seviyorum. Bir de okurken hoca bize not aldırıyor. Onları da seviyorum. Yazı yazmayı seviyorum. Çünkü benim anlamamda daha çok bunlar etkili oluyor ”. (Ö5)

Tablo 11’e baktığımız zaman alt grup öğrenciler ikisi (%40) test çözmeyi sınıf sessiz olduğu ve konuyu daha iyi pekiştirdiği için çok sevmektedir. Ayrıca alt grup öğrenciler biri (%20) video izlemeyi dersin tekrarı olarak gördüğü için severken; yazı yazmayı ve ödev yapmayı seven bir (%20) öğrenci ise bu etkinlikleri neden seviyor olduğunu

bilmediğini beyan etmiştir. Alt grup öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde en çok sevdikleri etkinlikler ile ilgili mülakatlar sırasında söyledikleri ifadelerden bazıları şu şekildedir:

“Tahtadan bir şeyler öğrenmek testler falan çözmeyi seviyorum. Çünkü tahtadan çözerken herkes sessiz oluyor, hoca anlatırken bazen konuşma oluyor onun için”. (Ö23)

“Akıllı tahtadan video izlemeyi seviyorum. Çünkü konuyu tekrar etmiş oluyoruz. Videoda o konu ile ilgili şeyleri gösterdiği için daha iyi anlıyorum yani”. (Ö13)

“Yazı yazmayı seviyorum. Ödev yapıp hocaya göstermeyi seviyorum. Bunları neden daha çok sevdiğimi bilmiyorum”. (Ö19)

4.2.1.4. Sosyal Bilgiler Dersinde Öğrencilerin En Sevmediği Etkinlikler

Farklılaştırılmış öğretim etkinlik uygulamaları öncesinde öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde en sevmediği etkinliklerin neler olduğu belirlenmiştir. Yarı yapılandırılmış öğrenci mülakatlarından elde edilen bulgular üst ve alt grup öğrenciler açısından incelenerek aşağıda yer alan Tablo 12’de gösterilmiştir.

Tablo 12. Uygulama Öncesi Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinde En Sevmediği Etkinliklerin Frekans Tablosu

En Sevmediği Etkinlikler	Üst Grup		Alt Grup	
	f	%	f	%
Yok	3	60	3	60
Okumak	2	40		
Yazı Yazmak			1	20
Video İzlemek			1	20
Genel Toplam	5	100	5	100

Tablo 12’de görüldüğü gibi sosyal bilgiler dersinde genel olarak öğrencilerin sevmediği bir etkinlik yoktur (f=3 ve f=3). Ayrıca üst grup ve alt grup öğrencilerin sevmediği etkinliklerden birbirinden farklılık göstermektedir. Buna göre üst grup öğrencilerin ikisi (%40) sosyal bilgiler dersinde ders kitabını okumayı sevmediğine değinirken; alt grup öğrencilerin biri (%20) sosyal bilgiler dersinde yazı yazmayı ve biri (%20) de video izlemeyi sevmediğine değinmiştir.

Üst grup öğrencilerin biri sosyal bilgiler dersinde kitaptan okuma yaparken sıkıldığı için okumayı sevmediğini biri ise okurken çok fazla ses olduğu için okumayı sevmediğini şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Yani okumayı sevmiyorum. Çünkü biraz sıkılıyorum ama tabi onu da okumazsak anlamıyoruz”. (Ö6)

“Mesela okurken çok fazla ses çıkıyor. Onun pek sevmiyorum okumayı, bu sestten dolayı”. (Ö5)

Tablo 12’ye göre sosyal bilgiler dersinde alt grup öğrencilerin biri gözleri ağrıdığı için video izlemeyi sevmeyi, biri ise yazı yazmaktan yorulduğu için yazı yazma etkinliğini sevmeyi şu şekilde dile getirmişlerdir:

“Böyle şey yapıyoruz. Böyle EBA’dan hoca video izletiyor. Bunları fazla yapmak istemiyorum. Ben dersle uğraşmak istiyorum, video izlemeyi sevmiyorum. Sevmememin nedeni gözüm bozuk olduğu için video izlerken gözüm ağrıyor. Bu yüzden video izlemeyi sevmiyorum”. (Ö19)

“Yazı yazmayı sevmiyorum. Çünkü yazı yazmak çok yoruyor beni”. (Ö23)

4.2.1.5. Öğrencilere Göre Sosyal Bilgiler Dersi Nasıl İşlenmelidir?

Sosyal bilgiler dersinde farklılaştırılmış öğretim etkinlik uygulamaları öncesinde öğrencilerin sosyal bilgiler dersinin nasıl işlenmesini istedikleri veya nasıl işlense dersi daha iyi anlayabilecekleri ile ilgili görüşleri alınmıştır. Bu görüşlerden hareketle elde edilen bulgular üst grup ve alt grup öğrenciler açısından değerlendirilerek tablo haline getirilmiştir. Bu kapsamda oluşturulan Tablo 13 aşağıda verilmiştir.

Tablo 13. Uygulama Öncesi Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinin Nasıl İşlenmesini İstedikleri İle İlgili Frekans Tablosu

Sosyal Bilgiler Dersinin İşlenişi	Üst Grup		Alt Grup		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Araştırma Yaparak	2	15,39			3	13,63
Görseller	2	15,39	1	11,11	3	13,63
Video İzleyerek	2	15,39	1	11,11	3	13,63
Yazarak	1	7,69	2	22,22	3	13,63
Soru Çözerek			2	22,22	2	9,10
Proje Yapmak	2	15,39			2	9,10
Tekrar	1	7,69	1	11,11	2	9,10
Öğretmen Anlatsın	1	7,69	1	11,11	1	4,54
Resim Çizerek	1	7,69			1	4,54
Biz Anlatalım	1	7,69			1	4,54
Canlandırma Yaparak			1	11,11	1	4,54
Genel Toplam	13	100	9	100	22	100

Tablo 13'te görüldüğü gibi sosyal bilgiler dersinin nasıl işlenmesi gerektiği ile ilgili öğrenci görüşleri üst grup ve alt grup öğrenciler açısından nispi bir farklılık göstermektedir. Genel olarak öğrenciler sosyal bilgiler dersinde en çok (%13,7) araştırma yapılmasını, görseller kullanılmasını, videolar izletilmesini, yazı yazılmasını ve soru çözülmesini istemektedirler.

Üst grup öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde en çok (%15,39) araştırma yapmayı, görseller, video izlemeyi ve projeler yapmayı istediklerini dile getirmişlerdir. Ayrıca birer (%7,69) kez de yazmayı, tekrar yapmayı, resim çizmeyi ya da öğretmenin veya kendilerinin konuyu anlatmalarının daha iyi olabileceğine değinmişlerdir. Buna göre sosyal bilgiler ders işlenişinin nasıl olması ile ilgili üst grup öğrencilerin bazılarının görüşleri şu şekildedir:

“Hoca bol bol tekrar etsin bol bol. Anlamayan kişiler hocaya sorsun böyle bol bol. Ben de anlamadığım yerleri hocaya soruyorum”. (Ö11)

“Ben akıllı tahtadan mesela Ulu Cami’yi göstererek ya da çizerek. Yani akıllı tahtadan açıp çizebileceğiz ya da onları akıllı tahtaya yazabiliriz. Dersimiz sürekli böyle araştırma olsun. Bir de derste resim çizelim. Mesela dersle ilgili resim çizelim. Mesela öyle tarihi eserlerle ilgili bir yarışma olsun herkes bir proje yapsın getirsin”. (Ö2)

“Videolar, resimler, görseller daha çok olsun. Böyle projeler yapalım. Mesela Fen kitabında projeler var, onları yapıyoruz. Sosyal dersinde de öyle olsun ya da araştırmada yapabiliriz”. (Ö7)

“Mesela tahtaya çıksak, tahtaya yazsak ya da anlatsak daha iyi anlardım. Hoca önce anlatacak. Biz de bir ders sonra anlatsak. Yani anlayabildik mi anlayamadık mı böylece belli olur”. (Ö5)

Ayrıca Tablo 13'e baktığımız zaman alt grup öğrencilerin en çok (22,22) yazı yazarak ve soru çözerek sosyal bilgiler dersinin işlenmesini istediğini görüyoruz. Alt grup öğrenciler sosyal bilgiler dersinde görseller kullanılmasını, videolar izletilmesini, konu tekrarlarının yapılmasını, öğretmenin daha çok konuyu anlatmasını ve canlandırma yaparak dersi daha iyi anlayabileceklerini de söylemişlerdir (f=1). Sosyal bilgiler dersinin nasıl işlenmesi ile ilgili alt grup öğrencilerin söyledikleri şu şekildedir:

“Derste daha çok soru çözsük daha iyi olurdu”. (Ö13)

“Mesela onları tahtaya yazıp sonra defterimize yazdıktan sonra tekrar tekrar okuyalım. O zaman daha iyi anlayacağımı düşünüyorum yani. Başka herhangi bir şey yapamazsın ki zaten”. (Ö19)

“Böyle canlandırma şeklinde olabilir. Böyle eğlencesi, güzel olsun. Böyle canlandırılсын, canlandırıldıktan sonra da herkes bir yorum yapsın. Güzel mi, kötü mü diye böyle bir yorum yapsın”. (Ö23)

“Yani biraz fazla anlatılсын. Etkinlikler falan olabilir, sorular sorulsun. Bizi tek tek kaldırarak sorular sorulabilir”. (Ö22)

“Mesela yazarak olabilir, deftere not olarak. Bunun dışında resim falan gösterilebilir ya da video izletilebilir. Belki o zaman daha iyi anlayabileceğimi sanıyorum”. (Ö24)

4.2.2. Uygulama Öncesi Öğretmen Mülakat Bulguları

Farklılaştırılmış öğretim etkinliklerini uygulamadan önce sosyal bilgiler öğretmeninin dersi işleniş şekli, planlarken dikkat ettiği faktörler, beceri ve değer öğretimini nasıl yaptığı, yaşadığı sorunlar, mesleki açıdan güçlü ve zayıf olarak nitelendirdiği yönlerinin neler olduğu yapılan mülakatla ortaya çıkarılmıştır.

4.2.2.1. Sosyal Bilgiler Ders İşleyişi

Sosyal bilgiler öğretmeni ders işleyiş şeklini şöyle betimlemektedir:

“...Haçlı Seferleri diyelim. Dersin birinde bunu anlatacağım diyelim. Bir giriş yaparım bir 5 dakika kadar 10 dakika kadar giriş yaparım. Bunu bir tanımlarız. Bu kavram ne demek? Onu tanımlarız. Yani Haçlı ne demek, Haçlı Seferleri ne demektir? Bu kavramı anlatırız. Çocuklara girişi biz yaparız. Çocuklar da dinlerler, bir fikir edinirler öğrenmeye çalışırlar. Sonra Haçlı Seferleri'nin ne olduğunu, kaç sefer olduğunu, bu seferlerde neler yapıldığını detaylı bir şekilde anlatırız. Yine sarıldığımız ana yöntem anlatım yöntemi. Bu yöntemi desteklerken de harita kullanmamız gerekiyorsa dersin içerisinde dersin icabı konunun icabı yani haritanıza açarak oradan göstererek harita kullanırız. Çocuklara sorarız. Yani çocuklara sorarak bir geri dönüş almak için soraraktan soru cevap şeklinde devam ederiz. Bu şekilde işleriz yani”.

Burada görüldüğü gibi sosyal bilgiler öğretmeni derste en temel olarak anlatım metodu kullandığını ve bunun yanı sıra soru-cevap yöntemini kullandığını görüyoruz. Ayrıca bu öğretim yöntemleri dışında başka hangi öğretim yöntem veya tekniklerini kullanıyor olduğunu ise şu şekilde açıklamıştır:

“Genel olarak anlatım metodunu kullanıyoruz. Lakin dersimizin diğer tüm metotlarını ve yöntemlerini kullanıyoruz. Soru-cevap yöntemini anlatımdan hemen sonra çokça kullanıyoruz. Araştırma yöntemi, inceleme yöntemi gibi yöntemleri de kullanıyoruz. Araştırma ve inceleme dersinde mesela bir konuyu daha önceden istekli olan çocuklara ya da bizim belirleyeceğimiz

çocuklara önceden veriyoruz. Onlar araştırmalarını yapıyorlar. O çocuklar gelip sınıfımıza yaptıkları araştırmayı anlatıyorlar. Sınıf onlara sorular soruyor. Öğretmen kendilerine sorular soruyor. O çocuklar sınıfa sorular soruyorlar. Sınıftan dönüt alıyorlar. Anlaşıp anlaşılmadığını değerlendiriyorlar. Bu şekilde işliyoruz". (Ö13)

Yukarıda görüldüğü gibi sosyal bilgiler öğretmeni ağırlıklı olarak anlatım ve soru-cevap yöntemlerini kullandığına vurgu yaparak bu yöntemler dışında araştırma-inceleme yöntemlerini de kullandığını söylemiştir. Lakin araştırma yöntemini kullandığı dersini betimlerken aslında öğrencilere verdiği araştırma ödevlerini tasvir etmektedir. Bunun üzerine öğretim yöntem ve tekniklerinden bazılarının isimleri sayılarak bunlardan hangilerini kullandıkları sorulmuş ve şu cevap alınmıştır:

"Yani bu saydıklarınızı nadiren kullandığımız oluyor. Böyle aklımıza gelirse kullanıyoruz. Öyle sürekli kullanmıyoruz. Çünkü sınıfta böyle bazen bir kargaşa bir gürültü ortamı doğabiliyor. Bizim toparlamamız gerekiyor. Ondan sonra zor toparlıyoruz, kopuyor sınıf. Öğrenemiyor. Öğrenemeyince sınavlarda yapamıyor. Hayatın gerçekleri var. Velilerin beklentisi var. Neden böyle Bu sınavda neden düşük almış. İdarenin beklentisi var. Böyle bir ders eğlenceli halde ama çocuk orada da nerede duracağını bilmiyor".

Bu cevaba baktığımız zaman öğrenci temelli öğretim tekniklerini öğretmen nadiren kullanmaktadır. Çünkü bu öğretim yöntem ve tekniklerinin sınıfta bir kargaşa ortamı yaratarak öğrencilerin öğrenmelerini olumsuz etkilediğini düşünmektedir. Öğrenme gerçekleşmediği için sınavlarda başarısız olduğunu ve bu durumun veli ve idare beklentilerini karşılayabilen bir nitelikte olmadığına değinmiştir. Ayrıca ders materyali olarak ders kitabını esas aldığını şu şekilde belirtmiştir:

"Derste kullandığımız en önemli materyal ders kitabımızdır. Biz ders kitabına çok önem veriyoruz. Gerçekten profesyonelce hazırlanmış bir kitap. Birinci materyalimiz ders kitabımızdır. Orada yeteri sayıda görsel bulunuyor. Sorular bulunuyor. Kazanımlara yönelik sorular mevcut. Onları işliyoruz. Bunun dışında EBA sistemini çokça kullanıyoruz. Orada her türlü materyal, görsel materyallere, videolara ulaşabiliyoruz. Yazılı materyallere ulaşabiliyoruz. Haritalara ulaşabiliyoruz".

Öğretmen ders kitabını görseller, sorular ve kazanımı kapsayıcı nitelikte profesyonelce hazırlandığı için yeterli görerek dersi işlerken birinci kaynak olarak kullanmayı tercih etmektedir. Bunun yanı sıra EBA sisteminde mevcut olan yazılı, görsel ve işitsel materyalleri de kullanmaktadır. Aynı zamanda ders kitabında bulunan etkinlikler dışında herhangi bir etkinlik uygulamamasının nedenlerini de şu şekilde dile getirmiştir:

“(...) Haftalık 3 saatlik ders süremizde o etkinlikleri kitaptaki etkinlikleri yapıyoruz. Yetiyor bize. Yani tamamen yetiyor bize. Kendimizin hazırladığı bir etkinliği uygulamıyoruz. Yani zaten ona vakit kalmıyor. 3 saat gerçekten yetişmiyor. Bazı yoğun konular oluyor. Tarih konuları yoğun olabiliyor. Dönem dönem o da yetişmiyor. Yani imkânı yok, ondan dolayı ilave bir etkinlik hazırlamaya. Yetiştiremeyeceğimizi bildiğimiz için hazırlamıyoruz”.

Yukarıdaki söylemlere baktığımızda öğretmen ders kitabında bulunan etkinlikleri yeterli görmekte ve bunun dışında etkinlik hazırlansa bile konun haftalık ders saati içerisinde yetiştirilemeyeceğini düşündüğü için herhangi bir etkinlik uygulaması yapmamaktadır. Burada bazı tarih konularının yoğun olduğuna da değinmiş ve onları bile bu şekilde ders işleyerek yetiştiremediğini vurgulamıştır. Sosyal bilgiler dersinde geleneksel bir öğretim anlayışı benimseyen bu öğretmen ölçme ve değerlendirme olarak şu araçları kullanmaktadır:

“Bir dönemde 2 tane yazılı yapıyoruz. Yazılımızın birini tamamen test tekniği ile hazırlıyoruz. Yani çoktan seçmeli sorular soruyoruz. Diğer yazılımızı da hem çoktan seçmeli hem boşluk doldurma hem doğru-yanlış sorularının olduğu bölümlerden oluşan bir yazılımız oluyor”.

Görüldüğü gibi öğretmen sonuç odaklı bir ölçme ve değerlendirme gerçekleştirmektedir. Yani öğretmen, süreç içerisinde kullanılan ölçme ve değerlendirme araçlarına yer vermemektedir.

4.2.2.2. Ders İşleyişini Belirleme Nedenleri

Sosyal bilgiler öğretmeninin ders işleme şekli yukarıda detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Öğretmenin dersi neden bu şekilde işlemeyi tercih ettiğine baktığımızda ise alışkanlıklar, sınav sistemi, okul kültürü ve öğretim programı olmak üzere dört ana tema karşımıza çıkmaktadır. Dersi anlatım yöntemi ile işlemesine neden olan alışkanlıklarını şu şekilde dile getirmiştir:

“Yani kendimizin, kendi şahsımın hazırladığı bir etkinliği ben hiç kullanmıyorum. Ben hiç kullandığımı da hatırlamıyorum. Kitaptaki etkinlikleri kullanmaya alışmışız ve hem de yeterli buluyoruz”.

Öğretmenin etkinlik hazırlamayı kitaptaki etkinlikleri yeterli bulduğunu ve bu etkinlikleri kullanmayı da alışkanlık haline getirdiğini görüyoruz. Bu alışkanlığı ile birlikte sınav sisteminin hem öğretmen hem öğrenci hem veli ve hem de okul kültürüne büyük bir etkisi olduğunu da şu şekilde dile getirmiştir:

“Tabii okulun bizden beklediği bir şey var. Çocukların bizden beklediği, çevrenin bizden bekledikleri var. Başta çocuklar sınava odaklanıyorlar. Lise giriş sınavlarına odaklanıyorlar. Öğrenciler, veliler ve okul idaremi ve diğer öğretmenler buna odaklanıyoruz biz hep birlikte. Okulumuzun kültürü de ağırlıkta bu şekilde şekillenmiştir diyebilirim. Bizde bunu gerçekleştirebilmek için daha küçük yaşlardan itibaren o sınavdaki soru tiplerine benzeyen, o sınavda sorulacak bilgileri içeren içerebilecek şekilde çocukları yetiştirmeye çalışıyoruz. O donanımda yetiştirmeye çalışıyoruz. Bu şekilde bizi etkiliyor”.

Burada belirtildiğine göre eğitimin tüm paydaşları sınav odaklı bir öğretim anlayışını benimsemektedir. Sosyal bilgiler öğretmeni öğretim programında bazı konuları gereksiz olarak görmüş ve ders saatinin yetersiz olduğunu belirterek buna dair çözüm önerisini şu şekilde dile getirmiştir:

“Dersimizde ben sadece noksanlık olarak mevcut bu konuların, müfredatın, vereceğimiz bu bilgilerin verilmesi açısından verilebilmesi açısından haftalık üç saati yeterli görmüyorum. Lakin azaltırsak o üç saat yetecektir. Öncelikle görevimiz iyi bir vatandaş yetiştirmektir. Ayrıca tarihini bilen, geçmişini bilen ve geleceğe bakabilen ve geleceğe güvenle bakabilen gençler yetiştirmektir. Mevcut konular da bu idealleri bu amaçları gerçekleştirmek için kâfidir benim görüşümden. Bir ilave konu koymaya gerek yok. Ama o 3 saat bize yetmediği için konu çıkarılması daha iyi olabilir. Gereksiz olabilecek konular var. Bunlar çıkarılabilir. Mesela 6. Sınıflarda Üretim, Tüketim ve Dağıtım ünitesinde ülkemizin kaynakları ile ilgili bilgiler; tarımımız, hayvancılığımız, madenciliğimiz, ormancılığımız ile ilgili çok detaylı bilgiler verilmiş. Bunlar azaltılabilir. Bu saat dört saate çıkarılabilir veyahut da konular azaltılabilir”.

4.2.2.3. Beceri ve Değer Öğretimi

Sosyal bilgiler dersinde yer alan beceri ve değerler ile ilgili öğretmene soru sorulduğunda beceri ve değerleri karıştırmıştır. Ayrıca sosyal bilgiler dersinde yer alan birçok beceriyi söyleyememiştir. Beceri olarak yorumlama ve analiz etme gibi üst düzey düşünme becerilerine söylemiş ve bu beceri öğretimini yine öğrencilere sorular sorarak kazandırdığını şöyle ifade etmiştir:

“(…) Beceriler; dürüstlük, kendine güven, doğruluk, analiz etme, mantığını kullanabilme, yorumlama, yorumlayabilme. Bu değerler verilmeye çalışılıyor. Bizlerde derslerimizde sorular sorarak bunları geliştirmeye çalışarak çocuklara işliyoruz. Bunu kendilerine önce yaptırarak sağlıyoruz biz. Kendilerini orada herhangi bir savaşta herhangi bir savaş ile ilgili soruyu soruyoruz. Genellikle sorarak yapıyoruz. Sormadan çocuğu biz hareketi geçiremiyoruz. Herhangi bir savaş ile ilgili soruyu soruyoruz. Orada bu savaşı yorumlamasını istiyoruz. Bize faydası ne olmuş,

tarihimizde bize kazandırdıkları ne olmuş, neler olmuş şeklinde yönlendirerek. Tabii direkt çocuk kendisi çıkartamıyorum. Tabii her şeyi yönlendirerekten yapıyoruz”.

Yukarıda görüldüğü gibi beceri öğretimi için herhangi bir çalışma yapılmayarak sınıfta öğrencilere sorulan sorularla bu beceriler kazandırılmaya çalışılmıştır. Aynı şekilde konuları anlatırken öğrencilerin vatanseverlik ve yurt sevgisi değerlerini kazandığını da şu şekilde dile getirmiştir:

“Herhangi bir ünite de ülkemizi tanıtıyoruz diyelim. Bir konuda ülkemiz ile ilgili bilgiler veriyoruz. Ülkemizin coğrafyasını anlatıyoruz. Tanıtıyoruz çocuklara. Ülkemizin ne kadar güzel olduğu sonucuna varabiliyor çocuklar. Bu ülkenin zor kazanıldığını, zor vatan elde edildiğini vatan haline getirildiğini bu sonuca varabiliyor çocuklar. Bundan dolayı yurt sevgisini geliştirmeye çalışabiliyoruz. Güzel ülkemiz, güzel Türkiye’imiz anlayışı çerçevesinde zor kazanıldığı, zor elde edildi. Zor elde ettik. Sahip çıkmalıyız gibi. Bu şekilde verebiliyoruz yani diyebilirim. Aklıma gelenler bunlar”.

Görüldüğü gibi öğretmenin ilk aklına gelen değerler vatanseverlik ve yurt sevgisidir. Bu değerleri de konuyu anlatırken vurgulayarak verdiğini düşünmektedir. Aynı zamanda müfredatta yer alan beceri ve değerlerin tamamını öğrencilere verme hususundan sorunlar yaşadığını da şöyle ifade etmiştir:

“Müfredatta yer alan beceri ve değerlerin tamamını öğrencilere öğrettiğimizi düşünmüyorum. Zaten tamamını öğretmemizin de imkânı yok. Zaten bütün öğrencilere öğretemeyiz. Ama birçoğuna öğretebiliyoruz diyebilirim ben. Şimdi bazı çocuklar direniyor. Almamakta ısrar ediyor. Direnebiliyor. Yani öğrenmeye istekli değil. İstemeyen bir çocuğa da ne kadar öğretebiliriz bilmiyorum. Dersi önemsemiyor diyelim. Okulu önemsemiyor diyelim. Sorunlu çocuklar olabiliyor. Ailesel sorunları olabiliyor çocukların. Yani bizim noksanlıklarımız olabilir. Biz yeterince üzerine eğilmiyor olabiliriz. Yani bizlerin kusurları olabilir. Yani bilmiyorum birçok boyutu olabilir. Yani bu tartışılabilir. Azınlıkta olan bu öğrencilere yönelik herhangi bir çalışmam yok. Grubun içerisinde ne alabilirlerse o. Yani özel bir çalışmam yok”.

Yukarıdaki söylemlere baktığımızda öğretim programında yer alan beceri ve değerlerin tamamının öğretilmesinin imkânı olmadığına ve ayrıca bazı öğrencilerin derse karşı ilgisiz ve öğrenmeye istekli olmadığına değinilmiştir. Bu öğrencilerin çeşitli problemler yaşadığı veya kendisinin de eksikliklerinden kaynaklanan sorunlar olabileceğini dile getirmiştir. Azınlıkta olan bu öğrencilere yönelik herhangi bir çalışma yapmadığı ve tamamen kendi hallerine bırakarak “ne öğrenirse o mantığı” hareket etmektedir.

4.2.2.4. Dersi Planlarken Dikkat Edilen Faktörler

Sosyal bilgiler öğretmeni dersi planlarken en fazla dikkat ettiği unsur konuları zamanında bitirmektir. Öğrencilerin hazırbulunuşluluk düzeylerini ve öğrenme hızlarını da dikkate aldığına şöyle değinmiştir:

“En çok dikkat ettiğim zamanında bitirip bitiremeyeceğim konuları. Konuları zamanında bitirebilir miyiz, bitiremez miyiz, ne kadar sürede bitirebiliriz? Bunlara dikkat ediyoruz. ...Öğrencilerin başta hazırbulunuşluluk düzeyine dikkat ediyoruz. Tabi öğrenme hızına da dikkat ediyoruz. Tabi önceden bilmediğimiz için o sınıfta hangi çocuklar var. Öncelikle kafamızda sınıfın %30'u gibisini akademik eğitim yapabilecek olarak değerlendiriyoruz biz. %30 unu mesleki eğitim yapabilir gibi. Kalan %30 civarı ve daha üzeri grup için bu gruba da sanata, spora, güzel sanatlara, spora gidebilecek kabiliyette olarak kabaca değerlendiriyorum ben. Kendim yani edindiğim izlenimlere ve bilgilere göre. İşte bunların %30'luk kısmını önemsiyoruz ve daha çok üzerlerinde duruyoruz. Bunlar kavrayabilir, öğrenebilir. Ama diğer grup öğrenmekte zorluk çekebiliyor. Onların hazırbulunuşlulukları yetersiz olabiliyor. Bundan dolayı bu şekilde yapabiliyoruz”.

Yukarıda görüldüğü öğretmen sınıfı kabaca üst, orta ve alt olmak üzere üç gruba ayırmaktadır. Dersi anlayabilen yani %30'luk akademik eğitim alabilecek düzeyde gördüğü öğrencilere göre anlattığını dile getirirken bir başka ifadesinde sınıf ortalamasına göre ders anlattığını ve hatta tüm düzeylere hitap ettiğini şu şekilde dile getirmiştir:

“Orta seviyedeki öğrencilere göre dersi anlatıyoruz ama yer yer çocuklardan gelen sorulara göre üst düzeye alt düzeye de mutlaka hitap ediyoruz. Yani tüm düzeyler diyebiliriz o zaman. Orta gruba daha çok hitap ediyorum alt ve üst grup öğrencilere daha az hitap ediyoruz yani”.

Öğretmen böylece tüm grupları kapsadığını söylese de üst ve alt grup öğrenciler için özel bir çalışma yapmamakta, bu eksikliği soru-cevap yöntemini kullanarak gidermeye çalışmaktadır:

“Soru cevabı elden bırakmıyoruz. Soru cevap bizim için çok önemli. Anlatımın yanında soru cevabı kullanarak, sorarak, anlatarak, görsel materyaller kullanarak yapıyoruz. Özel bir etkinliğimiz yok söyleyebileceğim. Yani özel bir etkinliğimiz yok”.

4.2.2.5. İnsanlar, Yerler ve Çevreler Öğrenme Alanının İşlenişi

Sosyal bilgiler öğretmeni bu öğrenme alanını işlerken farklı bir yöntem, teknik, materyal, ölçme ve değerlendirme aracı kullanmamaktadır. Yani bu öğrenme alanını anlatım yöntemiyle işlediğini dile getirerek bunun nedenini öğrencilerin ve velilerin kendisinden konuyu anlatmasını talep etmesine bağlamaktadır. Bunun ilgili söylemleri şu şekildedir:

“Bu şekilde daha iyi anlıyorlar, kavryıyorlar. Kesinlikle bana velilerden de gelen aman hocam siz anlatın. Anlatınca iyi anlıyorlar. Hocam sen anlatmayınca anlamıyoruz diye çok dönüt geliyor böyle. Anlatmamızı istiyorlar bizden. Nasıl alışmışlar bilmiyorum ama siz anlatın. Okuyalım diyoruz metni kitabımızdan. Çocuklar okuyorlar bir müddet ders kitabımızdan. Okuyunca bir şey anlamıyorlar çocuklar. Hayret bir şey ben şaşıyorum ya gerçekten. Yazıyor işte anlattığının aynısı. Ama yok orada bir ses istiyor çocuk. Ses görüntü istiyor çocuk demek ki. Anlatmanın böyle bir özelliği var”.

Görüldüğü gibi kitapta yazılanların aynısını anlattığı halde öğrencilerin okuyarak anlamaması karşısında yaşadığı şaşkınlığı da dile getirerek bu durumu öğrencilerin sahip olduğu anlatılanı dinleme alışkanlığına bağlamıştır. Oysaki öğrencilerin bu alışkanlığı kazanmasındaki en önemli faktör dersin devamlı olarak öğretmenler tarafından bu şekilde anlatılmış olması olabilir. Ayrıca öğrencilerin konuyu anlatım yöntemi ile daha iyi anladığına da değinmiştir. Buna rağmen bu öğrenme alanı kapsamında öğrencilerin konuyu anlamadığı veya algılama problemleri yaşadığı ile ilgili sorunları da şöyle ifade etmiştir:

“Çokça sorunlar var bu ünite de. Çocuk dünyamızı algılayamıyor dünyamızın bu şeklini. Tamam, öğreniyor bir şekilde belki ama bunu algılayamıyor çocuk. Tabi bazı çocuklar algılayamıyor yani bireysel farklılıklar burada devreye giriyor. O çocuk öyledir onun yaratılışı öyledir diyorum ben. Benim mizahım bu. Herkes her şeyi anlayamaz kavrayamaz yani. ...Mümkün merteye kendilerine yaptırabilsek ne ala. O tabi daha iyi ama sosyal de neyi yaptırabiliriz ki kendilerine fen bilimleri gibi değil bu ders. Deneyimiz yok sosyal bilgilerde. Yani sosyal bilgilerde deney yapma imkânımız olmadığı için bir fen dersi gibi çocuğun kendi yaparak yaşayarak öğrenmesi daha az mesela”.

Yukarıda bulunan bu ifadeye baktığımız zaman konuyu öğrencinin konuyu anlamaması yaratılış doğasından kaynaklandığına vurgu yapılarak bu öğrencilerin öğrenmeleri göz ardı edilmiştir. Ayrıca burada öğretmenin sosyal bilime bakış açısı da karşımıza

çıkılmaktadır. Sosyal bilgilerde yaparak ve yaşayarak öğrenmenin daha az yapılabilişliği üzerinde durularak adeta anlatım yöntemiyle işleminin altında yatan asıl nedeni de gözler önüne sermektedir. Aynı zamanda bu düşünceye sahip bir öğretmenin öğrenci merkezli öğretim yöntemlerini kullanmamasının en temel gerekçesi niteliğindedir.

Bu ünite kapsamında yer alan beceri ve değerlerin neler olduğu mülakat sırasında öğretmenin tam olarak aklına gelmemiş ve hatırlatmalar yapılmasını istemiştir. Bu hatırlatmadan sonra bu üniteye yer alan becerileri öğrencilere kazandırdığını ve vatanseverlik değerini kazandırdığını şu şekilde ifade etmiştir:

“Bu ünite kapsamında yine yurt sevgisi, vatan sevgisi, çevre bilinci kazandırıyoruz diyebilirim. (Hangi beceriler varmış o üniteye bir okuyabilir misiniz acaba?) Biz bunların hepsini kazandırıyoruz kazandırmaya çalışıyoruz harita falan bunları. Bir yeri bulmasını istiyoruz. Oradan meşhur bir yeri ama. Yaşına uygun seviyesine uygun bir yeri göstermesini bulmasını istiyoruz. Arıyor bulmaya çalışıyor çocuk önceden edindiği bilgilerle. Bulamayınca başka bir çocuğa buldurmaya çalışıyoruz Bir bilen çıkıyor o buluyor. Bilmeyen de o anda gösterdiğimiz zaman zihnine yazıyordur herhalde. Tabi unutuyor bir hafta sonra. ...Dünya üzerinde her ülkenin bir konumu bir yeri var. Nerede bulunuyor bunu kavriyor bir şekilde anlatırken kavriyor diyebilirim”.

Öğretmen görüldüğü üzere harita becerisini bir yeri buldurma olarak nitelendirmiştir. Beceri ve değerlerin anlatım sırasında öğrenciler tarafından kazanabileceğini düşünülmektedir. Öğretmen ayrıca öğrencilerin bir hafta sonra unuttuklarının da altı çizmiştir. Lakin kazanılan bir beceri bir hafta sonra unutulamayacağı için burada aslında beceriden ziyade bilginin verilmeye çalışıldığını görülmektedir.

4.2.2.6. Mesleki Açıdan Zayıf ve Güçlü Yanları

Sosyal bilgiler öğretmeni mesleki açıdan kendinin çok eksiklikleri olduğunu ve okul dışında öğrencilerle ilgilenmek istediğini fakat çeşitli nedenlerden dolayı vakit ayıramadığını şu şekilde dile getirmiştir:

“Mutlaka çok noksanlarım var, çok eksikim var, çok eksikliklerim var. Çocuklara haftalık üç saatimizin dışında zaman ayırabilsem keşke onları alıp zaman zaman boş derslerimde okul çıkışlarında gelin yavrularım şunları desem keşke diye buna çok üzülürüm sürekli. Ama gerek tembellikten gerek kendi kişisel meşgalelerimden dolayı bunu bir türlü gerçekleştiremem. ...Ama düşünüyorum da onlara ben öğrettiğim zaman ne olacak diyorum. Çocuk öğrendi. Gitti. Bir yıl sonra hepsi bitiyor ya da iki yıl sonra ya da üç yıl sonra hepsi bitiyor. Sadece yarışan iyi böyle

donanımlı bireyler yetiştirmiş oluyoruz biz. Rakiplerini kolay eleyebilsin diye. Bizde eğitim sistemi bir yarıştı diğerini elesin üzerine bassın ezsin onu, o çıksın”.

Yukarıda görüldüğü gibi sosyal bilgiler öğretmeni mesleki açıdan yaşadığı noksanlıklara değinmiş olsa da öğrencilerin öğrendiklerini er ya da geç unutacaklarını düşündüğü için olumsuz duygulara sahiptir. Ayrıca eğitim sisteminin bir yarış pisti olduğuna vurgu yapmıştır. Yani eğitimin amacının öğretim yapmak değil yarış kazanma şekline dönüştüğüne ve kendilerinin de bu doğrultuda bireyler yetiştirdiklerini ifade etmiştir. Eğitim ve öğretimde yaşanan bu sorunlara karşın öğretmenin farklılaştırılmış öğretim uygulama sürecinden beklentileri ise şu şekildedir:

“Tabi ki bu süreç öğrenciler için iyi olacaktır. Benim böyle hatırlayamadığım ya da uzak kaldığım terimleri kavramları sayenizde öğrenmiş oluyorum diyebilirim yani. Kendim bilerek kasıtlı uzak kaldım yani. Çünkü hikâyesidir onlar diye düşündüm hep. Masa üstünde birileri oturuyor. Bilim adamları bir şeyler hazırlıyorlar. ...Hepsi teori de kalıyor pratik de yok. Hepsi demeyelim çoğu ya da birçoğu ya da bir kısmı değişebilir bu ifade. Teoride kalıyor pratikte uygulanamıyor ya da uyguluyor da bizim teknikleri biz öyle isimlendirmiyoruz... Kariyerimin bu aşamasında merak ediyorum gerçekten uygulanabilir olup olmadıklarına, bana yeni bir heyecan katıp katmayacağına”.

Öğretmen farklılaştırılmış öğretim uygulama sürecinin öğrenciler için iyi olacağını ve kendisi için de unuttuğu kavramları hatırlamasına yardımcı olacağını düşünmektedir. Buna rağmen bu öğretim yöntem ve tekniklerinin kâğıt üzerinde kaldığını ve uygulamaya pek elverişli olmadığını düşündüğü için bu kavramlardan şimdiye kadar kasıtlı olarak uzak kaldığını dile getirmiştir.

4.3. Uygulama Sırasında Elde Edilen Bulgular

İnsanlar, Yerler ve Çevreler öğrenme alanı, farklılaştırılmış öğretim yöntemine göre tasarlanan etkinliklerle işlenmiştir. Bu etkinlik uygulamalarının yapıldığı süreç boyunca her ders sonunda öğrenciler, sosyal bilgiler öğretmeni ve araştırmacı günlük tutmuştur. Bu günlüklerden elde edilen bulgular “Öğrenci Ders Günlükleri İle İlgili Bulgular”, “Öğretmen Ders Günlükleri İle İlgili Bulgular” ve “Araştırmacı Ders Günlükleri İle İlgili Bulgular” olmak üzere üç başlıkta ele alınarak irdelenmiştir.

4.3.1. Öğrenci Ders Günlükleri İle İlgili Bulgular

Farklılaştırılmış öğretim etkinliklerinin uygulandığı her ders sonunda öğrencilere verilen yapılandırılmış günlüklerde öğrencilerin derste neler öğrendikleri, derste yaşadıkları sorunları veya karşılaştıkları zorlukları, derste kendilerini nasıl hissettikleri ve ders hakkındaki düşüncelerini yazmaları istenmiştir. Buna göre bu günlüklerden elde edilen bulgular dört ana başlık altında ele alınmıştır.

4.3.1.1. Sosyal Bilgiler Ders Sürecinde Öğrenilenler

Farklılaştırılmış öğretim etkinlik uygulamalarının yapıldığı sosyal bilgiler derslerinde öğrencilerin neler öğrendikleri ve bu öğrenmelerin ders planlarında yer alan amaçlarla ne oranda örtüştüğüne bakılmıştır. “3.4. Veri Toplama Süreci” başlığı altında yer alan Tablo 3’te etkinlik uygulamalarının yapıldığı tarih, ders saati, kazanımlar, konular ve dersin amacı verilmiştir. Buna göre sekiz etkinlik uygulaması kapsamında yer alan amaçlarla öğrenciler tarafından gerçekleştirilen öğrenmelerin karşılaştırılması sonucunda elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir. Analizde dersin belirtilen amacına göre işlenen konuların birçoğunu günlüğünde belirten ve bu kavramları öğrendiğini gösteren açıklamalarda bulunan öğrencilerin “yeterli”; derste işlenen kavramların çoğunu yazmakla yetinip herhangi bir açıklamada bulunmayanları “kısmen yeterli”; dersin belirtilen amacı ile örtüşmeyerek derste verilen konuların dışında açıklamalar yapan öğrencilerin öğrenmeleri de “yetersiz” olarak kabul edilmiştir.

4.3.1.1.1. İlk Uygulama Etkinlikleri

Etkinlik uygulama sürecinin ilk dersinde 6.3.1. kazanımı içinde yer alan paralel, meridyen ve mutlak konum kavramları ile ilgili öğrencilerin bilgi ve becerilerini geliştirmeye yönelik olarak farklılaştırılmış öğretime dayalı etkinlikler uygulanmıştır. Öğrencilerden günlüklerinde “bugün işlenen derste ne öğrendiklerini” açıklamaları istenmiştir. Buna göre günlüklerde belirtilen hususlar ile dersin “Öğrenciler, paralel, meridyen ve mutlak konum ile ilgili kavramları öğrenerek Türkiye’nin mutlak konumunu harita okuryazarlığı becerisini kullanarak kavrar ve çalışkanlık değeri kazanır.” şeklindeki amacı ile karşılaştırılmıştır. Buna göre elde edilen bulgular Tablo 14’te gösterilmiştir.

Tablo 14. Öğrencilerin İlk Uygulama Etkinliklerinde Öğrendiklerinin Yeterli, Kısmen Yeterli ve Yetersiz Kategorilerine Göre Frekans Tablosu

Öğrenme Düzeyi	f	%
Yeterli	18	72
Kısmen yeterli	3	12
Yetersiz	4	16
Genel Toplam	25	100

Tablo 14’te görüldüğü gibi öğrencilerin büyük bir kısmının 17.12.2018 tarihinde işlenen paralel, meridyen ve mutlak konum kavramlarını yeterli düzeyde öğrenmişlerdir (%72). Öğrencilerin yüzde 24’ü konuyu kısmen yeterli düzeyde öğrenirken sadece üç öğrencinin yetersiz düzeyde öğrendiği görülmektedir.

Dersin yukarıda belirtilen amacına göre ders kapsamında verilen konuların hepsini günlüğünde belirten veya bu kavramları öğrendiğini ile ilgili açıklamalarda bulunan öğrenciler “yeterli” olarak değerlendirilmiştir. Buna göre aşağıda örneklendirildiği şekilde cevap veren öğrencilerin konuyu yeterli düzeyde öğrendiği kabul edilmiştir:

“Konumu ve dünyamızın üzerinde paralel ve meridyenlerin olduğunu öğrendim. En büyük paralelin ekvator olduğunu, bir yeri tarif etmeyi, dünyamızın paralel ve meridyenlerinin farklı olduğunu, başlangıç meridyeninin Greenwich kasabasından geçtiğini”. (Ö2)

Tablo 14’te görüldüğü gibi öğrencilerin yüzde 12’si işlenen konuyu kısmen yeterli düzeyde öğrenmişlerdir. Bu öğrenciler genellikle ya sadece derste işlenen kavramlardan birini ya da ikisinin ismini yazmakla yetinerek herhangi bir açıklamada bulunmamışlardır:

“Ekvator, meridyen, paralel”. (Ö25)

“Ekvatoru, paraleli, meridyen, Greenwich’i, nasıl konum bulacağımı”. (Ö17)

Dersin yukarıda belirtilen amacı ile örtüşmeyerek derste verilen konuların dışında açıklamalar yapan öğrencilerin öğrenmeleri “yetersiz” olarak değerlendirilmiştir. Tablo14’e göre dört öğrenci, işlenen konuyu anladığını gösteren yeterli düzeyde

açıklama yapmamıştır. Hiçbiri ilgili başlığı boş bırakmamakla birlikte yaptıkları açıklamalardan konuyu yeterli şekilde anlayıp anlamadıkları belirlenememiştir:

“Dünyanın yapısını ve bölgelerinin ne anlama geldiğini öğrendim”. (Ö27)

“Ben dünyamızın kısımlarını öğrendim.” (Ö16)

4.3.1.1.2. İkinci Uygulama Etkinlikleri

İkinci uygulama etkinliklerinin yapıldığı derste 6.3.1. kazanımı içinde yer alan göreceli konum kavramı ile ilgili öğrencilerin bilgi ve becerilerini geliştirmeye yönelik olarak farklılaştırılmış öğretime dayalı etkinlikler uygulanmıştır. Öğrencilerden günlüklerinde “bugün işlenen derste ne öğrendiklerini” açıklamaları istenmiştir. Buna göre günlüklerde belirtilen hususlar ile dersin “Öğrenciler, göreceli konum kavramını harita kullanma becerilerini ve problem çözme becerilerini kullanarak öğrenir ve sorumluluk değeri geliştirir.” şeklindeki amacıyla karşılaştırılmıştır. Buna göre elde edilen bulgular Tablo 15’te gösterilmiştir.

Tablo 15. Öğrencilerin İkinci Uygulama Etkinliklerinde Öğrendiklerinin Yeterli, Kısmen Yeterli ve Yetersiz Kategorilerine Göre Frekans Tablosu

Öğrenme Düzeyi	f	%
Yeterli	15	62.50
Kısmen yeterli	6	25
Yetersiz	3	12.50
Genel Toplam	24	100

Tablo 15’te görüldüğü üzere öğrencilerin büyük bir kısmı 19.12.2018 tarihinde işlenen göreceli konum kavramını yeterli düzeyde öğrenmiştir (%62.50). Öğrencilerin altısı konuyu kısmen yeterli düzeyde öğrenirken sadece üç öğrencinin yetersiz düzeyde öğrendiği görülmektedir. Konuyu yeterli düzeyde öğrenen öğrencilerin günlüklerinde bulunan ifadelerden bazıları şu şekildedir:

“Türkiye’nin göreceli konumunu öğrendik ve haritalardan yararlanarak şehirlerarasındaki mesafeler ve uzaklıklar, aynı günlerde farklı mevsimlerin yaşanması, farklı iklim çeşitliliğinin oluşması”. (Ö7)

“Türkiye'nin göreceli konumunu işledik. Göreceli konumun nasıl tarif edildiğini, bu tarifin söyle olduğunu; Dünyanın neresinde olduğumuzu, hangi mevsimlerin yaşandığını, göreceli konuma nelerin etkilediği faktörleri. Bu faktörler şöyle: rakım, ulaşım ve hız gibi”. (Ö4)

Tablo 15'te görüldüğü gibi öğrencilerin altısı (%25) işlenen konuyu kısmen yeterli düzeyde öğrenmişlerdir. Buna göre yalnızca derste işlenen konuyu yazmakla yetinerek herhangi bir açıklamada bulunmayan öğrenci günlüklerinden verilebilecek bazı örnekler şunlardır:

“Türkiye'nin göreceli konumunu öğrendik”. (Ö12)

“Göreceli konumu öğrendim”. (Ö3)

Üç öğrencinin dersin ana kavramı olan göreceli konum hakkında yeterli düzeyde açıklama yapmadıkları görülmüştür. Hiçbir öğrenci ilgili başlığı boş bırakmamakla birlikte yaptıkları açıklamalardan konuyu yeterli şekilde anlayıp anlamadıkları belirlenememiştir:

“İklimler ve aradaki farklar”. (Ö20)

“Bazı ülkelerde farklı yerlerde mevsimler değişebilir ve hiç değişmediğini öğrendik. Dili farklı olduğu için yemekleri farklı olduğu için tarzları farklı olduğu için”. (Ö26)

4.3.1.1.3. Üçüncü Uygulama Etkinlikleri

Üçüncü uygulama etkinlikleri iki ders saatini kapsamaktadır. Bu etkinlik uygulamaları kapsamında iki ders planı oluşturulmuştur (Ek 14 ve Ek 15). İlk ders saatinde 6.3.1. kazanımı içinde yer alan jeopolitik konum, kıtalar ve okyanuslar kavramları ile ilgili öğrencilerin bilgi ve becerilerini geliştirmeye yönelik olarak farklılaştırılmış öğretime dayalı etkinlikler uygulanmıştır. Bu uygulamanın yapıldığı ilk ders saati için hazırlanan ders planında yer alan amaç ise şu şekildedir: “Öğrenciler, Türkiye'nin jeopolitik konumunu ile Dünya üzerinde bulunan kıtaları ve okyanusları harita okuryazarlığı becerisini kullanarak öğrenir ve harita kullanma tutumu geliştirirler”. Üçüncü uygulama etkinliklerinin yapıldığı ikinci ders saatinde ise 6.3.2. kazanımı içinde yer alan Türkiye'nin yer şekilleri ile ilgili bilgi ve becerilerini geliştirmeye yönelik olarak farklılaştırılmış öğretim etkinlikleri hazırlanarak uygulanmıştır. İkinci ders saati için hazırlanan ders planında yer alan amaç ise “Öğrenciler, yeryüzü şekillerini tanıyarak Türkiye'nin yeryüzü şekillerini (körfez, ada, burun, ova, plato, dağ, yarımada, delta

ovası, akarsu ve göl) Türkiye Fiziki Haritasında gösterir ve vatanseverlik değeri kazanır.” şeklindedir. Öğrencilerin günlüklerinde “bugün işlenen derste ne öğrendikleri” ile ilgili yaptıkları açıklamalar ile yukarıda bulunan iki amaç cümleleriyle karşılaştırılmıştır. Buna göre elde edilen bulgular Tablo 16’da verilmiştir.

Tablo 16. Öğrencilerin Üçüncü Uygulama Etkinliklerinde Öğrendiklerinin Yeterli, Kısmen Yeterli ve Yetersiz Kategorilerine Göre Frekans Tablosu

Öğrenme Düzeyi	f	%
Yeterli	16	59,26
Kısmen yeterli	7	25,93
Yetersiz	4	14,81
Genel Toplam	27	100

Tablo 16’da belirtildiği gibi öğrencilerin büyük bir kısmı 24.12.2018 tarihinde işlenen jeopolitik konum, kıtalar, okyanuslar ve Türkiye’nin yer şekilleri ile ilgili kavramları yeterli düzeyde öğrenmiştir (%59,26). Konuyu yeterli düzeyde öğrenen öğrencilerin günlüklerinde bulunan ifadelerden bazı örnekler şu şekildedir:

“Jeopolitik konumu öğrendim. Bunun ülkemizin hem haritadaki yeri hem de özel şartlarıyla ilgili olduğunu öğrendim. Dağ, ova, plato gibi yeryüzü şekillerini ve tanımlarını öğrendim. Fiziki haritadaki renklerin ne anlama geldiğini öğrendim. Hangi kıtaların okyanusların nerede olduğunu öğrendim”. (Ö4)

“Jeopolitik konumun ülke için önemli olduğunu, her ülkenin jeopolitik konuma göre farklı güçlü ve zayıf yanları olduğunu, yeryüzü şekillerini, ova, burun, plato, dağ, akarsu, yarımada bunların tanımını öğrendik ve kıta, okyanus, Asya, atlas öğrendik ve gruplar halinde ders işledik”. (Ö14)

Öğrencilerin yedisi işlenen konuyu kısmen yeterli düzeyde öğrenmişlerdir. Bu kategori içerisinde yer alan öğrenci günlüklerinden bazılarında aşağıda verilmiştir:

“Türkiye’nin konumunu, jeopolitik konumu, ova, deniz, körfez, burun, vadi, yarımadayı öğrendik”. (Ö17)

“Asya, Afrika gibi şeyler öğrendik. Ovalar, dağlar, körfez, göl, nehir, adalar, yarımadalar”. (Ö26)

Dört öğrencinin ders günlüğü yetersiz olarak kabul edilmiştir. Bu grup öğrencilerin hiçbirini ilgili başlığı boş bırakmamakla birlikte konuyla ilgili sınırlı bilgi vermişlerdir:

“Kıtalar ve okyanusları öğrendim”. (Ö19)

“Jeopolitik konum”. (Ö22)

4.4.1.1.4. Dördüncü Uygulama Etkinlikleri

Dördüncü uygulama etkinliklerinin yapıldığı derste 6.3.2. kazanımı içinde yer alan Türkiye'nin iklim özellikleri ve bitki örtüsü ile ilgili öğrencilerin bilgi ve becerilerini geliştirmeye yönelik olarak farklılaştırılmış öğretime dayalı etkinlikler uygulanmıştır. Öğrencilerden günlüklerinde “bugün işlenen derste ne öğrendiklerini” açıklamaları istenmiştir. Buna göre günlüklerde belirtilen hususlar ile dersin “Öğrenciler, Türkiye’de görülen iklim tipleri (Karadeniz, Akdeniz ve Karasal iklim) hakkında çıkarımlarda bulunarak öğrenir ve vatanseverlik ve yardımlaşma değerlerini geliştirir.” şeklindeki amacıyla karşılaştırılmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 17’de gösterilmiştir.

Tablo 17. Öğrencilerin Dördüncü Uygulama Etkinliklerinde Öğrendiklerinin Yeterli, Kısmen Yeterli ve Yetersiz Kategorilerine Göre Frekans Tablosu

Öğrenme Düzeyi	f	%
Yeterli	18	66,67
Kısmen yeterli	7	25,92
Yetersiz	2	7,41
Genel Toplam	27	100

Tablo 17’de görüldüğü üzere öğrencilerin büyük bir kısmı 26.12.2018 tarihinde işlenen Türkiye’de görülen iklim tiplerini ve bitki örtüsünü yeterli düzeyde öğrenmiştir (%66,67). Konuyu yeterli düzeyde öğrenen öğrenci günlüklerinden bazıları şu şekildedir:

“Türkiye’de temel olarak üç iklim varmış. Biz karasal iklimde yaşıyoruz. İklimde göre bitki örtüsünü, iklimlere göre hava durumu, tarım ürünleri, yetiştirilen tarım ürünleri falan değişiyor”. (Ö18)

“Fotokopilerde iklim çeşitleri, bitki örtüsü, tarım ürünleri, Karadeniz’de hava sıcaklıkları bizim burdan farklıymış. Çünkü orasının iklimi daha farklı”. (Ö11)

Tablo 17’de görüldüğü gibi öğrencilerin yedisi işlenen konuyu kısmen yeterli düzeyde öğrenmişlerdir. Bu kategori içerisinde yer alan ders günlüklerine aşağıda bulunan şu örnekler verilebilir:

“İklim çeşidini öğrendim, şehirlerin hava durumunu”. (Ö5)

“İklimleri öğrendik. Haritaları öğrendik”. (Ö25)

Dersin yukarıda belirtilen amacı ile örtüşmeyerek derste verilen konuların dışında açıklamalar yapan öğrencilerin sayısı ise ikidir. Yetersiz olarak kabul edilen ders günlüklerine şu örnek verilebilir:

“Bugün iklim değişikliği işledik”. (Ö19)

4.3.1.1.5. Beşinci Uygulama Etkinlikleri

Beşinci uygulama etkinliklerinin yapıldığı derste 6.3.3. kazanımı içinde yer alan Türkiye’nin nüfus dağılışı ve ekonomik faaliyetleri ile ilgili öğrencilerin bilgi ve becerilerini geliştirmeye yönelik olarak farklılaştırılmış öğretime dayalı etkinlikler uygulanmıştır. Öğrencilerden günlüklerinde “Bugünkü dersimize göre ekonomik faaliyetler ile nüfus miktarı arasında nasıl bir ilişki kurarsınız?” sorusunu açıklamaları istenmiştir. Buna göre günlüklerde belirtilen açıklamalar ile dersin “Öğrenciler, harita okuryazarlığı becerisini kullanarak Türkiye’nin nüfus dağılışı ile ekonomik faaliyetleri arasında ilişki kurarak çalışkanlık ve yardımlaşma değeri kazanırlar.” şeklindeki amacıyla karşılaştırılarak elde edilen bulgular Tablo 18’de verilmiştir.

Tablo 18. Öğrencilerin Beşinci Uygulama Etkinliklerinde Öğrendiklerinin Yeterli, Kısmen Yeterli ve Yetersiz Kategorilerine Göre Frekans Tablosu

Öğrenme Düzeyi	f	%
Yeterli	16	64
Kısmen yeterli	6	24
Yetersiz	3	12
Genel Toplam	25	100

Tablo 18’de görüldüğü gibi öğrencilerin büyük bir kısmı 31.12.2018 tarihinde işlenen Türkiye’nin nüfus dağılışı ile ekonomik faaliyetleri arasındaki ilişkiyi yeterli düzeyde kurmuştur (%64). Buna göre bu iki konu arasındaki bağlantıyı doğru bir şekilde kurarak

yeterli düzeyde öğrenme gerçekleştiren öğrencilerin bazılarının günlüklerinde bulunan ifadeler şunlardır:

“Büyükliğüne göre, daha çok yoğunluğuna göre, fiziki özelliklerine göre ekonomik faaliyet değişiyor. Ekonomik faaliyette nüfus miktarını etkiliyor”. (Ö6)

“Ekonomik faaliyetleri öğrendik. Ekonomik faaliyetlerin yararını öğrendik. Nüfusun olduğu yerde ekonomik faaliyetin daha fazla olduğunu öğrendik”. (Ö22)

Tablo 18’de belirtildiği gibi öğrencilerin altısı (%24) işlenen konuyu kısmen yeterli düzeyde öğrenmiştir. Nüfus dağılışı ve ekonomik faaliyetler arasındaki ilişki net bir şekilde ifade edilmeyen veya bu kavramlardan birine değinilerek örnekler veren öğrenci günlüklerinden bazıları şunlardır:

“Türkiye haritasını ve ekonomik faaliyetleri öğrendik ve güzel. Bence Türkiye nüfusunda bazı illerde fazla insan var. Bazısında az var. Bence bana göre İstanbul çok, Ardahan az nüfuslu”. (Ö16)

“İstanbul’da çok insan var ve caddeler çok kalabalık oluyor. İstanbul kalabalık bir şehrimizdir ve orda çok insan yaşar”. (Ö27)

Nüfus dağılışı ve ekonomik faaliyetler arasındaki ilişkiyi kuramayan ve bu kavramlar ile ilgili hiçbir açıklamada bulunmayan öğrenci günlükleri ise Tablo 18’de görüldüğü üzere iki tanedir. Konuyu yeterli düzeyde anlayıp anlamadıkları belirlenemeyen öğrencilerin günlüklerinde yaptıkları açıklamalar ise şu şekildedir:

“Ben nüfus artışına bakarım. Ona göre şehirleri karşılaştırırım ve soruyu bulurum. Bulamadığım sorulara biraz daha gayret edip bulmaya çalışırım ama bulamazsam (...) hoca ya da Zeyneb hocaya sorarım”. (Ö10)

“Ekonomik faaliyetler daha fazla”. (Ö18)

4.3.1.1.6. Altıncı Uygulama Etkinlikleri

Altıncı uygulama etkinliklerinin yapıldığı derste şimdiye kadar işlenmiş olan kazanımlar (6.3.1.-6.3.2.-6.3.3) ile ilgili öğrencilerin kendilerini genel bir değerlendirme yapmasına yönelik etkinlikler gerçekleştirilmiştir. Bu bir ders saati boyunca öğrencilerin Türkiye Dilsiz Haritası üzerinde paralel, meridyen, iklim tipleri, bitki örtüsü, yer şekilleri, nüfus dağılışı ve ekonomik faaliyetler ile ilgili bilgi ve beceri geliştirerek öğrencilerin kendilerini değerlendirmelerine yönelik olarak farklılaştırılmış

öğretime dayalı etkinlikler uygulanmıştır. Öğrencilerden günlüklerinde “Bugünkü derste öğrendiklerimi uygulayabilme durumum nasıldı?” sorusunu açıklamaları istenmiştir. Buna göre günlüklerde belirtilen açıklamalar, dersin “Öğrenciler, öğrendikleri bilgileri yardımlaşma, çalışkanlık ve sorumluluk değerleri ile harita okuryazarlığı becerisini kullanarak uygulamaya aktarır.” şeklindeki amacıyla karşılaştırılmıştır. Buna göre elde edilen bulgular ise Tablo 19’da gösterilmiştir.

Tablo 19. Öğrencilerin Altıncı Uygulama Etkinliklerinde Öğrendiklerinin Yeterli, Kısmen Yeterli ve Yetersiz Kategorilerine Göre Frekans Tablosu

Öğrenme Düzeyi	f	%
Yeterli	16	61,54
Kısmen yeterli	6	23,08
Yetersiz	4	15,38
Genel Toplam	26	100

Tablo 19’da görüldüğü gibi öğrencilerin büyük bir kısmı 02.01.2019 tarihinde işlenen Türkiye Dilsiz Haritası üzerinde paralel, meridyen, iklim tipleri, bitki örtüsü, yer şekilleri, nüfus dağılımı ve ekonomik faaliyetleri ile ilgili öğrendiklerini uygulayabilme durumu yeterli düzeydedir (%61,54). Öğrencilerin altısının uygulayabilme durumu kısmen yeterli düzeyde iken sadece dört öğrencinin yetersiz düzeyde uygulayabildiği görülmektedir.

Dersin yukarıda belirtilen amacına uygun olarak öğrenci günlüklerinde harita üzerinde paralel, meridyen, iklim tipleri, bitki örtüsü, yer şekilleri, nüfus dağılışı ve ekonomik faaliyetler ile ilgili kavramlardan en az üçünü gösteren öğrencilerin “yeterli” düzeyde öğrenme gerçekleştirdiği kabul edilmiştir. Buna göre yeterli kategorisi içinde bulunan öğrenci günlüklerinden şu örnekler verilebilir:

“Türkiye Dilsiz Haritası üzerinde paralel ve meridyenleri, yer şekillerini, iklim tiplerini, bitki örtüsünü boyayarak gösterdik. Akdeniz iklimini, karasal iklimini, Karadeniz iklimini; Türkiye’nin bitki örtüsü, bozkır, maki, orman”.
(Ö18)

“Türkiye haritasının üstünde paralel ve meridyen, yer şekillerini, bitki örtüsünü, ekonomik faaliyeti, Türkiye haritasının üzerinde gösterdik.”. (Ö5)

Öğrenilen kavramları harita üzerinde uygulayabilme durumları ile ilgili olumlu ifadelerde bulunarak hangi kavramları uygulayabildikleri ile ilgili her hangi bir açıklamanın yapılmadığı öğrenci günlükleri “kısmen yeterli” kategorisi altında değerlendirilmiştir. Tablo 19’a baktığımız zaman öğrencilerin altısı (%23,08)

öğrendiklerini kısmen yeterli düzeyde uygulayabilmiştir. Bu öğrenci günlüklerinden bazıları ise şu şekildedir:

“Çok güzeldi. Bölgelerin her yerini yapmak çok güzeldi”. (Ö8)

“Bugün bir harita doldurduk ve güzeldi”. (Ö14)

Öğrencilerin öğrendikleri kavramları uygulayabilme durumları ile ilgili olumsuz ifadelerde bulunularak hangi kavramları uygulayıp uygulamadıklarının tam olarak belirtilmediği ders günlükleri ise Tablo 19’da görüldüğü üzere dört tanedir. Buna göre yetersiz kategorisi altında değerlendirilen öğrenci günlüklerine verilebilecek olan örnekler şunlardır:

“Güzeldi ama hocanın verdiği etkinliği yaparken yanlış yaptım bazı yerleri”. (Ö3)

“Bugün bir harita doldurdum ve çok zorlandık. Çünkü çok şaşırдық”. (Ö15)

4.3.1.1.7. Yedinci Uygulama Etkinlikleri

Yedinci uygulama etkinliklerinin yapıldığı derste 6.3.3. kazanımı içinde yer alan Türkiye’nin yer altı ve yer üstü zenginlikleri ile ilgili öğrencilerin bilgi ve becerilerini geliştirmeye yönelik olarak farklılaştırılmış öğretime dayalı etkinlikler uygulanmıştır. Öğrencilerden günlüklerinde “Bugün derste yer altı ve yer üstü zenginlikleri ile ilgili neler öğrendiklerini” açıklamaları istenmiştir. Buna göre günlüklerde belirtilen açıklamalar ile dersin “Öğrenciler, Türkiye’nin yer altı ve yer üstü kaynaklarını harita okuryazarlığı becerisini kullanarak kavrar ve öğrencilerin çalışkanlık, yardımlaşma ve sorumluluk değerlerini geliştirir.” şeklindeki amacı karşılaştırılmıştır. Buna göre öğrenci günlüklerden elde edilen bulgular Tablo 20’ye şu şekilde yansıtılmıştır:

Tablo 20. Öğrencilerin Yedinci Uygulama Etkinliklerinde Öğrendiklerinin Yeterli, Kısmen Yeterli ve Yetersiz Kategorilerine Göre Frekans Tablosu

Öğrenme Düzeyi	f	%
Yeterli	12	48
Kısmen yeterli	11	44
Yetersiz	2	8
Genel Toplam	25	100

Tablo 20’ye baktığımız zaman öğrencilerin çoğu 07.01.2019 tarihinde işlenen Türkiye’nin yer altı ve yer üstü zenginlikleri ile ilgili kavramları yeterli düzeyde öğrenmiştir (%48). Yer altı ve yer üstü kaynaklarının her ikisi ile ilgili açıklamalar

yapan veya örnekler vererek yeterli düzeyde öğrenme gerçekleştiren öğrenci günlüklerine şu örnekler verilebilir:

“Bakır, tel, demir, çelik yelek, krom, doğalgaz, taş kömür, bor, boksit, petrol, linyit gibi şeyler öğrendik. Ülkemizdeki gölleri, akarsuları, nehirleri ve yer altı sularını öğrendik. En çok gölün göller yöresinde olduğunu ve Kızılırmak, Meriç gibi akarsularımızın olduğunu öğrendik”. (Ö9)

“Yer altı zenginliklerinin nerde çıkarıldığını, nerelerde kullanıldığını ve yer üstü zenginliklerinin nerde çıkarıldı nerelerde kullanıldığını öğrendik. Boksitin Muğla’da çıkarıldığını, kromun çatal ve tencerelerde kullanıldığını öğrendim. Meriç nehrinin ülkemiz dışında doğup ülkemize döküldüğünü öğrendim”. (Ö14)

“Yer altı ve yer üstü malzemelerinin nereden çıkarıldığını ve hangi malzemelerle yapıldığını öğrendim. Akarsuları ve gölleri öğrendim. Kromu bilmiyordum ve onun paslanmaz çelik üretiminde kullanıldığını öğrendim. Boksitin Muğla’da çıkarıldığını bilmiyordum. Linyiti de bilmiyordum ve hepsini anladım ve bunlarla ilgili soruları çözdüm ”. (Ö10)

Tablo 20’de görüldüğü gibi öğrencilerin on biri (%44) işlenen konuyu kısmen yeterli düzeyde öğrenmişlerdir. Buna göre yer altı veya yer üstü kavramlarından yalnızca birini belirterek açıklamalarda bulunan öğrenci günlüklerinden bazıları şunlardır:

“Krom, linyit, taş kömürü, oltu taşı vb. yer altı kaynaklarını öğrendik. Oltu taşının Erzurum’dan çıkarıldığını ve teşbih yapımında kullanıldığını öğrendim”. (Ö23)

“Yer altı kaynaklarını tanıdım. Boksit ve bor gibi. Bunların ham maddesinin neler olduğunu öğrendim. Boksit=Alüminyum gibi. Türkiye’de yer altı kaynaklarının çıkarıldığı şehirleri öğrendim. Mesela borun Eskişehir’de çıkarıldığını öğrendim ”. (Ö2)

Tablo 20’de görüldüğü üzere iki öğrenci, yalnızca yer altı ve yer üstü kaynakları ile ilgili bazı kavramları yazmakla yetinerek konuyu anladığını gösteren herhangi bir açıklamada bulunmamıştır. Bu iki öğrencinin günlüklerinde bulunan ifadeler ise şu şekildedir:

“Türkiye akarsu, göller, Türkiye yer altı kaynaklar”. (Ö25)

“Akarsu ve göller, Türkiye’nin yer altı kaynaklar”. (Ö22)

4.3.1.1.8. Sekizinci Uygulama Etkinlikleri

Son uygulama etkinliğinin yapıldığı derste 6.3.4. kazanımı ile ilgili öğrencilerin bilgi ve becerilerini geliştirmeye yönelik olarak farklılaştırılmış öğretime dayalı etkinlikler

uygulanmıştır. Öğrencilerden günlüklerinde “dünyada görülen iklim özelliklerinin insan yaşamına etkisini” açıklamaları istenmiştir. Buna göre günlüklerde belirtilen açıklamalar, dersin “Öğrenciler, dünyanın farklı yerlerinde görülen iklim özelliklerinin insan yaşamına olan etkisini mekânı algılama becerisini kullanarak kavrar ve çalışkanlık değeri kazanır.” şeklindeki amacıyla karşılaştırılmıştır. Buna göre ders günlüklerinden elde edilen bulgular ise Tablo 21’de gösterilmiştir.

Tablo 21. Öğrencilerin Sekizinci Uygulama Etkinliklerinde Öğrendiklerinin Yeterli, Kısmen Yeterli ve Yetersiz Kategorilerine Göre Frekans Tablosu

Öğrenme Düzeyi	f	%
Yeterli	13	56,52
Kısmen yeterli	6	26,09
Yetersiz	4	17,39
Genel Toplam	23	100

Tablo 21’de görüldüğü gibi öğrencilerin büyük bir kısmı 14.01.2019 tarihinde işlenen dünyada görülen iklimlerin insan yaşamına olan etkisini öğrenmiştir (%56,52). İklim tiplerinin insan yaşamına olan etkisini net bir şekilde açıklayan veya örnekler vererek yeterli düzeyde öğrenme gerçekleştiren öğrenci günlüklerine şu örnekler verilebilir:

“Kutup, Akdeniz, muson, ekvatorlarını öğrendik. Kutupta insanlar balıkçılıkla besleniyorlar. Akdeniz’de ise seracılık yapıyorlar. Geçimini sağlıyorlar. İklim tipleri tarıma, ev şekillerine, hayvancılığa, giyime kuşama, konar-göçerliğe etki eder Canlandırma yaptık. Şiir yazdık”. (Ö9)

“Faklı iklim tipleri insanların yaşamını etkiler. Mesela Muson iklimi hep yağışlıdır ve hep çamurludur. Yağıştan dolayı sel olur. Muson ikliminde pirinç, şeker kamışı ve teak ağacı yetişir. Teak ağacında canlılar yaşar. Ormanlar vardır. Her yerin iklimleri farklı. Sıcak, bazen yağışlı, bazen bulutlu, ev özellikleri farklı, bitki örtüleri farklı”. (Ö26)

Tablo 21’e baktığımız zaman öğrencilerin altısının işlenen konuyu kısmen yeterli düzeyde öğrendiği görülmektedir. Buna göre herhangi bir açıklamanın yapılmadığı veya dünyada görülen iklim tiplerinin yalnızca isimlerinin yazıldığı öğrenci günlüklerinden bazıları şu şekildedir:

“Kutup iklimi, Akdeniz, muson ve ekvator iklimini öğrendik”. (Ö23)

“Güzel bir etkiye sahiptir. Bazı iklimlerde hava soğuk, bazılarında sıcak, bazılarında ise çamurludur”. (Ö10)

İlgili başlığı hiçbir öğrenci boş bırakmamakla birlikte Tablo 21’de görüldüğü üzere dört öğrenci günlüğü yetersiz olarak kabul edilmiştir. Ders hakkındaki düşüncelere veya derste yapılan faaliyetlere yer verilerek konuyu yeterli düzeyde anlayıp anlayamadıkları tespit edilemeyen öğrenci günlüklerine şu örnekler verilebilir:

“Ya zorlanarak ya da zorlanmayarak yaşıyorlar. Canlandırma yaptım. Resim çizdim”. (Ö19)

“Bence iklimler güzeldi. Hele bizim canlandığımızı ben çok beğendim ve hep böyle her konuyu canlandırırım”. (Ö16)

4.3.1.2. Sosyal Bilgiler Ders Sürecinde Öğrencilerin Yaşadığı Zorluklar

6. sınıf sosyal bilgiler dersinde yer alan “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanının farklılaştırılmış öğretim yöntemi ile işlenmesi sırasında öğrencilerden yaşamış oldukları zorlukları veya cevaplayamadıkları soruları ders günlüklerine yazmaları istenmiştir. Buna göre sekiz farklı dersin sonunda elde edilen 202 adet ders günlüğü incelenmiştir. Öğrencilerin hiçbiri ilgili başlığı boş bırakmamakla birlikte üst gruptan bir, alt gruptan ise dokuz öğrenci ders günlüğü çıkartılarak 193 ders günlüğü değerlendirmeye alınmıştır. Bu dokuz ders günlüğü; verilen cevabın ilgili başlıkla alakalı olmaması, ne demek istenildiğinin anlaşılması ya da yazının okunmaması gibi sebeplerden dolayı araştırmaya dâhil edilmemiştir.

Ayrıca öğrencilerin derste yaşamış oldukları zorluklar ya da cevaplayamadıkları soruları dile getirmeleri araştırmacının bir sonraki dersi planlamasında göz önünde bulundurmasını gereken hususları yansıttığı için araştırmaya yön verme niteliğine sahiptir. (Bu durum “Araştırmacı Ders Günlüğü” başlığı altında detaylı bir şekilde ele alınmıştır.) Buna göre öğrencilerin hangi tarihte yapılan derste ne tür zorluk ya da zorluklar yaşadıkları çeşitli kategoriler altında toplanılarak tablo haline getirilmiştir. Üst grup öğrencilerin hangi tarihli derste ne tür zorluklar yaşadıkları ise Tablo 22’de gösterilmiştir. Tablo incelendiğinde ilk dört uygulamada öğrencilerin toplamda yaşadıkları zorluk sayısı 33 iken, son dört uygulamada bunun 22’ye düştüğü görülmektedir.

Tablo 22. Sosyal Bilgiler Dersinde Farklılaştırılmış Öğretim Yöntemi Etkinliklerinin Uygulanması Sırasında Üst Grup Öğrencilerin Karşılaştıkları Çeşitli Zorlukların Frekans Tablosu

Ders Süreci	Sorular	Çizim/ Harita	Var	Toplam Zorluk	Yok
1) 17.12.2018 Tarihli Ders					
1.1. Paralel ve Meridyenler	4	1	2	9	1
1.2. Mutlak Konum	2				
2) 19.12.2018 Tarihli Ders					
2.1. Göreceli Konum	7	4	2	13	2
3) 24.12.2018 Tarihli Ders					
3.1. Jeopolitik Konum	3			8	3
3.2. Kıtalar ve Okyanuslar					
3.3. Yeryüzü Şekilleri	4	1			
4) 26.12.2018 Tarihli Ders					
4.1. İklim Özellikleri				3	8
4.2. Bitki Örtüsü	3				
5) 31.12. 2018 Tarihli Ders					
5.1. Nüfus				5	5
5.2. Ekonomik Faaliyetler	4	1			
6) 02.01.2019 Tarihli Ders					
6.1. Mutlak Konum		2			
6.2. Yeryüzü Şekilleri					
6.3. İklim Tipleri		1	1	5	5
6.4. Bitki Örtüsü		1			
6.5. Nüfus Dağılışı					
6.6. Ekonomik Faaliyetler					
7) 07.01.2019 Tarihli Ders					
7.1. Yeraltı Zenginlikleri		8		9	2
7.2. Yerüstü Zenginlikleri	3				
8) 14.01.2019 Tarihli Ders					
8.1. Akdeniz İklimi					
8.2. Kutup İklimi			1	3	5
8.3. Muson İklimi	1				
8.4. Ekvatorial İklim	1				
Genel Toplam	32	19	6	55	31

Tablo 22’de görüldüğü gibi üst grup öğrenciler uygulama boyunca en fazla (f=32) çalışma yapraklarında yer alan bazı soruları cevaplamakta zorlanmışlardır. Bunun yanı sıra üst grup öğrenciler çizim, haritalar ya da derste başka (“var”) zorluklar yaşadıklarını dile getirmişlerdir. Ayrıca her derste hiçbir zorlukla karşılaşmayan öğrencilerin olduğu da görülmektedir.

Üst grup öğrencilerin en çok zorlandıkları çalışma yapraklarındaki sorular ile ilgili ders günlüklerine ya sorunun kendisini ya da bulunduğu çalışma yaprağının ile soru numarasını ya da hangi konu içerisine ait olduğunu yazdıkları görülmektedir. Buna göre

“sorular” kategorisi oluşturularak burada yer alan ders günlüklerinden bazı örnekler şu şekildedir:

“Çalışma testi 2-B 3. soruda zorlandım. Haritaları göremedim ve kitabımı açıp baktım. Şehirlerin yerini bulmakta zorlandım”. (Ö1, 19.12.2018)

“Körfez ve burun, delta ovasının açıklamasını yaparken”. (Ö5, 24.12.2018)

“Vardı. O çalışma yaprağı 3 de biraz zorlandım. Çünkü meyvelerin nerede yetiştiğini bulamadım ve bulmaya gayret ettim. Ya Zeyneb hocaya ya da (...) hocaya sordum ve cevabını öğrendim”. (Ö10, 31.12.2018)

Üst grup öğrencilerinin ikinci olarak en çok zorlandıkları hususlar (f=19) çizim ya da haritadan kaynaklıdır. Bu bağlamda öğrenciler ya çizim yapmakta ya çalışma yapraklarında bulunan haritayı görmekte ya da haritada da istenilen yeri bulamadıkları için zorluk yaşamışlardır. Örneğin;

“Balonu çizmekte” (Ö4, 17.12.2018)

“Türkiye’nin göreceli konumunu açıklamakta zorlandım. Çünkü haritada Türkiye’yi zor buldum”. (Ö6, 19.12.2018)

“Harita üzerinde yarımadaı göstermekte”. (Ö3, 24.12.2018)

Üst grup öğrenci ders günlüklerinde derste zorlanılan bir durum olup olmadığını belirtmek amacıyla “var” nitelemesi kullanılmıştır. Üst grup öğrenci günlüklerinin toplam altısında derste zorlanılan bir durum olduğu belirtilmiştir. Bu ders günlüklerinde genellikle derste işlenen konuların hangisinde zorlandıklarını dile getirilmemiştir:

“Testte zorlandığım sorular vardı”. (Ö9 17.12.2018)

“Biraz zorlandığım sorular vardı. Onu da çalışarak anladım”. (Ö10 19.12.2018)

“Etkinliği yapamadım. Yaparken yanlış çizdim ve yanlış boyadık. Haritayı yaparken şaşırdım. Biraz karmaşık geldi”. (Ö3 02.01.2019)

Üst grup öğrenci ders günlüklerinin 31’inde derste cevaplayamadıkları ya da zorlandıkları durumların olmadığı görülmektedir. Bunlardan bazılarında cevaplayamadıkları ya da derste zorlandıkları durumun olmamasını nedenleriyle açıklanırken bazı günlüklerde ise herhangi bir açıklama yapılmamıştır:

“Yoktu. Çünkü öğretmenimizin dediklerini öğrendim ve uygulamadım. Çok güzel geçti. Bence sosyal dersi güzel”. (Ö1, 02.01.2019)

“Cevaplayamadığım ve zorlandığım sorular yoktu. Sorular bana kolay geldi”. (Ö7, 24.12.2018)

“Yoktu. Çünkü canlandırma yapınca arkadaşlarım hepsini sundu. Bende rahatça yaptım”. (Ö5 14.01.2019)

Farklılaştırılmış öğretim etkinlikleri üst grup ve alt grup öğrenciler için iki farklı düzeyde hazırlanmıştır. Alt grup için hazırlanan kolay versiyonda hem içerik hem de etkinlikler farklılaştırılmıştır. Buna göre alt grup öğrencilerin kolay versiyonu tamamlamalarının yeterli olduğu varsayılmıştır. Ders sürecinde ise alt grup öğrenciler yalnızca kolay versiyonu tamamlayabilmişlerdir. Alt grup öğrencileri, üst grup için hazırlanmış olan çalışma yapraklarıyla çalışmadıkları için karşılaştıkları zorluklar kendileri için hazırlanan çalışma yapraklarına aittir. Buna göre alt grup öğrencilerin süreçte karşılaştıkları zorluklar Tablo 23’te sunulmuştur. Tablo incelendiğinde ilk dört uygulamada öğrencilerin toplamda yaşadıkları zorluk sayısı 51 iken, son dört uygulamada bunun 41’e düştüğü görülmektedir.

Tablo 23. Sosyal Bilgiler Dersinde Farklılaştırılmış Öğretim Yöntemi Etkinliklerinin Uygulanması Sırasında Alt Grup Öğrencilerin Karşılaştıkları Çeşitli Zorlukların Frekans Tablosu

Ders Süreci	Sorular	Çizim/ Harita	Arkadaş	Var	Toplam	Yok
1) 17.12.2018 Tarihli Ders						
1.3. Paralel ve Meridyenler	6	1		1	14	3
1.4. Mutlak Konum	3	3				
2) 19.12.2018 Tarihli Ders						
2.2. Göreceli Konum	7	3		4	14	2
3) 24.12.2018 Tarihli Ders						
3.3. Jeopolitik Konum	2			2	15	1
3.4. Kıtalar ve Okyanuslar	3					
3.3. Yeryüzü Şekilleri	4	4				
4) 26.12.2018 Tarihli Ders						
4.1. İklim Özellikleri	3				8	6
4.2. Bitki Örtüsü	5					
5) 31.12. 2018 Tarihli Ders						
5.1. Nüfus Dağılışı				1	7	5
5.2. Ekonomik Faaliyetler	6					

Tablo 23'ün devamı

Ders Süreci	Sorular	Çizim/ Harita	Arkadaş	Var	Toplam	Yok
6) 02.01.2019 Tarihli Ders						
6.1. Mutlak Konum						
6.2. Yer Şekilleri		3				
6.3. İklim Tipleri		1		5	14	5
6.4. Bitki Örtüsü		1				
6.5. Nüfus Dağılışı		1				
6.6. Ekonomik Faaliyetler		3				
7) 07.01.2019 Tarihli Ders						
7.1. Yeraltı Zenginlikleri		10			13	3
7.2. Yerüstü Zenginlikleri		3				
8) 14.01.2019 Tarihli Ders						
8.1. Akdeniz İklimi						
8.2. Kutup İklimi			1	4	7	7
8.3. Muson İklimi	1					
8.4. Ekvatorial İklim	1					
Genel Toplam	41	33	1	17	92	32

Tablo 23'te belirtildiği gibi alt grup öğrenciler uygulama boyunca en fazla (f=41) çalışma yapraklarında yer alan bazı soruları cevaplamakta zorlanmışlardır. Bunun yanı sıra çizim/haritalar, arkadaşlar ya da derste herhangi bir nedenden (“var”) dolayı yaşadıkları zorlukları dile getirmişlerdir.

Öğrenciler, çalışma yapraklarındaki sorular ile ilgili ders günlüklerine ya sorunun kendisini ya sorunun bulunduğu çalışma yaprağı ile soru numarasını ya da hangi konuyla ilgili olduğunu yazdıkları görülmüştür. Örneğin;

“Meridyenlerin özellikleri hakkında ne düşünüyorsun sorusunda”. (Ö14, 19.12.2018)

“Çalışma yaprağı 2-A 4 ve 5 soruda zorlandım”. (Ö22 24.12.2018)

“Türkiye ile tarım faaliyetlerinde çok ama çok zorlandım”. (Ö16, 31.12.2018)

Alt grup öğrenci günlüklerinin 33 tanesinde çizim ya da haritadan kaynaklı sorunlardan bahsedilmektedir. Bunlara baktığımız zaman ya çizim yapmakta ya haritayı görmekte ya da haritada bulmaları istenilen yeri bulamadıkları için zorluk yaşamışlardır:

“Haritada burunları bulmakta zorlandım. Zeyneb hoca yardım etti ”. (Ö20, 24.12.2018)

“Ekonomik faaliyetler haritasında zorlandım”. (Ö25, 02.01.2019)

“Bitki örtüsünü çizmekte zorlandım”. (Ö18, 02.01.2019)

“Linyit, bor petrol yerleştiremedik. Akarsuları bulamadık”. (Ö23, 07.01.2019)

Alt grup öğrencilere ait 14.01.2019 tarihinde yazılan bir ders günlüğünde arkadaşlardan kaynaklanan bir sorun dile getirilmiştir. Burada yer alan öğrenci ders günlüğündeki ifade ise şu şekildedir:

“Hava koşullarında (...) ile kamyonculuk oynadık. Hoca çok kızdı ama (...)gil çok sinir etti o yüzden çok sinirlendim”. (Ö20, 14.01.2019)

Alt grup öğrenci ders günlüklerinin 17 tanesinde derste yaşanan diğer zorluklar “var” kategorisi altında toplanmıştır. Bu ders günlüklerinde öğrenciler, ya derste işlenen konuların hangisinde zorlandıklarını dile getirmemişler ya da zorlandıkları sorular ya da durumlar hakkında herhangi bir açıklanmada bulunmamışlardır:

“Bu derste biraz zorlandım ama sonradan anladım ve güzel bir konu olduğunu da”. (Ö15, 19.12.2018)

“İklimler ve yaşamlarda zorlandım. Biraz zorlandım. Yani iklimlerin adlarını karıştırıyorum”. (Ö16, 14.01.2019)

“Derste doldurduğumuz harita çok zordu”. (Ö23, 02.01.2019)

Tablo 23’te görüldüğü üzere alt grup öğrenci ders günlüklerinin 32’inde öğrencilerin derste cevaplayamadıkları ya da zorlandıkları durumların olmadığı görülmektedir. Bunlardan bazılarında cevaplayamadıkları ya da derste zorlandıkları durumun olmamasını nedenleriyle açıklanırken bazı günlüklerde ise herhangi bir açıklama yapılmamıştır:

“Zorlandığım sorular olmadı. Çünkü sorular kolaydı ve hızlıca yaptık”. (Ö22, 31.12.2018)

“Hiçbir şeyde zorlanmadım. Çünkü arkadaşlarımla yapa yapa öğrendim”. (Ö27, 02.01.2019)

“Yerleştiremediğim yerler yoktu. Çünkü arkadaşlarımı dinleyip yazdım”. (Ö12, 14.01.2019)

Yukarıda alt grup ve üst grup öğrencilerin derste cevaplayamadıkları sorular ya da zorlandıkları durumlar o günkü ders tarihi ve konu dâhilinde ele alınarak irdelenmiştir. Tablo 24’te ise üst grup ve alt grup öğrencilerin yaşamış oldukları zorlukları ya da cevaplayamadıkları soruları İnsanlar, Yerler ve Çevreler öğrenme alanında yer alan kazanımlar ve bu kazanımların alt konu başlıkları bağlamında sunulmaktadır. 02.01.2019 tarihinde işlenen ders genel bir değerlendirme niteliğinde olup bir kazanımı kapsamadığı için Tablo 24 oluşturulurken bu derste elde edilen 26 öğrenci ders günlüğü dikkate alınmamıştır ve böylece toplamda 35 öğrenci ders günlüğü bu tabloda yer almamıştır.

Tablo 24. Sosyal Bilgiler Dersinde Farklılaştırılmış Öğretim Yöntemi Etkinliklerinin Uygulanması Sırasında Üst Grup ve Alt Grup Öğrencilerin Karşılaştıkları Çeşitli Zorlukların Frekans Tablosu

İnsanlar, Yerler ve Çevreler Ünitesinin Kazanımları ve Alt Konuları	Sorular	Üst Grup			Sorular	Çizim/ Harita	Alt Grup		
		Çizim/ Harita	Var	Yok			Arkadaş	Var	Yok
1) Konum ile ilgili kavramları kullanarak kıtaların okyanusların ve ülkemizin coğrafi konumunu tanımlar.									
1.1. Paralel ve Meridyenler	4	1	4	6	6	1		7	6
1.2. Mutlak Konum	2				3	3			
1.3. Göreceli Konum	7	4			7	3			
1.4. Jeopolitik Konum	3				2				
1.5. Kıtalar ve Okyanuslar					3				
2) Türkiye'nin temel fiziki coğrafya özelliklerinden yer şekilleri, iklim özelliklerini ve bitki örtüsünü ilgili haritalar üzerinde inceler.				11				2	7
2.1. Yeryüzü Şekilleri	4	1			4	4			
2.2. İklim Özellikleri					3				
2.3. Bitki Örtüsü	3				5				
3) Türkiye'nin temel beşeri coğrafya özelliklerini ilgili haritalar üzerinde gösterir.									
3.1. Nüfus				7				1	8
3.2. Ekonomik Faaliyetler	4	1			6				
3.3. Yeraltı Zenginlikleri		8				10			
3.4. Yerüstü Zenginlikleri	3					3			
4) Dünyanın farklı doğal ortamlarındaki insan yaşantılarından yola çıkarak iklim özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.									
4.1. Akdeniz İklimi			1	5			1	4	7
4.2. Kutup İklimi									
4.3. Muson İklimi	1				1				
4.4. Ekvatorial İklim	1				1				

Tablo 24’te görüldüğü gibi alt grup ve üst grup öğrencilerin farklılaştırılmış öğretim yöntemine göre tasarlanmış sosyal bilgiler dersinde cevaplayamadıkları sorular ya da zorlandıkları durumların büyük bir kısmı benzerdir. Sadece alt grup öğrencilere ait bir kategori (“arkadaş”) üst grup öğrencilerden fazladır. Farklılaştırılmış öğretim yöntemine uygun olarak hazırlanan sosyal bilgiler dersinde her iki öğrenci grubu açısından derste cevaplanamayan ya da zorlanılan kazanımlar aynı olup birinci kazanımdadır. Öğrencilerin daha sonra sırası ile üçüncü, ikinci ve dördüncü kazanımda zorlandıkları görülmektedir. Ayrıca öğrenciler sosyal bilgiler dersinde farklılaştırılmış öğretim yönteminin kullanılmasından kaynaklanan bir zorluk yaşamadıklarını dile getirmişlerdir (bu yöntemle ilgili hiçbir zorluk beyan edilmemiştir). Öğrenciler genel olarak en çok çalışma yapraklarında yer alan bazı sorular ile derste kullanılan haritalardan kaynaklanan sorunlar ya da zorluklar yaşamışlardır.

4.3.1.3. Sosyal Bilgiler Ders Sürecine Yönelik Öğrencilerin Değerlendirmeleri

Farklılaştırılmış öğretim yönteminin sosyal bilgiler dersinde kullanılması sırasında öğrencilerin, “derste kendilerini nasıl hissettiklerini” ve “ders hakkındaki düşüncelerini” ders günlüklerinde açıklamaları istenmiştir. Her dersin sonunda öğrencilerden elde edilen günlükler toplam 202 adettir. Buna göre öğrencilerin farklılaştırılmış sosyal bilgiler dersi ile ilgili yaptıkları değerlendirmeler etkinlik uygulamalarının yapıldığı beş hafta boyunca üst grup (11 öğrenci) ve alt grup öğrenciler (16 öğrenci) açısından ele alınarak aşağıda irdelenmiştir.

4.3.1.3.1. Uygulamanın Yapıldığı İlk Haftaya Yönelik Öğrencilerin Yaptığı Değerlendirmeler

Farklılaştırılmış öğretim etkinlik uygulamalarının yapıldığı 17.12.2018 ve 19.12.2018 tarihli sosyal bilgiler derslerinde öğrenciler tarafından yazılmış iki ders günlüğü bulunmaktadır. 17.12.2018’de iki ders saati sonunda üst grup öğrencilerden 9, alt grup öğrencilerden 16 ders günlüğü; 19.12.2018’de bir ders saati sonunda ise üst grup öğrencilerden 11, alt grup öğrencilerden 13 ders günlüğü elde edilmiştir. Farklılaştırılmış sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin yaşadıkları duygular ve ders hakkındaki düşünceleri ile ilgili iki ders günlüğüne yazdıkları değerlendirmeler üst grup

(20 ders günlüğü) ve alt grup (29 ders günlüğü) öğrenci günlükleri açısından incelenerek elde edile bulgular Tablo 25’te gösterilmiştir.

Tablo 25. Farklılaştırılmış Öğretim Etkinlik Uygulamalarının İlk Haftasına Yönelik Öğrencilerin Yaptığı Değerlendirmeler İle İlgili Frekans Tablosu

Öğrenci Değerlendirmeleri	Üst Grup		Alt Grup	
	f	%	f	%
Olumlu Değerlendirmeler	19	70,38	28	80
Olumsuz Değerlendirmeler	2	7,40	1	2,86
Diğer Değerlendirmeler	6	22,22	6	17,14
Genel Toplam	27	100	35	100

Tablo 25’te görüldüğü gibi öğrencilerin hemen hemen hepsi farklılaştırılmış sosyal bilgiler dersine yönelik olumlu değerlendirmelerde bulunmuşlardır. Üst grup ve alt grup öğrenci günlüklerinde dile getirilen ifadeler niteliksel olarak farklı olmadığı görülmüştür. Genel olarak öğrenciler ilk hafta yazmış oldukları günlüklerde farklılaştırılmış öğretim yönteminin; mutlu (f=18), iyi (f=18), güzel (f=17), eğlenceli (f=16), heyecanlı (f=12), gururlu (f=2), başarılı (f=2), özgüvenli (f=1) ve zevkli (f=1) olduğuna yönelik değerlendirmeler yapmışlardır. Ayrıca farklılaştırılmış öğretim yönteminin kullanıldığı ilk hafta öğrenciler sosyal bilgiler dersine yönelik ya olumlu nitelendirmelerde bulunmuşlar ya da kendi duygu ve düşüncelerine yönelik olumlu ifadelerde bulunmuşlardır. Buna göre üst grup ve alt grup öğrenci günlüklerinde bulunan derse yönelik olumlu değerlendirmelerden bazı örnekler şu şekildedir:

“Gururlandım, özgüvenliydim ve sorulara odaklandım”. (Ö9, 17.12.2018)

“İyi ve güzeldi. Heyecanlıydı. Birçok şey öğrendim. Öğrendiklerim beni mutlu etti ve ders esnasında kendimi başarılı hissettim”. (Ö7, 19.12.2018)

“Çok güzel hissettim. Çok başarılı, eğlenceli”. (Ö18, 19.12.2018)

“Mutlu, güzel, eğlenceli hissettim. Çünkü güzel bir çalışma yaptık. Dersimiz onun için güzel geçti”. (Ö15, 17.12.2018)

Tablo 25’e baktığımızda üst grup öğrencilerin biri derste yaşadığı zorluktan dolayı kendini stresli hissetmiş ve biri de sınıf ortamında ses düzeyinden kaynaklanan bir sorun yaşadığı için rahatsız olmakla birlikte olumlu duygularda hissettiğini dile getirmiştir. Alt grup öğrencilerin biri ise çalışma yapraklarında bulunan sorularda

zorlandığı için kendini kötü hissetmiştir. Üst grup ve alt grup öğrencilerin farklılaştırılmış öğretim yönteminin kullanıldığı ilk hafta yapmış oldukları olumsuz değerlendirmeler şu şekildedir:

“Biraz stresli hissettim. Çünkü balon çizmekte zorlandım”. (Ö4, 17.12.2018)

“İyi hissettim ve biraz rahatsızdım. Diğer ders gibi sessizdik ama biraz ses çıktı ve rahatsız oldum”. (Ö1, 19.12.2018)

“Biraz sorularda zorlandım. O yüzden biraz kötü hissettim”. (Ö22, 17.12.2018)

Tablo 25’te görüldüğü üzere üst grup öğrenci günlüklerinin altısı “diğer değerlendirmeler” kategorisi içerisinde yer almıştır. Üst grup öğrenci günlüklerinin altısında farklılaştırılmış öğretim yöntemiyle öğrenciler, dersi daha iyi ve daha kolay bir şekilde anladıklarını ifade etmişlerdir:

“Ders çok eğlenceli geçti. Kolay anladım konuyu ve etkinlikler çok güzeldi”. (Ö3, 17.12.2018)

“Birçok etkinlik ve sorular benim daha iyi anlamamı sağladı ve tahtadan açtığımız videolar benim derste daha çok başarılı olmamı sağladı ve bu sayede konuyu çok iyi anladım”. (Ö7, 19.12.2018)

Tablo 25’te belirtildiği gibi alt grup öğrenci günlüklerinin altısı “diğer değerlendirmeler” kategorisi altında ele alınmıştır. Buna göre alt grup öğrenci günlüklerinin dördünde dersin daha iyi ve kolay bir şekilde anlaşıldığı dile getirilmiştir. Ayrıca alt grup öğrencilerin biri derste zorlandığı bir durumdan dolayı kendini tedirgin hissettiğini ve biri de derste şaşırıldığını şu şekilde ifade etmiştir:

“Ders çok güzeldi. Dersi bu şekilde daha iyi anladım”. (Ö18, 17.12.2018)

“Heyecanlı, mutlu ve biraz tedirgin hissettim. Çünkü göreceli konumu açıklamakta zorlandım”. (Ö12, 19.12.2018)

“Heyecanlı hissettim ve biraz şaşırıldım”. (Ö26, 19.12.2018)

Farklılaştırılmış öğretim yönteminin uygulandığı ilk hafta öğrenciler genel olarak olumlu değerlendirmelerde bulunmuşlardır. Öğrencilerin hepsi ders hakkında olumlu düşüncelere sahip olmakla beraber olumsuz duygular da yaşamışlardır. Öğrencilerin yaşadıkları olumsuz duygular incelendiğinde gelecek hafta için öğrencilerin yaşadıkları zorlukları gidermeye yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Öğrencilere daha fazla destek

verilerek yaşadıkları zorlukları çözmeye yardımcı olunması gerektiği ve grup çalışmalarında öğrencilerin ses düzeylerini birbirlerini etkileyecek boyutta olmamasına dikkat edilmesi gerektiği ortaya çıkmıştır.

4.3.1.3.2. Uygulamanın Yapıldığı İkinci Haftaya Yönelik Öğrencilerin Yaptığı Değerlendirmeler

Farklılaştırılmış öğretim etkinlik uygulamalarının ikinci haftası 24.12.2018 ve 26.12.2018 tarihlerinde yapılmıştır. Bu tarihlerde yapılan sosyal bilgiler derslerinde öğrenciler tarafından iki ders günlüğü yazılmıştır. 24.12.2018’de iki ders saati sonunda üst grup öğrencilerden 11, alt grup öğrencilerden 16 ders günlüğü; 26.12.2018’de bir ders saati sonunda ise üst grup öğrencilerden 11, alt grup öğrencilerden 16 ders günlüğü elde edilmiştir. Farklılaştırılmış sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin iki ders günlüklerinde yaptıkları değerlendirmeler üst grup (22 ders günlüğü) ve alt grup (32 ders günlüğü) öğrenci günlükleri açısından incelenerek elde edilen bulgular Tablo 26’da yansıtılmıştır.

Tablo 26. Farklılaştırılmış Öğretim Etkinlik Uygulamalarının İkinci Haftasına Yönelik Öğrencilerin Yaptığı Değerlendirmeler İle İlgili Frekans Tablosu

Öğrenci Değerlendirmeleri	Üst Grup		Alt Grup	
	f	%	f	%
Olumlu Değerlendirmeler	22	81,49	32	80
Olumsuz Değerlendirmeler	1	3,70		
Diğer Değerlendirmeler	4	14,81	8	20
Genel Toplam	27	100	40	100

Tablo 26’ya baktığımız zaman öğrencilerin büyük bir kısmı farklılaştırılmış öğretim etkinlik uygulamalarına yönelik olumlu değerlendirmeler yapmıştır. Öğrencilerin günlüklerinde yazdıkları ifadeler incelendiğinde ise üst grup ve alt grup öğrenciler açısından herhangi bir farklılık görülmemektedir. Farklılaştırılmış öğretimin yönteminin kullandığı ikinci haftada öğrenciler genel olarak ders günlüklerine; mutlu (f=23), güzel (f=22), iyi (f=21), eğlenceli (f=16), heyecanlı (f=16) ve başarılı (f=1) olduklarına yönelik değerlendirmelerde bulunmuşlardır. Farklılaştırılmış sosyal bilgiler dersinin ikinci haftasında öğrencilerin hissettiği olumlu duygular veya sosyal bilgiler dersine yönelik olumlu nitelendirmelerine verilebilecek olan bazı örnekler şunlardır:

“Çok güzel. Grup kurarak arkadaşlarımla fikrimi paylaşarak testleri çözdük. Eğlendik. Öğrendik. Takım çalışmamız çok güzeldi”. (Ö2, 24.12.2018)

“Çok iyi hissettim. Grup çok güzel, çok başarılıyız ve başarılı olduğumu düşünüyorum”. (Ö9, 26.12.2018)

“Çok güzel heyecanlı hissettim ve çok faydalı oluyor”. (Ö24, 24.12.2018)

“Mutlu. Çünkü derste sıkılmadım. Çalışma kâğıtları yani fotokopiler yapmak beni mutlu ediyor”. (Ö14, 26.12.2018)

Yukarıda yer alan ifadelerde görüldüğü gibi farklılaştırılmış sosyal bilgiler dersi kapsamında yapılan faaliyetlerden ve grup çalışmasından dolayı öğrenciler olumlu değerlendirmelerde bulunmuş olsalar da üst grup öğrencilerinden biri çalışma yapraklarında yer alan soruları cevaplayamamaktan dolayı yaşadığı korkuyu da dile getirmiştir. Ayrıca Tablo 26’ya bakıldığında alt grup öğrenci günlüklerinin hiçbirinde olumsuz bir değerlendirmeye yer verilmediğini de görülmektedir. Üst grup öğrenci günlüğünde olumlu değerlendirmelerin yanı sıra olumsuz değerlendirmeler de yer almaktadır:

“Mutlu ve heyecanlı geçti. Arada sırada cevap veremem diye korktum ama güzel hissettim. Çünkü dersi anlamak isteyince anlıyorum”. (Ö1, 24.12.2018)

Tablo 26’da görüldüğü gibi üst grup öğrenci günlüklerinin dördü ve alt grup öğrenci günlüklerinin sekizi “diğer değerlendirmeler” kategorisi altında bulunmaktadır. Bu kategori içerisinde yer alan ders günlüklerinin büyük bir kısmında (f=8) öğrenciler dersi daha iyi ve daha kolay bir şekilde anladıklarını ifade etmişlerdir. Alt grup öğrenci günlüklerinin ikisinde ise farklılaştırılmış öğretim etkinlikleri karşısında yaşanan şaşkınlığa yer verilmiştir. Diğer değerlendirmeler kategorisinde bulunan öğrenci günlüklerine şu örnekler verilebilir:

“Eğlenceli, konuları daha iyi anlıyorum. Derste grupça çalışmak hoşuma gidiyor. Zarfteki soruları çok beğendim”. (Ö5, 24.12.2018)

“Derste şaşırdım. Şaşkın olduğum için derste kendimi heyecanlı hissettim”. (Ö26, 24.12.2018)

“Dersimiz çok güzel geçiyor. Bence ders iyi geçti. Çünkü konumuz çok güzeldi ve kolay anladım. Yani çok eğlenceli geçti”. (Ö20, 26.12.2018)

Farklılaştırılmış öğretim etkinlik uygulamalarının yapıldığı ikinci hafta öğrencilerin hepsi olumlu değerlendirmeler yapmışlardır. İlk hafta öğrencilerin yaşadığı zorluklardan dolayı olumsuz duygular hissetmelerinin önlenmiş olduğunu görülmektedir. Ayrıca bir önceki hafta grup çalışmalarında sesten dolayı yaşanan olumsuzluklar da bu hafta yaşanmamıştır. Sadece bir öğrenci derste soruları cevaplayamamaktan dolayı içsel olarak yaşadığı rahatsızlığı dile getirmiştir. Öğrenciler farklılaştırılmış sosyal bilgiler dersinin ikinci haftasında etkinliklere ve grup halinde çalışmalar yapmaya daha çok alışmışlardır.

4.3.1.3.3. Uygulamamın Yapıldığı Üçüncü Haftaya Yönelik Öğrencilerin Yaptığı Değerlendirmeler

31.12.2018 ve 02.01.2019 tarihlerinde farklılaştırılmış öğretim etkinliklerinin üçüncü hafta uygulamaları gerçekleştirilmiştir. Bu hafta kapsamında yapılan sosyal bilgiler derslerinde öğrenciler tarafından iki ders günlüğü yazılmıştır. 31.12.2018’de iki ders saati sonunda üst grup öğrencilerden 11, alt grup öğrencilerden 14 ders günlüğü; 02.01.2019’da bir ders saati sonunda ise üst grup öğrencilerden 10, alt grup öğrencilerden 16 ders günlüğü elde edilmiştir. Ayrıca üst grup öğrencilerden biri günlüğünde hem olumlu hem de olumsuz bir değerlendirmeye yer vermiştir. Farklılaştırılmış sosyal bilgiler derslerinin yapıldığı üçüncü haftada üst grup öğrenciler tarafından 22 ders günlüğü ve alt grup öğrenciler tarafından ise 32 ders günlüğü yazılmıştır. Bu ders günlüklerinden elde edile bulgular aşağıda bulunan Tablo 27’de gösterilmektedir.

Tablo 27. Farklılaştırılmış Öğretim Etkinlik Uygulamalarının Üçüncü Haftasına Yönelik Öğrencilerin Yaptığı Değerlendirmeler İle İlgili Frekans Tablosu

Öğrenci Değerlendirmeleri	Üst Grup		Alt Grup	
	f	%	f	%
Olumlu Değerlendirmeler	19	73,08	30	85,72
Olumsuz Değerlendirmeler	1	3,84		
Diğer Değerlendirmeler	6	23,08	5	14,28
Genel Toplam	26	100	35	100

Tablo 27’de görüldüğü üzere alt grup öğrenci günlüklerinin hepsinde; üst grup öğrenci günlüklerinin ise hemen hemen büyük bir çoğunluğunda farklılaştırılmış öğretim

etkinlik uygulamalarına yönelik olumlu değerlendirmeler yapılmıştır. Öğrenci günlüklerinde bulunan bu olumlu değerlendirmelere baktığımızda ise üst grup ve alt grup öğrenciler açısından bir farklılık olmadığı görülmüştür. Farklılaştırılmış öğretim yönteminin kullandığı üçüncü haftada öğrenciler genel olarak ders günlüklerinde; mutlu (f=26), iyi (f=21), güzel (f=17), eğlenceli (f=9), heyecanlı (f=9), bilgili (f=2) ve huzurlu (f=2) olduklarını ifade etmişlerdir. Farklılaştırılmış öğretim yönteminin kullanıldığı üçüncü haftada öğrencilerin hissetmiş olduğu olumlu duygular ve sosyal bilgiler dersine yönelik yapmış oldukları olumlu nitelendirmeler ile ilgili bazı örnekler şu şekildedir:

“Mutlu. Çünkü yeni şeyler öğrendim. Mutlu oldum. Öğrendikçe kendimin bilgili olduğunu hissettim”. (Ö5, 31.12.2018)

“Mutlu. Grup değiştirdim. Benim için daha iyi oldu. Burada daha da eğlendim arkadaşlarımla. Kendim gösterdim onlara yardım ettim. Bu yüzden eğlendik”. (Ö2, 02.01.2019)

“Heyecanlı, güler yüzlü ve kendimi bilgili bir insan gibi hissettim”. (Ö20, 31.12.2018)

“Ben derste kendimi mutlu, huzurlu hissettim ve bence güzeldi”. (Ö16, 02.01.2019)

Tablo 27’de görüldüğü gibi alt grup öğrencilerden hiçbiri farklılaştırılmış sosyal bilgiler dersine yönelik olumsuz bir değerlendirmede bulunmazken üst grup öğrenci günlüklerinin birinde olumsuz bir değerlendirme bulunmaktadır. Bu olumsuz değerlendirmeye bakıldığında öğrencinin dersi anlamamaktan yana yaşadığı korkuya değinilmiş olduğu görülmektedir:

“Mutlu ve biraz korkulu hissettim. Çünkü hadi bu konuyu anlamazsam diye ama korkumu yendim ve dersi çok iyi anladım bir de hocalarımızın sayesinde”. (Ö10, 31.12.2018)

Tablo 27’de görüldüğü üzere üst grup öğrenci günlüklerinin altısı ve alt grup öğrenci günlüklerinin beşi “diğer değerlendirmeler” kategorisi altında yer almaktadır. Bu kategori içerisinde yer alan ders günlüklerinin büyük bir kısmında (f=9) öğrenciler dersi daha iyi ve daha kolay bir şekilde anladıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca üst grup öğrencilerden biri akşam yaşadığı yorgunluktan dolayı yorgun olduğunu dile getirirken bir öğrenci ise derste ne hissettiğini tam olarak ifade etmemekle birlikte derste yaptıkları hatalardan dolayı pek mutlu olmadığını şu şekilde dile getirmiştir:

“Dersi çok iyi işliyoruz ve bence daha iyi anlıyorum. Etkinlikteki sorular çözmek çok güzel ve hatta sorularda çok güzeldi” (Ö9, 31.12.2018)

“Yorgundum. Çünkü dün çarşıya gittik ve saat onda geldik”. (Ö1, 31.12.2018)

“Pek fazla mutlu olmadım. Çünkü yanlışlık yapıldı, yamuk çizdik”. (Ö5, 02.01.2019)

“Ders çok güzel geçti. Ders hemen geçti ve her şeyi daha kolay bir şekilde grupça yaptık” (Ö27, 02.01.2019)

Farklılaştırılmış öğretim etkinlik uygulamalarının yapıldığı üçüncü haftada öğrencilerin hepsinin derse yönelik olumlu değerlendirmelerde bulunmuş olduğu görülmektedir. Öğrenciler, farklılaştırılmış öğretim yöntemine giderek daha çok alışmış ve bu öğretim yöntemine karşı besledikleri olumlu duygular ve düşünceler artmaktadır. Bu hafta yapılan farklılaştırılmış öğretim uygulamalarının sırasında homojen ve heterojen gruplar oluşturularak öğrenciler arası yardımlaşma ve birbirleri ile yaptıkları paylaşımlarda artırılmıştır. Böylece öğrencilerin birbirleri ile bütünleşerek ortak çalışmalar meydana getirmeleri açısından gerekli olan destek verilmiştir.

4.3.1.3.4. Uygulamanın Yapıldığı Dördüncü Haftaya Yönelik Öğrencilerin Yaptığı Değerlendirmeler

Farklılaştırılmış öğretim etkinlik uygulamalarının dördüncü haftasında sosyal bilgiler dersi iki saat işlenmiştir. 07.01.2019 tarihinde yapılan sosyal bilgiler dersinin sonunda öğrenciler tarafından bir ders günlüğü yazılmıştır. Bu hafta iki ders işlenmesinin nedeni ise 09.01.2019 tarihinde işlenecek olan bir ders saatinin kar tatili sebebiyle yapılamamış olmasıdır. 07.01.2019’da iki ders saati sonunda üst grup öğrencilerden 10, alt grup öğrencilerden 15 ders günlüğü elde edilmiştir. Öğrencilerin, farklılaştırılmış sosyal bilgiler dersine yönelik yaptıkları değerlendirmeler üst grup ve alt grup öğrenci günlükleri açısından incelenerek elde edilen bulgular Tablo 28’de yansıtılmıştır.

Tablo 28. Farklılaştırılmış Öğretim Etkinlik Uygulamalarının Dördüncü Haftasına Yönelik Öğrencilerin Yaptığı Değerlendirmeler İle İlgili Frekans Tablosu

Öğrenci Değerlendirmeleri	Üst Grup		Alt Grup	
	f	%	f	%
Olumlu Değerlendirmeler	9	60	14	66,67
Olumsuz Değerlendirmeler	1	6,67		
Diğer Değerlendirmeler	5	33,33	7	33,33
Genel Toplam	15	100	21	100

Tablo 28’de görüldüğü gibi üst grup öğrencilerin biri hariç diğer tüm öğrenciler farklılaştırılmış öğretim etkinlik uygulamaları ile ilgili olumlu değerlendirmelerde bulunmuştur. Öğrenci günlüklerinde bulunan bu olumlu değerlendirmeler incelendiğinde ise üst grup ve alt grup öğrenciler açısından herhangi bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Farklılaştırılmış öğretim etkinlik uygulamasının yapıldığı dördüncü haftada öğrenciler ders hakkındaki değerlendirmelerinde; güzel (f=12), mutlu (f=10), iyi (f=10), eğlenceli (f=6), heyecanlı (f=6) ve başarılı (f=1) ifadelerini kullanmışlardır. Farklılaştırılmış öğretim yönteminin dördüncü haftasında öğrencilerin hissetmiş olduğu olumlu duygular ve sosyal bilgiler dersine yönelik yapmış oldukları olumlu nitelendirmeler ile ilgili örneklerden bazıları şunlardır:

“İyi ve güzeldi. Mutlu hissettim. Grup çalışması vardı ve farklı bir arkadaşımınla grup çalışması yaptım”. (Ö7, 07.01.2019)

“Arkadaşlarımla birlikte zorlandık, eğlendik. Birazda heyecan ve merak duygusuyla birlikte çok eğlendik”. (Ö2, 07.01.2019)

“Başarılı hissettim. Dersi güzel geçirdik”. (Ö19, 07.01.2019)

“Heyecanlı. Çünkü yapacağımı sanmadım ama yaptım”. (Ö12, 07.01.2019)

Tablo 28’de görüldüğü üzere farklılaştırılmış sosyal bilgiler dersinde alt grup öğrencilerin hiçbiri olumsuz bir değerlendirmede bulunmazken üst grup öğrencilerden biri olumsuz bir değerlendirmede bulunmuştur. Bu öğrenci, grup çalışması sırasında gruba katkı sağlamayan arkadaşları olduğu için yaşadığı mutsuzluğu şu şekilde ifade etmiştir:

“Mutsuzdum. Çünkü grubumdaki (...) ve (...) hiç cevap vermiyordu. Siz bunu yapın bizde yaparız deyip yapmamaları ve atlasım yok deyip on dakika sonra çantasından çıkarması”. (Ö5, 07.01.2019)

Tablo 28'e bakıldığında üst grup öğrenci günlüklerinin beşi ve alt grup öğrenci günlüklerinin yedisi diğer değerlendirme kategorisi içerisinde yer almaktadır. Bu kategori içerisinde bulunan öğrenci günlüklerinde en çok (f=6) öğrencilerin dersi daha iyi anladıkları ifade edilmiştir. Ayrıca üst grup öğrencilerden biri ders sırasında öğretmen tarafından uyarıldığı için utandığı, biri ise derste yaptığı faaliyetlerden dolayı yaşadığı yorgunluğu günlüğüne aktarmıştır. Alt grup öğrenci günlüklerini incelediğimizde ise birinde şaşırma, birinde şaşırma ve utanma, birinde yorgun olma ve birinde de derste yaşanan problemlerden dolayı sıkıntı yaşandığı dile getirilmiştir. Buna göre diğer değerlendirme kategorisi içerisinde yer alan öğrenci günlüklerinden şu örnekler verilebilir:

“Dersin işlenişi çok güzel ve etkinlik yaparak yer altı ve yer üstü zenginliklerini işlemek çok güzeldi. Böylece hangi yerde nelerin olduğunu daha iyi ve daha güzel bir şekilde öğrendim”. (Ö8, 07.01.2019)

“Mutlu hissettim. Çünkü yeni konu öğrendim ama birazda utandım. Sizin bana kızdığınız için özür dilerim”. (Ö9, 07.01.2019)

“İyiydi. Çünkü sosyal bilgiler dersini seviyorum ama ikinci derste yorulduğum için uykum vardı”. (Ö1, 07.01.2019)

“Mutlu, heyecanlı, utangaç, sınırlı ve şaşkın hissettim kendimi”. (Ö27, 07.01.2019)

“İyi güler yüzlü ama biraz anlaşılamamaktan canım sıkılmıştı”. (Ö20, 07.01.2019)

Farklılaştırılmış öğretim yönteminin kullanıldığı dördüncü haftada öğrencilerin biri hariç diğer tüm öğrenciler olumlu değerlendirmelerde bulunmuşlardır. Öğrencilerin farklılaştırılmış öğretim yöntemi ile dersi işlemeyi sevdiğini görülmektedir. Bu hafta özellikle bir grup kendi içerisinde problemler yaşamıştır. Grup çalışması sırasında yaşanan ve Ö5 tarafından dile getirilen hususlarla ilgili öğretmen ders sırasında gerekli uyarıları yapmıştır. Öyle ki bu uyarılardan dolayı Ö9 yaşadığı mahcupluğu günlüğünde de belirtmiştir. Ayrıca ilk haftalarda yaşanan sorunlardan dolayı hissedilen olumsuz duyguların ortadan kalktığı da görülmektedir.

4.3.1.3.5. Uygulamanın Yapıldığı Beşinci Haftaya Yönelik Öğrencilerin Yaptığı Değerlendirmeler

Farklılaştırılmış öğretim etkinlik uygulamalarının yapıldığı son hafta olan beşinci haftada; geçen hafta kar tatili nedeniyle yapılamayan bir saatlik derste eklenerek toplam üç ders yapılmıştır. 14.01.2019 tarihinde yapılan sosyal bilgiler dersinin sonunda öğrenciler bir ders günlüğü yazmışlardır. Etkinlik uygulamalarının yapıldığı son gün üst grup öğrencilerden 8 ders günlüğü elde edilirken; alt grup öğrencilerden 15 ders günlüğü elde edilmiştir. Üst grup ve alt grup öğrencilerin günlüklerinde farklılaştırılmış sosyal bilgiler dersine yönelik yaptıkları değerlendirmeler incelenerek aşağıda yer alan Tablo 29 oluşturulmuştur.

Tablo 29. Farklılaştırılmış Öğretim Etkinlik Uygulamalarının Beşinci Haftasına Yönelik Öğrencilerin Yaptığı Değerlendirmeler İle İlgili Frekans Tablosu

Öğrenci Değerlendirmeleri	Üst Grup		Alt Grup	
	f	%	f	%
Olumlu Değerlendirmeler	8	80	16	88,89
Olumsuz Değerlendirmeler				
Diğer Değerlendirmeler	2	20	2	11,11
Genel Toplam	10	100	18	100

Tablo 29’da görüldüğü gibi farklılaştırılmış öğretim etkinlik uygulamalarının yapıldığı son haftada öğrencilerin hiçbiri olumsuz bir değerlendirmede bulunmamıştır. Öğrencilerin hepsi farklılaştırılmış sosyal bilgiler dersine yönelik olumlu duygu ve düşüncelere sahiptir. Öğrencilerin derse yönelik olumlu değerlendirmeleri üst grup ve alt grup öğrenciler açısından niteliksel bir farklılık oluşturmamaktadır. Farklılaştırılmış sosyal bilgiler dersinin son haftasında öğrencilerin ders günlüklerine yazdıkları olumlu değerlendirmelere baktığımız zaman; mutlu (f=9), iyi (f=9), güzel (f=9), heyecanlı (f=7), eğlenceli (f=4), başarılı (f=1) ve zevkli (f=1) ifadelerinin kullanılmış olduğu görülmektedir. Farklılaştırılmış öğretim yönteminin beşinci haftasında öğrencilerin hissetmiş olduğu olumlu duygular ve sosyal bilgiler dersine yönelik yapmış oldukları olumlu nitelendirmeler ile ilgili bazı örnekler aşağıda verilmiştir:

“Mutlu. Ders çok güzel geçti. Senaryo, şiir yazmak çok güzeldi.”. (Ö3, 14.01.2019)

“Çok iyi hissettim. Çünkü Akdeniz iklimini tanıttık ve eğlenceli geçti. Şiir yazdık, canlandırma yaptık, senaryo hazırladık”. (Ö9, 14.01.2019)

“Mutlu çünkü aşırı eğlendim. Gruplara ayrılmak, resim yapmak, diyalog kurmak, muson iklimini tanıtmak çok eğlenceli geçti. Bu yüzden çok mutlu oldum”. (Ö14, 14.01.2019)

“Başarılı hissettim canlandırma yaptığım için resim yaptığım için arkadaşlarıma yardım ettiğim için.”. (Ö19, 14.01.2019)

Tablo 29’da üst grup ve alt grup öğrenci günlüklerinin ikisi diğer duygular kategorisi altında yer almaktadır. Bu öğrenci günlüklerinin ikisinde öğrenciler derse daha iyi öğrendiklerini ifade etmişleridir. Ayrıca üst grup öğrencilerden biri drama etkinliği sırasında ayakta durduğu için yorulduğunu fakat yine de derste eğlendiğini dile getirmiştir. Alt grup öğrencilerden biri ise canlandırdığı rolü yaparken utandığını bu duygu ile birlikte olumlu duygularda hissettiğini söylemiştir. Bu kategori içerisinde yer alan öğrenci günlüklerinden bazıları şu şekildedir:

“Dersi çok güzel işledik. İklimleri eğlenerek daha iyi öğrendik ve çok sevdik”. (Ö9, 10.01.2019)

“Mutlu hissettim. Ama ayakta durmaktan yoruludum. Ama olsun eğlendim”. (Ö6, 14.01.2019)

“Mutlu, heyecanlı, sevinçli ve utangaç. Turist olduğumdan utandım ve konuştuğum içinde heyecanlandım”. (Ö27, 14.01.2019)

Farklılaştırılmış öğretim etkinlik uygulamalarının yapıldığı son haftada farklı bir teknik olan drama tekniğinin kullanılması öğrencilerin hepsine oldukça olumlu duygular hissettirmiş ve derse yönelik düşüncelerini olumlu yönde etkilemiştir. Hiçbir öğrenci derse yönelik olumsuz bir değerlendirme yapmamıştır. Öğrenciler farklılaştırılmış öğretim yönteminin kullanılmasına artık iyice alışmışlardır. Bu hafta yapılan farklılaştırılmış öğretim uygulamaları sırasında heterojen gruplar oluşturularak öğrenciler arası yardımlaşma ve kaynaşma arttırılmıştır. Böylece öğrencilerin birbirleri ile bütünleşerek ortak bir ürün ortaya çıkarma ve canlandırmalar yapmaları için gerekli olan ortam oluşturulmuştur. Ayrıca okulda drama salonu olmadığı için öğrenciler çalışmalarını ayakta yapmak zorunda kalmış ve bu durumda bazı öğrencilerin yorulmasına neden olmuştur. Genel olarak farklılaştırılmış öğretim etkinliklerinin uygulandığı süreç boyunca (beş hafta) öğrencilerin hemen hemen hepsi farklılaştırılmış sosyal bilgiler dersi ile ilgili olumlu değerlendirmelerde bulunmuştur.

4.3.2. Öğretmen Ders Günlükleri İle İlgili Bulgular

Sosyal bilgiler dersinde farklılaştırılmış öğretim yönteminin kullanılması sırasında sosyal bilgiler öğretmeni gözlemlerini, düşüncelerini ve yöntem hakkındaki görüşlerini her ders sonunda yazmış olduğu ders günlüğüne yansıtmıştır. Sosyal bilgiler öğretmeni tarafından yazılan toplam sekiz ders günlüğünün analizinden elde edilen bulgular “dersin işlenişi, etkinliklerin değerlendirilmesi, materyaller hakkındaki değerlendirmeler, öğrencilere sağladığı katkılar, öğrenmeye etkisi, öğrenci performanslarının değerlendirilmesi, zorluklar, mesleki hayatına olan katkılar ve kendini nasıl hissettiği” alt temaları altında sunulmuştur.

4.3.2.1. Farklılaştırılmış Öğretim Yöntemine Göre Sosyal Bilgiler Dersinin İşlenişi

Sosyal bilgiler öğretmeni her dersin sonunda yazmış olduğu günlüklerde dersin işleniş şekli ile ilgili genel bir betimleme yapmıştır. Sosyal bilgiler öğretmeni uygulama süreci boyunca yazmış olduğu ders günlüklerinin hepsinde o günkü dersin işleniş ile ilgili ilgili tasvirlerde bulunmuştur. Bu tasvirlerde ya sadece dersin işlenişinin betimlendiğini ya da derste yapılan etkinlikler ile birlikte o etkinlik hakkındaki düşüncelerinin dile getirildiği görülmüştür. Ders işleniş ile ilgili yapılan betimlemeler esasen dersin ders planına uygun olarak gerçekleştirilmiş olduğunun en büyük kanıtıdır. Bu bağlamda örnek oluşturması amacıyla 17.12.2018 tarihli öğretmen günlüğü aşağıda paylaşılmıştır. Bu günlükte Ek 12’de yer alan ders planına uygun olarak dersin işlenmiş olduğunu destekler nitelikte sosyal bilgiler öğretmenin ders betimlemesi yer almaktadır:

“ 1- Balon etkinliği ‘ekvator, meridyen, paralel kavramlarının öğretilmesi için mükemmel bir etkinlik oldu. 2- Girişte yapılan ‘resimli etkinlik’ dikkatlerini çekmek için harika oldu. 3- Balon etkinliğinden sonra yapılan ‘paralel ve meridyenleri tanımlıyorum’ etkinliğinde çocuklardan gördüklerin ifade etmeleri ve çıkarımlarda bulunmaları istendi. ‘Ekvator, meridyen, paralel’ kavramları kendilerince açıklandı. Forma ifade edildi. 4- Bilgi yaprakları dağıtıldı. ‘Ekvator, meridyen ve paralel’ kavramlarının özelliklerini açıklayan bilgileri okudular. 5- Sonraki aşamada akran değerlendirmesi etkinliği yapıldı. Arkadaşlarının yanlışlarını bularak düzeltmeleri istendi. Rabia ve Yağmur akvan değerlendirmesi yapmak istemediler. Tek oturan bir öğrenci de kendi formunu ‘öz değerlendirme’ olarak gerçekleştirdi. 6- Konuyu özetleyen videolar EBA’dan izlendi. Mutlak ve göreceli ülkemizin konuları videolardan izlendi. 7- Ülkemizin ‘mutlak konumu ile ilgili iki farklı seviye grubuna yönelik yapılan etkinlik...8- Değerlendirme kısmında yapılan ‘Bugünkü Sosyal Bilgiler Dersim’ etkinliği... ”.

Sekiz oturum şeklinde gerçekleştirilmiş olan bu uygulamada, sosyal bilgiler öğretmeninin her uygulama için yazmış olduğu betimlemelerin, ekler kısmında yer alan ders planlarıyla hemen hemen tamamen örtüştüğü görülmüştür. Bu aynı zamanda yöntem kısmında belirtildiği üzere çalışmanın geçerlik ve güvenilirliğini artırıcı bir etmen olarak ortaya çıkmaktadır.

4.3.2.2. Farklılaştırılmış Öğretim Yöntemine Göre Hazırlanan Etkinlikler

Sosyal bilgiler öğretmeni, farklılaştırılmış öğretim yöntemine uygun olarak hazırlanan etkinlikleri yazmış olduğunu ders günlüklerinin hepsinde değerlendirmiştir. Sosyal bilgiler öğretmeninin farklılaştırılmış öğretim etkinliklerini değerlendirme sonucunda elde edilen bulgular Tablo 30’da gösterilmiştir.

Tablo 30. Sosyal Bilgiler Öğretmeninin Farklılaştırılmış Öğretim Yöntemine Göre Hazırlanan Etkinlikleri Değerlendirmesi İle İlgili Frekans Tablosu

Değerlendirme Ölçütleri	f	%
Olumlu	25	100
Olumsuz	0	
Genel Toplam	25	100

Tablo 30’da görüldüğü gibi sosyal bilgiler öğretmeni farklılaştırılmış öğretim yöntemine göre hazırlanan etkinlikleri değerlendirirken hep olumlu ifadeler kullanmıştır. Sosyal bilgiler öğretmeni, farklılaştırılmış öğretim etkinliklerinin büyük bir kısmını (f=8) mükemmel olarak nitelendirmiştir. Bunun yanı sıra sosyal bilgiler öğretmeni, sosyal bilgiler dersinde kullanılan farklılaştırılmış öğretim etkinliklerini değerlendirirken ders günlüğünde; güzel (f=6), harika (f=4), çok güzel (f=2), dikkat çekici (f=2), çok yerinde (f=1), orijinal (f=1) ve iyi (f=1) ifadelerine de yer vermiştir.

“Dersin başında yapılan sandalye etkinliği çok orijinal ve görülmemiş bir etkinlik oldu. Konunun kavranmasında mükemmel bir etkinlik olduğunu söyleyebilirim”. (19.12.2018)

“Çalışma yaprağı 1-B’deki sorular, öğrencilerin öğrenme seviyelerini anlama bakımından iyi olmuştur”. (24.12.2018)

“...Bu etkinlik yaparak ve yaşayarak öğrenmeye çok güzel bir örnek teşkil etmektedir”. (02.01.2019)

Sosyal bilgiler öğretmeninin ders günlüğünde farklılaştırılmış öğretim etkinlikleri ile ilgili yapmış olduğu değerlendirmelerde genel olarak; zaman kullanımının, derste uygulanan etkinliklerin ya da genel olarak farklılaştırılmış sosyal bilgiler dersinin değerlendirildiği görülmüştür. Örneğin;

“Yapılan çalışma ve etkinlikler genel anlamda harika oldu”. (17.12.2018)

“Ayrıca, ‘Ders Günlüğüm’ etkinliği bugün iki derste öğrendiklerini kontrol açısından çok yerinde oldu. Çocuklar hem kendilerini değerlendirdiler hem de öğretmen öğrencileri değerlendirmiş oldu”. (24.12.2018)

“Bugün yapılan ilk giriş etkinliği özellikle dikkatimi çekti. Bu etkinlik çocukların dikkatini çekme ve toplamada mükemmel bir etkinlik oldu”. (31.12.2018)

“Tüm etkinlikleri olmakla birlikte bu son etkinliği özellikle çok beğendim”. (26.12.2018)

Ayrıca sosyal bilgiler öğretmeni, farklılaştırılmış sosyal bilgiler dersinde kullanılan materyaller ile ilgili görüşlerini 17.12.2018 ve 24.12.2018 tarihinde yazdığı ders günlüklerinde açıkça dile getirmiştir:

“...Derste çizilen balon diğer sınıflara göstermek için çok iyi bir materyal”. (17.12.2018)

“ ‘Jeopolitik Konum’ isimli etkinlikte kullanılan dünya haritası, çok yerinde bir araç olmuştur”. (24.12.2018)

4.3.2.3. Farklılaştırılmış Öğretim Yönteminin Öğrencilere Sağladığı Katkılar

Sosyal bilgiler öğretmeni ders günlüklerinde farklılaştırılmış öğretim yöntemine göre işlenen sosyal bilgiler dersinin öğrencilere sağlamış olduğu katkılara da değinmiştir. Farklılaştırılmış öğretimin öğrencilere sağladığı katkılar ile ilgili sosyal bilgiler öğretmeninin ders günlüklerinde yer alan ifadeler Tablo 31’de yansıtılmıştır:

Tablo 31. Farklılaştırılmış Öğretim Yönteminin Öğrencilere Sağladıkları Katkılar Açısından Sosyal Bilgiler Öğretmeninin Değerlendirmesi İle İlgili Frekans Tablosu

Öğrencilere Katkıları	f	%
Öğrenmenin Gerçekleşmesi	12	41,38
Dikkat çekici	4	13,80
Öğrenmeyi Pekiştirmesi	3	10,34
Bilgiye ulaşmayı kolaylaştırma	3	10,34
Zihin becerilerini geliştirme	2	6,89
Bilgiyi kullanma becerisi kazandırma	1	3,45
İfade yeteneklerini geliştirme	1	3,45
Bilgiyi üretme becerisini geliştirme	1	3,45
Çıkarımda bulunma becerisini geliştirme	1	3,45
İlgi çekici	1	3,45
Genel Toplam	29	100

Tablo 31’de belirtildiği üzere farklılaştırılmış sosyal bilgiler dersinde öğretmenin mesleki değerlendirmesine göre derste tüm öğrenciler açısından tam öğrenme gerçekleşmiştir. Ayrıca öğretmen ders günlüklerinin üçünde farklılaştırılmış öğretim etkinliklerinin öğrenmeyi pekiştirdiğini dile getirmiştir. Öğretmen günlüklerinde; konun öğrenildiğine, bir çalışma yaprağının öğrenmeye olan katkısına, yapılan etkinliklerin öğrencilerin sınav sorularını cevaplamada sağladığı yarara ya da o gün derste işlenen konuların genel olarak öğrenciler tarafından öğrenilmiş olduğunu şu şekilde ifade etmiştir:

“Öğrencilerin çok azı istenilenleri yanlış yazmış veya yazamamış; diğer büyük çoğunluğu doğru olarak cevapları yazmışlardır”. (19.12.2018)

“Öğrenciler, bu harita vasıtasıyla ülkemizin dünya üzerindeki konumunu öğrenmiş oldular. Ülkemiz sınırlarının sadece haritalarda gösterilen sınırlar olmayıp hava sınırları ve deniz içinde de sınırlar olduğunu (FIR Hattı ve Kıta Sahaneliği) bu etkinlik sayesinde öğrendiler”. (24.12.2018)

“...Bunların dışında bu etkinlik aracılığıyla öğrenciler geçmiş bilgilerini de tekrar ederek pekiştirmiş oldular”. (02.01.2019)

“Ayrıca yaptığım yazılı değerlendirmede sınıfın tamamına yakını ülkemizin mutlak konumunun sorulduğu soruyu doğru cevaplamışlardır. Nedeni ise

derste yapılan ilgili etkinliğin (A-3 kâğıdı) sağladığı yararadır, diye düşünüyorum". (07.01.2019)

Sosyal bilgiler öğretmeni ayrıca ders günlüğünde farklılaştırılmış öğretim etkinliklerinin öğrencilere kazandırmış olduğu becerilere, öğrencilerin etkinliği nasıl bulduklarına ve dersin dikkat çekiciliğine dair gözlemlerine de yer vermiştir. Öğretmen, sadece iki ders günlüğünde farklılaştırılmış öğretimin öğrencilere sağladığı katkılar açısından herhangi bir değerlendirmede bulunmamıştır. Sosyal bilgiler öğretmenin farklılaştırılmış öğretim etkinliklerinin öğrencilere sağlandığı katkılar açısından yapmış olduğu değerlendirmelere ders günlüklerinden şu örnekler verilebilir:

"Çocuklara dağıtılan görsellerden çıkarımlarda bulunmaları, bilgiyi kendilerinin üretmeleri çok güzel bir uygulama. Verilen bilgilerden çıkarımlarda bulunmalarını istemek, onların ifade yeteneklerini ve zihin becerilerinin gelişmesine harika katkılar sağlayacaktır diye düşünüyorum". (19.12.2018)

"Sorular çocukları düşünmeye sevk etti...". (24.12.2018)

"Bu etkinlik çocukların dikkatini çekme ve toplamada mükemmel bir etkinlik oldu". (31.12.2018)

"Çocuklar böylelikle 'bilgiye ulaşma' ve 'bilgiyi kullanma' becerilerini geliştirmişlerdir". (02.01.2019)

"... Böylece öğrenciler bilgiye kendileri ulaşmış oldular". (07.01.2019)

4.3.2.4. Uygulama Sırasında Öğrencilerin Performansları

Sosyal bilgiler öğretmeni ders günlüklerinde farklılaştırılmış öğretim yönteminin uygulanması sırasında öğrencilerin göstermiş olduğu performansları değerlendirmiştir. Sadece üç ders günlüğünde öğrencilerin derste göstermiş olduğu performans ile ilgili herhangi bir değerlendirme yapmamıştır. Öğretmen günlüklerinde öğrencilerin performansları ile ilgili yapılan değerlendirmeler Tablo 32'de gösterilmiştir.

Tablo 32. Farklılaştırılmış Öğretim Yönteminin Kullanılması Sırasında Öğrencilerin Performanslarını Sosyal Bilgiler Öğretmeninin Değerlendirmesi İle İlgili Frekans Tablosu

Öğrencilerin Performansı	f	%
Başarılı	6	75
Güzel	2	25
Genel Toplam	8	100

Tablo 32’de görüldüğü üzere sosyal bilgiler öğretmeni, farklılaştırılmış öğretim yöntemine göre tasarlanan sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin göstermiş olduğu performanslarının %75’ini başarılı, %25’ini ise güzel olarak nitelendirmiştir. Farklılaştırılmış öğretim yönteminin uygulanması sırasında öğrencilerin performansını olumsuz yönde etkileyen ya da etkiyebilecek olan herhangi bir durumdan hiç bahsedilmemiştir. Öğretmen ders günlüklerinde; öğrencilerin çalışma yapraklarını yaparken göstermiş oldukları performansı ya da öğrencilere derste verilen görevleri yerine getirme durumları değerlendirilmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenin öğrencilerin performansları ile ilgili yaptığı değerlendirmelere şu örnekler verilebilir:

“Çocuklar sorunun cevabını görsellerden bakarak başarılı bir şekilde cevaplamışlardır. İkinci etkinlikte Trabzon ilimize ait iklim, bitki örtüsü ve ev tarım ürünlerini gayet güzel bir şekilde yandaki boşluğa yazmışlardır”. (26.12.2018)

“...Haritaları başarılı bir şekilde boyayarak ülkemizde bulunan iklim tiplerini tespit etmişlerdir”. (02.01.2019)

“Çocuklar görevlerini başarılı bir şekilde tamamlamışlardır. Aferin çocuklara!”. (14.07.1019)

4.3.2.5. Farklılaştırılmış Öğretim Yönteminin Zorlukları

Sosyal bilgiler dersinde farklılaştırılmış öğretim yönteminin kullanılması sırasında ortaya çıkan ya da çıkabilecek olan zorluklar ile ilgili görüşlerini ders günlüklerine yansıtmıştır. Sadece üç ders günlüğünde farklılaştırılmış öğretimin zorluklarından ya da farklılaştırılmış sosyal bilgiler dersinde karşılaşılan sorunlara değinmiştir. Buna göre farklılaştırılmış öğretim yönteminin zorlukları ve uygulama sırasında karşılaşılan sorunlar ile ilgili öğretmen günlüklerinden elde edilen bulgular Tablo 33’te verilmiştir.

Tablo 33. Sosyal Bilgiler Öğretmenine Göre Farklılaştırılmış Öğretim Yönteminin Kullanılmasında Yaşanılan Zorluklar İle İlgili Frekans Tablosu

Zorluklar	f	%
Hazırlık aşaması	2	40
Zaman alması	2	40
Uygulama aşaması	1	20
Genel Toplam	5	100

Tablo 33'te görüldüğü üzere sosyal bilgiler öğretmeni, farklılaştırılmış öğretim yönteminin kullanılmasında yaşanan zorlukları en çok (%40) hazırlık aşaması ve zaman (%33,33) bakımından olduğunu dile getirmiştir. Bunun yanı sıra günlüklerinde, etkinlikleri uygulama (%20) sırasında yaşanan zorluklardan da bahsetmiştir. Öğretmen, farklılaştırılmış öğretim etkinlikleri hakkında olumlu düşüncelere sahip olmakla birlikte bu etkinlikleri hazırlanmasının zor olduğuna ve büyük bir çaba gerektirdiğine vurgu yapılmıştır. Ayrıca bazı etkinlik uygulamalarının zaman almasından, etkinlikler sırasında öğrencilerden kaynaklı sorunların olabilmesinden ya da olabileme ihtimalinden bahsetmiştir. Öğretmeninin ders günlüğüne bu durumlar ile ilgili yazdığı ifadeler ise şu şekildedir:

“Sadece dersin başında yapılan balon etkinliği biraz fazlaca zaman aldı. Bunda etken de çocukların bazılarının kalemlerinin olmayışı idi”. (17.12.2018)

“Ancak, tüm bu güzel çalışmalar büyük hazırlık ve gayretle gerçekleştirilmesi gerektirmektedir”. (19.12.2018)

“...Ancak bu etkinlikleri hazırlık aşaması epeyce zaman almaktadır. Uygulama aşamasında ise bazı çocukların dikkatleri çabuk dağıldığı için dersin ve etkinliğin dışında hareketlerde bulunabilmektedirler. Bu durum ise zaman kaybına neden olmaktadır ”. (31.12.2018)

4.3.2.6. Uygulama Sürecinin Öğretmenin Mesleki Hayatına Sağladığı Katkılar

Sosyal bilgiler öğretmeni, farklılaştırılmış öğretim yönteminin mesleki hayatına sağladığı katkılara günlüklerinde yer vermiştir. Üç ders günlüğünde farklılaştırılmış öğretim yönteminin meslek hayatına olan etkileri ile ilgili açıklamalarda bulunmuştur. Bu bağlamda farklılaştırılmış öğretim etkinliklerinin uygulandığı ilk ders günü, öğretmen, günlüğüne şunları yazmıştır:

“...Hatta ben kendime bir örnek etkinlik aldım”. (17.12.2018)

Burada görüldüğü gibi farklılaştırılmış sosyal bilgiler dersinin ilk gününde paralel ve meridyen öğretimi için yapılan balon etkinliğinden bir örnek aldığını dile getirmiştir. Bu durum, konunun öğretilmesi için etkinliğin gayet uygun olduğunu ve hatta diğer sınıflarda da uygulanmak istenildiğinin açık bir emaresidir. Yani sosyal bilgiler öğretmeni kendi meslek hayatında da farklılaştırılmış öğretim yöntemini kullanmak istediğini beyan etmekle kalmayarak bizatihi uygulamaya da koymuş olduğunu görüyoruz. Öğretmeninin 31.12.2018 tarihinde yazdığı günlüğünde ise farklılaştırılmış öğretim etkinliklerinin uygulanabilirliği ile ilgili şu ifadeleri kullanmıştır:

“İleride nasip olursa bu etkinlik ve diğer birçok etkinliği kullanmayı düşünüyorum”. (31.12.2018)

Sosyal bilgiler öğretmeninin bu sözlerine baktığımız zaman hem o günkü derste uygulanan etkinlikleri hem de bundan önce uygulanmış olan farklılaştırılmış öğretim etkinliklerini ileriki meslek hayatında kullanmak istediğini görüyoruz. Bu da yapılan çalışmanın uygulanabilir olduğunun ve öğretmenin meslek hayatını olumlu yönde etkilediğinin bir göstergesidir. Ayrıca sosyal bilgiler öğretmeni 07.01.2019 tarihinde yazdığı ders günlüğünde ise farklılaştırılmış öğretim yöntemiyle daha önceden tanışmadığı için yaşadığı serzenişi şu şekilde dile getirmiştir:

“Keşke daha önce bu tarz etkinliklerle karşılaşıyaydım. Öğrencilerime önceki yıllarda bunları uygulardım. Yazık!”. (07.01.2019)

Yukarıda belirtilen bu sözlerde görüldüğü gibi öğretmen, farklılaştırılmış öğretim yöntemiyle daha önce karşılaşmadığı için yaşadığı üzüntüyü ve pişmanlığı açıkça ifade etmiştir. Farklılaştırılmış öğretim yöntemini daha önceki meslek hayatında kullanmamış olmasını büyük bir kayıp olarak görmüş ve öğrencileri adına yaşadığını üzüntüyü dile getirmiştir. Ayrıca son kelimesinden yaşadığı pişmanlığın ne kadar derin olduğunu da anlıyoruz.

Öğretmeninin ders günlüğünde bulunan tüm bu ifadelere baktığımızda farklılaştırılmış öğretim yöntemini kendi meslek hayatında uygulamak istediğini hatta süreç içerisinde bazı etkinlikleri uygulamış olduğunu da görmekteyiz. Ayrıca bu yöntemle daha önceden karşılaşmadığı için yaşadığı üzüntüye ve serzenişe de günlüklerinde yer vermiştir. Genel olarak farklılaştırılmış öğretim yönteminin sosyal bilgiler öğretmeninin meslek

hayatını derinden etkilediği ve güzel deneyimler yaşamasını sağlayarak meslek hayatına yön vermesinde etkili olduğu söylenebilir.

4.3.3. Araştırmacı Ders Günlük İle İlgili Bulgular

Farklılaştırılmış öğretim yöntemine göre hazırlanan etkinlikler araştırmacı tarafından uygulanmış olup her uygulama sonrasında ise araştırmacı gözlemlerini, düşüncelerini ve süreçte yaşadıklarını ders günlüğüne yansıtmıştır. Araştırmacı tarafından yazılan toplam sekiz ders günlüğü incelenerek aşağıda yer alan temalar oluşturulmuştur.

4.3.3.1. Araştırma Sürecinin Öğrenciler Açısından Değerlendirilmesi

Farklılaştırılmış öğretim yöntemine göre hazırlanan etkinliklerin sosyal bilgiler dersinde uygulanmasının öğrenciler üzerinde nasıl bir etkiye sahip olduğu araştırmacı tarafından her uygulama sonrası yazılmış olan ders günlüğünde de dile getirilmiştir. Öğrencilerin farklılaştırılmış öğretim yöntemine gösterdiği tepkiler ve farklılaştırılmış öğretim yönteminin öğrencilere sağladığı katkılar ile ilgili ifadeler araştırmacı günlüklerinde tespit edilerek elde edilen bulgular iki alt başlık altında verilmiştir.

4.3.3.1.1. Öğrencilerin Dersin Yöntem ve Tekniklerine Gösterdiği Tepkiler

Araştırmacı, öğrencilerin farklılaştırılmış öğretim yöntem ve teknikleri ile derste kullanılan materyallere göstermiş olduğu tepkileri günlüklerine yansıtılmıştır. Bu bağlamda öğrencilerin gösterdiği tepkiler “beğenme”, “şaşıрма”, “eğlenceli” ve “heyecanlı” olmak üzere dört kategori altında toplanarak Tablo 34’te gösterilmiştir.

Tablo 34. Araştırmacı Günlüğüne Göre Farklılaştırılmış Öğretim Yöntemine Öğrencilerin Gösterdiği Tepkilerin Frekans Tablosu

Öğrenci Tepkileri	f	%
Beğenme	12	48
Şaşıрма	6	24
Eğlenceli	4	16
Heyecanlı	3	12
Genel Toplam	25	100

Araştırmacının ders günlüklerinde öğrencilerin, farklılaştırılmış öğretim yöntemine olumlu yönde tepkiler vermiş olduklarını görülmektedir. Tablo 34’te görüldüğü gibi

öğrencilerin farklılaştırılmış öğretim yöntemine karşı en fazla (%48) gösterdiği tepki beğeni olmuştur. Öğrencilerin bazen genel olarak farklılaştırılmış öğretim dersini beğendikleri dile getirilirken bazen de derste uygulanan bir etkinliği çok beğendikleri dile getirilmiştir. Araştırmacı günlüklerinde bu duruma örnek olarak şu ifadeler kullanılmıştır:

“Öğrenciler, balonla ders işlenmesinden çok mutlu olduklarını ve zevk aldıklarını gördüm”. (17.12.2018)

“Hocam bu dersi hep böyle işleyelim, bir sonrakini de siz işleyeceksiniz değil mi diye dönüşlerin olması çok güzel ve öğrencilerin ders yöntemini beğendiklerinin simgesi”. (24.12.2018)

“Öğrenciler için oldukça meraklı ve heyecan uyandıran bir değerlendirme etkinliği oldu”. (19.12.2018).

“Bu etkinlik genel olarak öğrencilerinde hoşuna gitti ve ilgilerini çekti. Tanıdıkları bir yerleri ve durumları görmek onları daha çok memnun ediyor. Aaa ben buraya gitmişim, ben burayı gördüm sözlerini sıkça duydum”. (31.12.2018)

Tablo 34’te görüldüğü üzere öğrencilerin en fazla gösterdiği ikinci tepki şaşırma (%24) olup bu şaşkınlık farklılaştırılmış öğretim yönteminde kullanılan materyallere, öğretim tekniklerine, çalışma yapraklarında bulunan uygulamalara veya görsellere karşı gösterilmiştir. Ayrıca öğrencilerin şaşkınlık yaşamalarının nedenlerine de bazı günlüklerde değinilmiştir. Bu duruma araştırmacı günlüklerinden şu örnekler verilebilir:

“Öğrencilere balon dağıttığımda çok şaşırdılar. Hatta bazıları oynayacak mıyız falan bile dedi. Ne yazık ki çocuklara etkinlik deyince oyun geliyor akıllarına. Hiç alışkın olmadıkları için şaşkın ve ne yaptığımı anlamaya çalışan bir ifade içindeydiler ”. (17.12.2018)

“Öğrenciler slaytta bulunan görsellerden çok etkilendi ve hatta bazıları bunların hepsi gerçekten Türkiye’de mi bulunuyor diye şaşırdı”. (24.12.2018)

“Öğrencilerin bazıları çok şaşırdı A3 kâğıtlarını gördükleri için”. (02.01.2019)

“Öğrenciler bulmacayı görünce hem şaşırdı hem de bazıları nasıl yapacaklarını karıştırdı”. (07.01.2019)

“Isınma etkinliğinde öğrenciler biraz şaşırdı. Bazıları yerlerinden kalkmak istemedi”. (14.01.2019)

Tablo 34’te belirtildiği gibi araştırmacı ders günlüklerinde öğrencilerin derse karşı genel olarak tepkileri olumlu diğer kavramlarla nitelendirilmiştir. Bu bağlamda dersi eğlenceli buldukları; “*Ardından ders zili çaldı ve buna rağmen hala öğrenciler atlaslarının başında ve eğlenerek bir yerleri bulmaya çalışıyorlardı*”. (19.12.2018); ya da süreçte ilgi ve heyecan duydukları da dile getirilmiştir: “*Madenlerin kullanım yerleri ile ilgili görseller ve bunların ilgili yerlere yapıştırma etkinliğini büyük bir coşku ve yetiştirme telaşı ile yaptılar*”. (07.01.2019). Araştırmacı günlüklerinde öğrenciler farklılaştırılmış sosyal bilgiler dersine olumsuz bir tepkiyle ilgili herhangi bir yorum söz konusu olmamıştır.

4.3.3.1.2. Farklılaştırılmış Sosyal Bilgiler Dersinin Öğrencilere Sağladığı Katkılar

Araştırmacı günlüklerinde sosyal bilgiler dersinde farklılaştırılmış öğretim yönteminin kullanılmasının öğrencilere sağladığı katkılar ile ilgili bulgulara rastlanmıştır. Araştırmacı ders planlarında öğrencilere kazandırılmak istediği bilgi, beceri ve değerlere yer vermekle beraber günlüklerinin bazılarında da farklılaştırılmış öğretimin öğrencilere sağladığı katkılara değinmiştir. Araştırmacı uygulama sırasında farklılaştırılmış öğretim yönteminin öğrencilere sağladığı katkılar ile ilgili gözlemlerini yedi ders günlüğünde yansıtmıştır. Bu ders günlüklerinde bulunan verilerinin incelenmesi sonucunda “beceri”, “değer” ve “derse katılım” olmak üzere üç kategori oluşturularak Tablo 35’te yansıtılmıştır.

Tablo 35. Araştırmacıya Göre Farklılaştırılmış Öğretim Yönteminin Öğrencilere Sağlamış Olduğu Katkılar İle İlgili Frekans Tablosu

Öğrencilere Katkıları	f	%
Değer Kazanımı	4	26,66
Beceri Kazanımı	3	20
Derse Katılım	3	20
Genel Toplam	15	100

Tablo 35’te belirtildiği gibi farklılaştırılmış sosyal bilgiler dersi öğrencilere en çok (%50) değer kazandırma açısından katkı sağlamıştır. Bunun yanı sıra araştırmacı günlüklerine göre farklılaştırılmış öğretim yöntemi; öğrencilere beceri (%33,33) kazandırma ve öğrencilerin derse katılımlarını (%16,67) sağlama yönünde de katkılarda bulunmuştur.

Araştırmacı günlüklerinde farklılaştırılmış öğretim yönteminin öğrencilerin; çalışkanlık (f=4), dayanışma (f=3) ve yardımlaşma (f=2) değerlerine katkı sağladığı vurgulanmıştır. Öğrenciler etkinlikler sırasında en çok (f=4) çalışkanlık değeri kazanmışlar ve hatta etkinliklerle ilgili çalışmalarına teneffüste bile devam ettikleri dile getirilmiştir. Ayrıca farklılaştırılmış öğretim etkinlikleri grup çalışmaları içerisinde yapıldığı için öğrencilerin dayanışma ve yardımlaşma değerlerini geliştirmelerini de sağlamıştır. Genellikle araştırmacı günlüklerinde birden fazla değer veya beceri birlikte kullanılarak şu şekilde ifade edilmiştir:

“...Bir arada dayanışmayla çalışmanın ne kadar mutluluk verdiği duygusunu tattılar”. (24.12.2018)

“Bazı öğrenciler teneffüste bile yapmayı sürdürdüler ve sınıftan çıkmak istemediler. Hatta beni de çıkarmadılar. Çalışma aşkları tutmuştu yine”. (07.01.2019)

“Harita becerilerinin gelişmesine katkı sağladı. Ayrıca heterojen gruplar içerisinde yardımlaşma, dayanışma ve çalışkanlık değerlerinin artmasını da sağlamış oldu”. (02.01.2019)

Tablo 35’te görüldüğü gibi farklılaştırılmış öğretim etkinlikleri öğrencilere beceri kazandırma konusunda da etkili olmuştur. Araştırmacı günlüklerine göre farklılaştırılmış öğretim yöntemi öğrencilere; harita okuryazarlığı (f=3), yaratıcı düşünme (f=2) ve problem çözme (f=1) becerileri kazandırmıştır. İnsanlar, Yerler ve Çevreler öğrenme alanı kapsamında hazırlanan farklılaştırılmış öğretim etkinliklerinde haritalara sıkça yer verildiği için öğrencilerin harita okuryazarlığı becerisini daha fazla geliştirmiştir. Ayrıca günlüklerde, öğrencilerin derste yaşadıkları problemlere çözüm ürettikleri, düşünme becerilerini geliştirdikleri ve yaratıcı bir şekilde düşünerek üretken olduklarından söz edilmiştir. Farklılaştırılmış sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin kazandığı veya geliştirdiği beceriler ile ilgili şu örnekler verilebilir:

“Genel olarak öğrenciler atlas kullanma becerisi geliştirdi”. (24.12.2018)

“Ayrıca öğrencilerin haritalara alışmış olduklarını görüyorum. Bu durum öğrencilerin harita becerilerini kazanmış olduklarının da bir göstergesi aynı zamanda”. (31.12.2018)

“...Bu durum öğrencilerin sorunlarıyla baş etme ve çözüm yolu bulma ve düşünmeye başladıklarının en büyük göstergesi gibiydi”. (19.12.2018)

“Yani öğrenciler bu derste oldukça yaratıcı ve üretkendirler. Birbirlerine destek olarak tam bir ekip ruhuyla yardımlaşma ve dayanışma içinde çalışarak canlandırmalarını hazırladılar”. (14.01.2019)

Tablo 35’te görüldüğü üzere farklılaştırılmış öğretim yöntemi öğrencilerin derse katılmalarını sağlamıştır (f=3). Araştırmacı günlüklerinde, öğrencilerin farklılaştırılmış öğretim etkinlikleri yaparken sergiledikleri performans ve özellikle alt grup öğrencilerin derse katılımlarının artarak derse karşı ilgi, istek ve gayret içerisinde olduklarına vurgu yapılmıştır. Öğrencilerin derse katılımları ile ilgili araştırmacı günlüklerinden bulunan ifadeler şunlardır:

“İlk derse göre biraz daha özellikle derse katılmayan alt grup öğrencilerini daha istekli gördüm”. (19.12.2018)

“Bu çalışma yaprağı birde ilk önce alt gruptan ve derse pek katılımı olmayan grubunun bitirmesi beni çok sevindirdi ve derse karşı ilgi ve gayretlerinin arttığına bir göstergesiydi”. (24.12.2018)

“Yine alt grupların birinde olan (...), bu derste daha çok yapmak ve derse katılmak için çok gayretli olması beni çok sevindirdi. Hatta tahtaya hızla gelip fotoğrafları daha detaylı incelemeye çalışması ne kadar istekli olduğunu gösteriyordu”. (26.12.2018)

4.3.3.2. Araştırmacının Uygulama Süreci ve Ders Hakkındaki Değerlendirmeleri

Araştırmacının, farklılaştırılmış sosyal bilgiler dersi hakkındaki düşünceleri “verimli” ve “eğlenceli” olmak üzere iki kategoride; etkinlik uygulamaları sürecinde karşılaşılan zorluklar ise “yaşanan sorunlar” kategorisi altında toplanmıştır. Günlüklerden farklılaştırılmış öğretim uygulama süreci ile ilgili elde edilen bulgular Tablo 36’da sunulmuştur.

Tablo 36. Araştırmacının Uygulama Süreci ve Ders Hakkındaki Düşüncelerinin Frekans Tablosu

Uygulama Süreci	f	%
Verimli	14	41,18
Yaşanan Sorunlar	12	35,29
Eğlenceli	8	23,53
Genel Toplam	25	100

Tablo 36’da görüldüğü gibi araştırmacı günlüklerinde en fazla (%41,18) farklılaştırılmış öğretim yöntemini uygulama sürecinin öğrenciler açısından verimli olduğu ve eğlenceli (%23,53) geçtiği dile getirilmiştir. Bu kapsamda araştırmacı zaman zaman dersin öğretici boyutuna ve zaman zaman öğrenciler açısından değerli kazanımların elde edildiğine ve zaman zamanda ders hakkındaki düşüncelerine vurgu yapmıştır:

“Diğer sınıfta bulunan öğrencilerde bize de balon dağıtacak mısınız, burada da dersi siz işleyin gibi ifadelerde bulunmaları beni çok sevindirdi. İlk günden böyle duyular almak yaptığım işin ne kadar değerli ve güzel olduğunu bir kez daha bana hatırlattı ”. (17.12.2018)

“Oldukça zevkli, öğretici, eğlenceli ve çok güzel geçen bir ders daha yaşadım ”. (19.12.2018)

“Gerçekten zaman çok hızlı geçti. Daha ilk gün okula gidişim etkinliklere başladığım ilk ders aklıma geldikçe ne çabuk geçti, daha hepsi dün gibi demekten kendimi alamıyorum ”. (14.01.2019)

Araştırmacı günlüklerinde en çok (%23,53) değinilen bir başka husus ise sürecin hem öğrenciler hem de bizzat araştırmacı için eğlenceli geçmiş olmasıdır: *“Benim için oldukça zevkli ve güzel bir dersti. Eksikliklerimi gidermiş olmak kendimi iyi hissettirdi”* (19.12.2018). Bu bağlamda farklılaştırılmış öğretim uygulamalarının diğer sınıflarda bulunan öğrenciler ve öğretmenler tarafından da olumlu bir şekilde karşılandığından söz edilmiştir. Örneğin,

“Ayrıca balon etkinliği öğretmenler odasında da oldukça ilgi uyandırmış. Pazartesi günü yapmış olduğum etkinlik diğer sınıflarda da söylenmiş ve başka sınıflarda bulunan öğrencilerin neden bizim sınıfımıza da girmiyorsunuz diye sorular yöneltmesine sebep oldu. Bu çalışmanın gerek öğretmenler gerekse öğrenciler için farklı, dikkat çekici ve heves uyandırıyor olması çok güzel bir çalışma yapıyor olduğumu bir kez daha bana hatırlattı”. (19.12.2018)

Tablo 36’da belirtildiği gibi farklılaştırılmış etkinlik uygulama sürecinde sorunlarla karşılaşmıştır (%35,29). Araştırmacı günlüklerinde uygulama süreci boyunca yaşanan sorunlar ise şu şekilde dil getirilmiştir: yorucu olması (f=2), zaman yönetimi (f=2), öğrenciler arası problemler (f=3), akıllı tahta (f=2), haritanın görülememesi (f=1), bilgi yaprağı (f=1) ve sınıf yönetimidir (f=1). Uygulama süreci içerisinde yaşanan bu sorunlar aşağıda detaylı bir şekilde ele alınarak incelenmiştir.

Araştırmacı ders günlüklerinin üçünde öğrencilerin arkadaşları ile yaşadığı problemlere yer verilmiştir. Bu problemler ya grup çalışmaları sırasında arkadaşlarının hal ve hareketlerinden rahatsız oldukları ya da gruba katkı sağlamayan arkadaşlarından yana şikâyetlerde bulunulması sonucunda yaşanmıştır. Ayrıca günlüklerde yaşanan bu sorunlara getirilen çözümlere de şu şekilde yer verilmiştir:

“Bu sırada (...) ve (...) arasında bir problem oldu. Yazdıklarına arkadaşım gülüyor demesi üzerine bu iki öğrencinin kendi kâğıtlarının düzeltmelerini yapmalarını isteyerek öz değerlendirme yapmalarını sağladım”. (17.12.2018)

“Bu derste gruplandırmaları yaparken diğer derste grup arkadaşlarına pek katkı sağlamayan (...)’yi başka bir gruba aldım. Ayrıca arkadaşını rahatsız eden (...)’yi de başka bir gruba aldım”. (26.12.2018)

“Öğrencilerden bazıları gruplarında bulunan arkadaşlarının kendilerine yardım etmediğinden biraz şikâyetlendiler”. (14.01.2019)

Araştırmacı günlüklerinde farklılaştırılmış öğretimin hazırlık aşamasının veya etkinlikleri uygulamanın yorucu ($f=2$) olduğuna değinilmiştir. Öğrencilerin derste yapmış olduğu bir uygulamanın ya da genel olarak farklılaştırılmış sosyal bilgiler dersinin zevkli ve eğlenceli geçmesinden bahsedilerek bu ifadelerin yanı sıra yorucu ifadesine veya başka ifadelere de yer verilmiştir. Bu durumla ilgili araştırmacı ders günlüklerinin bulunan örnekler şunlardır:

“Her grup devamlı hocam hocam diye beni çağırıp durdu. Hangi birine bakacağımı şaşırdım resmen. Biraz yorucu olsa da eğlenceli ve güzel bir dersti yine”. (02.01.2019)

“Canlandırmalar çok güzeldi ve çok eğlenceliydi. Genel olarak ben biraz daha fazla yorulmuş olsam da çok zevkli ve eğlenceli bir ders oldu. Bu süreçte çok zevk aldım. Tabi etkinlik hazırlama kısmı yorucu ve biraz bunaltıcıydı. Onun haricinde her şey çok güzeldi”. (14.01.2019)

Araştırmacı, ilk ders günlüğünde zaman yönetimi bakımından iki defa sorun yaşamıştır. Bu sorunlar, etkinliklerin planlanan zaman diliminde bitirilememiş olmasından kaynaklıdır. Araştırmacı, planlamada zaman yönünden yaşadığı bu sorunları nedenleri ile birlikte günlüklerinde şu şekilde açıklamıştır:

“Burada öğrenciler biraz yavaştı ve benim düşündüğümde daha fazla bir zaman harcadılar”. (17.12.2018)

“Sınıfta yaşamış olduğum büyük bir problem ya da sınıf yönetimi ile ilgili herhangi bir sorun yaşamadım. Sadece balonu çizmeleri uzun sürdüğü için teneffüs sürelerini de kullanmak zorunda kaldım. Onu da pek alışık olmadıkları bir durum ve ders işleme yöntemi olduğu için ve ayrıca İstiklâl Marşı'nın okunmasına geç başlanmış olmasından kaynaklandığını düşünüyorum”. (17.12.2018)

Zaman yönetimi bakımından yaşanan bu sorunlar uygulama süreci içerisinde giderilerek etkili bir zaman yönetiminin yapıldığına da değinilmiştir: *“Bu derste zamanlamada daha iyiydim... Burada zamanlamayı daha iyi yaptım ve öğrenciler bir önceki derse göre daha iyi ve kısa sürede cevapladığı için günlüklerin birçoğu ders zili çalınca bitmişti” (19.12.2018).*

Araştırmacı günlüklerinde akıllı tahtadan kaynaklanan sorunlarda yer almaktadır. Bunlardan biri slayt gösteri sırasında sesin açılmamış olması; diğeri ise EBA sistemine giriş yapanın uzun sürmüş olmasıdır. Ayrıca yaşanan bu sorunlardan araştırmacı da kendine çıkarımlarda bulunarak uygulamalar sırasında bir daha aynı problemlerle karşılaşmanın önüne geçmeye çalışacağına dair şu ifadelerde bulunmuştur:

“Slaytta ses açılmadı. Ses açılmış olsaydı öğrenciler için daha etkileyici olabilirdi. Akıllı tahtanın programından dolayı ses açılmadı. Benim bir daha sesli bir video ya da şarkı gibi şeyler dinleteceğim zaman daha dikkatli olmam gerekiyor”. (24.12.2018)

“EBA'ya girme konusunda bir sorun yaşadık devamlı hata verdi EBA. Ama uzun uğraşlar versek de sonunda girmeyi başardık. Fakat bu durumun bana dezavantajı ise vakit kaybetmeme neden oldu. Bir dahaki sefere derse başlamadan önce EBA'ya girmem gerekiyor yani”. (07.01.2019)

Araştırmacı ders günlüklerinin birinde çalışma yaprağında bulunan haritayı öğrencilerin net bir şekilde görememesi, birinde bilgi yaprağının öğrencilerin seviyesine uygun olmaması ve birinde de sınıf hâkimiyetini sağlamada yaşanan zorluklar dile getirilmiştir. Karşılaşılan bu sorunların nedenleri, sorunlara getirilen çözümler ve araştırmacının bu konu ile ilgili kendi adına çıkardığı sonuçlara da günlüklerde şu şekilde yer verilmiştir:

“Öğrenciler burada bulunan haritayı görmekte zorlandılar. Akıllı tahtadan yansıttığım haritayı kullandılar bazıları. Bazı öğrencilerin ise kitaplarının arkasında bulunan haritayı açıp oradan yararlanmaya çalıştığını gördüm”. (19.12.2018)

“Gruplar genel olarak bilgi yaprağını anlamakta zorluk çekti. Bir dahaki sefere biraz daha basit bilgi yaprakları hazırlamaya dikkat etmem gerektiğini fark ettim. Çocuklar anlamakta güçlük çektiği için ben bilgi yapraklarında yer alan bilgilerin açıklamasını onların anlayacağı şekilde yaptım”. (24.12.2018)

“Genel olarak bugün biraz sınıf yönetimini sağlamada beni biraz zorladı bazı öğrenciler. Birazda kar sevincini yaşamalarının bu durumda etkili olduğunu düşünüyorum”. (26.12.2018)

4.3.3.3. Sosyal Bilgiler Öğretmeninin Meslek Hayatına Etkileri

Araştırmacının sosyal bilgiler öğretmeniyle ders sonu yaptığı konuşmalar ve farklılaştırılmış öğretim süreci boyunca bu uygulamanın öğretmene olan etkileri ile ilgili gözlemledikleri durumları günlüklerine yansıtmıştır. Uygulamanın başladığı ilk günden itibaren sosyal bilgiler öğretmenini mesleki yönden farklılaştırılmış öğretim yöntemi etkilemiştir. Öyle ki uygulamanın ilk günü derste bir öğrencinin yaptığı materyali diğer sınıflarda kullanmak için almıştır. Ayrıca ilk uygulama günü yapılan etkinliklerin örnek alması sosyal bilgiler öğretmeninin araştırmaya ne kadar çok istekli olduğunu ve ileriki meslek hayatında bu etkinlikleri kullanacağını da göstermektedir. Araştırmacı günlüklerinde bu durum ile ilgili bulunan ifadeler şunlardır:

“Ayrıca ders sonunda (...) hoca (...)’in yaptığı çalışmayı çok beğendi ve balonu kullanmak için diğer sınıflarda da aldı ”. (17.12.2018)

“Benden bugün uyguladığım etkinlik örneklerini hemen alması öğretmenin araştırmaya gösterdiği ilginin ne kadar büyük olduğunu gösteriyordu. Öğretmenin ilk hafta gösterdiği bu davranış, hem kendi meslek hayatı adına hem de öğrenciler adına oldukça önemliydi”. (17.12.2018)

Farklılaştırılmış öğretim etkinliklerini uygulama süreci aynı zamanda sosyal bilgiler öğretmenin kendi uyguladığı öğretim yöntemini de sorgulamasına neden olmuştur. Bu durum araştırmacı günlüğüne şu şekilde yansıtılmıştır:

“Ders sonunda (...) hocayla yaptığımız konuşmada çok yoğun çalışmalar yaptığımızı dile getirdi ve kendisinin benim gibi derse böyle tüm enerjisini harcamadığını söyledi. Bu da bizim anlatım yöntemine yıllardır alıştığımız için herhâlde böylesi kolayımıza geliyor diye öz eleştiri yapmasını sağlamış olmak beni sevindirdi”. (24.12.2018)

Yukarıda bulunan bu ifadelere baktığımız zaman sosyal bilgiler öğretmeni derse yönelik herhangi bir çalışmada bulunmadığını ve araştırmacının yaptığı bu çalışmaları oldukça

yoğun bulunduğunu görüyoruz. Sosyal bilgiler öğretmeninin herhangi bir etkinlik uygulaması içerisinde olmamasını ise anlatım yöntemini kullanmayı alışkanlık haline getirdiği ve bu yöntemin daha kolay olduğu gerekçesine dayandırmaktadır. Bu bakımdan kendi içinde bir sorgulamaya gitmesi ve kullandığı anlatım yöntemini eleştirmesini bu süreç sağlamıştır. Aynı zamanda bu durum araştırmacıyı da oldukça sevindirmiştir. Ayrıca uygulama sürecinin sonlarına doğru sosyal bilgiler öğretmeni kullandığı öğretim yöntemi ile ilgili yaşadığı pişmanlığı şu şekilde dile getirmiştir:

“Yalnızca öğrencilerde değil (...) hocanın düşüncelerinde de değişmelerinin olması ve ‘Bu etkinlikleri keşke daha önce bilseydim’ demesi beni çok mutlu etti”. (07.01.2019)

Bu ifadelerden sosyal bilgiler öğretmeninin ders işleyişi ile ilgili düşüncelerinin değiştiği ve hatta farklılaştırılmış öğretim yöntemine göre hazırlanan etkinlikleri daha önce bilmediği için pişmanlık yaşamıştır. Buradan farklılaştırılmış öğretim yöntemini bilseydi daha öncede meslek hayatında kullanacağını anlıyoruz. Bu durumda sosyal bilgiler öğretmeninin bu yöntemi benimsediğini ve artık meslek hayatında bu yönteme yer vereceğini söyleyebiliriz. Öyle ki bu yöntemi kullanmak istediğini kendisi de şu şekilde ifade etmiştir:

“...Bunu kullanmayı istiyorum demesi beni çok sevindirdi. Bu (...) hocanın değişmeye ve gelişmeye başladığının da göstergesi bence. Aynı zamanda öğretmenin yeniliklere açık olduğunu da gösteriyordu”. (31.12.2018)

Görüldüğü gibi sosyal bilgiler öğretmeni araştırmacı ile yaptığı konuşmalarda farklılaştırılmış öğretim etkinliklerini kullanmak istediğini açık bir şekilde dile getirmiştir. Bu yöntemi kullanmak istemesi mesleki açıdan gelişmeye başladığının ve yeniliklere açık olduğunun da bir nişanesidir. Sosyal bilgiler öğretmeninin bu yöntemi kullanmak istemesinde hiç kuşkusuz farklılaştırılmış öğretimin her düzeyden öğrenciye hitap eden bir ruhunun olması da etkili olmuştur. Bununla ilgili araştırmacı günlüklerinde bulunan söylem şu şekildedir:

“(...) hocayla yaptığımız konuşmada alt düzeydeki bazı öğrencilerde gelişme gözlemlendiğini ve çalışmalarımın işe yaradığını söylemesi beni mutlu etti”. (26.12.2018)

Bu ifadeye göre sosyal bilgiler öğretmeni alt düzeyde bulunan öğrencilerin farklılaştırılmış sosyal bilgiler dersi ile gelişme gösterdiğine özellikle vurgu

yapmaktadır. Hatta burada farklılaştırılmış öğretim yönteminin amacına ulaşmış olduğunu da görüyoruz. Sosyal bilgiler öğretmeni farklılaştırılmış öğretim etkinliklerinin uygulanması sırasında bazen kendisini tutamayıp derse de dâhil olmuştur. Bu durumla ilgili araştırmacı günlüğüne düşülen notlar şunlardır:

“Bu sırada resmen (...) hoca derse dâhil olmak için kendini tutamayıp aşka gelmesi beni hem şaşırttı hem de hoşuma gitti yani”. (07.01.2019)

Burada görüldüğü gibi sosyal bilgiler öğretmeni farklılaştırılmış öğretim uygulamalarının bizatihi içerisine girmiştir. Aynı zamanda bu durum uygulama süreci boyunca sosyal bilgiler öğretmenin bu yöntemi benimseyerek kendini uygulama içerisinde görmek istediğinin de belirtisidir. Ayrıca bu uygulama süreci yalnızca sosyal bilgiler öğretmenin meslek hayatına katkı sağlamayarak okulda bulunan diğer öğretmenlere de sirayet etmiştir. Öyle ki bu durum araştırmacı tarafından şu şekilde ifade edilmiştir:

“Artık öğretmenler odasındaki diğer öğretmenler bile düşünmeye ve yeni bir şeyler üretmeye başlamış olduklarını görmek amacıma ulaşmak için doğru yolda olduğumun sinyallerini veriyor”. (31.12.2018)

Bu ifadeler baktığımız zaman farklılaştırılmış öğretim yönteminin uygulanma süreci sadece sosyal bilgiler öğretmenini etkilememiştir. Aynı zamanda okulda bulunan bazı öğretmenlerin de kalıplaşmış klasik ders yönteminin dışına çıkarak düşünmeye ve yeni fikirler üretmeye de sevk etmiş olduğunu görüyoruz. Bu anlamada âdete öğretmenler odasına da yeni bir anlayışın girmiş olduğu söylenebilir.

4.3.3.4. Öğrencilerin Zorlandıkları Hususlar ve Getirilen Çözümler

Farklılaştırılmış öğretim yöntemine göre hazırlanan etkinliklerin uygulanması sırasında öğrenciler yaşadıkları bazı zorlukları ya da sorunları ders sonu yazmış oldukları günlüklerde dile getirmişlerdir. Öğrenci günlüklerinde farklılaştırılmış sosyal bilgiler dersinde yaşanan zorluklar veya sorunlar ile ilgili bulgulara “4.3.1.2. Sosyal Bilgiler Dersinde Öğrencilerin Yaşadığı Zorluklar” başlığı altında detaylı bir şekilde verilmiştir. Eylem araştırmasına uygun olarak öğrencilerin yaşadığı bu zorluklara veya sorunlara uygulama süreci içerisinde çözümler getirilmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda yer alan çözümler araştırmacının her ders sonunda yazmış olduğu günlüklere göre incelenmiştir.

17.12.2018 tarihinde araştırmacı tarafından yazılmış olan ders gnlgne baktığımız zaman öğrencilerin balon şişirme, balon üzerine yapılan paralel ve meridyen çizimleri ile bu çizimlerden hareketle paralel ve meridyenler hakkında yorum yapabilmekte zorlanmış olduklarını görüyoruz. Uygulama sırasında araştırmacı tarafından balon şişirme ve çizimlerine çözümler getirilerek öğrencilerin yorum yapabilme durumlarıyla ilgili hazırlanacak etkinliklerde dikkatli olunması gerektiğine vurgu yapılmıştır. Araştırma günlüklerinde bu hususlar ile ilgili bulunan ifadeler şunlardır:

“Bazı ğrenciler balonu şişiremedi onlarınkini ben şişirdim. Korkuyorlarmış balon şişirmekten. Birinin balonu şişirirken patladı. Allah’tan yanına sınıf mevcudundan fazla balon almıştım ve onu verdim”. (17.12.2018)

“Teneffüste sınıfta kalarak balonu çizmekte zorlanarak çizimini bitiremeyen öğrencilere yardım ettim ve bitirmelerini sağladım”. (17.12.2018)

“Fakat genel olarak özellikleri yazma konusunda biraz zorlandılar. Pek yorum glerinin olmadığını fark ettim. Bir dahaki sefere bu konu üzerinde yoğunlaşıp daha iyi düşünmelerini sağlayacak yönlendirmeler yapmam gerekiyor”. (17.12.2018)

19.12.2018 tarihli farklılaştırılmış sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin çalışma yapraklarında bulunan haritayı görmekte zorlanmış olduklarını dile getirilmiştir. Öğrencilerin yaşadığı bu sorunu araştırmacı, uygulama sırasında çalışma yaprağını akıllı tahtadan açarak çözmeye çalışmıştır. Ayrıca bir daha harita ile ilgili herhangi bir sorunla karşılaşmamak için öğrencilerin derse gelirken yanlarında atlas bulundurmalarını istediği ile ilgili araştırmacı günlüklerinde yer alan söylemler şu şekildedir:

“Yine akıllı tahtadan çalışma yaprağını açarak öğrencilerin daha net görmelerini sağladım. Haritalar konusunda bir sonraki ders içinde kullanacağım için öğrencilerden atlas getirmelerini istedim. Genel olarak kâğıttan haritayı görmekte zorlandılar. Bu durum için atlas isteyerek bu sorunu bu şekilde bir sonraki derste çözmüş olacağımı düşünüyorum”. (19.12.2018)

24.12.2018 tarihinde araştırmacı gnlgnde öğrencilerin yaşadıkları sorunlar ile ilgili bulunan ifadeleri incelediğimiz zaman öğrencilerin daha önceki derslerde yaşadığı problemlerin yeniden yaşanmaması için bu derste alınan önlemlere yer verilmiş olduğunu söyleyebiliriz. Öyle ki ilk derste grup arkadaşıyla sorun yaşayan öğrenciler farklı gruplar içerisine yerleştirilmiş ve bir önceki derste öğrencilerin haritayı görmekle

ilgili yaşadığı sorunun için getirilen çözümün işe yaradığı gözlemlenmiştir. Araştırmacının 24.12.2018 tarihinde yazdığı günlükte bahsi geçen bu hususlar ile ilgili şu notlar düşülmüştür:

“Bu gruplandırma sırasında bazı öğrencilerin yerlerini değiştirerek yan yana gelmesini engelledim. (...) ve (...)’ı aynı gruba koymadım”.

“Bir önceki derste çocuklar haritayı görmekte zorluk çektiği için bu derse gelirken atlas getirmelerini istemiştim. Her grupta bir atlas olmasına dikkat ettim. Haritayı iyi göremeyen çocuklar için yine akıllı tahtadan çalışma yaprağını açtım ve öğrencilerin de atlaslarından bakarak daha iyi bir şekilde görmelerini sağlamış oldum”.

Araştırmacının 26.12.2018 tarihinde yazdığı günlükte ilk derste öğrencilerin yorum yapabilme durumları ile ilgili yaşadığı soruna çözüm getirmiş olduğunu görüyoruz. Öğrencilerin konu ile ilgili çıkarımlarda bulunmalarını sağlamak için araştırmacı, çalışma yapraklarında daha çok görseller kullanarak öğrencileri yönlendirici ipuçlarına da çalışma yapraklarında yer vermiştir. Ayrıca çalışma yaprakları akıllı tahtaya yansıtılarak öğrencilerin daha iyi görmeleri de sağlanmıştır. Bu durum ile ilgili araştırmacının günlüğünde bulunan ifadeler şu şekildedir:

“İklimler ile ilgili etkinlik çalışmalarında görselleri daha çok kullandım ve öğrencileri yönlendirici ifadelere de çalışma yapraklarında yer vererek öğrencilerin çıkarımında bulunmalarını daha iyi sağlamış oldum. Ayrıca yine görselleri daha net görmeleri için akıllı tahtadan açtım”.

31.12.2018 tarihinde yazılan araştırmacı günlüğüne baktığımız zaman yapılandırılmış grid mantığıyla hazırlanmış olan bir etkinliğin öğrenciler tarafından tam olarak anlaşılmadığı için yaşanan sorun nedenleri ile birlikte dile getirilerek bu sorunu çözmek için gerekli açıklamaların yapıldığına vurgu yapılmıştır. Ayrıca çalışma yaprağındaki resimlerin daha iyi görülebilmesi için akıllı tahtadan da açıldığına değinilmiştir. Araştırmacı 31.12.2018 tarihli günlüğüne yaşanan sorunlar ve çözümler ile ilgili şunları yazmıştır:

“Burada bazı öğrenciler ilk soruya sayıları yazmak yerine resimde ne varsa onu yazmaya çalıştıklarını gördüm. Bunu daha önce hiç yapmadıklarını dile getirdiler. İlk defa bu tarz yapılandırılmış grid ile karşılaşıyorlardı yani. O yüzden bazılarının soruyu da dikkatli okumadıkları için anlamamalarına şaşırmadım. Gerekli açıklamanın ardından tüm gruplar doğru bir şekilde yaptı”.

“Öğrenciler biraz resimleri net görmekte zorlandıkları için akıllı tahtadan görselleri devamlı olarak yansıtmayı tercih ediyorum”.

02.01.2019 tarihli sosyal bilgiler dersinde araştırmacı, öğrencilerin yapmış oldukları bu faaliyetleri araştırmacı değerlendirerek öğrencilerin zorlandıkları hususlara günlüğünde yer vermiştir. Araştırmacının dersteki gözlemlerine göre öğrenciler genel olarak iklim, bitki örtüsü ve yer şekillerini haritada göstermiş olmasına rağmen bazı yetiştiremeyen gruplar da olmuştur. Bazıları paralel ve meridyenleri hatırlayamamış ve nüfus ile ekonomik faaliyetleri de genelde yetiştirememiş oldukları dile getirilmiştir. Ayrıca araştırmacının günlüklerinde yer alan bu ifadeler ile öğrencilerin ders günlüklerinde zorlandıkları konular ile ilgili bulunan veriler birbiri ile tutarlılık göstermektedir (bkz. 4.3.1.2. Sosyal Bilgiler Ders Sürecinde Öğrencilerin Yaşadığı Zorluklar). Öğrencilerin zorlandıkları hususlar ile ilgili araştırmacı günlüğünde şu ifadeler bulunmaktadır:

“Bu tarz bir çalışmada öğrencilerin biraz daha zorlandığını gördüm. Daha yavaş yapıyorlar. Ama iklim, bitki örtüsü ve yer şekillerini genel olarak hepsi söyledi sadece yetiştiremeyenler oldu. Paralel ve meridyen derecelerini bazıları hatırlamakta zorlandı. Nüfus ve ekonomik faaliyetleri genel olarak gruplardan hiçbiri yetiştiremedi. Bunda dersin başında yaşadığımız olaylardan (iki öğrenci arasında yaşanan tartışma ve ders öğretmeninini sınav ile ilgili açıklamaları) dolayı geç başlamış olmamızın etkisi olduğunu düşünüyorum”.

Araştırmacı 07.01.2019 tarihinde yazdığı ders günlüğünde; grupları oluştururken yine bazı öğrencilerin yan yana gelmelerini engellediğine, bazı öğrencilerin çalışma yapraklarını yetiştirmede zorluk yaşadığına ve alt düzeyde bulunan öğrencilerin zorlanacakları durumlar hakkında almış olduğu önlemlere değinmiştir. Artık araştırmacının öğrencilerin zorlanacakları hususlar ile ilgili tahminlerinde de yanılmadığını görüyoruz. Araştırmacının 07.01.2019 tarihli günlüğünde derste yaşanan bu sorunlar ve bu sorunlara aldığı tedbirler ile getirdiği çözümler şu şekildedir:

“Bu sırada grupların dağılımına dikkat ettim ve (...) ile (...) aynı grupta olmamasını sağladım. Gruplama sırasında günlüklerin ilk sorusuna aynı cevabı yazan kişileri uyardım. Öğrenciler genel olarak bor, boksit ve linyiti yerleştirmede zorlandığını gördüm. Alt düzey öğrencilere bor ve linyiti yazmakla doğru bir hamle yaptığımı gördüm. Tahminlerim beni yanıltmadı yani bunda zorlanacaklarını tahmin etmişim”. (07.01.2019)

“Bazı öğrencilerin yetiştirmede zorlandıklarını gördüm onların yetiştirmeleri için gerekli söylemlerde bulundum”. (07.01.2019)

14.01.2019 tarihli farklılaştırılmış sosyal bilgiler dersi sırasında araştırmacı yaşamış olduğu zorlukları gnlgne yansıtılmıştır. Günlükte bulunan bu ifadelere baktığımız zaman grup içinde ya da gruplar arasında yaşanan problemler ile araştırmacının bütün gruplara yetişme çabasında olduğunu görüyoruz. Araştırmacı, bu sorunların kullanılan ders tekniğinden kaynaklandığına değinerek bu sorunlara getirmiş olduğu çözümlere de gnlgnde yer vermiştir. Bu hususlar ile ilgili araştırmacı gnlgndeki ifadeler şu şekildedir:

“Her grup hocam bize bakın deyip durdu. Gerçekten hangisine yetişeceğimi şaşırdım. Sırayla her gruba bakacağımı söyleyip gruplara gerekli açıklamaları ve yönlendirmeleri yaptım. Bu sırada bazı gruplar ilk önce biz yapalım derdine dşti. Gerçekten çok küçük şeyleri fazla bytyorlar. Tahtaya yer alan alfabetik sıraya göre çıkacaklarını söyledim”.
(14.01.2019)

“Bazı gruplar ben şu rolü olacağım o başka bir şey olsun diye tartışmaya başladılar. Bazı kişiler başka gruplara müdahale etmeye çalıştılar. Bazılarının arkadaşlarına destek olmayıp gruba dâhil olmadıklarını gördüm. Dersi drama ile işlemenin dezavantajları bunlar herhalde ”.
(14.01.2019)

4.4. Uygulama Sonrası Mülakat Bulguları

Farklılaştırılmış ğretim yöntemine göre hazırlanan etkinlikler uygulandıktan sonra ğrenci ve sosyal bilgiler ğretmeni ile yarı yapılandırılmış mülakatlar yapılmıştır. Bu mülakatlardan elde edilen bulgular “Uygulama Sonrası ğrenci Mülakat Bulguları” ve “Uygulama Sonrası ğretmen Mülakat Bulguları” olmak üzere iki ana başlık altında incelenmiştir.

4.4.1. Uygulama Sonrası ğrenci Mülakat Bulguları

Uygulama sonrasında yarı yapılandırılmış mülakatlar ile üst grup ve alt grup öğrencilerin farklılaştırılmış sosyal bilgiler dersine yönelik duygu ve düşünceleri, farklılaştırılmış ğretim yöntemine bakış açıları, öğrenme durumlarına olan etkileri ve etkinlik nerileri ile ilgili hususlar ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Mülakat verilerinden hareketle farklılaştırılmış ğretim yönteminin üst grup ve alt grup öğrencilere olan etkisi irdelenerek elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir.

4.4.1.1. Öğrencilerin Farklılaştırılmış Öğretim Yöntemi Hakkındaki Düşünceleri

Farklılaştırılmış öğretim yöntemine göre tasarlanan etkinliklerin güçlü ve zayıf yanları ile ilgili üst grup ve alt grup öğrencilerin sahip olduğu düşünceler aşağıda yer alan Tablo 37’de şu şekilde gösterilmiştir:

Tablo 37. Öğrencilerin Farklılaştırılmış Öğretim Etkinlikleri Hakkındaki Düşünceleri İle İlgili Frekans Tablosu

Farklılaştırılmış Öğretim Etkinlikleri Hakkındaki Düşünceler	Üst Grup		Alt Grup		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Güçlü Yanları						
Güzel	9	37,50	9	52,94	18	43,90
Eğlenceli	6	25	4	23,53	10	24,40
Anlamayı Kolaylaştırması	6	25	4	23,53	10	24,40
Geliştirici	2	8,33			2	4,87
Kalıcı Olması	1	4,17			1	2,43
Genel Toplam	24	100	17	100	40	100
Zayıf Yanları						
Yok	4	57,14	6	100	10	76,93
Konuşma	1	14,29			1	7,69
Uğraştırıcı	1	14,29			1	7,69
Yetiştirememek	1	14,29			1	7,69
Genel Toplam	7	100	6	100	13	100

Tablo 37’de görüldüğü üzere üst grup ve alt grup öğrencilerin farklılaştırılmış öğretim yöntemini güçlü ve zayıf olarak nitelendirdiği alanlar birbirinden farklılık göstermektedir. Fakat genel olarak baktığımız zaman öğrencilere göre farklılaştırılmış öğretim yönteminin en güçlü yanı güzel olmasıdır (%43,90). Ayrıca öğrencilerin çoğu (%76,93) farklılaştırılmış öğretim yönteminin zayıf bir yanının olmadığını da belirtmişlerdir.

Tablo 37’ye göre üst grup ve alt grup öğrenciler açısından farklılaştırılmış öğretim yönteminin en güçlü yanı güzel olmasıdır. Ayrıca öğrenciler etkinliklerin güzel, çok güzel, çok iyi, daha yararlı, zevkli, geliştirici bularak etkinliklerle konuyu daha kolay ve iyi anlayarak kalıcı öğrenmeler gerçekleştirdiklerine de değinmişlerdir. Üst grup öğrencilerin farklılaştırılmış öğretim etkinliklerinin güçlü yanları ile ilgili söylediklerinden bazıları şunlardır:

“Bunlar çok güzeldi. Hatta siz geldikten sonra daha çok eğlenmeye başladı bütün sınıf. Hatta tabii ki de ben de. Yaptığınız çalışmalar etkinlikler çok güzeldi. İnsan eğleniyor ve eğlendikçe daha iyi anlıyor çünkü. Mesela ben Ekvator meridyeni falan hiç bilemiyordum. Böyle tiyatroyla falan yaparak balonla yaparak daha iyi anladım. Mesela daha çok yağış alan bir yeri, daha çok sıcak olan bir yerde daha ince kıyafetler giyildiğini daha kolay anlamış oldum. Yani bunları okuyup özetini çıkarmakla anlayamazdım”. (Ö2)

“Yani bence hani o Türkiye mutlak konumları falan onları çizerek öğrenmemiz bence daha güzel oldu. Yani bize başka bir yerde falan sordukları zaman daha kolay çizimli bir şekilde yapabiliriz. Bence bu etkinlikler hem Türkiye'nin mutlak konumlarını falan öğrenmemize yardım ediyor. Ondan sonra bazı iklim ve bitki örtülerini falan öğretiyor. Yani bence fotokopiler kitaplardan daha yararlı bence. Çünkü kitaplarda sadece okuyup geçiyorsun ama fotokopilerde kendin çözüyorsun. Yani kendimizin çözmesi daha eğlenceli. Bence etkinlikler çok iyiydi yani. Siz gelmeden önce kitaptan işlediğimiz zaman arada bir konu bittikten sonra test çözerdik. Ama siz geldikten sonra hep fotokopi falan çözdüğümüz için ben sürekli tekrar yapmış oldum yani”. (Ö11)

Tablo 37'ye baktığımız zaman alt grup öğrenciler açısından farklılaştırılmış öğretim etkinliklerinin en güçlü yanını güzel (%52,94) olmasının yanı sıra eğlenceli ve dersi anlamalarını kolaylaştırdıklarına da değinmiştir. Ayrıca öğrenciler, farklılaştırılmış sosyal bilgiler dersinin eğlenceli, çok güzel, daha kolay, zevkli ve dersin hızlı geçmesine de vurgu yapmışlardır. Farklılaştırılmış sosyal bilgiler dersinin alt grup öğrencilere göre güçlü yanlarına verilebilecek bazı örnekler şu şekildedir:

“Yani güzeldi böyle etkinliklerle işlemek dersi. Güzeldi, kolaydı. Bu etkinlikler bana bilgi kazandırdı. Yani siz böyle fotokopiler falan veriyorsunuz ya oradaki soruları biz kendimiz çözüyorduk. Yani kendimiz cevaplıyorduk. Mesela biz ders en fazla fotokopi kullandık. Akıllı tahtayı kullandık. Ondan sonra tiyatro yaptık. Mesela daha sonra balonlar çizdik. Evet, bu etkinliklerin hepsi daha iyi öğrenmemizi sağladı. Yani çok güzeldi. Yani derste yapmış olduklarımız böyle ekip çalışmaları falan beni çok güzel etkiledi. Yani dersler güzel geçti benim için diğer derslerden daha güzel geçti diyebilirim. Mesela diğer derslerden çok farklı işledik. Mesela burada bilgileri okuyoruz onlarla ilgili sorular çözüyoruz. Öbür derslerde sadece ders kitabını okuyoruz. Onlarla ilgili kitaptakileri yapıyoruz. Ama biz burada her şeyi mesela kendimiz yaptık”. (Ö13)

“Güzel. Okumak güzel, eğlenceli geçiyor. Çünkü hocalarımız iyi. Konularımız kolay, hocalar iyi anlatıyor. Ders hızlı geçiyor. Yani dersler daha eğlenceli geçiyor. Oturarak işleyince böyle sıkılıyoruz. Ama böyle ayakta işleyince daha güzel oluyor. Daha zevkli hale geliyor ders”. (Ö20)

Farklılaştırılmış öğretim yönteminin Tablo 37'de görüldüğü gibi alt grup öğrenciler açısından zayıf hiçbir yanı olmazken üst grup öğrenciler biri etkinlikler sırasında alt

grup öğrencilerin konuşmalarına ve birbirlerine olumsuz ifadeler kullanmalarına fırsat tanıdığını dile getirmiştir. Bir öğrenci ise bilgi yapıklarından hareketle çalışma yapıklarını çözenin uğraştırıcı olduğu için yetiştiremediğine değinmiştir. Buna göre üst grup öğrencilerin farklılaştırılmış öğretimin zayıf yanları ile ilgili şu söylemlerde bulunmuşlardır:

“Yani zayıf olumsuz yönü yani tembel arkadaşlarımı ya da tembel demeyelim de çalışmayan arkadaşlarımı onlara yani böyle daha çok konuşma avantajı bıraktı ya da birbirlerine böyle lakap takmalarını böyle papağan falan diyerek dalga geçmeleri bakımından olumsuzdu bence. Böyle birbirlerine papağan maymun demeleri, böyle birbiriyle dalga geçmeleri olumsuz durumdu”. (Ö2)

“Siz mesela bir kâğıt veriyorsunuz. Bir kâğıda göre mesela diğer kâğıdı yapıyoruz. O biraz mesela böyle kafamızı karıştırabiliyor. Çünkü çoklu kâğıt olmuş oluyor o yüzden. Yani ona bakmak ve sonra diğer kâğıda bakmak biraz uğraştırıcı oluyor ve yetiştiremeyebiliyoruz”. (Ö6)

4.4.1.2. Farklılaştırılmış Öğretim Etkinliklerini Beğenme Durumları

Sosyal bilgiler dersinde kullanılan farklılaştırılmış öğretim etkinlikleri öğrencilerin beğenme durumları ile hangi etkinliği en çok beğendikleri ve beğenmedikleri yarı yapılandırılmış mülakatlarda öğrencilere sorulmuştur. Öğrencilerin verdiği cevaplar üst grup ve alt grup öğrenciler açısından değerlendirilerek aşağıda bulunan Tablo 38’de yansıtılmıştır.

Tablo 38. Farklılaştırılmış Öğretim Etkinliklerini Üst Grup ve Alt Grup Öğrencilerin Beğenme Durumları İle İlgili Frekans Tablosu

Farklılaştırılmış Öğretim Etkinliklerini Beğenme Durumları	Üst Grup			Alt Grup		
	f	%	% Kümülatif	f	%	% Kümülatif
Etkinlikleri Beğendiniz Mi?						
Çok Beğendim	7	77,77	77,77	3	42,86	42,86
Beğendim	2	22,22	100	4	57,14	100
En Beğendiğiniz Etkinlik						
Drama	4	57,14	57,14	3	50	50
Balon Etkinliği	1	14,29	71,43	3	50	100
İklimler İle İlgili Etkinlik	2	28,57	100			
En Beğenmediğiniz Etkinlik						
Yok	5	83,33	83,33	6	100	100
Ders Günlükleri	1	16,67	100			

Tablo 38’de görüldüğü üzere farklılaştırılmış öğretim yöntemini beğenmeyen hiçbir öğrenci yoktur. Öğrencilerin hepsi etkinlikleri beğendiklerini söyleyerek üst grup öğrenciler en çok (%57,14) drama etkinliğini beğendikleri; alt grup öğrenciler ise en çok drama (%50) ve balon (%50) etkinliklerini beğendiklerini vurgulamışlardır. Ayrıca öğrencilerin genel olarak büyük bir kısmı uygulanan farklılaştırılmış öğretim etkinlikleri içerisinde beğenmedikleri bir etkinliğin olmadığını da ifade etmişlerdir.

Üst grup öğrencilerin yedisi etkinlikleri çok beğenerek sevdiklerini ve ikisi beğendiğini dile getirirken; alt grup öğrencilerin ise üçü çok beğendiğini ve dördü de beğendiğini dile getirmiştir. Öğrenciler genelde yalnızca beğendiklerini söylerken bazı öğrenciler ise etkinlikleri güzel buldukları için beğendiklerini söylemişlerdir. Üst grup ve alt grup öğrencilerin farklılaştırılmış öğretim etkinliklerini beğenme durumları ile ilgili bazı örnekler şunlardır:

“Ben onu yani etkinlikleri çok sevdim”. (Ö1)

“Evet, bu etkinlikleri beğendim. Hepsi çok güzel etkinliklerdi” (Ö9)

“Evet, hocam sizin uyguladığınız olduğunuz etkinlikleri ben çok beğendim. Yani etkinlikler güzeldi”. (Ö12)

Tablo 38’e göre üst grup öğrencilerin en çok (%57,14) beğendiği etkinlik drama etkinliği olmuştur. Bunun yanı sıra Türkiye’nin iklimi ile ilgili etkinliği ve balon etkinliği de diğer etkinliklere göre daha fazla beğenmişlerdir. Öğrencilerin bu etkinlikleri yaparken daha çok eğlendikleri, daha iyi anladıklarını ve şarkılar yazdıkları için daha çok beğenmiş olduklarını şu şekilde ifade etmişlerdir:

“En beğendiğim etkinlik bu son derste yaptığımızdı. Çünkü onda böyle şarkılar yazdık, oyun oynadık. Sonra ülkelerin iklimlerinin özelliklerini falan eğlenceli bir şekilde öğrenmiş olduk”. (Ö1)

“İklimleri işlediğimiz etkinliği ve balonla yaptığımız etkinliği çok sevdim. Çünkü haritada boyadık, bunları gösterdik. Ondan sonra daha çok üstünde çalışma yaptık. Onun için en çok ben bu etkinliği sevdim”. (Ö7)

Alt grup öğrencilerin ise üçü farklılaştırılmış öğretim etkinlikleri içerisinde drama etkinliğini ve üç öğrenci de balon etkinliğini çok beğenmişlerdir. Bu etkinlikler daha iyi anlamalarını, daha iyi çalışmalarını, oyun oynamalarını, daha güzel yapmaları ve

başarılı olmalarını sağladığı için daha çok beğenmişlerdir. Alt grup öğrencilerin en çok beğendikleri etkinlikler ile ilgili söylediklerine şu örnekler verilebilir:

“En beğendiğim etkinlik hocam son dersimiz de yaptığımız etkinlik yani Kutup iklimi benim için daha iyiydi. Çünkü o derste biz Kutup iklimini canlandırmıştık. Bu benim daha çok hoşuma gitti ve daha iyi anladım. Daha iyi anlamam, daha iyi çalışmam ve daha da başarılı olmamı sağladığı için diyebilirim”. (Ö12)

“Balonla yaptığımız Ekvator falan olan etkinlikti. Bu etkinliği daha çok sevmemin nedeni balonlarla oynamak güzeldi. Yani hem dersi işledik hem de dersten sonra da onlarla oynadık hem de”. (Ö23)

Öğrencilerin sevdikleri bu etkinliklerin yanı sıra Tablo 38'e bakıldığı zaman üst grup öğrencilerden biri hariç diğer tüm öğrencilerin farklılaştırılmış öğretim etkinliklerini beğenmiş oldukları görülmektedir. Üst grup öğrencilerden biri aslında etkinlikleri değil de her ders sonu günlüklerle ilgili çalışma yaprağını yazmayı biraz beğenmediğini, kafasının karıştığını ve zor bulduğunu şu şekilde ifade etmiştir:

“En beğenmediğim etkinlik olmadı ama hani şu her ders doldurduğumuz kağıt var ya onu birazcık beğenmedim diyebilirim. Her gün zaten fotokopi çözüyoruz, o eğlenceli oluyor. Ama ondan sonra onları kâğıda geçirmek birazcık zor oluyor. Çünkü bazen tam hatırlayamıyorum o yüzden zor oluyordu. Yani her şeyi aklımda tutmam zor oluyordu ve biraz kafam karışabiliyordu”. (Ö11)

4.4.1.3. Etkinlikler Sırasında Öğrencilerin Karşılaştıkları Sorunlar ve Zorluklar

Farklılaştırılmış öğretim etkinlik uygulamaları sırasında üst grup ve alt grup öğrencilerin yaşadığı sorunlar veya karşılaştıkları zorluklar ile bunlara getirdikleri çözümler yarı yapılandırılmış mülakatlardan elde edilen veriler ışığında ortaya çıkartılmıştır. Bu verilerden tespit edilen bulgular aşağıda yer alan Tablo 39'da gösterilmiştir:

Tablo 39. Farklılaştırılmış Öğretim Etkinlik Uygulamaları Sırasında Öğrencilerin Karşılaştıkları Sorunlar ve Zorluklar İle İlgili Frekans Tablosu

Farklılaştırılmış Öğretim Etkinlik Uygulamaları Sırasında Yaşanan Sorunlar ve Zorluklar	Üst Grup			Alt Grup		
	f	%	% Kümülatif	f	%	% Kümülatif
Sorunlar						
Yok	6	100	100	3	50	50
Arkadaş kaynaklı				3	50	100
Zorluklar						
Yok	2	33,33	33,33	5	83,33	83,33
Etkinlik sorularından kaynaklanan	4	66,67	100	1	16,67	100
Sorunlar/Zorlukların Çözümü						
Arkadaşına Sormak/Arkadaşıyla Konuşmak	1	25	25	2	50	50
Öğretmene Sormak/Öğretmenle Konuşmak	2	50	75	2	50	100
Bilgi Yapraklarına Bakmak	1	25	100			

Tablo 39’da görüldüğü gibi farklılaştırılmış öğretim etkinlik uygulamalarında öğrencilerin büyük bir kısmı (f=6 ve f=3) herhangi bir sorun yaşamamış; üst grup öğrencilerin birçoğu (f=4) ise çalışma yapraklarında yer alan sorularda zorluk yaşamışlardır. Ayrıca öğrencilerin büyük bir kısmı yaşadıkları bu sorunları ya da karşılaştıkları zorlukları öğretmene başvurarak gidermeye çalışmışlardır (f=2 ve f=2).

Farklılaştırılmış sosyal bilgiler dersinde üst grup öğrencilerin hiçbiri herhangi bir sorunla karşılaşmazken; alt grup öğrencilerin üçü (%50) etkinlikler sırasında arkadaşları ile ilgili sorunlar yaşamışlardır. Alt grup öğrenciler grup arkadaşlarının çalışma kâğıdını göstermediği, gruba katkı sağlamadığı ya da fiziksel olarak birtakım hareketlerde buldukları için sorunlar yaşadıklarını şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Sorun oldu. Mesela siz kâğıt dağıtmıştınız. O zaman ben (...) ile gruptum. Orada (...) kâğıdı önüne almıştı ve bana göstermemişti. Bunun dışında bir sorunla da karşılaşmadım”. (Ö23)

“Olmuştu hocam. Hocam (...) ile olmuştu. Hocam grupta konuşuyoruz. O bir gidip bir geliyor. Söyle diyorum. Bir şey söylemiyor. Yani onunla bir sorun olmuştu”. (Ö25)

“Hayır, karşılaşmadım bir sorunla ama mesela hocam (...)’ye bir şey söyleyecektim. (...) gelip beni itti. Hocam ben de onu birazcık itiyim dedim. Sonra hocam kendini bilerek itti ”. (Ö20)

Tablo 39’da görüldüğü üzere üst grup öğrencilerin dördü (%66,67) ve alt grup öğrencilerin biri (%16,67) farklılaştırılmış çalışma yapraklarında bulunan bazı sorularda zorlandığını ya da giriş etkinliğinde zorlandıklarını söylemişlerdir. Ayrıca üst grup öğrencilerin ikisi (%33,33) ve alt grup öğrencilerin ise büyük bir kısmı (%83,33) farklılaştırılmış öğretim etkinliklerinde zorlanmadığını ifade etmiştir. Üst grup ve alt grup öğrencilerin farklılaştırılmış çalışma yapraklarında zorlandıkları ile ilgili kullandıkları söylemlerden bazıları şu şekildedir:

“Zorlandığım vardı. Mesela bu ilk derste yaptığımız çadır ve ağaçların olduğu etkinlik vardı ya. İşte o fotokopide biraz zorlanmıştım ben. Yani soruya tam bir cevap verememişim Herkes zorlanmıştı”. (Ö2)

“Sorunla karşılaşmadım. Ama bazen bilemediğim sorular olmuştu. Yani etkinliklerdeki sorulardan bilemediklerim olmuştu”. (Ö13)

Yukarıda görüldüğü gibi öğrenciler farklılaştırılmış sosyal bilgiler dersinde arkadaşlarından kaynaklanan sorunlar yaşamış ve bazen de çalışma yapraklarında bulunan sorularda zorlanmışlardır. Tablo 39’a göre üst grup öğrenciler herhangi bir sorun yaşamamış ancak çalışma yapraklarında zorlandıkları soruları çözmek için en çok (%50) öğretmene başvurmayı tercih etmişlerdir. Bunun yanı sıra üst grup öğrenciler zorlandıkları soruları birer kez arkadaşlarına sorarak ve bilgi yapraklarından yararlanarak gidermeye çalıştıklarını şu şekilde beyan etmişlerdir:

“Zorlandığım soruları çözebilmek için düşünüyordum. Sizin dağıttığınız kâğıtlardan yardım alıyordum. Diğer kâğıtları okuyarak ya da size soruyordum öyle yani”. (Ö6)

“O soruyu yapamadığımda arkadaşlarıma sordum veya yapmaya çalıştım”. (Ö9)

Tablo 39’da görüldüğü gibi karşılaştıkları sorunları ya da zorlukları alt grup öğrencilerin ikisi öğretmene başvurarak ikisi de arkadaşlarına başvurarak çözmeye çalışmıştır. Öğrenciler karşılaştıkları sorunları çözebilmek için ya arkadaşlarını uyarılmışlar ya da öğretmene yaşadıkları sorunu dile getirmişlerdir. Ayrıca çalışma yapraklarında zorlandıkları soruları bazen öğretmene bazen de arkadaşlarına sorarak çözmüşlerdir. Alt grup öğrencilerin sorunlarla veya zorluklarla başa çıkmak için getirdikleri çözümlere şu örnekler verilebilir:

“Size sormuştum zorlandığım yerlerde. Siz bana anlatınca biraz daha iyi anlayıp o soruyu çözmeye çalışmıştım. Ya da bazen arkadaşlarımdan da yardım almıştım”. (Ö12)

“Bu durum üzerine ben size söylemiştim. Bundan sonra da siz beni (...) ile aynı gruba vermemiştiniz. Böylece çözülmüş oldu yani bu sorun”. (Ö23)

“Bu sorunu çözmek için arkadaşımı uyardım öyle”. (Ö25)

4.4.1.4. Farklaştırılmış Öğretim Yönteminin Öğrenme Üzerindeki Etkisi

Sosyal bilgiler dersinde farklılaştırılmış öğretim yönteminin kullanılmasının öğrencilerin bilgi, beceri ve değer öğrenimleri üzerinde nasıl bir etki oluşturduğu üst grup ve alt grup öğrenciler açısından incelenerek aşağıda bulunan Tablo 40’te verilmiştir.

Tablo 40. Öğrencilerin Öğrenmeleri Üzerinde Farklaştırılmış Öğretim Yönteminin Etkileri İle İlgili Frekans Tablosu

Farklaştırılmış Öğretimin Öğrenme Üzerindeki Etkisi	Üst Grup			Alt Grup		
	f	%	% Kümülatif	f	%	% Kümülatif
Bilgi						
İyi/Güzel Anlamak	5	27,78	27,78	4	40	40
Kalıcı	5	27,78	55,56	2	20	60
Yaparak Öğrenme	3	16,67	72,23	1	10	70
Kolay	2	11,11	83,34	2	20	90
Olumlu	2	11,11	94,45	1	10	100
İyi Odaklanma	1	5,55	100			
Beceri						
Harita Okuryazarlığı	6	37,50	37,50	6	35,29	35,29
Yaratıcılık	4	25	62,50	2	11,77	47,06
İletişim/Kendini İfade Edebilme	3	18,75	81,25	4	23,53	70,59
Problem Çözme	3	18,75	100	3	17,65	88,24
Anlatım				1	5,88	94,12
Yorumlama				1	5,88	100
Değer						
Yardımlaşma	5	31,25	31,25	2	16,67	16,67
Başarı	3	18,75	50	3	25	41,67
Vatanseverlik	2	12,50	62,50	2	16,67	58,34
Çalışkanlık	3	18,75	81,25	2	16,67	75,01
Sorumluluk	2	12,50	93,75	2	16,67	91,68
Sevgi/Saygı	1	6,25	100	1	8,33	100,01

Tablo 40’ta görüldüğü gibi farklılaştırılmış öğretim yönteminin bilgi, beceri ve değer öğretiminde üst grup ve alt grup öğrencileri farklı düzeylerde etkilemiştir. Genel olarak farklılaştırılmış öğretim yönteminin öğrencilere etkisine bakıldığında ise öğrencilerin en çok bilgiyi daha iyi ve güzel anlamalarına, harita okuryazarlık becerilerini geliştirmelerini ve yardımlaşma ile başarı değerlerini kazanmalarına katkı sağladığı görülmektedir.

Farklılaştırılmış öğretim yönteminin bilgiyi öğrenme bakımın üst grup öğrencileri en çok (%27,78) daha iyi veya güzel anlamaları ile bilginin kalıcı olmasını sağladığı üzerinde durmuşlardır. Bunun dışında yaparak öğrenme (%16,67) gerçekleştirdiklerini, kolay öğrendiklerini (%11,11), öğrenmelerini olumlu etkilediğini (%11,11) ve derse iyi odaklanmalarını (%11,11) sağladığına da değinmişlerdir. Farklılaştırılmış öğretim yöntemini Üst grup öğrencilerin bilgi açısından değerlendirmelerine şu örnek verilebilir:

“Mesela bilginin kalıcılığını sağlamak açısından bence çok güzeldi. Yani bilgimi daha çok arttı. Yani siz gelmeden önce sosyal bilgilerde sadece okuma yapıyorduk ve ben fazla anlamıyordum. Eve gidip kendim üç dört defa okuyordum. Öyle anlıyordum. Ama böyle siz fotokopileri verip biz onları çözünce bir de siz anlatınca yani daha güzel anlamaya başladım. Yani bundan dolayı benim öğrenmemi olumlu etkiledi yani”. (Ö11)

Tablo 40’a göre alt grup öğrenciler ise farklılaştırılmış öğretimin bilgiyi en fazla (%40) iyi ve güzel anlamalarına, daha sonra ise kalıcı ve kolay öğrenme (%20) sağladıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca birer kez de kendileri yaparak öğrenmeyi gerçekleştirdiklerine ve öğrenmelerini olumlu etkilediklerine de değinmişlerdir. Aynı zamanda öğrencilerin sınav başarılarına da olumlu yönde katkı sağlamıştır. Farklılaştırılmış öğretimin bilgi üzerindeki etkilerine alt grup öğrenci mülakatlarından verilebilecek örnekler şu şekildedir:

“Beni güzel etkiledi. Yani bilgi alanında etkiledi. Mesela ekvatoru, paralelleri, meridyenleri ilk defa gördüm. Mesela biz bu etkinliği balonla işledik. Bu benim öğrenmemi daha iyi etkiledi. Mesela balona Ekvator, paraleli kendimiz çizdik. Kendimiz yaptığımız için daha iyi öğrendiğimi düşünüyorum. Mesela sınavda sizin anlattığınız konuları daha kolay cevapladım. Dersi böyle işlediğimiz için”. (Ö13)

Tablo 40’ta görüldüğü üzere farklılaştırılmış öğretim yöntemi üst grup ve alt grup öğrencilerin en çok harita okuryazarlık becerilerinin gelişmesine katkı sağlamıştır (f=6). Üst grup öğrencilerden dördünün yaratıcık, üçünün iletişim ve üçünün de problem

çözme becerilerini geliştirirken; alt grup öğrencilerin ise dördünün iletişim, üçünün problem çözme, ikisinin yaratıcılık, birinin anlatım ve birinin de yorumlama becerilerini geliştirmiştir. Farklılaştırılmış öğretimin öğrencilere beceri kazandırma üzerinde sağladığı etkiler ile ilgili üst grup ve alt grup öğrenci ifadelerinden bazıları şunlardır:

“Mesela derste çok atlas kullandık. Yani harita okuma becerimi geliştirdim. Öz güvenim arttı. Artık konular hakkında daha iyi tartışabilirim yani. Ha mesela bu son dersimiz de biz bir oyun yaptık. Şiir yazdım. Yani bir şeyler ürettim”. (Ö1)

“Benim daha iyi anlatmamı sağladı yani. Yani kendimi ifade etmemi, iletişim becerimi geliştirdi. Mesela harita kullanmamı geliştirdiğini düşünüyorum. Çünkü siz böyle bize diyordunuz ya mesela boyayın ya da bulun diye diyordunuz ya. Mesela ben onlarda daha iyi anlıyordum. Yani siz sormadan önce haritayı iyi bilmiyordum. O yüzden böyle sizin sayenizde daha iyi anladım. İyi çözebilmemi, derslerimi daha iyi anlayabilmemi sağladı”. (Ö12)

Tablo 40'a göre farklılaştırılmış öğretim yöntemi üst grup öğrencilerin en çok (%31,25) yardımlaşma değerine katkıda bulunmuştur. Ayrıca üst grup öğrencilerin üçünün başarı ve çalışkanlık değerlerine, ikisinin vatanseverlik ve sorumluluk değerlerine ve birinin de sevgi/saygı değerini geliştirmiştir. Farklılaştırılmış öğretim yönteminin kazandırdığı değerler ile ilgili üst grup öğrencilerin söylemlerinden bazıları aşağıda verilmiştir:

“Mesela bana bu etkinlikler en çok arkadaş severlik ya da başarılı olabileceğim değerini kattı. Yani grupla yardımlaşmayı da diyebilirim. Mesela ülkemizin iklimini, yer şekillerini, yeraltı ve yerüstü zenginliklerini öğrenmiş olmak benim ülkem ile ilgili değerlerimi arttırdı. Mesela Akdeniz'de turuncgiller olduğunu, İzmir'de zeytin falan olduğunu daha sonra kromun falan nerede çıkarıldığını öğrendiğim için yani”. (Ö9)

Tablo 40'ta alt grup öğrencilerin farklılaştırılmış öğretim yöntemi ile kazandığı değerler bakımından incelediğimizde ise en çok (%25) başarı değerini kazandırmada etkili olduğu görülmektedir. Aynı zaman bu öğretim yöntemi alt grup öğrencilerinin ikisinin yardımlaşma, vatanseverlik, çalışkanlık ve sorumluluk değerlerine ve birinin de sevgi/saygı değerine de katkıda bulunmuştur. Öyle ki alt grup öğrencilerin biri farklılaştırılmış sosyal bilgiler dersinde kazandığı bu değerler derse katılımı etkileyerek diğer derslerine ve diğer öğretmenleriyle olan sosyal ilişkilerini de olumlu yönde etki ettiğini şu şekilde ifade etmiştir:

“Mesela çalışkanlık değerini kazandığımı düşünüyorum. Çünkü ben şey ben 6. sınıfa gelene kadar hiç hocalarla bu kadar çok muhatap olup yani

öğretmenle muhatap olup konuştuğumu hiç hatırlamıyorum. Ama siz sürekli sorular sordunuz. Yani sizden önce böyle bir şey hiç olmamıştı. Yani sizle beraber oldu. Mesela derse katılmamı da etkiledi. Mesela ben bunu matematikte yaşadım. Ben matematik dersinde hiç derse katılmazdım. Siz geldiniz bana katılmayı öğrettiniz. Yani ondan sonra öğretmenlerden utanmamayı öğrendim gibi bir şey yani. Yani hiç bir hoca ile konuşamazken şu anda herhangi bir hocayla arkadaşım gibi konuşmaya başladım. Yani bir şeyler başarabileceğimi gördüm”. (Ö23)

4.4.1.5. Farklılaştırılmış Öğretim Yönteminin Sosyal Bilgiler Dersine İlişkin Duygu ve Düşüncelerine Etkisi

Farklılaştırılmış öğretim yöntemine göre tasarlanan etkinliklerin, öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik duygu ve düşüncelerini nasıl etkilediği ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda yarı yapılandırılmış öğrenci mülakat verilerinden elde edilen bulgular aşağıda bulunan Tablo 41’de şu şekilde özetlenmiştir:

Tablo 41. Farklılaştırılmış Öğretim Yönteminin Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersine İlişkin Duygu ve Düşüncelerine Olan Etkisinin Frekans Tablosu

Derse İlişkin Duygu ve Düşüncelere Etkisi	Üst Grup		Alt Grup		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Daha çok sevdim	12	66,66	10	83,33	22	73,33
Daha eğlenceli buldum	3	16,67	2	16,67	5	16,67
Özgüvenim arttı	3	16,67			3	10
Genel Toplam	18	100	12	100	30	100

Tablo 41’de görüldüğü üzere farklılaştırılmış öğretim yöntemi üst grup ve alt grup öğrencilerin sosyal bilgiler dersine ilişkin duygu ve düşüncelerini farklı düzeylerde etkilemiştir. Genel olarak baktığımızda ise farklılaştırılmış öğretim yöntemi öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik duygu ve düşünceleri olumlu yönde etkileyerek dersi daha çok sevmelerini (%73,33) sağlamıştır.

Tablo 41’de belirtildiği gibi üst grup öğrenciler, sosyal bilgiler dersinin daha eğlenceli geçtiğini ve derste özgüvenlerinin arttığını ifade etmişlerdir. Buna göre üst grup öğrencilerin farklılaştırılmış öğretim yönteminin kullanılmasının sosyal bilgiler dersine yönelik duygu ve düşüncelerine etkilerinden bazıları şu şekildedir:

“Önceden bu dersi pek sevmiyordum. Bu dersi biraz daha sevmemi sağladı. Önce ben niye sevmediğimi tam olarak bilmiyorum ama biraz konular da zordu. Pek aklıma girmiyordu. Ama şimdi daha iyi oldu. Dersi daha iyi

anlıyorum. Ayrıca dersi böyle fotokopiler ile çözmek çok hoşuma gidiyor. Bana duygu olarak mutluluk, sevinç, sevgi gibi duyguları kazandırdı”. (Ö6)

“Böyle yani böyle şeyler yapmak dersimizde beni gururlandırdı bu etkinlikler. Derste başarılı olabileceğimizi gördüm. Dersi daha çok sevdim böyle yani”. (Ö9)

Tablo 41 alt grup öğrenciler açısından incelediğimizde ise farklılaştırılmış öğretim etkinlikleri, öğrencilerin sosyal bilgiler dersini daha çok sevmelerini (%83,33) ve dersin daha eğlenceli (%16,67) geçmesini sağlamıştır. Ayrıca öğrenciler, bu sürecin kendilerini her yönden geliştirmiş olduğuna da vurgu yapmışlardır. Alt grup öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde farklılaştırılmış öğretim yönteminin kullanılmasının derse ilişkin duygu ve düşüncelerine olan etkilerine şu örnekler verilebilir:

“Yani hocam önceden biraz daha sevmiyordum sosyal bilgiler dersini ama şimdi daha iyi anladığım için sosyal bilgiler dersinin hep olmasını isterim. Hocam ben bu dersi anlamakta biraz zorluk çekiyordum. O yüzden önceden pek sevmiyordum. Mesela en çok da bu savaşları falan bilmiyordum. Sizin derslerinizden sonra daha iyi anladım. Yani sizin bu dağıttığınız etkinliklerle çözebilme olasılığım biraz daha arttı Yani daha iyi anlayabildim. Onun için bu dersi sevmemi arttırdı”. (Ö12)

4.4.1.6. Farklılaştırılmış Öğretim ile Geleneksel Öğretim Yönteminin Karşılaştırılması

Öğrenciler farklılaştırılmış öğretim etkinlik uygulama öncesindeki dersleri ile farklılaştırılmış öğretim etkinlik uygulamalarının yapıldığı dersleri karşılaştırmışlardır. Her iki öğretim yönteminin karşılaştırılması sonucunda elde edilen bulgular üst grup ve alt grup öğrenciler açısından incelenerek aşağıdaki tablo 42’de yansıtılmıştır.

Tablo 42. Öğrencilerin Farklılaştırılmış Öğretim Yöntem İle Geleneksel Öğretim Yöntemi Arasında Yaptığı Karşılaştırma İle İlgili Frekans Tablosu

Öğrencilerin Yöntemleri Karşılaştırmaları	Üst Grup		Alt Grup		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Daha iyi anladım	6	50	5	50	11	50
Yaparak öğrendim	3	25	1	10	4	18,18
Daha başarılı oldum	2	16,67	1	10	3	13,63
Daha aktif oldum	1	8,33	1	10	2	9,10
Derse katılımım arttı			1	10	1	4,54
Daha kalıcı oldu			1	10	1	4,54
Genel Toplam	12	100	10	100	28	100

Tablo 42'ye baktığımız zaman farklılaştırılmış öğretim yöntemi ile geleneksel öğretim yöntemini üst grup ve alt grup öğrenciler karşılaştırdıklarında her iki grupta en çok (%50) farklılaştırılmış öğretimle dersi daha iyi anladıklarına vurgu yapmıştır.

Ayrıca üst grup öğrenciler, uygulama öncesi dersleri ile uygulamanın yapıldığı derslerini karşılaştırdıklarında; farklılaştırılmış öğretim yöntemiyle yaparak öğrendiklerini (%25), derste daha başarılı olduklarını (%16,67) ve derste aktif olduklarını (%8,33) da söylemişlerdir. Üst grup öğrencilerin farklılaştırılmış öğretim ile geleneksel öğretim yöntemi arasında yaptığı karşılaştırmalardan bazıları aşağıda verilmiştir:

“Zaten mesela öğretmen tahtaya yazdığında fazla o yazdığı şey ilgimizi çekmiyor. Gerçi bütün dersler öyle işleniyor, yani yalnızca sosyal bilgiler dersi değil. Mesela matematik de öyle işleniyor ve birçok kişiler düşün alıyor. Ama siz öyle işlemediğiniz. Yani dersi daha değişik işlediniz. Yani böyle işlemimiz benim dikkatimi daha çok çekti derse ve öğrenmemi daha da kolaylaştırdı. Kendim yaptığım için öğrenmemi daha iyi etkiledi yani. Diğer derslere ve geçen seneki derslere ve konulara göre daha iyi işleniyor yani. Ve sanki geçen senede üç dersimiz vardı haftada. Bu senede üç dersimiz var ama ne biliyim bu derste sanki daha çok şeyler yapıyoruz. Yani geçen sene falan sadece okumalar falan yapıyorduk ama sizinle daha güzel ve daha değişik şeyler yaptık”. (Ö7)

Tablo 42'ye göre alt grup öğrenciler ise uygulama öncesi dersleri ile farklılaştırılmış öğretimi karşılaştırdıklarında beşi farklılaştırılmış öğretimle dersi daha iyi anladıklarını; biri yaparak öğrendiklerini; biri daha başarılı olduklarını; biri derste aktif olduklarını; biri kalıcı öğrenmeler gerçekleştirdiğini ve biri de bu yöntemin derse katılımını artırdığını söylemiştir. Ayrıca farklılaştırılmış etkinliklerin uygulama öncesi derslerine göre öğrencilerin arkadaşlarıyla olumlu ilişkiler geliştirmesine de katkı sağlamıştır. Alt grup öğrencilerin her iki öğretim yöntemi ile ilgili yaptığı bu karşılaştırmalara şu ifadeler örnek teşkil etmektedir:

“Bence böyle etkinlikler sürekli olmalı çünkü birbirimizle kaynaşmak bakımından. Yani ben mesela bu süreç içerisinde yani sınıfta hiç sevmediğim arkadaşlarım vardı. Ama bu etkinlikler sayesinde onlarla çok iyi arkadaş oldum. Mesela bu kişiler (...) ve (...) idi. Ama onlarla grup olunca onlarla olan arkadaşlığımı olumlu yönde etkiledi. Ülkemizle ilgili herhangi bir soru sorulsa onları açıklayabilirim”. (Ö23)

“Dersi daha iyi anladığımı söyleyebilirim. Önceden sadece dersi kitaplardan işliyorduk. Yani daha önce ama burada siz şekillerle resimlerle göstermiş olduğunuz. Böyle fotoğrafları falan kullanmanız benim aklımda

daha çok kalmasını sağladı. Yani böyle kendimiz yapmamız daha iyi öğrenmemi etkilediğini söyleyebilirim”. (Ö13)

4.4.1.7. Öğrencilerin Farklılaştırılmış Öğretim Etkinlik Önerileri

Yarı yapılandırılmış mülakatlar sırasında öğrenciler, farklılaştırılmış öğretim etkinlik önerilerinde bulunmuşlardır. Öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde kullanılmasını istedikleri yöntem ve teknik önerileri üst grup ve alt grup öğrenciler açısından değerlendirilerek aşağıda bulunan Tablo 43’te gösterilmiştir.

Tablo 43. Öğrencilerin Etkinlikler İle İlgili Yaptığı Önerilerin Frekans Tablosu

Farklılaştırılmış Öğretim Etkinlik Önerileri	Üst Grup		Alt Grup		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Yok	3	50	3	50	6	50
Drama	3	50	1	16,67	4	33,33
Böyle İşlensin			2	33,33	2	16,67
Genel Toplam	6	100	6	100	12	100

Tablo 43’te görüldüğü gibi öğrencilerin büyük bir kısmı (%50) herhangi bir etkinlik önerisinde bulunmamakla birlikte öğrencilerin %33,33’ü sosyal bilgiler dersinde drama tekniğinin kullanılması ve %16,67’si ise bu tarz farklılaştırılmış öğretim etkinliklerinin yapılmasını istemektedir.

Üst grup öğrencilerin üçü sosyal bilgiler dersinde drama etkinliğine daha çok yer verilirse daha mutlu olacağına ve dersin daha güzel olacağını dile getirmişlerdir. Ayrıca herhangi bir etkinlik önerisinde bulunmayan üç öğrenci ise dersin bu tarz işlenebileceğini hiç düşünmediklerini fakat dersi farklılaştırılmış öğretim yöntemiyle işlenmesinin daha güzel ve iyi olduğuna değinmişlerdir. Üst grup öğrencilerin farklılaştırılmış öğretim etkinlik önerileri ile ilgili söylemlerinden bazıları şu şekildedir:

“Yani böyle daha çok tiyatro gibi şeyleri yaparsak daha mutlu olurum. Ama dersin bu şekilde yapılabileceğini daha önce hiç düşünmezdim. Bu şekilde işlenmesi bizim açımızdan daha güzel oldu. Ama gördük ki ders bu şekilde de işlenip daha da güzel olabiliyormuş yani”. (Ö6)

“Yok. Benim zaten düşünemediğim kadar hayallerimin bile fazla ilerisindeydi bu etkinlikler. Yani ne biliyim ben ekvatoru falan böyle balonla yapacağımızı hiç düşünmemiştim. Böyle metalleri çatalları falan getirip ders işleneceğini ya da mesela bu kadar çok fotokopi çektirilip dağıtılacağını da düşünmemiştim. Ondan sonra kendimiz böyle atlaslardan

bulup boyama falan yapabileceğimizi de hiç düşünmemiştim. Bunlar gayet iyiydi yani". (Ö7)

Tablo 43'e bakıldığı zaman alt grup öğrencilerin üçünün herhangi bir etkinlik önerisinde bulunmadığı; ikisinin farklılaştırılmış öğretim etkinliklerinin daha iyi ve kendilerini daha çok geliştirici yönde olduğunu vurgulayarak bu etkinliklerin kullanılmasına devam edilmesi yönünde önerilerde bulunmuştur. Buna göre alt grup öğrencilerinin farklılaştırılmış etkinlik önerileri ile ilgili düşüncelerine şu örnekler verilebilir:

"Yok, hocam böyle zaten iyi. Derslerin böyle işleneceğini hiç aklıma gelmezdi. Hep kitaptan işlenir zannediyordum. Böyle işlemek dersleri öğrenmemi daha da kolaylaştırdı". (Ö20)

"Yok, herhangi bir önerim. Yani böyle devam. Böyle sizin yaptığımız etkinlikleri işlemek daha iyi. Sizin eskisi gibi anlatacağınızı sanmıştım. Ama böyle işlemeniz hem bilgi öğrenmemizi hem böyle birlik olmamızı, dostluğu, grup çalışmalarını yapmamız daha çok geliştirdi". (Ö13)

Ayrıca Tablo 43'e göre alt grupta bulunan bir öğrenci drama etkinliğinin süreçte yapılan diğer etkinliklerden çok farklı olduğunu ve dersi daha iyi anlamasını sağladığı için bu etkinliğin derste daha fazla kullanılmasını istemiştir. Bu öğrencinin farklılaştırılmış öğretim yönteminde drama tekniğinin daha çok kullanılması ile ilgili önerisi şu şekildedir:

"Biraz daha böyle şey etkinlik yapmayı isterdim. Dersimizin hepsi etkinlikti ama yani böyle son derste yaptığımız drama gibi etkinliğin daha çok olmasını isterdim. Çünkü hocam onda daha iyi kendimi anlatabiliyorum. Yani daha da iyi dersi anlayabiliyorum. Diğer yaptığımız etkinlikleri sanki biraz daha biliyormuşuz gibi geldi. Yani yapıştırma çizme falan ama bu son yaptığımız bana çok farklı geldi. Hem arkadaşlarımla böyle biraz daha iyi anlamış oldum ve arkadaşlarımla beraber yardımlaşmış bir şey yapmış olduk". (Ö12)

4.4.2. Uygulama Sonrası Öğretmen Mülakat Bulguları

Farklılaştırılmış öğretim etkinlik uygulamaları sonrasında sosyal bilgiler öğretmeni ile yapılan mülakatta; farklılaştırılmış öğretim hakkındaki düşünceleri, uygulamada yaşanan zorluklar, bu yöntemin öğrencilere ve öğretmenin mesleki hayatına etkileri ile farklılaştırılmış öğretim yönteminin sosyal bilgiler dersine uygulanabilirliği ile ilgili değerlendirmelerde bulunmuştur. Buna göre yarı yapılandırılmış mülakatlardan elde edilen bulgulara aşağıda yer verilmiştir.

4.4.2.1. Farklılaştırılmış Öğretim Hakkındaki Düşünceleri

Sosyal bilgiler öğretmeni genel olarak farklılaştırılmış öğretim ile ilgili yapılan bu çalışmaları mükemmel ve başarılı olarak nitelendirmiştir. Etkinliklerin en güçlü özelliği ise öğrencilerin öğrenmeyi kendileri gerçekleştirmesi olarak görmüş ve şu şekilde ifade etmiştir:

“Yaptığınız çalışma çok başarılı gerçekten tam ilmi bir çalışma. ...Çok beğendim bu çalışmaları etkinliklerin birçoğu mükemmel, birçoğu müthiş etkinlikler. ...Öğrenci bilgiye kendisi ulaşıyor. Verilen materyallerden ve görselleri inceliyor ve kendisi ulaşıyor bilgiyi kendisi çıkartıyor. Sonuçlara kendisi ulaşıyor. Değerlendirmeye kendisi ulaşıyor. Yorumlamayı kendisi yapıyor ve kendi kendine ulaşması çok güçlü yanıdır”.

Görüldüğü gibi farklılaştırılmış öğretim yöntemi ile öğrenciler dersin her aşamasında aktif olacağı faaliyetlerin yapıldığını ve öğrencilerin yapılandırmacı anlayışa uygun olarak bilgiye kendilerinin ulaştığını vurgulamıştır. Ayrıca bu öğretim yönteminde yapılan her etkinliği sınıfta bulunan tüm öğrencilerin görmemiş olmasını zayıf yönü olarak şöyle ifade etmiştir:

“Zayıf yönü de her çocuk her etkinliği görmüyor. Bazı çocuklar farklı etkinlik görüyor ve farklı düzeyde öğreniyor. Yani her çocuk her düzeyde öğrenmiyor. Bu da doğal bir şey, bu da yanlış bir şey değil, zaten bu normal bir şey. Her çocuğun seviyesi bir değil, hazırbulunuşluluk düzeyi bir değil, farklı olduğu için doğal. Yani bu etkinliklerin diyebileceğim en zayıf yönü budur”.

Yukarıda bulunan ifadeye baktığımız zaman her öğrencinin farklı olduğunu kabul ederek öğrencilerin hepsine aynı etkinliğin verilmemesini yanlış değil normal bir durum olarak görmüştür. Yani yaptığı açıklamada bu zayıflığın aslında öğretim yönteminden kaynaklanmadığını ve doğal bir durum olduğunu dile getirmiştir.

4.4.2.2. Farklılaştırılmış Öğretimin Öğrencilere Etkileri

Farklılaştırılmış öğretim etkinlikleri sosyal bilgiler öğretmenine göre öğrencileri; daha iyi öğrenme, kalıcı bilgi edinme, yaparak ve yaşayarak öğrenme, derse katılımlarını ve derse karşı motivasyonlarını artırma ile özgüven gelişimlerini olumlu yönünde etkilediğini ile ilgili söylemleri şu şekildedir:

“Tabi ki bilgi daha kalıcı olur bu sistem ve bu şekilde işlenmesiyle. Çünkü çocuk görüyor, kendi yapıyor, yaparak yaşayarak öğreniyor çocuk. Tabi

elbette ki daha kalıcı olur tartışılmaz yani bu konudaki üstünlüğü. ... Öğrencilerin motivasyonlarını arttırır. Bilgiye kendileri ulaşıyor ve öğrencilerin derse katılımını da %100 arttırır. Diğer sistemde çocuklar köşede sakın sakın çocuk korkarak, acaba hoca bana bir şey mi soracak, bana bir şey mi yaptıracak diye endişe ile beklerken çekinirken bu sistemde çocuğun önünde etkinlik kağıdı var. Kendisi yazıyor, çiziyor, buluyor, ifade ediyor oraya. Yani çocukların daha çok öz güveni arttı diyebilirim. Daha çok duygularını ve görüşlerini ifade etmeleri %100 arttı diyebilirim bu sisteme göre”.

Bu söylemleri incelediğimizde sosyal bilgiler öğretmeni kendi ders işleme şekli olan geleneksel öğretim yönteminde öğrencilerin derse karşı oldukça korkulu ve endişeli bir yaklaşım içinde olduğu için derste herhangi bir şey yapmaktan çekinerek derse katılma hususunda geri planda kaldıklarını vurgulamıştır. Farklılaştırılmış öğretim yöntemi ile öğrenciler derste bir şeyi yapabilmeye özgüveni kazandığını ve bu durumun öğrencilerin beceri kazanımları üzerinde olumlu etkisi olduğunu şu şekilde ifade etmiştir:

“... Daha çok duygularını görüşlerini ifade etmeleri %100 arttı diyebilirim bu sistemde. Öğrencilerin kendini ifade etme becerilerini daha çok geliştirdi. En başta bu geliyor. Yorumlama yeteneklerini becerilerini arttırdı diyebilirim. Anlatım sistemine göre yani bunlar daha da arttı”.

Burada görüldüğü gibi öğretmen kendi uyguladığı anlatım yöntemiyle farklılaştırılmış öğretim yöntemi karşılaştırarak değerlendirmelerde bulunarak öğrencilerin en çok iletişim ve kendini ifade edebilme becerisi ile üst düzey düşünme becerilerini geliştirdiğini açıklamıştır. Ayrıca bu becerilerin yanı sıra öğrencilerin vatanseverlik, saygı, sabır, yardımlaşma ve dayanışma değerlerini geliştirdiği ile ilgili şunları söylemiştir:

“Ülke sevgileri arttı diyebilirim. Ülkemizi tanıdıkça gördükçe artmıştır. En başta vatan sevgisi gelişmiştir diyebilirim. Arkadaşlarına saygı, başkalarının fikirlerine saygı, sabır. Yani sabırla arkadaşlarını da dinleyebiliyor. ...Grup çalışmasıyla birinin göremediğini diğer arkadaşı görebiliyor. O da hatırlıyor. Göremeyen çocuk da hatırlıyor herhangi bir şeyi bir bilgiyi ya da bir yorumu. Birbirlerini teşvik oluyor, birbirlerine destek oluyorlar”.

Farklılaştırılmış öğretim uygulamasının yapıldığı ünite icabıyla öğrencilerin ülkemizi tanıyarak vatanseverlik değerini geliştirdiğini ve aynı zamanda grup çalışmaları ile öğrencilerin birbirlerine saygı duyduğunu, birbirleriyle yardımlaşma ve dayanışma içinde olduklarını ifade etmiştir.

Ayrıca öğretmenin yaptığı yazılı sınavda İnsanlar, Yerle ve Çevreler öğrenme alanı ile ilgili soruları farklılaştırılmış öğretim etkinliklerinin uygulandığı sınıfta bulunan öğrencilerin bu soruları yapabilme oranı diğer sınıflara göre yüksek olmuştur. Bu etkinliklerle öğrenciler yaparak ve yaşayarak öğrenmeler gerçekleştirildiği için kalıcılık üzerinde oldukça etkili olmuştur. Diğer sınıflarda anlatım yöntemi kullanılmaya devam edildiği için öğrenciler kalıcı öğrenme gerçekleştirememiştir. Bu durumu sosyal bilgiler öğretmeni şu şekilde dile getirmiştir:

“Mesela sizin işlediğiniz üniteye ait soruları diğer sınıflara göre bu sınıf çok daha güzel cevaplamış. Yani doğru yanıtlama oranı daha yüksek, güzel yanıtlamışlar. Yani iyi kavramış ve öğrenmişler. Çünkü gözlerine hitap ediyor. Kendileri yaparak ve yaşayarak öğreniyorlar bir konuyu. Yani unutmamışlar, kalıcı olmuş. Birçok sınıfta benim yaptığım anlatım tarzıyla yapılan uygulamada çocuklar unuttular. Ama 6-B sınıfında gerçekten güzel dönütler aldık. Yani unutmamışlar. Doğru cevaplamışlar”.

4.4.2.3. Farklılaştırılmış Öğretim Yönteminin Zorlukları

Sosyal bilgiler öğretmeni öncelikli olarak farklılaştırılmış öğretim etkinliklerinin hazırlanmasının oldukça zor ve öğretmen için uğraştırıcı olarak görmüştür. Hatta öğrencinin öğretmen kadar derse bu şekilde hazırlıklı gelmediğini de şu şekilde vurgulamıştır:

“Bir kere hazırlık aşaması gerçekten zor bir insan için öğretici için yani öğretmen için. Günler öncesinden hazırlanıyor. O etkinlikleri seçiyor, hazırlıyor, o etkinlikleri kâğıda döküyor, fotokopidir, şudur budur hazırlanıyor. Kesiyor, yapıştırıyor, hazırlıyor, çocukların önüne koyuyor. Çocuk öğretici kadar mümkün değil çalışmıyor, hazırlanmıyor. Hazırlık yapmıyor ön hazırlık yapmadığı gibi tekrarı bile evde yapmıyor”.

Yukarıda bulunan bu ifadelere baktığımızda farklılaştırılmış öğretim etkinliklerini kapsamlı çalışmalar yaparak günler öncesinde belirlenmesinin zorluğu üzerinde durulmuştur. Ayrıca öğrencinin yoğun olarak yaptığı bu çalışmalara rağmen öğrencilerin derse hazırlıklı gelmek şöyle dursun evde tekrar bile yapmadığından yakınmıştır. Etkinlik uygulamaları sırasında yaşanan sorunları ile ilgili düşünceleri ise şu şekildedir:

“Uygulamaya geldiğimizde ise çocuklar fazla ayakta dolaşiyor, geziyor, fikirlerini söylüyor. Yani biraz kargaşa artıyor geleneksel yöntemlere göre. Diğeri biraz böyle dikta rejimi gibi anlatım yöntemi yani. Yani öyle öğretmen anlatıyor, onlar da kuzu kuzu dinliyor tabiri caizse. Sükûnet fazla

o sistemde. Bunda ise sükûnet daha az. Ama çocuk burada gelişiyor çocuğun yetenekleri gelişiyor bu sistemde. Diğer sistemde çocuğun geliştiği yok ki”.

Sosyal bilgiler öğretmenin bu ifadelerine baktığımızda anlatım yönteminde öğrencinin gelişmediğini ve dinlemekten başka bir şey yapmadığını öyle ki anlatım yönteminin dikte rejiminden farkı olmadığını beyan etmiştir. Etkinliklerin uygulanması sırasında kargaşa olduğu fakat bu kargaşanın öğretimi olumsuz etkilemediğini şöyle dile getirmiştir:

“Tabi ki de bu kargaşa kabul edilemez bir kargaşa değil. Öğrenciler grup çalışması yaptığı için doğal. Yani kabul edilebilir bir kargaşa. ...Bize mani oluyorlar, ders yaptırmıyorlar, bizi engelliyorlar gibi bir kargaşa değil. Tabi ki öğrenmeyi olumlu yönde etkileyen bir kargaşa diyebiliriz. ...Yani tatlı bir kargaşa, curcuna, kabul edilebilir bir düzeyde, bir zararı olmayan bir telaş diyebiliriz. ...Buna alışmayan insanlar bizim gibi biraz da eski öğretmenler yadırgayabiliyoruz biz bu şeyi”.

Burada görüldüğü gibi derste etkinlik kullanılmasının bir kargaşa oluşturduğu fakat bu kargaşanın da doğal olduğuna değinmiştir. Bu kargaşa halinin öğrenme üzerinde olumlu etkilere sahip olduğunu kabul etmesine rağmen yaşadığı yadırgamayı daha önceden bahsettiği üzere sükûnetin daha fazla sağlandığı anlatım yöntemini kullanmayı alışkanlık haline getirmiş olmasına bağlamaktadır. Yani bu durum aslında bir sorun değil öğretmenin alışkanlıklarının dışında bir hal olduğu için tuhaf bulmuştur. Ayrıca bu etkinlikler sırasında okulun fiziki şartlarının uygun olmamasından kaynaklanan sorunlar hakkında şunları söylemiştir:

“Tabi bir de alt yapının yani fiziki koşulların buna göre de uyarlanması gerekiyor. Yani şu anki sınıf düzeni masaların sıraların dizilişi buna pek uygun değil. Yani siz sürekli önce bir sıra ile uğraşıyordunuz. Siz hep önce gidip sıraları ayarlıyordunuz mesela. ...Yani grup çalışmasına uygun olarak sıraların dizayn edilmesi gerekiyor”.

Farklılaştırılmış öğretim etkinliklerinin uygulanması sırasında, sınıfların fiziki şartlarının uygun olmamasından dolayı sürekli olarak her ders öncesi düzenlemelerin yapılmasını bir sorun olarak nitelendirmiştir. Grup çalışmalarına uygun olarak sınıf ortamlarının oluşturulması yönünde bir atıfta bulunmuştur.

4.4.2.4. Mesleki Hayatına Katkıları

Sosyal bilgiler öğretmeni anlatım yöntemi ile farklılaştırılmış öğretimi karşılaştırarak bu yöntemin daha güzel olduğuna vurgu yapmıştır. Bu yöntemlerin kullanılmasına imrenerek baktığını ve kendisi de bu yöntemleri kullanmak istediğini şu şekilde dile getirmiştir:

“Bizim kendi ders işleyiş tarzımız buna göre durağan, monoton bir tarz; bu renkli, canlı, hareketli bir ders işleme tarzı. Yani imreniyoruz gerçekten. Biz de böyle yapmak istiyoruz. Öykünüyoruz yani imreniyoruz. Yani biz de yapmak istiyoruz. Gelecekteki düşüncem bütün bu yöntemleri uygulamak severek isteyerek bu yöntemleri uygulamayı istiyorum. Tebrik ederim gerçekten çok güzeldi çalışmalar”.

Bu ifadelerde görüldüğü gibi sosyal bilgiler öğretmeni meslek hayatında anlatım yönteminden farklı olarak diğer yöntem ve teknikleri de ileriki meslek hayatında büyük bir zevkle kullanmak istediğine değinmiştir. Ayrıca öğrencilerden de bu tarz etkinlikler yapma konusunda aldığı dönütleri şöyle ifade etmiştir:

“Çocuklara bir renk geldi. Bir canlılık geldi. Yeni bir heyecan geldi çocuklara. Diğer çocuklar sürekli benden Zeyneb Hoca bizim sınıfımıza da gelsin. Bize de etkinlik yapsın. Hocam biz niye bu etkinlikleri yapmıyoruz diye beni çok sıkıştırdılar. Bizler de yapalım bunlardan diye bizim sınıfımıza da gelsin diyen çocuklar oldu. Sınıfın tamamı demese de bazı çocuklar söyledi. Biz de ikinci dönem daha değişik bir tarz uygulayalım çocuklara diye onlara söz verdik. Derslerimizde sıkıcılıktan monotonluktan kurtulalım diye çocuklara bir söz verdik. Yani çok beğendim güzel bir çalışma gerçekten”.

Burada görüldüğü gibi hem öğretmen hem de öğrenciler bu etkinlikleri çok beğenerek kullanmak istemektedirler. Hatta diğer sınıflarda bulunan bazı öğrenciler neden etkinliklerle ders işlemedikleri yönünde öğretmenlerine sorular sormuş ve bu tarz bir ders işleme yöntemine geçilmesini istediklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca öğretmen anlatım yönteminin monoton ve sıkıcı olduğuna vurgu yaparak farklılaştırılmış öğretim yönteminin getirmiş olduğu canlılıktan bahsederek bu yöntemi kullanacağını sinyallerini vermiştir.

4.4.2.5. Etkinlik Önerileri ve Etkinliklerin Uygulanabilirliği

Farklılaştırılmış öğretim etkinlik fikirleri üzerinde yoğun düşünceler yapılması gerektiğini ve orijinal bir etkinlik hazırlamanın zihin yorucu bir faaliyet olduğunu

söylemiştir. Bunun için kendisinin şu anda herhangi bir öneri ya da etkinlik fikrinin olmadığını şu şekilde dile getirmiştir:

“Düşünmek lazım. Kafa yormak lazım. Kafa patlatmak lazım. Olmayan orijinal etkinlikler bulunabilir. Ama şu anda ben bunu nasıl icat edeyim, nasıl ifade edeyim böyle düşünme düşünme günler aylar içerisinde irticalen zihnimize gelebilir oluşturabiliriz. ... Ama şu anda şu etkinlik yapılabilir diyebileceğim hiçbir orijinal fikrim yok. Onu da söyleyeyim”.

Yukarıda bulunan söylemlere baktığımız zaman sosyal bilgiler öğretmenin orijinal bir etkinlik meydana getirme konusunda günlerini hatta aylarını alabilecek olan yoğun bir zihinsel çalışma yapması gerektiğini görüyoruz. Bu durum da öğretmenin etkinlik hazırlayana kadar geçen süre zarfında anlatım yöntemini kullanmaya devam edeceğini göstermektedir. Bunun için yapılandırmacı anlayışa uygun olarak etkinlik temelli öğretim yöntemine geçiş aşamasında hali hazırda bulunan etkinlikleri uygulama konusundaki görüşleri ise şöyledir:

“Tabi ki de seve seve uygulamam gerçekten dönem dönem, ara ara. Her gün, her derste olmasa da her derste değil. Bazen de anlatırız. Yani anlatmamız icap ediyordur. Mesela dersin yarısını anlatımla geçiririz hiçbir etkinlik yapmadan. Kalan dersin 20 dakikalık kısmını da böyle herhangi bir orijinal etkinliği uygulayarak geçirebiliriz. Seve seve bunu yaparız. Yani ben de bunu yapmayı düşünüyorum tabi ki. Zaten sizin uyguladığınız etkinliklerin hepsini de almak istiyorum”.

Görüldüğü gibi sosyal bilgiler öğretmeni hazırda bulunan etkinlikleri her dersinde veya dersin tamamında olmasa da zaman zaman derslerinde seve seve uygulamak istediğini ifade etmiştir. Hatta farklılaştırılmış öğretim etkinlik uygulamaları sırasında yapılan etkinliklerin tamamını almak istediğini söylemiştir. Bu durum öğretmenin mesleki açıdan gelişme gösterdiğinin ve ders işleme yöntemlerine bakış açısının değişmiş olduğunu da göstermektedir.

4.5. Ölçek Sonuçlarından Elde Edilen Bulgular

Farklılaştırılmış öğretim yönteminin öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarına ve derse karşı motivasyonlarına olan etkisini incelemek için uygulamaya başlamadan önce ve uygulama bittikten sonra tutum ve motivasyon ölçekleri uygulanmıştır. Bu ölçeklerin incelenmesi sonucunda elde edilen bulgular “Tutum

Ölçeği Bulguları” ve “Motivasyon Ölçeği Bulguları” olmak üzere iki alt başlık altında ele alınmıştır.

4.5.1. Tutum Ölçeği Bulguları

Öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumları üzerinde farklılaştırılmış öğretim yönteminin nasıl bir etkisi olduğunu tespit etmek için “Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeği” kullanılmıştır. Bu ölçekten elde edilen veriler analiz edilerek Tablo 44’te gösterilmiştir.

Tablo 44. Farklılaştırılmış Öğretim Uygulama Öncesi ve Uygulama Sonrası Tutum Ölçeklerinin Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

Uygulama Öncesi- Uygulama Sonrası	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	Z	p
Negatif Sıra	5	18,90	94,50		
Pozitif Sıra	21	12,21	256,50	-2,076*	0,038**
Eşit Sıra	1				
Toplam	27				

* Negatif sıralar temeline dayalı

* $p < 0,05$

Tablo 44’te yer alan ölçek bulgularına baktığımızda farklılaştırılmış öğretim yönteminin 5 öğrencinin derse yönelik tutumlarını azalttığını, 21 öğrencinin derse yönelik tutumlarını arttırdığını ve bir öğrencinin de derse yönelik tutumuna herhangi bir etkisi olmadığını görüyoruz. Öğrencilerin farklılaştırılmış öğretim etkinlik uygulamaları öncesinde sosyal bilgiler dersine yönelik tutumları ile etkinlik uygulamaları sonrasında sosyal bilgiler dersine yönelik tutumları arasında uygulama sonrası lehine anlamlı fark olduğu görülmüştür ($z=-2,076$, $p<0,05$). Buna göre, sosyal bilgiler dersinde farklılaştırılmış öğretim yönteminin kullanılması öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumları üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğu söylenebilir.

4.5.2. Motivasyon Ölçeği Bulguları

Farklılaştırılmış öğretim etkinliklerinin öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik motivasyonları üzerinde nasıl bir etkiye sahip olduğunu belirlemek için “Sosyal

Bilgiler Dersi Motivasyon Ölçeği” kullanılmıştır. Motivasyon ölçeğinden elde edilen bulgular Tablo 45’te gösterilmektedir.

Tablo 45. Farklılaştırılmış Öğretim Uygulama Öncesi ve Uygulama Sonrası Motivasyon Ölçeklerinin Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

Uygulama Öncesi- Uygulama Sonrası	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	Z	p
Negatif Sıra	5	17,40	87,00		
Pozitif Sıra	21	12,57	264,00	-2,251*	0,024**
Eşit Sıra	1				
Toplam	27				

* Negatif sıralar temeline dayalı

* $p < 0,05$

Tablo 45’te görüldüğü gibi farklılaştırılmış öğretim yöntemi öğrencilerin büyük bir kısmının (n=21) sosyal bilgiler dersine karşı motivasyonlarını arttırmıştır. Ayrıca farklılaştırılmış öğretim yöntemi öğrencilerin beşinin sosyal bilgiler dersine yönelik motivasyonu olumsuz yönde etkilerken; öğrencilerin biri üzerinde ise olumlu ya da olumsuz herhangi bir etkiye sahip olmamıştır. Farklılaştırılmış öğretim yöntemini uygulama öncesinde öğrencilerin sosyal bilgiler dersine karşı motivasyonları ile farklılaştırılmış öğretim uygulama sonrası sosyal bilgiler dersine karşı öğrenci motivasyonları arasında uygulama sonrası lehine anlamlı fark olduğu görülmüştür ($z=2,251$, $p<0,05$). Buna göre sosyal bilgiler dersinde farklılaştırılmış öğretim yönteminin kullanması öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik motivasyonları üzerinde olumlu yönde bir etkiye sahip olduğu söylenebilir.

4.6. Ölçme ve Değerlendirme Testinden Elde Edilen Bulgular

İnsanlar, Yerler ve Çevreler öğrenme alanı kapsamında yapılan farklılaştırılmış öğretim etkinlikleri bittikten yaklaşık iki ay sonra ölçme ve değerlendirme testi uygulanmıştır. Bu sayede öğrencilere etkinlikler süreci boyunca verilmek istenen bilgi ve becerilerin ne oranda kalıcı bir şekilde kazandırılmış olduğunu belirlemek istenmiştir. Öğrencilerin testten aldığı puanlar 45 puanı temel alınarak değerlendirilmiştir. Ölçme ve değerlendirme testinden elde edilen bulgular Tablo 46’da yansıtılmıştır.

Tablo 46. İnsanlar, Yerler ve Çevreler Öğrenme Alanı Ölçme ve Değerlendirme Test Sonuçları

Puan	n	Sınıf Ortalaması	En Yüksek Puan	En Düşük Puan
45 Puanın Üstünde	18			
45 Puanında Altında	9	58,76	96	11,20
Toplam	27			

Tablo 46'ya bakıldığı zaman öğrencilerin büyük bir çoğunluğu 45 puanın üstünde not almıştır. Yalnızca 9 öğrenci yapılan değerlendirme testinde 45 puanın altında not alarak başarısız olmuştur. Ayrıca ölçme ve değerlendirme testinden alınan en yüksek puan 96 en düşük puan ise 11,20'dir. Sınıfın not ortalamasına (58,76) baktığımız zamanda ise sınıfın genel olarak başarılı bir profil çizdiğini de görüyoruz. Buna göre sosyal bilgiler dersinde farklılaştırılmış öğretim yönteminin kullanılması bilginin kalıcılığı bakımından olumlu bir etkiye sahip olduğu söylenebilir.

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgulara göre sosyal bilgiler dersinde farklılaştırılmış öğretim yönteminin kullanılmasının öğretmen ve öğrenciler üzerindeki etkisi ortaya konulmuş ve alan yazında bulunan diğer araştırmalarla tartışılarak önerilerde bulunulmuştur.

5.1. Sonuç ve Tartışma

Araştırmada farklılaştırılmış öğretim etkinlik uygulamaları öncesinde, esnasında ve sonrasında elde edilen bulgulardan hareket edilerek üç ana başlık altında sonuçlar toplanarak tartışılmıştır.

5.1.1. Uygulama Öncesi Elde Edilen Sonuçlar

Bu başlık altında farklılaştırılmış öğretim etkinlik uygulamaları öncesinde yapılan yarı yapılandırılmış gözlem, yarı yapılandırılmış öğretmen ve öğrenci mülakat bulgularından elde edilen sonuçlara ve bu sonuçların alan yazında bulunan çalışmalarla karşılaştırılmasına yer verilmiştir.

Farklılaştırılmış öğretim yöntemine göre tasarlanan etkinlik uygulamaları öncesinde öğretmen ve öğrencilerle yapılan mülakatlar ile gözlem sonuçlarına göre sosyal bilgiler dersi geleneksel öğretim yöntem ve teknikleri ile işlenmektedir. Sosyal bilgiler öğretmeni derste en çok anlatım ve soru cevap yöntemini kullanmaktadır. Sosyal bilgiler dersinde ağırlıklı olarak geleneksel öğretim yöntemlerinin kullanıldığı Kan (2006); Çelikkaya ve Kuş (2009); Taşkaya ve Bal (2009); Fırat Durdukoca (2018); İltter (2018); Yürüdü ve Coşkun Cımbız (2017) tarafından yapılan çalışmalarda da ortaya çıkmıştır. Ayrıca sosyal bilgiler öğretmeni ile yapılan görüşmelerde nadiren de olsa öğrenci merkezli yöntem ve teknikleri kullandığını dile getirmiştir. Fakat bu durum

gözlem ve öğrenci mülakatları ile çelişmektedir. Gözlem ve öğrenci mülakatlarına göre derste öğrenci merkezli yöntem ve tekniklerin kullanılmadığı tespit edilmiştir. Benzer şekilde Çelikkaya ve Kuş (2009) tarafından yapılan çalışmada da öğrenen öğrenci merkezli yaklaşımları kullandığını dile getirirken gözlem ve öğrenci görüşlerine öğretmenin geleneksel öğretim anlayışını benimsemiş olduğu sonucuna varılmıştır.

Uygulama öncesi yarı yapılandırılmış gözlem, öğretmen ve öğrenci mülakat bulgularından elde edilen sonuçlara göre sosyal bilgiler dersinde farklılaştırılmış öğretim yöntemi kullanılmamaktadır. Benzer şekilde Koç (2016)'un yaptığı çalışmada da sınıf öğretmenlerinin öğrencilerin bireysel farklılıkları hakkında bilgi sahibi olmalarına rağmen farklılaştırılmış öğretim yöntemini kullanmadıkları ortaya çıkmıştır. Demirkaya (2018)'nin yaptığı çalışmada da sınıf öğretmenlerinin farklılaştırılmış öğretimin kullanılmasına yönelik algı düzeylerinin iyi ve yeterlilik algılarının ise çok iyi düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Buna karşın Zoraloğlu (2016) yaptığı çalışmada sınıf öğretmenlerinin bazı öğrenci özelliklerini göz önünde bulundurarak içerik, süreç ve ortam bakımından farklılaştırma yaptığını tespit etmiştir. Özkanoglu (2015) tarafından yapılan çalışmada ise okul öncesi öğretmenlerinin öğrencilerin hazırbulunuşluluk düzeyine göre farklılaştırma yaptıkları belirlenmiştir. Ayrıca Çam (2013) tarafından yapılan çalışmada okul bulunduğu şartlara (özel, devlet vb.) göre öğretmenlerin ortalama düzeyde öğretimi farklılaştırdıkları görülmüştür.

Geleneksel öğretim yönteminin benimsendiği sosyal bilgiler dersinde, öğrencileri derse karşı güdülemeye ve dikkat çekmeye yönelik herhangi bir giriş uygulamasının yapılmadığı görülmüştür. Öğretim anlatım yöntemiyle veya soru-cevap tekniğiyle öğrencilere yalnızca önceki derste öğrendiklerini hatırlatmaktadır. Yarı yapılandırılmış gözlem sonuçlarına göre öğrencilerin bazılarının derse karşı ilgisiz ve alakasız olduğu, derse takip etmediği ve derse katılmadığı tespit edilmiştir. Öğrenci davranışlarının bu şekilde olması hiç kuşkusuz derse karşı güdülenme düzeylerinin düşük olmasıyla ilişkilidir. Dersin girişinde yapılan uygulamalar, öğrencileri harekete geçirerek öğrenmeyi olumlu yönde etkilemekte ve başarıyı artırmada önemli bir rol oynamaktadır (Şahin Yanpar, 1994). Buna karşın öğretmenler, derse giriş davranışlarını orta düzeyde gerçekleştirmektedir (Öztürk, 2001).

Etkinlik uygulamaları öncesinde yapılan gözlem, öğrenci ve öğretmen mülakatlarına göre sosyal bilgiler dersinde materyal olarak ders kitabı, defter, kalem ve EBA’da bulunan her türlü görsel, işitsel ve yazılı materyallerin kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Her üç veriden elde edilen bulgulara göre sosyal bilgiler dersinde en çok ders kitabı ve EBA kullanılmaktadır. Öner (2017)’in sosyal bilgiler ve tarih öğretmenlerinin derste kullandıkları materyaller ile ilgili yaptığı çalışmada öğretmenlerin ders kitaplarını ve EBA’yı kullandıkları ortaya çıkmıştır. Fakat bunların yanı sıra öğretmenlerin derste internet kaynakları ile kendi hazırladıkları materyalleri de kullandıkları tespit edilmiştir. Bu çalışmada ise öğretmenin kendi hazırladığı bir materyalin veya etkinliğin olmadığı görülmüştür. Benzer şekilde Şanlı (2018) tarafından yapılan çalışmada çoğu katılımcıların derste materyal hazırlamadıkları da ortaya çıkmıştır. Çakmak ve Taşkıran (2017)’nin yaptığı çalışmada da sosyal bilgiler öğretmenlerinin EBA hakkında olumlu tutumlarda bulunarak EBA sistemini faydalı gördükleri tespit etmiştir. Şanlı (2018)’nin yaptığı araştırmaya katılan öğrencilerde derste “genel olarak harita, akıllı tahta, atlas, defter, kitap kullandıklarını” ifade etmişlerdir. Ayrıca sosyal bilgiler öğretmeni ders kitabını en önemli kaynak olarak görmüş ve burada bulunan etkinliklerin oldukça faydalı ve yeterli olduğunu dile getirmiştir. Buna benzer bir sonuç da Ertürk ve Güler (2017)’in 5. 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları ile ilgili yaptığı çalışmada ortaya çıkmıştır. Bu çalışmada öğretmenler ders kitaplarını yeterli olarak görmüşlerdir. Şanlı (2018)’nin sosyal bilgiler dersinde materyal kullanımı ile ilgili öğrenci görüşleri üzerine yaptığı çalışmada ise öğrencilerin büyük bir kısmı ders kitaplarını öğretim materyalleri arasındaki en faydalı materyal olarak nitelendirmişlerdir.

Uygulama öncesi öğretmenle yapılan mülakatta İnsanlar, Yerler ve Çevreler öğrenme alanında yer alan kavramların öğretiminde sorunlarla karşılaşıldığı ve özellikle öğrencilerin bu üniteye yer alan konuları öğrenmede zorlandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu ünite içerisinde bulunan fiziki ve beşerî coğrafya konuları ile ilgili kavramları, öğrenciler anlamlandırmamakta ve yeteri düzeyde öğrenememektedirler (Talay, 2011). Özdemir (2012) tarafından yapılan çalışmada ise öğrencilerin özellikle soyut olan coğrafya kavramlarında kavram yanılgısı yaşadıkları ortaya çıkmıştır. Ayrıca çalışmada, sosyal bilgiler öğretmenlerinin bu üniteyi geleneksel bir öğretim anlayışıyla işlediği tespit edilmiştir. Bu durum Talay (2011) ve Özdemir (2012)

tarafından yapılan çalışmalarla da benzer olmakla beraber her iki çalışmada bu soyut konuların öğretiminde materyal kullanımının önemli olduğuna dikkat çekilmiştir.

Öğretmen ve öğrencilerle yapılan uygulama öncesi mülakatlarda, öğrencilerin kalıcı öğrenmeler gerçekleştiremedikleri ve öğrendikleri bilgileri günlük hayatlarına aktaramadıkları görülmüştür. Aynı zamanda öğretmen, SBDÖP’da bulunan beceriler ve değerler hakkında yeterince bilgi sahibi olmadığı ve bunların öğretimi için gereken önemi vermediği anlaşılmıştır. SBDÖP’da yer alan beceri ve değerleri kazandırmada eksiklikler yaşandığı ifade edilmiştir. Öğrenci mülakatları ve yarı yapılandırılmış gözlem bulguları da bu durumu desteklemektedir. Beceri öğretimi ile ilgili Mutluer (2013)’in yaptığı çalışmada da sosyal bilgiler öğretmenlerinin programda yer alan becerileri bilmediği ve daha çok bilgi temelli öğretim yapılarak beceri öğretiminin ihmal edildiği ortaya çıkmıştır. Öğretmenler, beceri öğretimine olumlu baktıkları halde beceri öğretimi ile ilgili uygulamalar yapmamaktadırlar (Öztürk ve Mutlu, 2017b). Beceri öğretiminde karşılaşılan benzer durumlar değer öğretiminde de karşımıza çıkmaktadır. Öğretmen mülakat ve gözlem sonuçlarına göre değer öğretimine yönelik herhangi özel bir çalışma yapmayarak ders anlatımı sırasında öğrencilere değerleri, telkin yoluyla veya soru-cevap yöntemiyle kazandırmaya çalışmaktadır. Kurtdede Fidan (2013) ve Yaşar ve Çengelci (2012) tarafından yapılan çalışmalarda da sosyal bilgiler öğretmenlerinin değer öğretiminde en çok telkin yöntemini kullandıkları görülmüştür. Yanpar Yelken ve Balcı (2013)’nın sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin değer eğitimi hakkındaki görüşlerini incelediği çalışmada ise öğretmenlerin değer öğretimine en çok sosyal bilgiler dersinde değindiği ve değer öğretiminde en etkili yöntemin örnek olay incelemesi, en az etkili yöntemin ise telkin yöntemi olarak görüldüğü tespit edilmiştir. Öztürk ve Mutlu (2017b) tarafından yapılan çalışmaya göre, öğretmenler değer öğretiminde geleneksel yöntemleri etkili görmese de konu hakkındaki görüşleri ile pratikte uyguladıkları durum çoğunlukla birbirinin tam tersidir.

Uygulama öncesi elde edilen bulgulara göre sosyal bilgiler dersinde geleneksel ölçme ve değerlendirme araçlarının kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Yürüdü ve Coşkun Cımbız (2017)’in araştırmasında benzer şekilde sosyal bilgiler öğretmenlerinin eşleştirme, açık uçlu, boşluk doldurmalı, doğru-yanlış ve çoktan seçmeli sorulardan oluşan geleneksel anlayışa dayalı yazılı sınavlar yaptıkları görülmüştür. Şimşek (2011) tarafından yapılan çalışmada da öğretmenlerin çoğunun geleneksel ölçme ve

değerlendirme araçlarını kullanarak öğrencilerin yalnızca bilişsel alanda öğrendiklerini kapsayan bir ölçme ve değerlendirme yapıldığı ortaya çıkmıştır.

Genel olarak çalışma grubunda yer alan öğretmen ve öğrencilerden farklılaştırılmış öğretim etkinlik uygulamaları öncesinde elde edilen bulgulara göre; geleneksel bir öğretim anlayışının benimsenerek düz anlatım yöntemi ve soru-cevap tekniğinin kullanıldığı, dersin girişinde öğrencileri güdüleyen etkinliklerin yapılmadığı, bilgi öğretiminin ön plana alınarak beceri ve değer öğretiminin ihmal edildiği, kalıcı öğrenmelerin gerçekleştirilemediği ve geleneksel (sonuca dayalı) ölçme ve değerlendirme araçlarının kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Yani öğretmenin benimsediği eğitim anlayışı geleneksel bir çizgide olduğu için bu durum bilgi temelli bir öğretime, yöntem ve teknik kullanımına, materyal seçimine, ölçme ve değerlendirme araçlarının kullanımına etki etmiştir. Geleneksel bir öğretim anlayışının benimsenmiş olmasının nedenleri ise literatürde; eğitim paydaşlarının sınav odaklı olması (Öztürk ve Mutlu, 2017; Kurtdebe Fidan, 2013) alışkanlıklar (Mutluer, 2013), ders saatinin yetersiz olması (Yürüdü ve Coşkun Cımbız, 2017; Kuş ve Çelikkaya, 2009; Yılmaz ve Tepebaş, 2011; Gönenç ve Açıkalın, 2017) ve öğrencilerden kaynaklanan sorunlar (Yılmaz ve Tepebaş, 2011; Gönenç ve Açıkalın, 2017) şeklinde açıklanmaktadır. Ayrıca sosyal bilgiler öğretmeni mesleki açıdan eksikliklerinin olduğuna da değinmiştir.

5.1.2. Uygulama Sırasında Elde Edilen Sonuçlar

Farklılaştırılmış öğretim etkinlik uygulamaları sırasında yapılandırılmış öğrenci günlükleri ile yapılandırılmamış öğretmen ve araştırmacı günlüklerinden elde edilen sonuçlara bu başlık altında yer verilmiştir. Buna göre öğrencilerin farklılaştırılmış öğretim etkinlik uygulamaları boyunca yazdıkları ders günlüklerinden elde edilen sonuçlar şu şekildedir:

1. Öğrenciler, yeterli düzeyde öğrenme gerçekleştirmişlerdir.
2. Öğrenciler çalışma yapraklarında yer alan sorularda, çizim veya çalışma yaprağında bulunan haritayı görmekte zorluk yaşamışlardır. Ayrıca alt grup öğrencilerden biri arkadaşlarından kaynaklanan sorunlar yaşamıştır.
3. Öğrenciler, farklılaştırılmış öğretim etkinlikleri ile ilgili genel olarak olumlu değerlendirmeler yapmışlardır.

Sosyal bilgiler öğretmeninin ders günlüklerinden elde edilen sonuçlar şunlardır:

1. Farklılaştırılmış öğretim ders planlarına uygun olarak dersler işlenmiştir.
2. Farklılaştırılmış öğretim etkinlikleri hakkında olumlu duygu ve düşüncelere sahiptir. Ayrıca etkinlikler sırasında kullanılan materyaller hakkında da düşünceleri olumlu yöndedir.
3. Farklılaştırılmış öğretim yönteminin öğrencilerin en çok derse dikkatleri çekme konusunda etkili olduğunu belirtmiştir. Bunun yanı sıra öğrencilerin üst düzey düşünme, iletişim ve yaratıcı düşünme becerilerini geliştirdiğini düşünmektedir. Ayrıca bu yöntemin öğrencilerin öğrenmelerini de olumlu yönde etkilediğini düşünmektedir.
4. Farklılaştırılmış öğretim etkinlik uygulamaları sırasında öğrencilerin göstermiş oldukları performansları başarılı ve güzel olarak değerlendirmiştir.
5. Farklılaştırılmış öğretimin hazırlık ve uygulama aşaması ile zaman bakımından bazı zorluklarına işaret etmiştir. Etkinliklerin hazırlık aşamasının büyük bir çaba ve zaman gerektirmesi ile uygulamanın zaman alması ve uygulama sırasında öğrencilerden kaynaklanan sorunların olduğunu dile getirmiştir.
6. Etkinlik uygulama süreci öğretmenin mesleki hayatını olumlu etkilemiştir. Öğretmen farklılaştırılmış öğretim yönteminin öğrencileri sağladığı olumlu etkilerinden dolayı bu öğretim yöntemini ileriki meslek hayatında kullanacağını belirtmiştir. Ayrıca bu yöntemle daha önce karşılaşmadığı için öğrencileri ve kendi adına yaşadığı serzenişe de vurgu yapmıştır.

Araştırmacı ders günlüklerinden elde edilen sonuçlar ise şu şekildedir:

1. Öğrenciler, farklılaştırılmış öğretim yöntemini beğenmişlerdir.
2. Öğrencilere beceri ve değer kazandırma ile derse katılımları üzerinde olumlu katkılarda bulunmuştur. Öğrencilerin çalışkanlık, dayanışma ve yardımlaşma değerleri ile harita okuryazarlığı, problem çözme ve yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmesine katkı sunmuştur.
3. Uygulama sürecinin verimli ve eğlenceli geçtiği belirlenmiştir. Ayrıca farklılaştırılmış öğretim etkinlik uygulamalarının yorucu olması, zaman yönetimi, grup çalışmalarında öğrenciler arasında oluşan problemler, akıllı tahta

kullanımı, çalışma yapraklarındaki haritaların bazılarının net bir şekilde görülememesi ve sınıf yönetiminden kaynaklanan sorunlar yaşanmıştır.

4. Sosyal bilgiler öğretmenin mesleki hayatını olumlu etkileyerek bu tarz etkinlik kullanma yönünde istekli olduğu görülmüştür. Aynı zamanda okulda bulunan diğer öğretmenlerin de bu süreçte merak ve ilgi duydukları gözlemlenmiştir.

Yukarıda görüldüğü gibi öğrenci, öğretmen ve araştırmacı günlüklerinden elde edilen sonuçlar birbirini destekler niteliktedir. Ayrıca farklılaştırılmış öğretim etkinlik uygulamaları sırasında elde edilen öğrenci, öğretmen ve araştırmacı günlük sonuçları ile uygulama sonrası elde edilen mülakat, ölçek ve test sonuçları birbiriyle benzerdir. Bunun için uygulama sonrasında elde edilen sonuçlarla alan yazında bulunan çalışmalar karşılaştırılarak tartışılmıştır.

5.1.3. Uygulama Sonunda Elde Edilen Sonuçlar

Farklılaştırılmış öğretim etkinlik uygulamaları sonrasında öğretmen ve öğrencilerle yapılan yarı yapılandırılmış mülakat, ölçme ve değerlendirme testi ile tutum ve motivasyon ölçek bulgularından elde edilen sonuçlara ve bu sonuçların alan yazındaki çalışmalarla yapılan karşılaştırmalarına bu başlık altında yer verilmiştir.

Farklılaştırılmış öğretim yöntemi hakkında öğrenciler ve sosyal bilgiler öğretmenin olumlu duygu ve düşüncelere sahip olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin hepsi uygulama süreci boyunca yapılan farklılaştırılmış öğretim etkinliklerini beğenmiştir. Öğrencilerle yapılan mülakat sonuçlarına göre farklılaştırılmış öğretim yönteminin en güçlü yanı güzel ve eğlenceli olmasıdır. Farklılaştırılmış öğretim yöntemin öğretmen mülakat sonuçlarına göre en güçlü yanı ise öğrencilerin öğrenme sürecine aktif olarak katılarak öğrenmeyi kendilerinin gerçekleştirmiş olmasıdır. Bu durum uygulama sırasında elde edilen günlük sonuçlarıyla da örtüşmektedir. Aynı zamanda öğrenciler farklılaştırılmış öğretim etkinlik uygulamaları öncesindeki dersleri ile farklılaştırılmış sosyal bilgiler derslerini karşılaştırdıkları zaman bu yöntemle daha iyi öğrendiklerini, bu yöntemin daha güzel, eğlenceli ve dikkat çekici olduğunu dile getirmişlerdir. Benzer şekilde Demir (2013), Durmuş (2017), Beler (2010) tarafından yapılan çalışmalarda da farklılaştırılmış öğretim yöntemini hakkında öğrenci ve öğretmenlerin olumlu duygu ve düşüncelere sahip olduğu görülmüştür.

Öğrencilerin farklılaştırılmış öğretim yöntemi hakkındaki olumlu duygu ve düşünceleri sosyal bilgiler dersine yönelik duygu ve düşüncelerini de olumlu yönde etkilemiştir. Öyle ki öğrencilerin dersi daha çok sevmelerini sağlamıştır. Ayrıca öğretmen mülakat sonuçlarına göre de öğrencilerin motivasyonları artmıştır. Bu durum sosyal bilgiler dersi tutum ve motivasyon ölçek sonuçlarıyla da örtüşmektedir. Farklılaştırılmış öğretim yönteminin derse karşı motivasyonu olumlu yönde etkilediği Beler (2010), Ekinci (2016), Aras (2018) ve Faydalı (2018) tarafından yapılan çalışmalarda da ortaya çıkmıştır. Ayrıca Uğurel (2018)'in farklılaştırılmış öğretim yönteminin fizik dersinde kullanılması ile ilgili yaptığı araştırmada, farklılaştırılmış öğretim yöntemi özellikle başarı düzeyi düşük olan öğrencilerin derse karşı motivasyonları olumlu yönde etkilediği görülmüştür. Farklılaştırılmış öğretim yönteminin öğrencilerin derse karşı tutumlarını olumlu yönde etkilediği sonucuyla ilgili alan yazında bulunan Karadağ (2010), Özbal (2016), Şentürk (2017) ve Tüfekçi (2018) tarafından yapılan çalışma sonuçlarıyla da benzerlik göstermektedir. Fakat Özer (2016)'in yaptığı çalışmada farklılaştırılmış öğretim yönteminin öğrencilerin mesleki yabancı dil dersine yönelik tutumları üzerinde herhangi bir etkiye sahip olmadığı görülmüştür. Benzer şekilde Durmuş (2017)'un yaptığı çalışmada da farklılaştırılmış öğretim yönteminin öğrencilerin hayat bilgisi dersine yönelik tutumlarını üzerinde anlamlı düzeyde bir fark oluşturmadığı tespit edilmiştir.

Farklılaştırılmış öğretim yöntemine göre hazırlanan etkinliklerde öğrencilerin öğrenme hızları, öğrenme düzeyleri ve hazırbulunmuşluk düzeyleri dikkate alınarak etkinlikler hazırlanmıştır. Öğrenci seviyelerine göre hazırlanan etkinlikler her öğrencinin başarı hissini tatmasını sağlamıştır. Öğrenciler süreç içerisinde genel olarak grup çalışmaları içerisinde öğrenme faaliyetlerini gerçekleştirmişlerdir. Bu durum öğrenciler arası yardımlaşma, dayanışma, sorumluluk ve bir gruba ait olma hislerini tatmalarına neden olmuştur. Demir (2013) tarafından fen ve teknoloji dersinde yapılan farklılaştırılmış öğretim yönteminin kullanılması ile ilgili çalışmada benzer nedenlerden dolayı farklılaştırılmış öğretim öğrenci erişileri (başarı ve kalıcılık) üzerinde olumlu bir etki oluşturmuştur. Öğrenciler, kendi düzeylerine uygun olarak aktif bir şekilde öğretim ortamına katıldıkları için daha iyi ve kalıcı öğrenmeler gerçekleştirmişlerdir.

Öğretmen ve öğrenci mülakat sonuçlarına göre farklılaştırılmış öğretim yöntemi geleneksel öğretim yöntemine göre öğrenmeyi olumlu etkilemiştir. Nitekim öğrenciler

uygulama öncesi dersleri ile farklılaştırılmış sosyal bilgiler dersini karşılaştırdıklarında bu yöntemle daha iyi öğrendiklerini ve farklılaştırılmış öğretim yönteminin daha güzel olduğunu ifade etmişlerdir. Öğrencilerin öğrenmelerini olumlu etkilemesi aynı zamanda uygulama sırasında elde edilen günlük sonuçlarıyla ve ölçme ve değerlendirme test sonuçlarıyla da örtüşmektedir. Sınıfın aradan geçen yaklaşık iki aylık bir zamanın ardından genel başarı ortalaması 58,76 puan değerindedir. Ayrıca bu durumu öğretmen mülakat sonuçları da desteklemektedir. Öğretmen mülakat sonuçlarına göre farklılaştırılmış öğretim yöntemi öğrencilerin kalıcı ve iyi öğrenmeler gerçekleştirmesine ve derse katılımlarının artmasını sağlamıştır. Aynı zamanda öğretmen, yaptığı yazılı sınavda farklılaştırılmış öğretim yönteminin kullanıldığı sınıfın diğer sınıflara göre daha başarılı olduğuna da değinmiştir. Bu öğretim yönteminin öğrenci başarısını olumlu yönde etkilediği ile ilgili literatürde benzer çalışmalara rastlanmıştır. Farklılaştırılmış öğretim yönteminin Yabaş (2008), Şaldırdak (2012), Taş (2013), Ekinci (2016) tarafından yapılan çalışmalarda öğrencilerin matematik ders başarılarını olumlu etkilediği; Demir (2013), Kaplan (2016), Şentürk (2017), Avcı (2018), Tüfekçi (2018) tarafından yapılan çalışmalarda fen başarısını olumlu etkilediği; Umar (2014)'ın çalışmasında kimya ders başarısını arttırdığı; Özer (2016), Yavuz (2018), Aras (2018) tarafından yapılan çalışmalarda yabancı dil başarısını olumlu etkilediği; Uğurel (2018) ve Yaprakgöl (2019) tarafından yapılan çalışmalarda fizik ders başarısını artırdığı; Beler (2010) ve Durmuş (2017) tarafından yapılan çalışmalarda hayat bilgisi ders başarısını arttırdığı ortaya konulmuştur. Ayrıca Salar (2018)'ın fizik öğretiminde farklılaştırılmış öğretimle 5E modelini karşılaştırdığı çalışmasında farklılaştırılmış öğretimin düşük ve orta düzeyde olan öğrencilerin başarılarını daha çok arttırırken yüksek düzeye sahip öğrencilerin başarıları üzerinde herhangi bir etki oluşturmadığı tespit edilmiştir.

Farklılaştırılmış öğretim yöntemiyle öğrencilerin yalnızca bilgi öğretimi yapılmamış bilginin yanı sıra beceri ve değer öğretimine de yapılmıştır. Öğrencilerle yapılan mülakat sonuçlarına göre farklılaştırılmış öğretim yöntemi öğrencilerin yardımlaşma, başarı, vatanseverlik, çalışkanlık, sorumluluk ve sevgi/saygı değerlerini geliştirdiği belirtilmiştir. Bu durum aynı zamanda SBDÖP'nda bulunan özel amaçlarla ilişkili olan değerlerin (vatanseverlik, çalışkanlık ve sorumluluk değerleri) geliştirilmiş olduğunun da bir göstergesidir. Farklılaştırılmış öğretimin öğrencilere en çok kazandırdığı değerler

üst grup ve alt grup öğrenciler açısından farklılaşmaktadır. Üst grup öğrencilere en çok yardımlaşma, alt grup öğrencilere ise en çok başarı değerini geliştirmiştir. Uygulama etkinliklerinde grup çalışmaları ağırlıklı olarak yapıldığı için öğrencilerin yardımlaşma değeri daha çok gelişmiştir. Ayrıca etkinlikler öğrencilerin seviyelerine göre hazırlandığı için alt grup öğrencilerin daha çok başarı duygusunu tatmalarını sağlamıştır. Ayrıca öğretmen, geleneksel öğretimde öğrencilerin korku ve endişe içinde olduğunu farklılaştırılmış öğretim yönteminde ise öğrencilerin özgüven kazandığını dile getirmiştir. Bunun için öğretmen mülakat sonuçlarına göre, farklılaştırılmış öğretim öğrencilerin en çok iletişim ve kendini ifade edebilme becerileri ile üst düzey düşünme becerilerini geliştirmiştir. Ayrıca öğretmen mülakat sonuçlarına göre, öğrenciler vatanseverlik, saygı, sabır, yardımlaşma ve dayanışma değerlerini kazanmıştır.

Farklılaştırılmış öğretim yöntemi öğrencilerin harita okuryazarlığı, yaratıcı düşünme, iletişim, problem çözme ve üst düzey düşünme becerilerini geliştirmelerine katkı sağlamıştır. Bu bulgu literatürdeki, farklılaştırılmış öğretim yönteminin öğrencilerin bilişüstü becerilerini geliştirdiği (Yabaş, 2008; Taş, 2013; Karadağ, 2010; Umar, 2014; Kaplan, 2016), yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağladığı (Karadağ, 2010; Umar, 2014), problem çözme becerilerini geliştirdiği (Karadağ, 2010) çalışma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Avcı (2018) ise yaptığı araştırmada, fen bilimleri dersinde farklılaştırılmış öğretimin girişimcilik becerisini olumlu yönde etkilediğini ortaya çıkarmıştır. Ayrıca farklılaştırılmış öğretim yöntemi üst grup öğrencilerin en çok harita okuryazarlığı ve yaratıcı düşünme becerilerini geliştirirken; alt grup öğrencilerin ise en çok harita okuryazarlığı ve iletişim becerilerini geliştirmiştir. Bu durum aynı zamanda SBDÖP özel amaçlarının ilişkili olduğu becerilerin (üst düzey düşünme becerileri) kazandırılmış olduğu da göstermektedir. Öğrencilerin en çok gelişen becerilerinin harita okuryazarlığı olmasının nedeni ise İnsanlar, Yerler ve Çevreler öğrenme alanında bu becerinin daha çok ön plana çıkmasıdır. Benzer şekilde Özdemir (2012)'in yaptığı araştırmada İnsanlar, Yerler ve Çevreler öğrenme alanında bulunan 6. sınıf Yeryüzünde Yaşam ünitesinde öğretmenlerin en çok kullandığı materyalin harita olduğu tespit edilmiştir. Nitekim bu durum SBDÖP'nda bu üniteyle ilgili olan kazanımların coğrafya konuları ve harita okuryazarlığı becerisi ile doğrudan bağlantılı olmasıyla ilgidir.

Öğrenci mülakat sonuçlarına göre, farklılaştırılmış öğretim yönteminin olumsuz veya zayıf olarak nitelendirilen özellikleri alt grup ve üst grup öğrenciler açısından

değişmektedir. Farklılaştırılmış öğretimin alt grup öğrenciler açısından hiçbir olumsuz yanı olmazken üst grup öğrencilerin biri farklılaştırılmış öğretim etkinliklerinin uğraştırıcı olduğunu ve biri ise sınıfta konuşmaların olmasına fırsat vermesini zayıf yanı olarak nitelendirmiştir. Yavuz (2018)'un farklılaştırılmış öğretimin yabancı dil başarısına, öğretmen ve öğrenci algılarına olan etkisi ile ilgili yaptığı çalışmada, öğrenci günlük sonuçlarında farklılaştırılmış öğretimin farklı, eğlenceli, öğretici olmasının yanı sıra meşgul edici olduğuna değinilmiştir. Farklılaştırılmış öğretimin öğretmen mülakat sonuçlarına göre en zayıf yanı ise her etkinliği her öğrencinin görmemiş olmasıdır. Fakat bu durumun farklılaştırılmış öğretim yönteminin ve öğrenci farklılıklarının doğası gereği olduğunu da dile getirmiştir. Yani öğretmen mülakatlarına göre farklılaştırılmış öğretimin zayıf bir özelliği bulunmadığını söyleyebiliriz.

Farklılaştırılmış öğretim yönteminde üst grup öğrenciler herhangi bir sorun yaşamazken alt grup öğrencilerden üçü arkadaşlarından kaynaklanan sorunlar yaşamıştır. Grup çalışması sırasında sınıf öğretmenlerinin olumsuz öğrenci davranışlarıyla karşılaştıkları Samancı ve Yasul (2015) tarafından yapılan araştırmada da tespit edilmiştir. Seviyelerine göre yapılan grup çalışmalarında öğrenciler, özelliklerine göre işbirliği için çalışarak olumlu duygu ve başarı hissini geliştirirken, öğrenciler derecelendirildiği için öğrencilerde aşağılık duygusu da gelişebilir (Eskicumalı, 2002). Bunun için farklılaştırılmış öğretim etkinlik süreci boyunca yalnızca homojen gruplar değil bunun yanı sıra bireysel çalışmalar ve heterojen grup çalışmaları da yapılarak homojen grup çalışmalarının dezavantajları giderilmiştir. Böylece tüm sınıfta bulunan öğrencilerin kaynaşması ve olumlu öğrenme yaşantıları geçirmeleri sağlanmıştır. Ayrıca öğrenciler uygulama sırası elde edilen günlük sonuçlarına ve öğrenci mülakat sonuçlarına göre, farklılaştırılmış çalışma yapraklarında bulunan sorularda zorluk yaşamışlardır. Mülakat sonuçlarına göre; üst grup öğrencilerin dördü, alt grup öğrencilerin ise biri zorluk yaşamıştır. Bu zorluklar öğretim yönteminden kaynaklanmamaktadır. Üst grup öğrenci çalışma yapraklarında nispeten daha zor sorular yer aldığı için üst grup öğrenciler alt grup öğrencilere göre daha çok zorlandıklarını dile getirmişlerdir. Bu zorluk öğrenmeyi olumsuz etkilememekle birlikte öğrencilerin olumlu yönde gelişim göstermelerini de sağlamıştır. Nitekim yukarıda detaylı bir şekilde değinildiği üzere öğrencilerin bilgi, beceri ve değer öğrenimini, derse karşı tutum ve motivasyonlarını ile ders başarısını farklılaştırılmış öğretim yöntemi olumlu yönde etkilemiştir.

Farklılaştırılmış öğretim yöntemin öğretmen mülakatlarına göre zorlukları ise hazırlık aşamasının zor ve uğraştırıcı olmasıdır. Öğretmen, etkinlikleri sosyal bilgiler dersinde uygulanabilir olarak görmekte lakin kendisinin etkinlik hazırlaması için yoğun çalışmalar yapması gerektiğine dikkat çekmiştir. Hazırda bulunan etkinlikleri uygulama konusunda ise olumlu bir tutum içindedir. Uygulama aşamasında ise sınıfta sesin ve bir kargaşa halinin olmasına değinmiştir. Fakat bu durum öğretmenin alışkanlık haline getirdiği öğretim yöntem ve teknikleri ile ilgili bir durum olup öğrenmeyi etkileyen olumsuz bir durum değildir. Özkanoglu (2015) yaptığı çalışmada farklılaştırılmış öğretim yöntemini planlama ve uygulama sırasında sınıf ve zaman yönetimi bakımından sorunlar yaşandığı tespit edilmiştir. Ayrıca öğretmen, farklılaştırılmış öğretim etkinliklerinin uygulanması sırasında sınıfın fiziki koşullarından kaynaklanan sorunlar yaşandığına da vurgu yaparak sınıf düzenin grup çalışmalarına uygun olması gerektiğine değinmiştir. Demirkaya (2018) yaptığı çalışmada da farklılaştırılmış öğretimi zorlaştıran faktörlerden birisi okulların fiziki yetersizlikleridir. Ayrıca Çam (2013) tarafından yapılan araştırmada öğretmenlerin farklılaştırmayı ortalama bir düzeyde yaptıkları ve farklılaştırma düzeyinin öğretmenlerin branşlarına göre değil okul yapısına (özel, devlet) göre değiştiği ortaya çıkmıştır. Buna göre okulların fiziki yapısı ile ilgili yapılacak olan düzenlemeler, farklılaştırılmış öğretim uygulamalarının artmasını olumlu yönde etkileyecektir.

Farklılaştırılmış öğretim etkinlik önerileri ile ilgili sosyal bilgiler öğretmeninin ve mülakata katılan öğrencilerin yarısının herhangi bir fikri yoktur. Öğrencilerin dördü drama tekniğinin daha çok kullanılmasını ikisi ise bu tarz etkinliklerle dersin işlenmesini istemiştir. Bu durum öğrencilerin farklılaştırılmış öğretimi beğendiklerinin de göstergesidir. Öğrencilerle yapılan mülakat sonuçlarına göre öğrenciler en çok drama tekniğinin kullanıldığı etkinlik uygulamasını beğenmişlerdir ve drama tekniğinin daha fazla kullanılmasını istemişlerdir. Benzer şekilde Yalçınkaya (2010)'nın araştırmasında da öğrenciler drama yöntemini devamlı kullanmak istediklerini beyan etmişlerdir. Çelik ve Buluç (2018)'un yaratıcı drama ile ilgili yaptığı çalışmada ise öğrenciler diğer derslerde de bu yöntemin kullanılmasını istediklerini dile getirmişlerdir.

Ayrıca farklılaştırılmış öğretim yönteminin sosyal bilgiler dersinde kullanılması yönünde yalnızca uygulamanın yapıldığı öğrencilerden değil okulda bulunan diğer öğrencilerden de olumlu dönütler alınmıştır. Bu durum sosyal bilgiler öğretmeninin

meslek hayatında bu tarz etkinlikleri uygulama yönünde olumlu düşüncelere sahip olmasına da etki etmiştir.

5.2. Öneriler

Araştırmanın bu bölümünde araştırmadan elde edilen bulgular ve sonuçlar ışığında farklılaştırılmış öğretim yönteminin kullanılmasına ilişkin öneriler şu şekildedir:

1. Farklılaştırılmış öğretim yöntemi her öğrencinin başarı duygusunu tatmasını sağlayarak öğrencilerin başarılarını arttırdığı için bu yöntem her öğretmen tarafından kullanılabilir.
2. Farklılaştırılmış öğretim yönteminin öğrencilerin bilgi, beceri ve değer öğretimine olumlu yönde etkilediği için bu öğretim yöntemini kullanmaya öğretmenler teşvik edilebilir.
3. Farklılaştırılmış öğretim etkinlik uygulamaları yapılırken bireysel, homojen ve heterojen grup çalışmalarına da yer verilmelidir.
4. Farklılaştırılmış öğretim etkinlikleri hazırlanmadan önce sınıfın fiziki şartları ve öğrenci özelliklerinin tespit edilmesi için yeterli düzeyde ön çalışmanın yapılması gereklidir.
5. Farklılaştırılmış öğretim etkinliklerini hazırlanırken zamanlamanın iyi bir şekilde planlanması ve uygulama sırasında zaman yönetimi etkili bir şekilde yapılmalıdır.
6. Drama tekniğinin uygulanması sırasında bazı öğrenciler yorulduğunu dile getirdikleri için okullarda drama salonu oluşturulabilir.
7. Farklılaştırılmış öğretim yöntemine uygun olarak öğrencilerin ve öğretmenin etkinlikler sırasında rahatlıkla hareket edebileceği şekilde sınıf düzenlemeleri yeniden yapılmalıdır.

Farklılaştırılmış öğretim yöntemi ile ilgili alanda yapılacak araştırmalara ve program geliştiricilere yönelik öneriler ise şu şekilde sıralanabilir:

1. Farklılaştırılmış öğretim yönteminin sosyal bilgilerde kullanılması ile ilgili yapılan bu araştırma, çalışma grubu itibariyle Kayseri ilinde bulunan bir

ortaokulun 6. sınıf öğrencileriyle sınırlandırılmıştır. Çalışma grubu sosyal bilgiler dersinin farklı sınıf düzeylerinde gerçekleştirilebilir.

2. Farklılaştırılmış öğretim yöntemi sosyoekonomik olarak farklı bölgelerde veya şehirlerde bulunan okullarda ya da değişik okul türlerinde (özel okul, devlet okulu vb.) uygulanarak sahip olduğu etkileri açısından karşılaştırmalı olarak incelenebilir.
3. SBDÖP’nda öğrencilerin bireysel farklılıklarına vurgu yapılmıştır. Farklılaştırılmış öğretim yöntemi de öğrencilerin bireysel farklılıklarının dikkate alınarak etkinliklerin planlanması gerektiğini savunduğu için bu yöntemin kullanılmasına yönelik çalışmalar yapılabilir.
4. Farklılaştırılmış öğretim etkinliklerinin hazırlanması uzun sürdüğü için bu alanda oluşturan etkinliklerin sayısı artırılarak çoğaltılıp öğretmenlerin kullanımına sunulabilir.
5. Farklılaştırılmış öğretim yöntemi ile Türkçe kaynaklar oldukça kısıtlı olduğu için bu konu ile ilgili kaynaklar yazılabilir veya çeviriler yapılabilir.
6. Farklılaştırılmış öğretime yöntemine göre aynı anda farklı öğrencilerin farklı materyalleri kullanılabileceği alanlar oluşturulabilir.
7. Farklılaştırılmış öğretim yöntemi sosyal bilgiler öğretmenin mesleki gelişimi olumlu yönde etkilediği için bu öğretim yöntemi ile ilgili öğretmenlere hizmet içi eğitimler verilebilir.

KAYNAKÇA

- Akar, C. (2001). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Programının Değerlendirilmesi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.
- Ambarlı, A. (2010). *Türkiye’de Cumhuriyetten Günümüze Sosyal Bilgiler Programları (Değişiklikler, Düzenlemeler, Güncellemeler)*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Aras, S. (2018). *The Impact Of Differentiated Instruction On Learner Motivation, Behaviour, And Achievement In Middle School Reading Classes*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Arslan, M. (2007). Eğitimde Yapılandırmacı Yaklaşımlar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 40 (1), 41-61.
- Avcı, Ö. (2018). *Farklılaştırılmış Öğretim Uygulamalarının Öğrencilerin Girişimcilik Becerisi ve Akademik Başarısı Üzerine Etkisi*. Yayınlanmış yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Kırıkkale.
- Avcı, S. ve Yüksel, A. (2014). *Farklılaştırılmış Öğretim Teori ve Uygulama (1. Bs.)*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Aydemir, H. (2012). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Öğretim Araç-Gereçleri Kullanım Düzeyleri. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 36(1), 163-182.
- Balcı, A. (2005). *Sosyal Bilimlerde Araştırma, Yöntemi, Teknik ve İlkeler (5.bs.)*. Ankara: Pegem A Yayıncılık
- Barut, Y. (2011). Davranışçı Öğrenme Kuramları. B. Oral (Ed.) *Öğrenme Öğretme Kuram ve Yaklaşımları* içinde (ss. 39-60). (1.bs.) Ankara: Pegem Akademi.
- Belç, Y. (2010). *Farklılaştırılmış Öğretim Ortamının Sınıf Yönetimine ve Öğrencilerin Akademik Başarısına Etkisi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Cevizci, A. (2010). Bilim Felsefesi. A. Cevizci (Ed.). *Felsefeye Giriş* içinde (ss. 73-98). (1.bs) Ankara: Nobel Yayınları.
- Creswell, J. W. (2016). *Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşım Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*. (Çeviri: M. Bütün ve S. B. Demir). (3.bs). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Çakmak, Z. ve Aslan, S. (2016). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretimine Yönelik Öğretmen ve Öğretmen Adayı Görüşlerinin Değerlendirilmesi. *Current Research in Education*, 2(1), 29-41.
- Çakmak, Z. ve Taşkiran, C. (2017). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Perspektifinden Eğitim Bilişim Ağı (EBA) Platformu. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, (9), 284-295.
- Çam, Ş. S. (2013). *Öğretmenlerin Farklılaştırılmış Öğretim Yaklaşımını Uygulama ve Buna İlişkin Yetkinlik Düzeyleri*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Çatak, M. (2015). Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitim Programlarının İncelenmesi. *Ekev Akademi Dergisi*, 19(62), 69-94.
- Çelebi, C. (2006). *Yapılandırıcılık Yaklaşımına Dayalı İşbirlikli Öğrenmenin İlköğretim 5.Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Öğrenci Erişi ve Tutumlarına Etkisi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Çelik, Ö. ve Buluç, B. (2018). Disiplinlerarası Yaklaşımla Değer Öğretiminde Yaratıcı Drama Yönteminin Kullanılması. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20 (1), 67-88.
- Çelikkaya, T. ve Kuş, Z. (2009). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kullandıkları Yöntem ve Teknikler. *Uludağ üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(2), 2009, 741-758.
- Çetin, K. (2003). Türk Eğitim Tarihinde Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgilerin Tarihsel Süreci. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2 (1-2), 163-185.

- Demir, S. (2013). *Farklılaştırılmış Öğretim Yöntemlerinin Öğrencilerin Akademik Başarı, Öğrenme Yaklaşımları ve Kalıcılık Puanları Üzerindeki Etkisi*. Yayınlanmış Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Demirkaya, A. S. (2018). *Sınıf Öğretmenlerinin Farklılaştırılmış Öğretime Yönelik Yeterlik ve Uygulama Düzeylerine İlişkin Algıları*. Yayınlanmış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Doğanay, A. ve Adanalı, K. (2010). Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretiminin Alternatif Ölçme-Değerlendirme Etkinlikleri Açısından Değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(1), 271-292.
- Durmuş, T. (2017). *Hayat Bilgisi Dersinde Kullanılan Farklılaştırılmış Öğretim Modelinin, Öğrencilerin Başarı Düzeyleri ve Tutumlarına Etkisi*. Yayınlanmış Doktora Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
- Ekinci, O. (2016). *Farklılaştırılmış Öğretim Yaklaşımının İlkokul Üçüncü Sınıf Öğrencilerinin Matematik Dersindeki Başarısına ve Tutumuna Etkisi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Erdem E. ve Demirel Ö. (2002). Program Geliştirmede Yapılandırmacılık Yaklaşımı. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (23), 81-87.
- Erözkan, A. (2011). Davranışçı Yaklaşımında Öğrenme. M. E. Deniz (Ed). Eğitim psikolojisi içinde (ss. 221-252). (3.bs). Ankara: Maya Akademi.
- Ertürk, M. ve Güler, E. (2017). 5. 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Öğretmen Görüşlerine Göre İncelenmesi (Muğla İli Örneği). *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, (8), 64-76.
- Eskicumalı, A. (2002). Okul Bilgisinin Dağıtılması ve Eğitimde Gruplama. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 29 (29), 47-68.
- Faydalı, M. (2018). *Farklılaştırılmış Öğretim Yaklaşım Uygulamalarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

- Fırat Durdukoca, Ş. (2018). Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Uygulamaları İçin Öğretim Tekniklerinin Seçimine Yönelik Yeterlik Algıları ve Görüşleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (1), 211-242.
- Gömlüksiz, M. N. ve Kan, A. Ü. (2012). Sosyal Bilgiler Dersi Motivasyon Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22 (6), 116–125.
- Gömlüksiz, M. N. ve Kan, A. Ü. (2013) Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23 (2), 139-148.
- Gönenç, S. ve Açıklan, M. (2017). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğretiminde Karşılaştıkları Sorunlar ve Bunlara Getirdikleri Çözüm Önerileri. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7 (1), 26-41.
- İlter, İ. (2018). Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Derslerinde Öğretim Yöntemleri ve Uygulamaları Üzerine Bir Değerlendirme. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 11 (1), 1-29.
- Kan, Ç. (2006). Etkili Sosyal Bilgiler Öğretimi Arayışı. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 14 (2), 537-544.
- Kaplan, M. (2016). *Farklılaştırılmış Öğretim Yöntemi İle İşlenen Fen Bilimleri Dersi 7.Sınıf Kuvvet ve Hareket Ünitesinin Öğrencilerin Kavramsal Anlamalarına, Bilimsel Süreç Becerilerine ve Akademik Başarılarına Etkisi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Karadağ, R. (2010). *İlköğretim Türkçe Dersinde Farklılaştırılmış Öğretim Yaklaşımının Uygulanması: Bir Eylem Araştırması*. Yayınlanmış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Kesen İ. ve Öztürk, M. (2019). Etkili Öğretmen Mesleki Gelişimi Etkinlik Temelli Öğretmen Eğitimi Yaklaşımı. SETA Analiz, (266), 7-48. <https://setav.org/assets/uploads/2019/03/A266.pdf>
- Koç, H. (2016). *Kaynaştırma Uygulamalarında Görev Yapan Sınıf Öğretmenlerinin Görüşlerinde Farklılaştırılmış Öğretime İlişkin İzlerin İncelenmesi*.

Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Kurtdede Fidan, N. (2013). Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimi: Nitel Bir Araştırma. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6 (3), 361-388.

MEB, (2005). 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Programı. MEB Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı: Ankara.

MEB, (2018). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar). MEB Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı: Ankara.

Mutluer, C. (2013). Sosyal Bilgiler Programlarında Yer Alan Beceriler Hakkında Sosyal Bilgiler Öğretmen Görüşleri (İzmir Menemen Örneği). *Turkish Studies*, 8 (7), 355-362.

Öner, G. (2017). Sosyal Bilgiler ve Tarih Dersleri İçin Alternatif Bir Kaynak: eba.gov.tr. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, (9), 227-257.

Özbal, A. F. (2016). *Beden Eğitimi ve Spor Dersinde Farklılaştırılmış Öğretim Yaklaşımının Uygulanması: Bir Eylem Araştırması*. Yayınlanmış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Özer, S. (2016). *Düşünme Stillerine Göre Farklılaştırılmış Öğretim Etkinliklerinin Öğrencilerin Erişilerine, Mesleki Yabancı Dil Dersine Yönelik Tutumlarına ve Öğrenilenlerin Kalıcılığına Etkisi*. Yayınlanmış Doktora Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Özerbaş, M. A. (2007). Yapılandırmacı Öğrenme Ortamının Öğrencilerin Akademik Başarılarına ve Kalıcılığına Etkisi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(4), 609-635.

Özkanoglu, Ö. (2015). *Okul Öncesi Öğretmenlerinin İlk Yıllar Programında Farklılaştırılmış Öğretim Hakkında Görüş ve Uygulamaları*. Yayınlanmış Doktora Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Öztürk, B. (2001). Derse Giriş Davranışlarının Öğretmenler Tarafından Kullanılma Durumu. *Kuram ve Uygulama Eğitim Yönetimi*, (21), 107-124.

Öztürk, M. (2014). *Coğrafya Eğitiminde Araştırma (2.bs)*. Ankara: Pegem Akademi.

- Öztürk, M. ve Mutlu, N. (2017a). Farklılaştırılmış Beceri ve Değer Temelli Öğretim: Kavramsal Çerçeve. M. Öztürk ve A. Saydam (Ed.) *Yenilikçi Sosyal Bilgiler ve Tarih Öğretimi Teori ve Uygulama* içinde (ss. 3-22). (1.bs). Kayseri: Orka Matbaa.
- Öztürk, M. ve Mutlu, N. (2017b). Sosyal Bilgiler ve Tarih Derslerinde Beceri ve Değerleri Ne Kadar Öğretiyoruz? *Sakarya University Journal of Education*, 7 (3), 552-563.
- Öztürk, M. ve Palancı M. (2015). Demokrasi ve İnsan Hakları Eğitimi: Kavramsal Çerçeve. M. Öztürk, A. Saydam ve M. Palancı (Ed.) *Demokrasi Yurttaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi: İlkokul 4. Sınıflar İçin Etkinlik Örnekleri* içinde (ss. 1-17). (1.bs). Kayseri: Orka Matbaa.
- Öztürk, M. ve Saydam, A. (2017). *Yenilikçi Sosyal Bilgiler ve Tarih Öğretimi Teori ve Uygulama* (1.bs.) Kayseri: Orka Matbaa.
- Öztürk M., Tepetaş Cengiz, G. Ş., Köksal, H. ve İrez S. (2017). *Sınıfında Yabancı Uyruklu Öğrenci Bulunan Öğretmenler İçin El Kitabı*. S. Aktekin (Ed.) Ankara: Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü.
- Resmi Gazete, (1997). T.C. Resmi Gazete, 18 Ağustos, (23084). <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/23084.pdf>
- Resmi Gazete, (2014). Millî Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği, 26 Temmuz, (29072). <http://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/1703.pdf>
- Sağlam, H. İ. ve Bilgili, A. S. (2006). Aktif Öğrenmeyi Temel Alan Yapılandırmacı Yaklaşımın Sosyal Bilgiler Öğretimine Yansımaları. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (14), 271-285.
- Salar, R. (2018). *Fizik Eğitiminde Farklılaştırılmış Öğretim ve 5E Öğrenme Modelinin Farklı Değişkenler Üzerine Etkisi*. Yayınlanmış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Samancı, O. ve Yasul, A. F. (2015). Sınıf Öğretmenlerinin ‘Grup Çalışmaları’na İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi. *Iğdır Üniversitesi/Iğdır University Sosyal Bilimler Dergisi/Journal of Social Sciences*, (7), 131-156.

- Semenderoğlu, A. ve Gülersoy, A. E. (2005). Eski ve Yeni 4-5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Değerlendirilmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakóltesi Dergisi*, (18), 141-152.
- Sönmez, V. (2011). Eğitimin Psikolojik Temelleri. V. Sönmez (Ed.) *Eğitim Bilimine Giriş* içinde (ss. 125-156). (8.bs). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sözer, E. (1998). Sosyal Bilimler Kapsamında Sosyal Bilgilerin Yeri ve Önemi. Can, G.(Ed.) *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Eskişehir: Açık Öğretim Fakóltesi Yayınları.
- Şahin Yanpar, T. (1994). İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Akademik Benlik Kavramı, Ders İçi Öğrenme ve Ders Dışı Çalışma Yolları İle Başarı İlişkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakóltesi Dergisi*, (10), 43-48
- Şaldırdak, B. (2012). *Farklılaştırılmış Öğretim Uygulamalarının Matematik Başarısına Etkisi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Şanlı, S. (2018). Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Derslerinde Kullanılan Öğretim Materyallerine İlişkin Görüşleri. *Journal of Innovative Research in Social Studies*, 1 (1), 52-64.
- Şentürk, C. (2017). *İlkokulda Uygulanan Farklılaştırılmış Öğretim Programının Etkililiğinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Şimşek, N. (2011). Sosyal Bilgiler Dersinde Alternatif Ölçme Değerlendirme Araçlarının Kullanılması: Nitel Bir Çalışma. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21 (1), 149-168.
- Talay, F. (2011). *İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Kapsamında İşlenen Yeryüzünde Yaşam Ünitesinde Geçen Coğrafya Kavramlarının Kazanılmışlık Düzeyi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi, Kastamonu.
- Taş, F. (2013). *Farklılaştırılmış Öğretim Tasarımının Öğrencilerin Bilişüstü Becerilerine ve Matematik Akademik Başarılarına Etkisi*. Yayınlanmış

- Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Taşkaya, S. M. ve Bal, T. (2009). Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğretim Yöntemlerine İlişkin Görüşleri. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, (27), 173-185.
- Taşkıran, C., Baş, K. ve Bulut, B. (2016). Sosyal Bilgiler Dersinin Kendine Özgü Becerilerinin Kazandırılma Düzeyi, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (11) 1-19.
- Tay, B. (2011). Sosyal Bilgiler Öğretiminin Dünü Bugünü ve Yarını. R. Turan ve K. Ulusoy (Ed.) *Sosyal Bilgilerin Temelleri* içinde (ss. 1-18). (2.bs). Ankara: Pegem Akademi.
- Tay, B. (2017). 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı İle 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Taslak Öğretim Programının Karşılaştırması. *International Journal Of Eurasia Social Sciences*, 8 (27), 461-487.
- Tezcan, M. (2011). Eğitimin Toplumsal Temelleri. V. Sönmez (Ed.) *Eğitim Bilimine Giriş* içinde (ss. 96-123). (8.bs). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Tomlinson, C.A. (2014). *Öğrenci Gereksinimlerine Göre Farklaştırılmış eğitim* (2.bs). İstanbul: Sev Yayıncılık
- Turan, R. ve Ulusoy, K. (2011). Sosyal Bilgilerde Tarihin Yeri ve Önemi. R. Turan ve K. Ulusoy (Ed.) *Sosyal Bilgilerin Temelleri* içinde (ss. 138-154). (2.bs). Ankara: Pegem Akademi.
- Tüfekçi, Z. (2018). *Fen Bilimleri Eğitiminde Farklaştırılmış Öğretim Tasarımının Öğrenme Ürünlerine Etkisi: Vücudumuzu Tanıyalım Ünitesi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sivas.
- Uğurel, E. (2018). *Elektrik Konusunun Öğretiminde Farklaştırılmış Öğretimin Öğrenme Süreçlerine Etkisi*. Yayınlanmış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Umar, Ç. N. (2014). *Karma Öğrenme Yöntemi İle Farklaştırılmış Öğretim Ortamının Üstün Zekâlı ve Yetenekli Öğrencilerin Akademik Başarılarına, Eleştirel*

Düşünme Becerilerine ve Yaratıcılıklarına Etkisi. Yayınlanmış Doktora Tezi, Eskişehir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

- Ünal, Ç. ve Çelikkaya, T. (2009). Yapılandırmacı Yaklaşımın Sosyal Bilgiler Öğretiminde Başarı, Tutum ve Kalıcılığa Etkisi (5. Sınıf Örneği). *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13 (2), 197-212.
- Ünal, S. (1999). Aktif Öğrenme, Öğrenmeyi Öğrenmek ve Probleme Dayalı Öğrenme. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, (11), 373-378.
- Yabaş, D. (2008). *Farklılaştırılmış Öğretim Tasarımının Öğrencilerin Özyeterlik Algıları, Bilişüstü Becerileri ve Akademik Başarılarına Etkisinin İncelenmesi.* Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yalçınkaya, E. (2010). Sosyal Bilgiler Dersinde Drama Yöntemine İlişkin Öğrenci Görüşleri. *Milli Eğitim Dergisi*, (186), 278-288.
- Yanpar Yelken, T. ve Balcı, F. A. (2013). İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Değerler ve Değer Eğitimi Uygulamaları Konusunda Öğretmen Görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14 (1), 195-213.
- Yaprakgöl, B. (2019). *Fizik Dersinde Uygulanan Farklılaştırılmış Öğretim Yönteminin Öğrencilerin Akademik Başarılarına ve Sınıf Yönetimine etkisi.* Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Yaşar, Ş. ve Çengelci, T. (2012). Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimine İlişkin Bir Durum Çalışması, *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 3 (9), 1-23.
- Yavuz, A. C. (2018). *The Effects Of Differentiated Instruction On Turkish Students' L2 Achievement, And Student And Teacher Perceptions.* Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (7.bs). Ankara: Seçkin Yayıncılık

- Yılmaz, K. ve Tepebaş, F. (2011). İlköğretim Düzeyinde Sosyal Bilgiler Eğitiminde Karşılaşılan Sorunlar: Mesleğine Yeni Başlayan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2 (1), 157-177.
- Yurdakul, B. ve Demirel, Ö. (2011). Yapılandırmacı Öğrenme Yaklaşımının Öğrenenlerin Üstbiliş Farkındalıklarına Katkısı. *Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Çalışmaları Dergisi*, 1 (1), 71-85.
- Yürüdü, E. ve Coskun Cımbız, T. (2017). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Yapılandırmacı Yaklaşımına Dayalı Sınıf İçi Uygulamalarına Yönelik Görüşleri. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19 (3), 276-300.
- Zoraloğlu, S. (2016). *Farklılaştırılmış Öğretim Yaklaşımına İlişkin Bir Durum Çalışması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

EKLER

EK 1. UYGULAMA İZİN BELGESİ

T.C.
KAYSERİ VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 94025929-605.02-E.24751373
Konu : Zeyneb AKDEMİR'in Araştırma İzni

22/12/2018

VALİLİK MAKAMINA

İlgi: Bakanlığımız Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün 22/08/2017 tarih ve 12607291 sayılı (2017/25 Genelge) emirleri.

Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı Öğrencisi Zeyneb AKDEMİR'in "Sosyal Bilgiler Dersinde Farklılaştırılmış Öğretim Yönteminin Öğretmen ve Öğrencilere Etkisi" konulu "Anket Çalışması" yapma talebi ile ilgili, Erciyes Üniversitesinin 14/12/2018 tarih ve E. 24488 sayılı yazısı ve ekleri ilişikte sunulmaktadır.

Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı Öğrencisi Zeyneb AKDEMİR'in "Sosyal Bilgiler Dersinde Farklılaştırılmış Öğretim Yönteminin Öğretmen ve Öğrencilere Etkisi" konulu "Anket Çalışması" yapmasında sakınca olmadığı yönünde, Anket Değerlendirme Komisyonu tarafından görüş bildirilmiştir. Çalışma evrakları (her sayfası mühürlü olarak) ilişikte sunulmakta olup, 2018-2019 eğitim-öğretim yılı sonuna kadar eğitim faaliyetlerini aksatmadan okul müdürlüğünün gözetiminde, Tezli Yüksek Lisans Programı Öğrencisi Zeyneb AKDEMİR tarafından, Müdürlüğümüz Kocasinan İlçesine bağlı görevli öğretmen ve öğrencilere yönelik mezkur Anket Çalışmasının yapılması Müdürlüğümüzce uygun mütalaa edilmektedir.

Makamınızca da uygun görüldüğü takdirde Olurlarınıza arz ederim.

Coşkun FEYZİOĞLU
İl Millî Eğitim Müdür V.

EK: Yazı ve Ekleri (16 Sayfa)

OLUR
22/12/2018

Dr. M. H. Nail ANLAR
Vali a.
Vali Yardımcısı

Gültepe Mahallesi Talas Bulvarı No:1/B Melikgazi / KAYSERİ
Elektronik Ağ: <http://kayseri.meb.gov.tr>
e-posta: arge38@meb.gov.tr

Ayrıntılı Bilgi İçin: C.BOYRAZ (V.H.K.L.)
C. NALBANT (Şef)
Tel: (0352) 330 1125 (1092) Faks: (0352) 320 9503

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden fa30-dac8-31bd-a3c0-694f kodu ile teyit edilebilir.

EK 2. FARKLILAŞTIRILMIŞ ÖĞRETİM DERS İÇİ GÖZLEM FORMU

Adı ve Soyadı:	
Okul:	Tarih: Sınıf/Şube:
Dersin Konusu:	
Öğrenci Sayısı	..... Kız ..... Erkek
Sınıf/dersle ilgili genel gözlemler: (Sıra düzeni, hazırlanan ders araç ve gereçleri, materyaller vs.)	
Dersin üç aşamasında gerçekleştirilen faaliyetlerin özeti	
1. Giriş	
2. Ana Etkinlikler	
3. Bitiş (Değerlendirme)	
Beceri ve değer öğretimi için yapılan uygulamalar/etkinlikler:	

Kategori	Gözlenen Davranış	Sayı	T.Sayı	Notlar
Öğrenci merkezli anlayışa dayalı	1. Dersini farklılaştırarak işler İçeriği farklılaştırıyor Süreci farklılaştırıyor Değerlendirmeyi farklılaştırıyor Ortamı farklılaştırıyor			
	2. Grupla çalışma etkinlikleri İki kişi ve daha fazla öğrencinin küçük grup içinde çalışmasını sağlar.			
	3. Bireysel etkinlikler Bireysel olarak bir çalışma yaprağı ya da materyalle çalışır. Problem çözer vb.			
	4. Farklı öğretim yöntem ve teknikleri kullanır Örnek olay, arazi çalışması, altı şapka, Sokratik tartışma, ayrılıp birleşme ve istasyon gibi farklı yöntem ve teknikleri kullanır.			
Klasik öğretim yaklaşımına dayalı	5. Dersi anlatır İçerik ya da süreçlerle ilgili olguları ya da fikirleri verir; kendi düşüncelerini ifade eder.			
	6. Dersi sunum araçları kullanarak anlatır Sunum yazılımları, ders kitabı, akıllı tahta, EBA vb. kullanarak dersi anlatır.			
	7. Soru sorar İçerik ve süreçle ilgili bilgi (ezber) ve kavrama düzeyinde soru sorar; dersi gelişigüzel sorular çerçevesinde işler.			
	8. Yazdırır Kavramların tanımlarını öğrencilere yazdırır.			

EK 3. SOSYAL BİLGİLER DERSİ TUTUM ÖLÇEĞİ¹

	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum
1. Sosyal Bilgiler benim için önemli bir derstir.					
2. Sosyal Bilgiler dersinin bir an önce bitmesini isterim					
3. Gelecekte Sosyal Bilgiler öğretmeni olmak isterim.					
4. Sosyal Bilgiler dersine çalışmaktan nefret ederim.					
5. Sosyal Bilgiler dersindeki konulara merak duyarım.					
6. Sosyal Bilgiler dersindeki konular, ilgimi çeker.					
7. Sosyal Bilgiler dersine çalışmak yorucudur.					
8. Sosyal Bilgiler dersi yerine, başka dersleri tercih ederim.					
9. Kendimi iyi ifade edebildiğim derslerden biri, Sosyal Bilgilerdir.					
10. Ne yaparsam yapayım, Sosyal Bilgiler dersinde başarılı olamam.					
11. Sosyal Bilgiler dersine çalışırken sıkılmam.					
12. Sosyal Bilgiler dersini ilgiyle takip ederim.					
13. Sosyal Bilgiler dersinde kendimi gergin hissederim.					
14. Sosyal Bilgiler dersinin başlamasını heyecanla beklerim.					
15. Sosyal Bilgiler dersinde zorlanırım.					
16. Boş zamanlarımda, Sosyal Bilgiler dersine ilişkin bir şeyler okumaktan hoşlanırım.					
17. Sosyal Bilgiler dersini daha uzun süre işlemek isterim.					
18. Keşke Sosyal Bilgiler dersi hiç olmasaydı.					
19. Sosyal Bilgiler, kendimi yetersiz hissettiğim derslerden biridir.					
20. Sosyal Bilgiler dersinin işlenmesini hiç istemem.					
21. Sosyal Bilgiler dersini gerekli bulurum.					
22. Sosyal Bilgiler dersindeki konular ilgimi çeker.					
23. Sosyal Bilgiler dersinde öğrendiklerim, bana hiç fayda sağlamaz.					
24. Sosyal Bilgiler dersinde görev almaktan memnun olurum.					
25. Sosyal Bilgiler dersinin başlamasını hiç istemem.					
26. Sosyal Bilgiler dersinde, kendimi güvende hissederim.					
27. Sosyal Bilgiler gereksiz bir derstir.					
28. Sosyal Bilgiler dersinin bitmesini istemem.					
29. Sosyal Bilgiler dersini sevmem.					

¹ Gömleksiz, M. N. ve Kan, A. Ü. (2013) Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(2), 139-148.

EK 4. SOSYAL BİLGİLER DERSİ MOTİVASYON ÖLÇEĞİ²

	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum
1. Sosyal Bilgiler dersinde sorulan soruları herkesten önce cevaplamak isterim.					
2. Sosyal Bilgiler dersiyle ilgili merak ettiklerimi öğrenmek için araştırma yaparım.					
3. Sosyal Bilgiler dersinde aktif bir öğrenci olmak istemem.					
4. Sosyal Bilgiler dersindeki etkinliklere gönüllü olarak katılırım.					
5. Sosyal Bilgiler konularıyla ilgili fikir sahibi olmak için gayret göstermem.					
6. Sosyal Bilgiler dersinde yüksek notlar almak için çabalamam.					
7. Sosyal Bilgiler dersinde başarılı olursam, kendimi iyi hissederim.					
8. Sosyal Bilgiler dersine, ailemin baskısıyla çalışırım.					
9. Sevilen bir öğrenci olmak için Sosyal Bilgiler dersinde başarılı olmak isterim.					
10. Sosyal Bilgiler dersindeki başarılarımla örnek gösterilmek istemem.					
11. Sosyal Bilgiler dersinde başarısız olursam üzülmem.					
12. Sosyal Bilgiler dersinde başarılı olmak için zevkle çalışırım.					
13. Sosyal Bilgiler dersindeki etkinliklerde görev almak istemem.					
14. Sosyal Bilgiler ders kitabımı merakla incelerim.					
15. Sosyal Bilgiler dersine, arkadaşlarımla bana özenmelerini istediğim için çalışırım.					
16. Arkadaşlarımla bilmedikleri soruları bana sormaları için Sosyal Bilgiler dersinde başarılı olmak isterim.					
17. Sosyal Bilgiler dersine öğretmenimin gözüne girmek için çalışırım.					
18. Sosyal Bilgiler dersinde, sınıftaki en başarılı öğrenci olmak benim için önemlidir.					
19. Sosyal Bilgiler dersindeki sorumluluklarımı yerine getirmek hoşuma gider.					
20. Sosyal Bilgiler dersine öğretmenim beni takdir etmesi için çalışırım.					
21. Arkadaşlarım beni daha çok sevsin diye Sosyal Bilgiler dersinde başarılı olmak isterim.					
22. Sosyal Bilgiler dersini, yeni şeyler öğrenmek için dikkatle takip ederim.					
23. Sosyal Bilgiler dersine çalışmayı önemsemem.					

² Gömleksiz, M. N. ve Kan, A. Ü. (2012). Sosyal Bilgiler Dersi Motivasyon Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(6), 116–125.

EK 5. UYGULAMA ÖNCESİ YARI YAPILANDIRILMIŞ ÖĞRETMEN MÜLAKAT SORULARI

Öğretmenin Adı-Soyadı:

Tarih:

Bu çalışmaya göstermiş olduğunuz ilgi ve alaka için size çok teşekkür ederim. Bu araştırmada, sosyal bilgiler dersinde farklılaştırılmış öğretim yönteminin kullanılmasının öğrencilere ve öğretmene olan etkisini belirlemek amaçlanmıştır. Bunun için sosyal bilgiler dersinde hazırlanacak olan etkinliklere sizin görüş ve önerileriniz büyük katkı sağlayacaktır.

Sosyal bilgiler dersinin öğretimini nasıl yaptığınız ve sosyal bilgiler öğretiminin nasıl olması gerektiği hakkındaki görüşlerinizi almak için yarı yapılandırılmış mülakat yöntemi kullanılacaktır. Yarı yapılandırılmış mülakat sorularına samimi ve içtenlikle gerçek düşüncelerinizi, duygularınızı ve görüşlerinizi belirteceğinize inanıyorum. Yarı yapılandırılmış mülakatımız yaklaşık en az 40 dakika sürecektir. Araştırmanın geçerlik ve güvenilirliğinin sağlanması açısından görüşmemiz ses kaydına alınacaktır. Bu ses kaydı gizli kalarak sadece araştırma amacıyla kullanılacak ve başka hiçbir amaç için kullanılmayacaktır. Eğer isterseniz araştırma verileri ve ses kaydı sizinle de paylaşılacaktır.

1. Kişisel Bilgiler

- Mesleki tecrübeleri nelerdir?
- Daha önce çalışılan okullar hangileridir?
- Kaç sınıfta derse giriyor? Haftada kaç saat?
- Meslekte hangi dönemlerini acemilik ve ustalık olarak nitelendirdiği? Neden?

2. Sosyal bilgiler dersini genel olarak nasıl işliyorsunuz?

- Yöntem ve teknikler (Standart bir dersinizi betimleyebilir misiniz?)
- Kullandığımız öğretim materyalleri nelerdir?
- Hiç etkinlik yapıyor mu? Ne tür etkinlikler?
- Ölçme ve değerlendirmeyi nasıl yapıyorsunuz?

3. Derslerinizi bu şekilde işleminizin nedeni ya da nedenleri nelerdir?

- Alışkanlıklar

- Rol Model Aldığı Öğretmenleri
- Sınav Sistemi
- Okul Kültürü (Zümre ve İdare Beklentileri)
- Öğretim Programı (Ders Kitabı)

4. Sosyal bilgiler dersinde kapsamında yer alan beceri ve değer öğretimini nasıl yapıyorsunuz?

- Öğretim programında yer alan beceri ve değerler nelerdir?
  - Beceri ve değerleri ne kadar öğrettiğinizi düşünüyorsunuz?
  - Bir örnekle (hem beceri hem de değer için) açıklayabilir mi?
- Beceri ve değer öğretimde karşılaşılan sorunlar?

5. Sosyal bilgiler dersini planlarken ve işlerken dikkat ettiğiniz faktörler nelerdir?

- Sınıflarınızdaki öğrencileri tanıyor musunuz?
- Bireysel farklılıkları (öğrenme hızları, hazırbulunuşlukları vb.)

Öğrencileri tanımak için neler yaparsınız?

Öğretimi planlarken bireysel farklılıklara (özellikle öğrenme hızına) dikkat ediyor musunuz?

- Bir ders planınızdan örnek verebilir misiniz?
- Dersinizi sınıfın ortalamasına göre mi işliyorsunuz?
- Düşük seviyedeki ve yüksek seviyedeki öğrencilere yönelik ne tür ders içi uygulamaları yapıyorsunuz?

Bunlara dikkat ederek ne tür etkinlikler tasarlıyorsunuz?

6. Sosyal bilgiler dersinde yer alan 6. sınıf İnsanlar, Yerler ve Çevreler ünitesini nasıl işliyorsunuz?

- Dersi bu şekilde işlemenize neden olan faktörler nelerdir?
- Kullanılan materyaller nelerdir?
- Bu ünite kapsamında öğrencilere hangi becerileri ve değerleri kazandırıyor musunuz?

- Öğretim programındaki değer ve becerilerden haberdar mı? (Vatanseverlik, konum analizi, mekânı algılama becerisi, harita okuryazarlığı vb.)

Ölçme ve değerlendirmeyi nasıl yapıyor?

- Süreç değerlendirmesi ne oranda yapılıyor?

Bu üniteyi işlerken yaşadığınız sorunlar veya problemler var mı?

7. Genel olarak zayıf ve güçlü yanları?

- Hangi hususlarda gelişim göstermek istiyor?
- Süreçten beklentileri nelerdir?

8. Eklemek istediğiniz diğer hususlar nelerdir?

EK 6. UYGULAMA ÖNCESİ YARI YAPILANDIRILMIŞ ÖĞRENCİ MÜLAKAT SORULARI

Öğrencinin Adı-Soyadı:

Tarih:

Öncelikli olarak bu çalışmaya gösterdiğiniz ilgi ve ayırdığınız zaman için sana çok teşekkür ederim. Yapacağımız bu görüşmenin amacı sosyal bilgiler dersine yönelik düşüncelerinizi, fikirlerinizi ve duygularınızı ortaya çıkarmaktır. Sizden elde edilen bu veriler, tez çalışması kapsamında hazırlanacak olan etkinliklerin temelini oluşturacaktır.

Gönüllü olarak bu araştırmaya katılarak belirttiğiniz görüşler araştırma için büyük önem taşımaktadır. Bunun için sorulara samimi ve içtenlikle cevap vererek gerçek düşüncelerinizi, görüşlerinizi ve duygularınızı dile getirdiğinize inanıyorum. Araştırmanın geçerlilik ve güvenilirliğini sağlamak açısından yapacağımız bu mülakat ses kaydına alınacaktır. Alınan bu kayıt sadece bu çalışmada bilimsel veri olarak kullanılacaktır. Bunun haricinde bu ses kaydı başka bir amaca hizmet etmeyecektir. Ayrıca veriler oluşturulduktan sonra alınan bu ses kayıtları da silinecektir. Aynı zamanda araştırmada isminize yer verilmeyerek bunun yerine sayısal olarak her öğrenciye rakamlar verilerek kodlamalar yapılacaktır.

1. Sosyal bilgiler dersi hakkında nasıl bir düşünceye sahipsiniz?

- Seviyor musunuz? Neden?
- Önemli buluyor musunuz? Neden?
- Gündelik hayatında bu derste öğrendiklerini kullanabiliyor musun? Örneğin?

2. Sosyal bilgiler dersiniz nasıl işlenmektedir?

- Dersin işleniş şeklinden memnun musunuz?
  - Yöntem ve Teknikler
  - Materyaller

Dersin işlenişinde yaşadığımız sorun ya da sorunlar var mı? Varsa neler?

- Anlamadığınız veya anlamakta zorlandığınız konular var mı? Varsa neler?

Dersin işlenişinde yaşadığınız sorun ya da sorunların nedeni nedir?

3. Sosyal bilgiler dersinde en çok sevdiğiniz etkinlik ya da etkinlikler hangisidir?

- Bu etkinlik ya da etkinlikleri sevmenizin nedenleri nelerdir?

4. Sosyal bilgiler dersinde en çok sevmediğiniz etkinlik ya da etkinlikler hangisidir?

- Bu etkinlik ya da etkinlikleri sevmemenizin nedenleri nelerdir?

5. Sosyal bilgiler dersinizin nasıl işlenmesini isterdiniz?

- Ders nasıl işlendiğinde daha iyi anlıyorsunuz?

6. Eklemek istediğiniz diğer hususlar nelerdir?

EK 7. UYGULAMA SONRASI YARI YAPILANDIRILMIŞ ÖĞRETMEN MÜLAKAT SORULARI

Öğretmenin Adı-Soyadı:

Tarih:

Bu çalışmaya göstermiş olduğunuz ilgi ve alaka için size çok teşekkür ederim. Bu araştırmada, sosyal bilgiler dersinde farklılaştırılmış öğretim yönteminin kullanılmasının öğrencilere ve öğretmene olan etkisini belirlemek amaçlanmıştır. Bunun için 6. sınıf sosyal bilgiler dersinde yer alan İnsanlar, Yerler ve Çevreler ünitesi kapsamında hazırlanan farklılaştırılmış öğretim yöntemi etkinlikleriyle ilgili görüş ve önerileriniz yapılan ve yapılacak olan araştırmalar için son derece mühim bir öneme sahiptir.

Farklılaştırılmış öğretim yönteminin sosyal bilgiler dersinde kullanılmasına ilişkin görüşlerinizi almak için yarı yapılandırılmış mülakat yöntemi kullanılacaktır. Yarı yapılandırılmış mülakat sorularına samimi ve içtenlikle gerçek düşüncelerinizi, duygularınızı ve görüşlerinizi belirteceğinize inanıyorum. Yarı yapılandırılmış mülakatımız yaklaşık en az 25-30 dakika sürecektir. Araştırmanın geçerlik ve güvenilirliğinin sağlanması açısından görüşmemiz ses kaydına alınacaktır. Bu ses kaydı sadece araştırma verilerinin elde edilmesinde kullanılacak ve başka hiçbir amaç için kullanılmayacaktır. Eğer isterseniz araştırma verileri ve ses kaydı sizinle de paylaşılacaktır.

1. Sosyal bilgiler derisinde uygulamış olduğumuz farklılaştırılmış öğretim yöntemi hakkında neler düşünüyorsunuz?

- Güçlü Yanları
- Zayıf Yanları
- Genel Değerlendirme

2. Sosyal bilgiler dersi kapsamında uygulamış olduğumuz farklılaştırılmış öğretim yöntemi sizce öğrencileri nasıl etkilemiştir?

- Motivasyon
- Derse Katılım
- Öğrenme
  - Bilgi Öğrenimi

- Beceri Öğrenimi (Örneğin hangi beceriler?)
- Değer Öğrenimi (Örneğin hangi değerler?)

3. Farklılaştırılmış öğretim yöntemi dikkate alınarak tasarlanan etkinlikler uygulanırken zorluk ya da zorluklar yaşadın mı?

- Yaşanmış olan zorluklar nelerdir?
- Bu zorluklarla nasıl başa çıkılmıştır?

4. Birlikte gerçekleştirmiş olduğumuz farklılaştırılmış öğretim yöntemi etkinliklerinin meslek hayatınızı nasıl etkilemiştir?

5. Birlikte gerçekleştirmiş olduğumuz farklılaştırılmış öğretiminin sosyal bilgiler dersine uygulanabilirliği açısından nasıl değerlendiriyorsunuz?

6. Birlikte gerçekleştirmiş olduğumuz farklılaştırılmış öğretiminin daha etkili olabilmesi için önerileriniz nelerdir?

EK 8. UYGULAMA SONRASI YARI YAPILANDIRILMIŞ ÖĞRENCİ MÜLAKAT SORULARI

Öğrencinin Adı-Soyadı:

Tarih:

Öncelikli olarak bu çalışmaya gösterdiğiniz ilgi ve ayırdığınız zaman için sana çok teşekkür ederim. Bu araştırma, sosyal bilgiler dersinde farklılaştırılmış öğretim yönteminin kullanılmasının öğrenciler üzerinde nasıl bir etki oluşturduğunu ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda hazırlanarak uygulanan etkinlikler hakkındaki düşüncelerinizi, fikirlerinizi ve duygularınızı tespit etmek için bir mülakat gerçekleştirilecektir. Sizden elde edilen bu veriler, farklılaştırılmış öğretim yönteminin sosyal bilgiler dersinde kullanılmasına ilişkin yapılan ve yapılacak olan araştırmalara yol gösterici nitelikte olacaktır.

Gönüllü olarak bu araştırmaya katılarak belirttiğiniz görüşler araştırma için büyük önem taşımaktadır. Bunun için sorulara samimi ve içtenlikle cevap vererek gerçek düşüncelerinizi, görüşlerinizi ve duygularınızı dile getirdiğinize inanıyorum. Araştırmanın geçerlilik ve güvenilirliğini sağlamak açısından yapacağımız bu mülakat ses kaydına alınacaktır. Alınan bu kayıt sadece bu çalışmada bilimsel veri olarak kullanılacaktır. Bunun haricinde bu ses kaydı başka bir amaca hizmet etmeyecektir. Ayrıca veriler oluşturulduktan sonra alınan bu ses kayıtları da silinecektir. Aynı zamanda araştırmada isminize yer verilmeyerek bunun yerine sayısal olarak her öğrenciye rakamlar verilerek kodlamalar yapılacaktır.

1. Sosyal bilgiler dersinde uygulamış olduğumuz bu etkinlikler hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?

- Güçlü Yanları
- Zayıf Yanları
- Genel Değerlendirme

2. Sosyal bilgiler dersinde uygulamış olduğumuz bu etkinlikleri beğendiniz mi?

- Bu etkinliklerden en beğendiniz etkinlik hangisidir?
- Bu etkinliği beğenmenizin sebebi nedir?
- Bu etkinliklerden beğenmediniz etkinlik oldu mu?
- Etkinliği beğenmemenizin nedeni ya da nedenleri nedirler?

3. Sosyal bilgiler dersinde uygulamış olduğumuz bu etkinliklerin uygulanması sırasında herhangi bir sorun yaşadınız mı?

- Yaşadıysanız bu sorun ya da sorunlar nelerdir?
- Bu sorun ya da sorunlarla nasıl başa çıktınız?

4. Sosyal bilgiler dersinde uygulamış olduğumuz bu etkinlikler öğrenmelerinizi nasıl etkiledi?

- Beceri
- Değer
- Bilgi

5. Sosyal bilgiler dersinde uygulamış olduğumuz bu etkinlikler sosyal bilgiler dersine ilişkin duygularınızı nasıl etkiledi?

6. Sosyal bilgiler dersinde uygulamış olduğumuz bu etkinlikler ile bu etkinlikleri uygulamadan önceki derslerinizi karşılaştırdığımız zaman neler söyleyebilirsiniz?

7. Sosyal bilgiler dersinde uygulamış olduğumuz bu etkinliklerin daha iyi olabilmesi için önerileriniz nelerdir?

EK 9. ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME TESTİ

2018-2019 EĞİTİM ÖĞRETİM YILI İNSANLAR, YERLER VE ÇEVRELER ÖĞRENME ALANI ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME TESTİ

Adı-Soyadı:

Numarası:

Sınıf:

Aşağıda İnsanlar, Yerler ve Çevreler ünitesi kapsamında öğrenilenleri değerlendirmek için sorular bulunmaktadır. Bu test doğru yanlış, boşluk doldurma, çoktan seçmeli ve açık uçlu sorulardan oluşmaktadır. Her sorunun puan değeri parantez içerisinde verilmiştir ve süre 50 dakikadır.

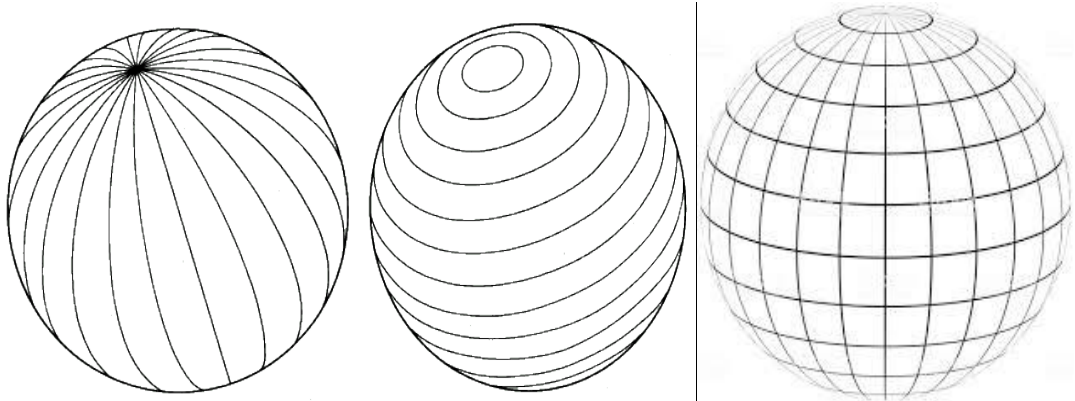
1) Aşağıda paralel ve meridyenler ile ilgili sorular verilmiştir. Bu soruları cevaplandırınız.

A) Aşağıda bulunan ifadelerden doğru olanların başına “D”, yanlış olanların başına “Y” yazınız. (2 PUAN)

( ) Dünyanın tam ortasından geçerek dünyayı iki eşit yarım küreye ayıran hayali çizgiye meridyen denir.

( ) Başlangıç meridyenine ekvator denir.

B) Aşağıdaki şekli referans alarak paralel ve meridyenleri özellikleri açısından karşılaştırınız. (8 PUAN)

Paralellerin Özellikleri	Meridyenlerin Özellikleri

2) Aşağıda konum ile ilgili sorular verilmiştir. Bu soruları cevaplandırınız.

A) Aşağıdaki şıklardan hangisinde konum doğru bir şekilde tanımlanmıştır? (3 PUAN)

a) Herhangi bir noktanın veya bölgenin bitki örtüsü ve iklim özelliklerine konum denir.

b) Herhangi bir noktanın veya bölgenin başlangıç meridyenine olan uzaklığıdır.

c) Herhangi bir noktanın veya bölgenin dünya üzerinde bulunduğu yere konum denir.

d) Herhangi bir noktanın veya bölgenin yer üstü ve yer altı zenginliklerine konum adı verilir.

B) Aşağıda bulunan ifadelerden doğru olanların başına “D”, yanlış olanların başına “Y” yazınız. (2 PUAN)

( ) Mutlak konum bir yerin haritadaki coğrafi koordinat sistemindeki yeridir.

( ) Türkiye’de görülen iklim çeşitliliği Türkiye’nin göreceli konumunun bir sonucudur.

C. Konum nedir açıklayınız? (6 PUAN)

.....

.....

.....

.....

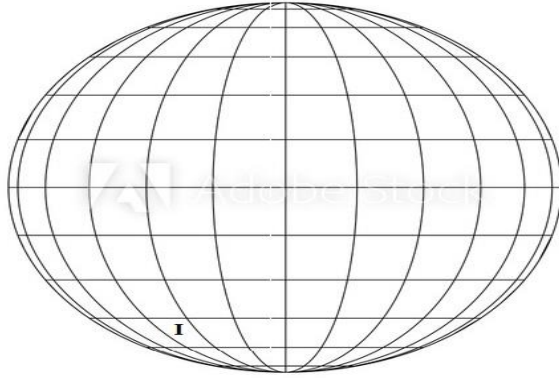
.....

.....

.....

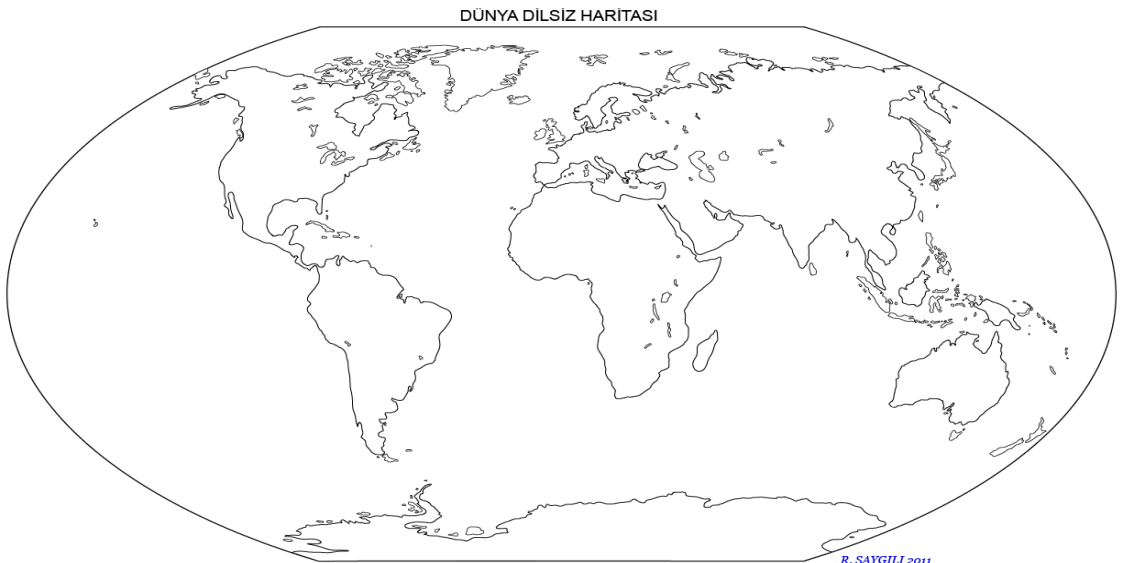
.....

D) Türkiye aşağıdaki haritada numaralandırılmış yerde gösterildiği gibi 73^0 - 82^0 güney paralelleri ile 67^0 - 94^0 batı meridyenleri arasında konumlanmış olsaydı iklim, bitki örtüsü ve ev tipi açısından neler değişirdi? Açıklayınız. (9 Puan)

3) Aşağıda kıtalar ve okyanuslar ile ilgili sorular verilmiştir. Bu soruları cevaplandırınız.

A) Aşağıda bulunan Dünya Dilsiz Haritası üzerinde yer alan kıtaların ve okyanusların isimlerini yazınız. (5 PUAN)

B) Yukarıdaki dünya haritasına başlangıç meridyeni (Greenwich) ve paralelini (Ekvator) çiziniz. Çiziminizi yaptıktan sonra sadece başlangıç meridyenini doğusunda ve sadece başlangıç paralelinin güneyinde yer alan kıtaları yazınız. (5 PUAN)

.....

.....

.....

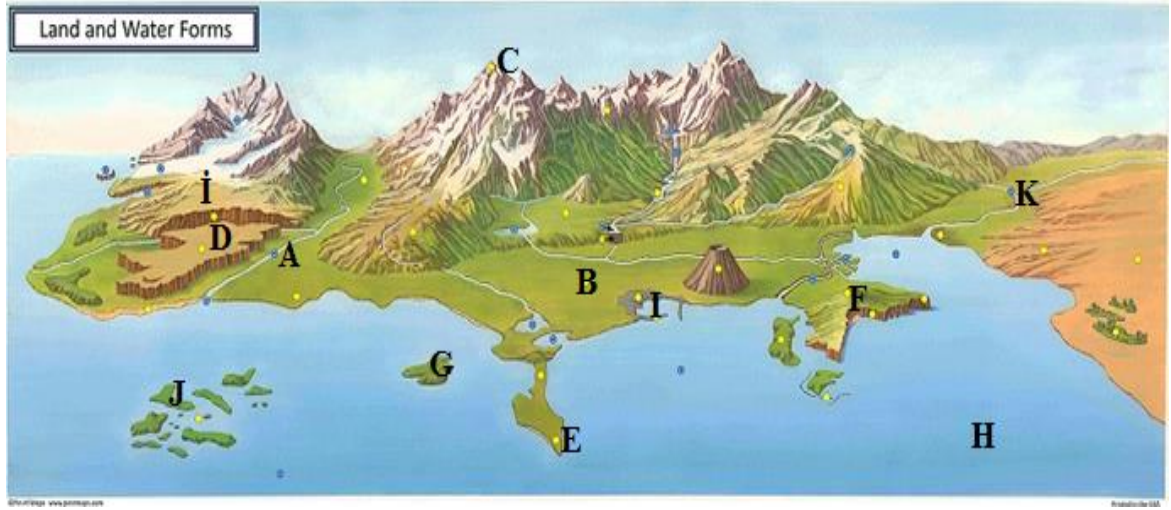
.....

.....

.....

4) Aşağıda yer şekilleri ile ilgili sorular verilmiştir. Bu soruları cevaplandırınız.

A) Şekildeki harflerle tabloda verilen yeryüzü şekillerini eşleştiriniz. (6 PUAN)

Yeryüzü şekli	Harfi	Yeryüzü şekli	Harfi
Deniz		Dağ	
Ova		Burun	
Ada		Yarımada	
Akarsu		Plato	
Körfez			

B) Şekilde gösterilen yerde bir ev inşa etmek isteseyiz nereye inşa ederiniz? Evin yerini şekil üzerinde gösterip neden oraya inşa edeceğinizi açıklayınız. (8 PUAN)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5) Aşağıda Türkiye’de görülen iklim tipleri ve bitki örtüsü ile ilgili sorular verilmiştir. Bu soruları cevaplandırınız.

A) Aşağıdaki şıklardan hangisinde Türkiye’de görülen iklim tipleri doğru olarak verilmiştir? (3 PUAN)

- a) Kutup iklimi, çöl iklimi, ekvatorial iklim   b) Akdeniz iklimi, muson iklimi, çöl iklimi
- c) Karadeniz iklimi, karasal iklim, kutup iklim   d) Karasal iklim, Akdeniz iklimi, Karadeniz iklimi

B) Aşağıda Türkiye’deki üç şehrin aylara göre ortalama sıcaklık değerleri verilmiştir. Buna göre bu üç şehrin hangi iklim bölgesinde yer aldığını yazınız? Ardından bu iklim bölgesinde görülen temel bitki örtüsünü belirtiniz. (9 PUAN)

Şehir	O.	Ş.	M.	N.	M.	H.	T.	A.	E.	E.	K.	A.
A	6.7	6.6	8.0	11.6	16.0	20.2	22.7	23.0	20.0	16.1	12.0	8.7
B	-10.4	-8.7	-2.1	5.5	10.3	14.0	17.6	17.7	13.5	7.3	0.3	-6.6
C	8.7	9.5	11.6	15.8	20.7	25.5	28.0	27.6	23.6	18.7	14.0	10.4

Şehirler	İklim Bölgesi	Bitki Örtüsü
A Şehri		
B Şehri		
C Şehri		

6) Aşağıda nüfus ve ekonomik faaliyetler ile ilgili sorular verilmiştir. Bu soruları cevaplandırınız.

A) Aşağıda bulunan boşluklara uygun kelimeleri yazınız. (3 PUAN)

..... Türkiye'nin en kalabalık şehridir.

Doğu illerimizde ..... ve ..... yaygın olarak görülen ekonomik faaliyetlerdir.

B) Bir yerde görülen ekonomik faaliyetler ile o yerin nüfus miktarı arasında nasıl bir ilişki vardır? Açıklayınız. (8 PUAN)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

7) Aşağıda Türkiye'nin yer üstü ve yer altı zenginlikleri ile ilgili sorular verilmiştir. Bu soruları cevaplandırınız.

A) Aşağıda bulunan Türkiye Haritası üzerinde taş kömürü, bakır, bor, linyit, boksit, petrol, demir, oltu taşı, doğalgaz, krom madenlerinin çıkarıldığı yerleri gösteriniz. Not: Her madenin çıkarıldığı bir şehri gösteriniz. (5 PUAN)

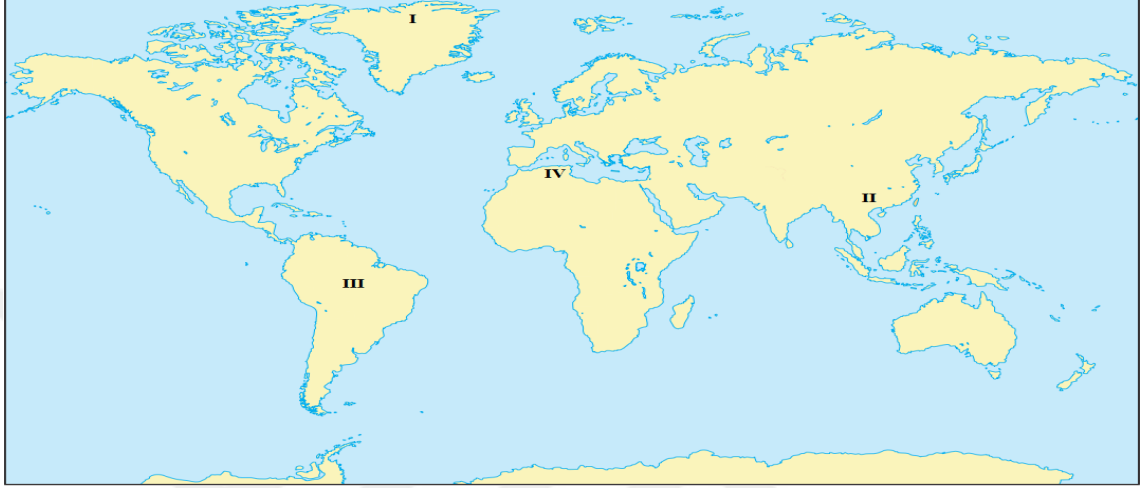
B) Aşağıda bulunan harita üzerinde üç tane akarsu, bir tane göl ve bir tane baraj gölü gösteriniz. Not: Ülkemizin sınırları dışında doğup ülkemize dökülen, ülkemizde doğup ülkemiz dışına dökülen ve ülkemizde doğup ülkemizin sularına dökülen akarsuların her birinden birer tane örnek olmalıdır. (5 PUAN)

Ülkemizin sınırları dışında doğup ülkemize dökülen akarsular	Ülkemizde doğup ülkemiz dışına dökülen akarsular	Ülkemizde doğup ülkemize dökülen akarsular	Göl	Baraj

8) Aşağıda dünyada görülen iklim tipleri ile ilgili sorular verilmiştir. Bu soruları cevaplandırınız.

A) Aşağıda verilen Dünya Dilsiz Haritasında numaralandırılmış yerlerde görülen iklim özelliklerini yazınız. (5 PUAN)

Yerler	İklim Tipi	Bitki Örtüsü	Ekonomik Faaliyetler	Hayvan Türleri	Ev Tipi
I					
II					
III					
IV					

B) Dünya görülen dört iklim tipinden hangi iklim tipi içerisinde yaşamak isterdiniz? Gerekçeleriyle açıklayınız. (8 PUAN)

.....

.....

.....

.....

.....

EK 10. BELİRTKE TABLOSU

	BİLİŞSEL ALAN BASAMAKLARI					
	BİLGİ	KAVRAMA	UYGULAMA	ANALİZ	DEĞERLENDİRME	SENTEZ
1) Konum ile ilgili kavramları kullanarak kıtaların okyanusların ve ülkemizin coğrafi konumunu tanımlar.						
1.6. Paralel ve Meridyenler		X		X		
1.7. Konum		X		X		X
1.8. Kıtalar ve Okyanuslar		X				
2) Türkiye'nin temel fiziki coğrafya özelliklerinden yer şekilleri, iklim özelliklerini ve bitki örtüsünü ilgili haritalar üzerinde inceler.						
2.1. Yeryüzü Şekilleri		X				
2.2. İklim Özellikleri ve Bitki Örtüsü		X		X		
3) Türkiye'nin temel beşeri coğrafya özelliklerini ilgili haritalar üzerinde gösterir.						
3.1. Nüfus				X		
3.2. Ekonomik Faaliyetler				X		
3.3. Yeraltı Zenginlikleri	X					
3.4. Yerüstü Zenginlikleri		X				
4) Dünyanın farklı doğal ortamlarındaki insan yaşantılarından yola çıkarak iklim özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.						
4.1. Akdeniz İklimi						X
4.2. Kutup İklimi						X
4.3. Muson İklimi						X
4.4. Ekvatorial İklim						X

EK 11. ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME TESTİ PUANLAMA ANAHTARI

SORU NO	CEVAPLAR	PUAN
1.A.	Yanlış (Y)	1 Puan
	Yanlış (Y)	1 Puan
1.B.	Paralel ve meridyenlerin özelliklerinin her biri 0,50 puan değerindedir.	
	Paralellerin Özellikleri <ul style="list-style-type: none"> Dünya üzerindeki hayali çizgilerdir. Ekvatora paralel olarak çizilen çizgilerdir. Boyları ekvator dan kutuplara doğru küçülür. En uzun paralel ekvatordur. Başlangıç paraleli ekvatordur. 90 tane kuzeyde 90 tane güneyde olmak üzere 180 tanedir. İki paralel arası mesafe 111 km'dir. İki paralel arası mesafe her yerde aynıdır. 	Meridyenlerin Özellikleri <ul style="list-style-type: none"> Dünya üzerindeki hayali çizgilerdir. Bir kutup noktasından diğer kutup noktasına doğrudur. Boyları birbirine eşittir. Başlangıç meridyeni İngiltere'nin Greenwich şehrinden geçer. 180 tane doğuda 180 tane batıda olmak üzere 360 tanedir. İki meridyen arası 4 dakikadır. İki meridyen arasındaki mesafe sadece ekvator da 111 km'dir. İki meridyen arası mesafe ekvator dan kutuplara doğru daralır.
2.A	C Seçeneği	3 Puan
2.B	Doğru (D)	1 Puan
	Doğru (D)	1 Puan
2.C	Mutlak konum, göreceli konum ve jeopolitik konum kavramlarının her birinin doğru bir şekilde açıklanması 2 puandır.	
	Herhangi bir noktanın veya bölgenin dünya üzerinde bulunduğu yere konum adı verilir. Konum mutlak ve göreceli konum olmak üzere ikiye ayrılır. Bir yerin başlangıç meridyenine ve başlangıç paraleline olan uzaklığına mutlak konum denir. Bir yerin iklim çeşitlilikleri, yer şekilleri, ekonomik faaliyetleri, yer altı ve yer üstü zenginlikleri ile geçitlere ve kentler olan uzaklığına göreceli konum denir. Jeopolitik konum ise Bir yerin göreceli ve mutlak konum özelliklerinin ülkeler arası siyasi ilişkilere yansımalarıdır.	
2.D	Türkiye'nin haritada numaralandırılmış yerde yer alması durumunda iklim özellikleri, bitki örtüsü ve ev tipinin doğru bir şekilde yazılmasının her biri 3 puan değerindedir.	
	Türkiye 73 ⁰ - 82 ⁰ güney paralelleri ile 67 ⁰ - 94 ⁰ batı meridyenleri arasında konumlanmış olsaydı Türkiye'de kutup iklimi görülürdü. Yıl boyunca sıcaklık çok düşük olurdu ve her yer karla kaplı olurdu. İklim çok soğuk olduğu için burada hiçbir tarım ürünü yetiştirilemezdi. Ayrıca Türkiye'de bitki örtüsü de görülmezdi. İnsanlar buzdan ve balina kemiklerinden yaptıkları igloo denilen evlerde yaşarlardı.	
3.A	Kıtaların ve okyanusların isimlerinin doğru yere yazılmasının her biri 0,50 puandır. Dünya üzerinde bulunan yedi kıta ve üç okyanusun isimlerin harita üzerinde hepsinin doğru gösterilirse tam puan alınır.	5 Puan
3.B	Ekvator ve başlangıç meridyeninin doğru çizilmesinin her biri 0,50 puan değerindedir. Başlangıç meridyenin doğusunda ve başlangıç paralelinin güneyinde bulunan kıtaların her birinin doğru olması 1 puan	5 Puan

	değerindedir.			
	Ekvator ve başlangıç meridyenin doğru bir şekilde çizilmesi gerekmektedir. Sadece başlangıç meridyenin doğusunda toprakları olan kıtalar Asya ve Okyanusya kıtalarıdır. Sadece başlangıç paralelinin güneyinde bulunan kıta Okyanusya ve Antarktika kıtalarıdır.			
4.A	Yer şekillerinin her birinin doğru harfle eşleştirilmesi 0,50 puan değerindedir.		6 Puan	
	Deniz: H	Dağ: C		
	Ova: B	Burun: E		
	Ada: G, J	Yarımada: F		
	Akarsu: A, K	Plato: D, İ		
	Körfez: I			
4. B	Evin inşa edileceği yerin doğru belirlenmesi 4 puan değerindedir. Evin neden oraya yapıldığı ile ilgili açıklamalar ise 4 puan değerindedir.		8 Puan	
	Evin seçildiği yer dağ zirvesi, deniz ve akarsu üzeri hariç herhangi bir yerde olması gerekmektedir. Evin neden o yere yapılmasını ulaşım, ekonomik faaliyetler, yer şeklinin özellikleri vb. açısından açıklamalarda bulunması gerekmektedir.			
5.A	D Seçeneği		3 Puan	
5.B	İklim bölgelerinin her biri 2 puan değerindedir. Bitki örtüsünün her biri ise 1 puan değerindedir.		9 Puan	
	Şehir	İklim Bölgesi		Bitki Örtüsü
	A Şehri	Karadeniz İklimi (2 Puan)		Orman (1 Puan)
	B Şehri	Karasal İklim (2 Puan)		Bozkır (1 Puan)
	C Şehri	Akdeniz İklim (2 Puan)	Maki (1 Puan)	
6.A	İki boşluk doldurma sorusunda bulunan üç boşluğun her biri 1 puan değerindedir.		3 Puan	
	İstanbul (1 Puan) Kış turizmi ve büyükbaş hayvancılık (Her biri 1 puandır.)			
6.B	Bir yerde görülen ekonomik faaliyetler ile o yerin nüfus miktarı arasında doğrusal bir ilişki olduğunu ifade etmesi 4 puan değerindedir. Bu ifadesini destekleyici açıklamalarda veya örnekler üzerinden ifade etmesi ise 4 puan değerindedir.		8 Puan	
	Bir yerde görülen ekonomik faaliyetler ne kadar çeşitli ve çoksa o yerin nüfusu miktarı da o kadar çok olacaktır. Çünkü insanlar bir yerde yaşayabilmesi o yerde geçimlerini sağlayabilmeleri öncelikli şartlar arasında yer almaktadır. Bir yerde ticaret, tarım, sanayi, turizm gibi faaliyetler ne kadar yaygın olarak görülüyorsa o yerin nüfus miktarı da bu kadar çok demektir. Örneğin; doğu illerimizde tarım, sanayi ve ulaşım gibi imkânlar daha az olduğu için bu illerimizin nüfus miktarı da daha azdır. Oysaki batı illerimizde tarım, ulaşım, sanayi, ticaret gibi ekonomik faaliyetler çok yaygın olduğu için bu illerimiz daha çok nüfusa sahiptir.			
7.A	Her madenin çıkarıldığı bir şehir olmalı ve her biri 0,50 puandır.		5 Puan	
	Taş Kömürü: Zonguldak	Petrol: Batman		
	Bakır: Kastamonu, Artvin, Diyarbakır, Elazığ	Demir: Kayseri, Malatya		
	Bor: Balıkesir, Bursa, Kütahya, Eskişehir	Oltu taşı: Erzurum		
	Linyit: Manisa, Kütahya, Kahramanmaraş, Sivas	Doğalgaz: Kırklareli		
	Boksit: Antalya, Konya	Krom: Muğla		
7.B	Akarsu, göl ve barajın harita üzerinde doğru bir şekilde gösterilmesinin her biri 0,50 puan ve isimlerinin doğru yere yazılmasının her biri 0,50 puan değerindedir.		5 Puan	

	Ülkemizin sınırları dışında doğup ülkemize dökülen akarsular	Ülkemizde doğup ülkemiz dışına dökülen akarsular	Ülkemizde doğup ülkemize dökülen akarsular	Göl	Baraj		
	Meriç, Asi	Fırat, Kura, Aras	Dicle, Çoruh,	İlk iki kutucukta bulunanların dışındaki akarsular	Tuz, Van, Beyşehir vb.	Atatürk, Keban, Yamula vb.	
	Her kutucukta sadece bir özelliğin olması yeterli olup her kutucuktaki bir özellik 0,20 puan değerindedir.						
	Yerler	İklim	Bitki Örtüsü	Ekonomik Faaliyetler	Hayvan Türleri	Ev Tipi	
8.A	I	Kutup İklimi	Yok	Avcılık, Balıkçılık	Kurt, Ren geyiği, fok, penguen, balina vb.	İgloo	
	II	Muson İklimi	Muson (Teak) ormanı	Tarım veya Pirinç üretimi	Maymun, fil, kuş, böcekler, sürüngenler	Saz, kamış ve ahşap	
	III	Ekvatorial İklim	Yağmur ormanı	Tarım, kakao, muz, ormancılık,	Papağan, şempanze vb.	Ahşap	
	IV	Akdeniz İklimi	Maki	Hayvancılık turunçgil, tarım	Küçükbaş hayvanlar vb.	Taş	
	Dünyada görülen bir iklimi seçmiş olması 2 puan değerindedir. Neden o iklimi seçtiği ile ilgili yaptığı açıklamalar ise 6 puan değerindedir.						
8.B	Dünyada görülen dört iklim tipinden birini seçmiş olması gerekmektedir. Ayrıca bu seçtiği iklim bölgesinin özelliklerini (ekonomik faaliyet, iklim özellikleri, bitki örtüsü, ulaşım araçları vb.) doğru bir şekilde açıklayarak gerekçelerini desteklemesi gerekmektedir.						8 Puan

EK 12. UYGULAMA ETKİNLİKLERİ 1**DERS PLANI****Sınıf** : 6**Öğrenme Alanı** : İnsanlar, Yerler ve Çevreler**Kazanım** : Konum ile ilgili kavramları kullanarak kıtaların, okyanusların ve ülkemizin coğrafi konumunu tanımlar.**Konu** : Paralel ve Meridyenler**Süre** : 40+40 Dakika**Amaç**

Öğrenciler, paralel, meridyen ve mutlak konum ile ilgili kavramları öğrenerek Türkiye'nin mutlak konumunu harita okuryazarlığı becerisini kullanarak kavrar ve çalışkanlık değeri kazanır.

Anahtar Soru

Sizce, dünya üzerindeki bir yerin nerede olduğunu bulabilmemiz için nelere ihtiyacımız vardır?

Öğrenme Çıktıları

- **Bütün Öğrenciler:** Paralel, meridyen ve mutlak konum kavramlarını kavrar.
- **Birçok Öğrenciler:** Paralel ve meridyen ile ilgili kavramlardan yararlanarak Türkiye'nin mutlak konumunu harita okuryazarlığı becerisini kullanarak açıklar.
- **Bazı Öğrenciler:** Paralel, meridyen ve mutlak konumun Türkiye'ye olan etkileri hakkında çıkarımlarda bulunur.

Materyal: Çalışma yaprakları, bilgi yaprakları, akıllı tahta, farklı renklerde balonlar, keçeli kalemler, Dünya harita küresi, Türkiye Haritası, EBA videoları.

<p>Giriş</p> <p>1) İlk önce her öğrenciye Çalışma Yaprağı 1 dağıtılarak burada bulunan resmi incelemeleri ve soruları cevaplandırmaları istenir. Aynı zamanda bu çalışma yaprağında yer alan resim akıllı tahtadan açılır. Daha sonra öğrencilerin cevapları alınır.</p> <p>2) Ardından öğretmen Dünya Harita küresini eline alarak öğrencilere “Bugünkü dersimizde dünya üzerinde bir yerin nerede olduğunu nasıl bulacağımızı öğreneceğiz.” diyerek derse geçiş yapılır.</p>	<p>7 dk</p> <p>3 dk</p>
<p>Ana Etkinlikler</p> <p>3) Her öğrenciye birer balon dağıtılarak öğrencilerden balonları şişirmeleri istenir. Balonu şişiren öğrencilerin balonları ip ile bağlanır. Balonun dünya olduğuna vurgu yapılarak keçeli kalemler ile balonun üzerine paralel ve meridyenler çizilir. (Bu sırada öğretmenin kendisi de çizimi yapar ve bu hayali çizgilerin isimlerini söyler.)</p> <p>4) Ardından her öğrenciye Çalışma Yaprağı 2 dağıtılarak burada yer alan soruları yapmış oldukları çizimlere göre cevaplandırmaları istenir. (Ayrıca bu sırada akıllı tahtadan dünya paralel ve meridyen haritası açılarak yansıtılır.) Daha sonra öğrencilerden vermiş oldukları cevapları okumaları istenir.</p> <p>5) İki kişilik gruplara Bilgi Yaprağı 1 dağıtılır. Burada paralel ve meridyenlerle ilgili bulunan bilgileri okumaları istenir (Homojen veya heterojen gruplar).</p> <p>6) Bilgi Yaprağı 1 okunduktan sonra öğrencilerden arkadaşlarının Çalışma Yaprağı 2 kâğıdını almaları istenir. Öğrenciler, okudukları bilgi yaprağına göre arkadaşlarının cevapları yeniden gözden geçirerek ekleme veya çıkarma yapmaları istenir. (Verilmiş olan cevapları silmeden altına veya yanına düzeltmeler yapmaları söylenir.) Daha sonra öğrencilerden cevapları alınır.</p> <p>7) Ardından öğrencilerin balon üzerine çizmiş oldukları paralel ve meridyenleri inceleyerek Türkiye'nin nerede olduğunu belirleyerek renkli kalemle işaretlemeleri istenir. Ayrıca bu sırada akıllı tahtadan Dünya Dilsiz Haritası da açılır.</p> <p>8) Öğrencilerin tahminleri alındıktan sonra paralel, meridyen ve mutlak konum ile ilgili EBA'dan video açılır ve kısaca öğrencilere izletilir.</p> <p>9) Daha sonra öğrenciler homojen gruplara ayrılır. Alt düzey öğrencilere Çalışma Yaprağı 3-A, üst düzey öğrencilere Çalışma Yaprağı 3-B dağıtılır. Daha sonra her gruptan bir grup sözcüsü seçmeleri istenerek grup sözcüleri verilen cevapları sınıfla</p>	<p>20 dk</p> <p>10 dk</p> <p>5 dk</p> <p>10 dk</p> <p>3 dk</p> <p>5 dk</p> <p>10 dk</p>

paylaşır. Ayrıca eğer gruplardan erken bitiren olursa bir üst düzey grubun çalışma yaprağı verilir. Üst gruptan erken bitirenlere ise Çalışma Yaprağı 3-C verilir.	
Bitiş/Değerlendirme 10) Öğrencilerin Bugünkü sosyal bilgiler dersinde öğrendiklerini Çalışma Yaprağı-4'te bulunan ders günlüklerine yazmaları istenir. Her öğrenciye bireysel olarak bu etkinlik uygulanır ve ders sonu günlükler öğrencilerden toplanır.	7 dk

Çalışma Yaprağı 1. Kamp yerini tarif ediyorum

1) Resimde ne görüyorsunuz?

2) Resimde gördüğünüz yerde kamp yapıyorsunuz ve en yakın arkadaşınız yanınıza gelecektir. Ona kamp yerini nasıl tarif edersiniz? (Sadece gördüklerinizle)

3) Resimde kamp yerinin nerede olduğunu tam olarak tarif ettiğini düşünüyor musunuz? Arkadaşın yaptığınız tariflerle kamp yerini bulabilir mi?

4) Kamp yerinin nerede olduğunu arkadaşınıza doğru bir şekilde tarif edebilmemiz için hangi bilgilere sahip olmanız gerektiğini düşünüyorsunuz?

Çalışma Yaprağı 2. Paralel ve Meridyenleri Tanımlıyorum

Aşağıdaki soruları yapmış olduğunuz balon çizimlerine göre cevaplayınız.

1) Paralel ve meridyen kavramını kendi kelimelerinizi kullanarak tanımlayınız?

2) Paralellerin özellikleri hakkında neler söyleyebilirsiniz?

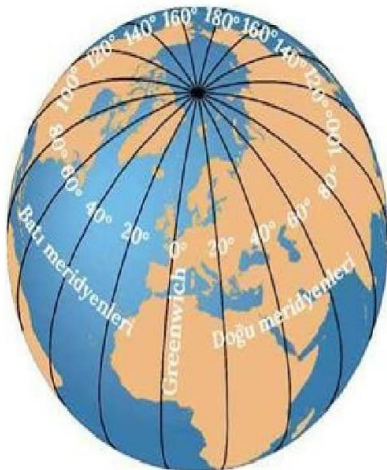
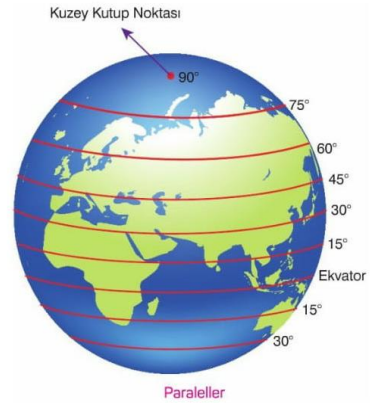
3) Meridyenlerin özellikleri hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Bilgi Yaprağı 1**Dünyamız**

Haritalar üzerinde sağdan sola, yukarıdan aşağıya uzanan çizgilerin olduğunu görürsünüz. Bu çizgiler, dünya üzerindeki bir yerin coğrafi konumunu belirlemede bize yardımcı olur. Doğu-batı doğrultusunda uzanan çizgilere paralel, kuzey-güney doğrultusunda uzananlara da meridyen denir. Paraleller ve meridyenler, gerçekte var olmayan çizgilerdir. Evlerimizin kapı numarası olduğu gibi paralel ve meridyenlerin de kendine ait numaraları vardır. Bu numaralar, bulunduğumuz yerin coğrafi konumunu belirlememize yardımcı olur.

Paralel (Enlem)

Dünyayı iki yarım küreye ayıran ve 0° olarak gösterilen paralele Ekvator denir. Ekvator'un kuzeyinde 90, güneyinde 90 adet paralel dairesi bulunur. İki paralel arası 111 km olarak hesaplanmıştır. Bu paralellerden en uzun olanı Ekvator'dur. Ekvator'dan kutuplara gidildikçe paralellerin boyları kısalmaktadır. Bu yüzden 90° kuzey ve 90° güney paralelleri birer nokta olarak gösterilmektedir.

Meridyen (Boylam)

Meridyenlerin uzunlukları birbirine eşit ve yay şeklindedir. Aralarındaki en uzun mesafe Ekvator üzerinde olup 111 km'dir. Kutuplara doğru gidildikçe bu mesafe azalır ve kutup noktalarında birleşir. Dünya üzerinde 360 meridyen yayı vardır. İngiltere'nin Londra şehrinden geçtiği varsayılan meridyen, başlangıç meridyeni Greenwich (Grinviç) olarak kabul edilir ve 0° olarak gösterilir. Başlangıç meridyeninin doğusunda yer alan 180 meridyene doğu meridyenleri, batısında yer alan 180 meridyene ise batı meridyenleri adı verilir. Ardışık iki meridyen arasındaki yerel saat farkı 4 dakikadır.

Çalışma Yaprağı 3-A Türkiye'nin Mutlak Konumu

Aşağıda bulunan soruları izlemiş olduğunuz videolardan ve haritadan yararlanarak cevaplayınız.

1) Türkiye'nin mutlak konumunu yukarıda bulunan haritaya göre çizerek işaretleyiniz.

.....

.....

.....

.....

2) Türkiye'nin en doğusu ve en batısından geçen meridyenler ile en güneyi ve en kuzeyinden geçen paralelleri belirtiniz. Türkiye'den geçen paralel ve meridyen sayısını yazınız.

.....

.....

.....

.....

3) Yukardaki haritaya göre en fazla meridyenin geçtiği şehir ya da şehirleri belirleyerek yazınız.

.....

.....

.....

.....

Çalışma Yaprağı 3-B Türkiye'nin Mutlak Konumu

Aşağıda bulunan soruları izlemiş olduğunuz videolardan ve haritadan yararlanarak cevaplayınız.

- 1) Yukarıda bulunan haritayı inceleyerek başlangıç meridyenine en uzak ve en yakın olan şehir ile ekvatora en uzak ve en yakın olan şehirleri yazınız.

.....

.....

.....

.....

- 2) Yukarıdaki haritaya göre paralel ve meridyen sayısı en fazla olan şehir ya da şehirler hangisidir?

.....

.....

.....

.....

- 3) Yukarıdaki Türkiye haritasına göre yatay (→) doğrultuda hareket eden bir araba hangi şehirden hareket ederse daha fazla meridyen geçmiş olur? Nedenleri ile açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

Çalışma Yaprağı 3-C Türkiye'nin Mutlak Konumu

Aşağıda bulunan soruları izlemiş olduğunuz videolardan ve haritadan yararlanarak cevaplayınız.

- 1) Türkiye kuzey yarımkürede değil de güney yarımkürede yer alsaydı (simetrik olarak) mutlak konumunda nasıl bir değişiklik olurdu? Çizerek gösteriniz.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

- 2) Yukarıda bulunan karikatürü inceleyiniz. İftarını açmak için bekleyen aile yukarıda bulunan Türkiye haritasına göre hangi şehirde bulunuyor olabilir? Nedenleriyle açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

Çalışma Yağrağı 4. Bugünkü Sosyal Bilgiler Dersim

**DERS
GÜNLÜĞÜM**

1) Bugün derste ne öğrendim?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2) Bu derste cevaplayamadığım (zorlandığım) sorular

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3) Ders sırasında kendimi nasıl hissettim?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4) Dersin işlenişi hakkındaki düşüncelerim

.....

.....

.....

.....

.....

.....

EK 13. UYGULAMA ETKİNLİKLERİ 2

DERS PLANI

Sınıf : 6

Öğrenme Alanı : İnsanlar, Yerler ve Çevreler

Kazanım : Konum ile ilgili kavramları kullanarak kıtaların, okyanusların ve ülkemizin coğrafi konumunu tanımlar.

Konu : Türkiye'nin Göreceli Konumu

Süre : 40 Dakika

Amaç

Öğrenciler, göreceli konum kavramını harita kullanma becerilerini ve problem çözme becerilerini kullanarak öğrenir ve sorumluluk değeri geliştirilir.

Anahtar Soru

Sizce, dünya üzerin de bulunan bir yerin başka bir yere olan yakınlığını veya uzaklığını belirleyen faktörler neler olabilir?

Öğrenme Çıktıları

- **Bütün Öğrenciler:** Göreceli konum kavramını kavrar.
- **Birçok Öğrenciler:** Göreceli konum ile ilgili kavramlardan yararlanarak Türkiye'nin göreceli konumunu harita okuryazarlığı becerisini kullanarak açıklar.
- **Bazı Öğrenciler:** Göreceli konumun Türkiye'ye olan etkileri hakkında çıkarımlarda bulunur.

Materyal: Çalışma yaprakları, akıllı tahta, metre, sandalye, tahta, tahta kalem, kalem, Türkiye Fiziki Haritası.

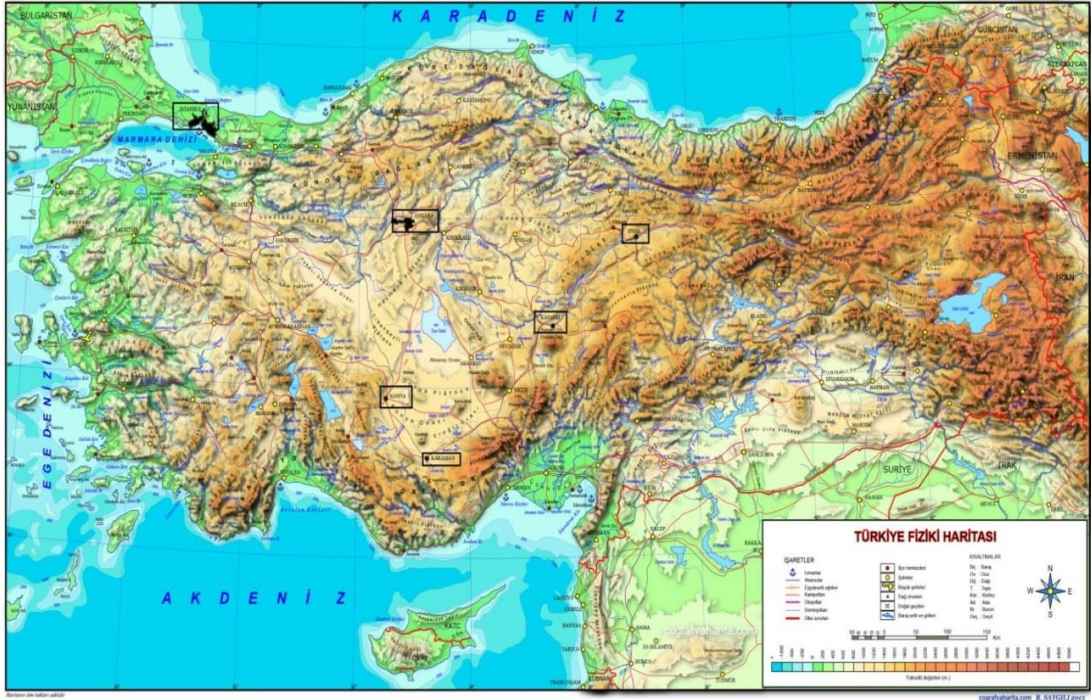
<p>Giriş</p> <p>1) Sınıf tahtasının önüne bir sandalye konularak bir öğrenciden sınıfın kapısına doğru gitmesi istenir. Bir öğrenciden de öğretmen masasının hemen önündeki sıraya oturması istenir. Önceden sınıfa getirilen metre ile iki öğrenci arasındaki mesafe ölçülerek tahtaya yazılır. (Bu ölçümde sırada oturan öğrencinin sandalyeye olan mesafesi sınıf kapısının önünde duran öğrenciye göre daha yakın olmalıdır.) Ardından her iki öğrencinin de sandalyeye doğru gelmesi istenir. Kapının önünde duran öğrenci daha önce sandalyeye ulaşacaktır.</p> <p>2) Herhangi bir kalem ortadaki masaların üzerine konulur. Aynı hizada pencere kenarında oturan öğrenci ile sınıfın orta sırasında en arkada oturan öğrenci seçilir. Her iki öğrencinin de kaleme olan mesafeleri metre ile ölçülerek tahtaya yazılır. (Bu ölçümde aynı hizada oturan öğrencinin kaleme olan mesafesi sınıfın orta sırasında en arkada oturan öğrenciye göre daha yakın olmalıdır.) Ardından her iki öğrencinin de kaleme doğru gelmesi istenir. Sınıfın orta sırasında en arkada oturan öğrenci daha önce kaleme ulaşacaktır.</p> <p>3) Öğrencilere mesafe olarak daha yakın olan kişilerin neden ulaşılması gereken nesneye daha önce ulaşamadıkları sorularak beyin fırtınası yaptırılır. Öğrencilerden gelen cevaplar tahtaya yazılır.</p>	<p>3 dk</p> <p>3 dk</p> <p>4 dk</p>
<p>Ana Etkinlikler</p> <p>4) Mutlak olarak olan mesafenin özel faktörler nedeni ile bir nesneye ya da bir yere erişilebilirlik düzeyini etkilediğine vurgu yapılarak Türkiye'nin erişilebilir özelliklerini etkileyen faktörlerin neler olduğu sorulur ve öğrencilerin cevapları alınır.</p> <p>5) Akıllı tahtadan Türkiye Fiziki Haritası açılır. Ardından sınıf 3-4 kişilik homojen (üst düzey ve nispeten alt düzeyden oluşan oluşan) gruplara ayrılır. Çalışma yaprağı 1-A nispeten alt düzeyden oluşan öğrencilere, Çalışma Yaprağı 1-B ise üst düzey öğrencilere verilir. Eğer nispeten alt düzeyden erken bitiren grup olursa Çalışma Yaprağı 1-B verilir; üst düzey gruplardan erken bitiren olursa da bir sonraki çalışma yaprağı verilecektir. (Burada bulunan soruları isteyen öğrencilerin tahtaya yansıtılan haritadan bakarak da çözebilecekleri söylenir.) Daha sonra grup sözcülerinden cevaplar alınır.</p>	<p>3 dk</p> <p>10 dk</p>

<p>6) Ardından her grubun düzeyine göre çalışma Yaprağı 2 dağıtılır ve burada bulunan resimler akıllı tahtaya yansıtılır. Çalışma Yaprağı 2-A nispeten alt düzeyden oluşan öğrencilere, Çalışma Yaprağı 2-B ise üst düzey öğrencilere verilir. Daha sonra öğrencilerden cevapları alınır. Erken bitiren gruplara bir üst düzey çalışma yaprağı verilir. Ayrıca Çalışma Yaprağı 2-B'nin son sorusunu sadece üst düzeydeki öğrencilerin yapması yeterli olacaktır.</p>	10 dk
<p>Bitiş/Değerlendirme</p> <p>7) Her öğrenciye Çalışma Yaprağı 3 verilir. Böylece öğrenciler derste neler öğrendiklerini, zorlandıkları/anlamadıkları hususları, derste kendilerini nasıl hissettiklerini ve ders hakkındaki düşüncelerini yansıtırlar.</p>	7 dk

Çalışma Yaprağı 1-A. Türkiye'nin Göreceli Konumu

Aşağıda verilen haritadan ya da tahtada bulunan Türkiye Fiziki Haritasından yararlanarak aşağıdaki soruları cevaplayınız.

- 1) Ahmet Konya'dan hızlı trenle Ankara'ya gitmek için yola çıkmaktadır. Mehmet ise Konya'dan otobüse binerek Karaman'a gitmek istemektedir. Hangisi gideceği yere daha önce ulaşır? Neden?

.....

.....

.....

- 2) Kayseri'den uçakla İstanbul'a giden Ali mi yoksa Kayseri'den otobüs ile Sivas'a giden Elif mi gideceği yere daha önce ulaşır? Neden?

.....

.....

.....

- 3) Dersin başlangıcında yapılmış olan etkinliğe ve ilk iki soruya vermiş olduğunuz cevaptan hareketle göreceli konumu tanımlayınız.

.....

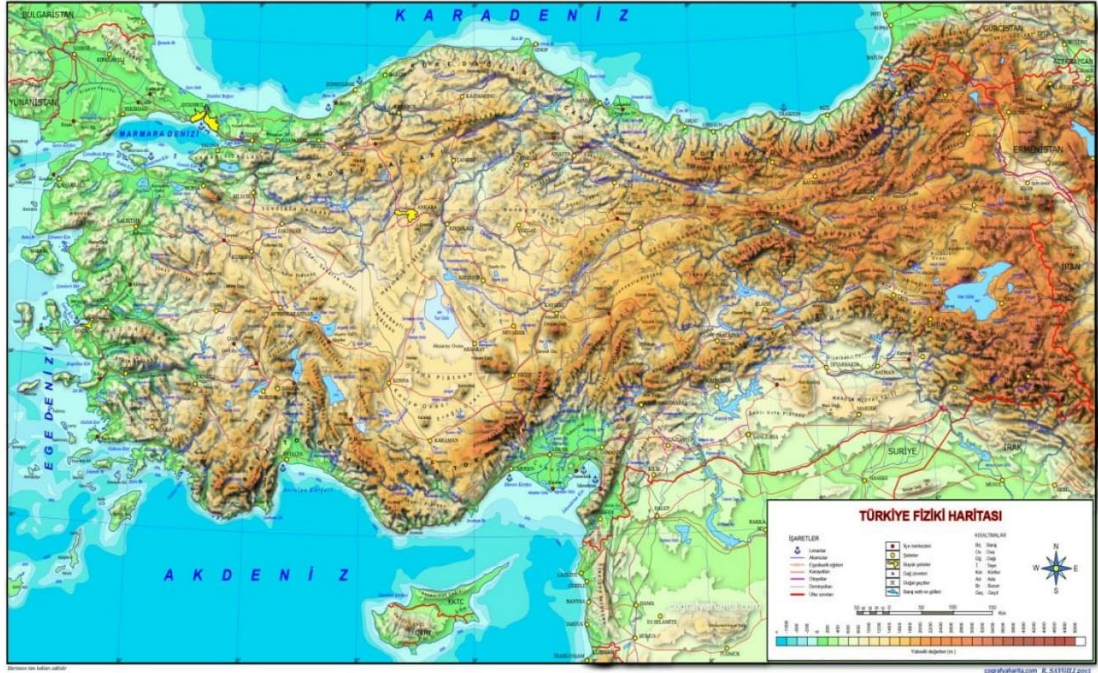
.....

.....

Çalışma Yaprağı 1-B. Türkiye'nin Göreceli Konumu

Aşağıda verilen haritadan ya da tahtada bulunan Türkiye Fiziki Haritasından yararlanarak aşağıdaki soruları cevaplayınız.

- 1) Bayburt'tan yola çıkan A kişisi Sivas'a, B kişisi ise Bingöl'e gitmek için yola çıkmaktadır. Bunlardan hangisi gideceği yere daha önce gider? Neden?

.....

.....

.....

- 2) Ceren Edirne'den Bulgaristan'a gitmek üzere yola çıkmaktadır. Ceren'in arkadaşı Aylin ise Edirne'den İstanbul'a gitmek için yola çıkmıştır. Hangisi gideceği yere daha önce ulaşır? Neden?

.....

.....

.....

- 3) Dersin başlangıcında yapılmış olan etkinliğe ve ilk iki soruya vermiş olduğunuz cevaptan hareketle göreceli konumu açıklayınız.

.....

.....

.....

Çalışma Yaprağı 2-A Türkiye'nin Göreceli Konumu

10 Eylül 2018 tarihinde Kaçkar Dağlarına ilk kar yağdı. 10 Eylül 2018 tarihinde Antalya'da denize giren insanlar

1) Yukarıdaki görsellerde neler görüyorsunuz?

.....

.....

.....

2) Türkiye'nin göreceli konumunu yukarıdaki fotoğraflardan yararlanarak açıklayınız.

.....

.....

.....

3) Bir yerin özel konumuna etki eden faktörler nelerdir?

.....

.....

.....

Çalışma Yaprağı 2-B Türkiye'nin Göreceli Konumu

10 Eylül 2018 tarihinde Kaçkar Dağlarına ilk kar yağdı.

10 Eylül 2018 tarihinde Antalya'da denize giren insanlar

1) Yukarıdaki görsellerde neler görüyorsunuz?

.....

.....

.....

.....

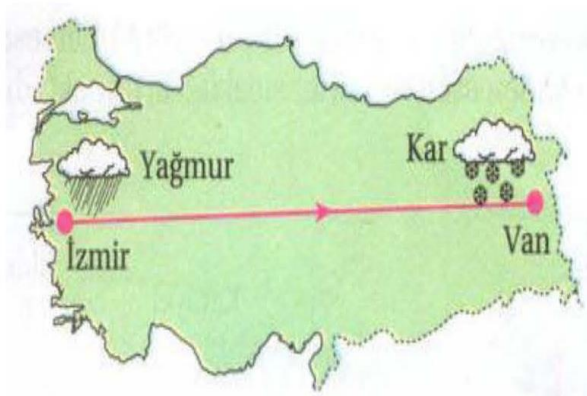
2) Türkiye'nin göreceli konumunu yukarıdaki fotoğraflardan yararlanarak açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

3) Yandaki haritaya göre aynı enlemde bulunan İzmir ve Van şehirlerinin yağış türünün (sıcaklık değerlerinin) farklılık göstermesinin nedenini nasıl açıklarsınız?

.....

.....

.....

.....

Çalışma Yağrağı 3. Bugünkü Sosyal Bilgiler Dersim

**DERS
GÜNLÜĞÜM**

1) Bugün derste ne öğrendim?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2) Bu derste cevaplayamadığım (zorlandığım) sorular

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3) Ders sırasında kendimi nasıl hissettim?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4) Dersin işlenişi hakkındaki düşüncelerim

.....

.....

.....

.....

EK 14. UYGULAMA ETKİNLİKLERİ 3

DERS PLANI

Sınıf : 6

Öğrenme Alanı : İnsanlar, Yerler ve Çevreler

Kazanım : Konum ile ilgili kavramları kullanarak kıtaların, okyanusların ve ülkemizin coğrafi konumunu tanımlar.

Konu : Türkiye'nin Jeopolitik Konumu, Kıtalar ve Okyanuslar

Süre : 40 Dakika

Amaç

Öğrenciler, Türkiye'nin jeopolitik konumunu ile Dünya üzerinde bulunan kıtaları ve okyanusları harita okuryazarlığı becerisini kullanarak öğrenir ve harita kullanma tutumu geliştirirler.

Anahtar Soru

Sizce, Türkiye'nin dünya üzerinde bulunan kıta ve okyanuslara göre konumu Türkiye üzerinde nasıl bir etki oluşturmaktadır?

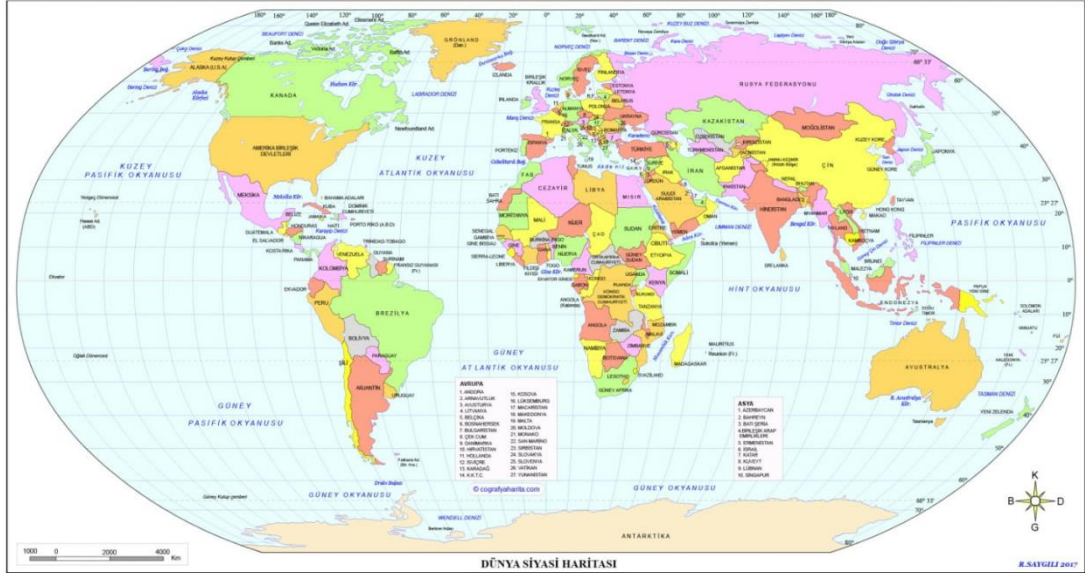
Öğrenme Çıktıları

- **Bütün Öğrenciler:** Türkiye'nin jeopolitik konumunu ile Dünya üzerinde bulunan kıtaları ve okyanusları kavrar.
- **Birçok Öğrenciler:** Kıtalar ve okyanuslar haritasından yararlanarak Türkiye'nin jeopolitik konumunu açıklar.
- **Bazı Öğrenciler:** Dünya üzerinde bulunan kıta ve okyanuslara göstererek Türkiye'nin jeopolitik konumunu hakkında çıkarımlarda bulunur.

Materyal: Grup sayısı kadar çoğaltılan Çalışma Yaprağı 1-A ve 1-B ile Çalışma Yaprağı 2-A ve 2-B, Çalışma Yaprağı 3-A ve 3-B, akıllı tahta, EBA video, Her grupta en az bir atlas, renkli zarflar

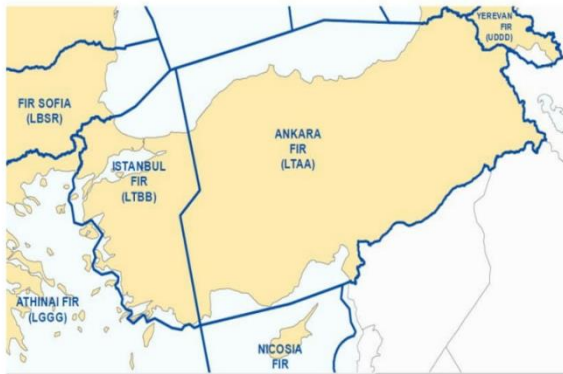
<p>Giriş</p> <p>1) Geçen hafta işlenen konuların (paralel, meridyen, Türkiye'nin mutlak ve göreceli konumu) kısaca tekrarı yapılır.</p> <p>2) Ardından derse “Sizce, Türkiye'nin dünya üzerinde bulunan kıta ve okyanuslara göre konumu Türkiye üzerinde nasıl bir etki oluşturmaktadır?” anahtar sorusu sorularak başlanır. Öğrencilerin cevapları alındıktan sonra bugünkü dersimizde bu soruya cevap arayacağız diyerek derse geçiş yapılır.</p>	<p>3 dk</p> <p>3 dk</p>
<p>Ana Etkinlikler</p> <p>3) Öğrenciler seviyelerine göre 3-4 kişilik gruplara ayrılarak her gruba Bilgi Yapağı verilir. Öğrenciler bilgi yapağı okuduktan sonra alt düzey öğrencilere Çalışma Yapağı 1-A, diğer öğrencilere ise çalışma yapağı 1-B dağıtılır. Çalışma yapağı 1-A'yı erken bitiren gruplara çalışma yapağı 1-B verilir. Ayrıca çalışma yapağı 1-B'nin 4. sorusunu sadece üst düzey öğrencilerin cevaplamaları yeterli olacaktır. Ardından öğrencilerin sorulara verdikleri cevaplar alınır.</p> <p>4) Daha sonra öğrenciler alt ve üst düzey olmak üzere homojen gruplara ayrılır. Alt düzey öğrencilere çalışma yapağı 2-A, üst düzeydeki öğrencilere çalışma yapağı 2-B dağıtılır. Erken bitiren gruplara bir üst grubun çalışma yapağı verilir. Öğrencilerin sorulara vermiş oldukları cevapları sınıfla paylaşmaları istenir.</p> <p>5) Kıta ve okyanuslar ile ilgili akıllı tahtadan EBA'da bulunan video açılarak konunun kısaca özeti yapılmış olur.</p>	<p>12 dk</p> <p>10 dk</p> <p>2 dk</p>
<p>Bitiş/Değerlendirme</p> <p>6) Ardından farklı renklerde zarflara konulmuş olan “Uçak Güzergâhını Belirliyorum” etkinliği değerlendirme niteliğinde öğrencilere uygulanır. Üst grup öğrenci zarflarında Çalışma yapağı 3-B ve alt grup öğrenci zarflarında ise Çalışma Yapağı 3-A'da bulunmaktadır. Her grup çalışma yapraklarında bulunan yönergeye uygun olarak atlasları üzerinden bir uçuş güzergâhı belirleyerek gösterir</p>	<p>10 dk</p>

JEOPOLİTİK KONUM

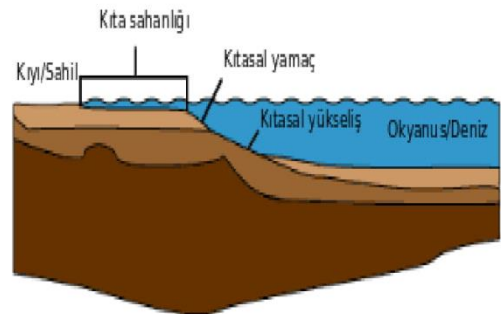

Bir ülkenin ekonomik, kültürel, ticaret, ulaşım, ulaştırma, coğrafi konum, iklim, yeraltı ve yerüstü zenginlikleri ile askeri açıdan sahip olduğu özelliklerle dış siyasetini oluşturmaya **jeopolitik konum** denir. Jeopolitik konum, bir ülkenin mutlak (matematik) ve göreceli (özel) konum özelliklerinin o ülkenin dünya politikasındaki yerini ve önemini etkilemesidir. Bu etki genellikle olumlu yönde olur ve devletlerin dünya gücü hâline gelmesinde ciddi bir önem taşır. Geçmişten bugüne bazı bölgelere yakın kurulan veya stratejik önemi olan yerleri elinde bulunduran devletler, hep dünyanın sayılı güçlerinden olmuştur. Örneğin binlerce yıl öncesinde İpek Yolu'na hâkim olan devletlerin dünya siyasetinde gücü hep yüksek olmuştur. Boğazlar, büyük denizler, ulaşım şartları, yer altı ve yer üstü kaynakları, tarihi eserler, dini merkezler, iklim koşulları, tarım alanları, ticaret merkezleri, su kaynakları, nüfus yoğunluğu gibi şeyler bir yerin jeopolitik konumunu belirleyen unsurlardır.

Jeopolitik konum bir ülkenin toprak parçası üzerinde bulunan unsurlarla sınırlı olmayıp aynı zamanda deniz ve hava sahalarını da içerir. Nasıl ki ülkelerin kara sınırları varsa bu durum deniz ve hava sahaları içinde geçerlidir. Ülkelerin hava sahalarını **uçuş bilgi hattı** ya da bir diğer adıyla **FIR hattı** belirlerken deniz veya denizlere kıyısı olan ülkelerin kara sınırının deniz altındaki uzantısını da kıta sahanlığı belirler.

Türkiye FIR hattı Haritası

Kıta Sahanlığı

Çalışma Yaprağı 1-A Türkiye'nin Jeopolitik Konumu

1) Bir yerin mutlak ve göreceli konumunun ülkeler arasındaki siyasi ilişkilere yansımalarına jeopolitik konum denir. Buna göre Türkiye'nin jeopolitik konumunu tanımlayınız.

.....

.....

.....

.....

2) Türkiye'nin jeopolitik önemini yukarıdaki resme göre açıklayınız.

.....

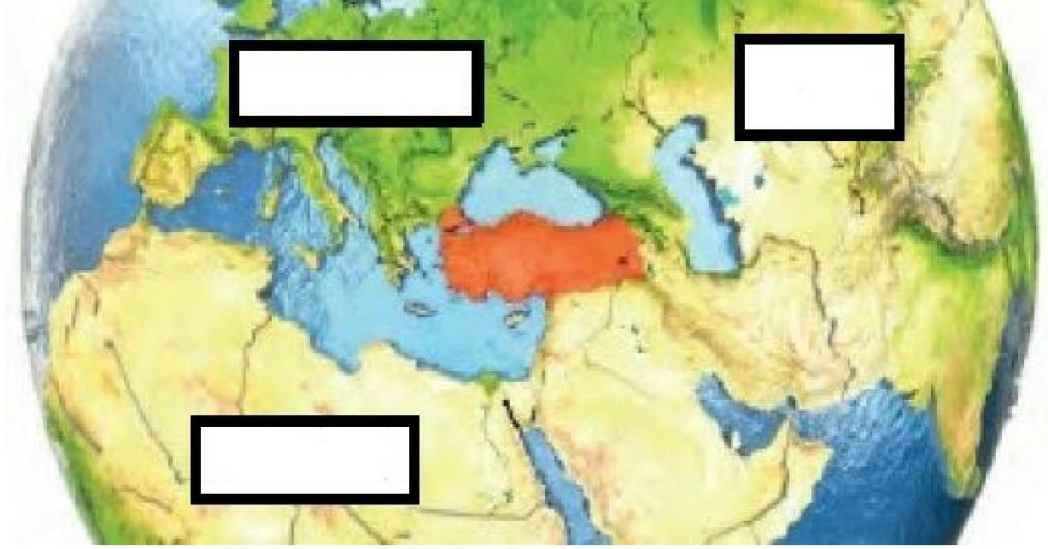
.....

.....

.....

Çalışma Yaprağı 1-B Türkiye'nin Jeopolitik Konumu

1) Aşağıda bulunan haritayı inceleyerek kutucukların içine kıtaların isimlerini yazınız.

2) Yukarıdaki haritayı inceleyerek Türkiye'nin jeopolitik konumunu açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3) Yukarıdaki haritaya baktığımız zaman Türkiye, üç kıtanın birbirine en çok yaklaştığı yerde bulunmaktadır. Bu durumu Türkiye'nin jeopolitik konumu açısından nasıl değerlendirirsiniz?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4) Türkiye'nin mutlak ve göreceli konumu ile jeopolitik konumu arasında nasıl bir ilişki vardır?

.....

.....

.....

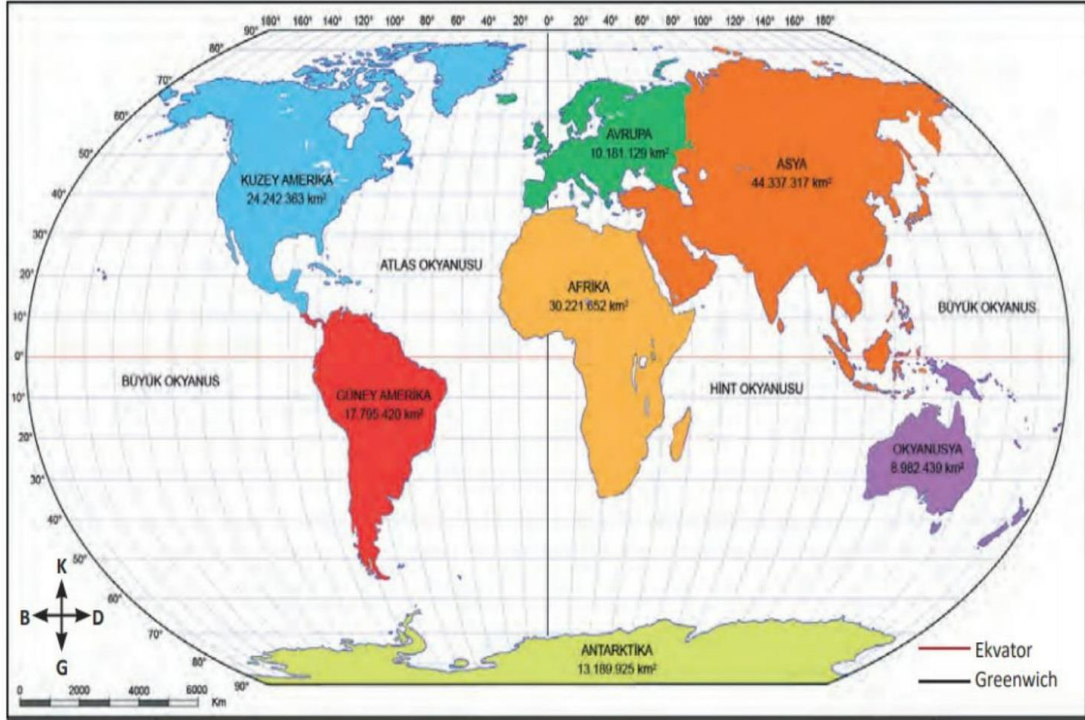
.....

.....

.....

Çalışma Yaprağı 2-A Kıtalar ve Okyanusları Öğreniyorum

KİTALAR VE OKYANUSLAR

1) En büyük ve en küçük yüz ölçümüne sahip olan kıtaları yazınız.

.....

2) Kıtaları yüz ölçümlerine göre en büyükten en küçüğe doğru sıralayınız.

.....

3) Sadece kuzey yarımkürede yer alan kıtalar hangisidir?

.....

4) Başlangıç meridyenin batısında yer alan kıtalar hangisidir?

.....

5) Başlangıç meridyenin doğusunda yer alan kıtaları yazınız.

.....

6) Kuzey ve güney yarımkürede toprakları bulunan kıtalar hangisidir?

.....

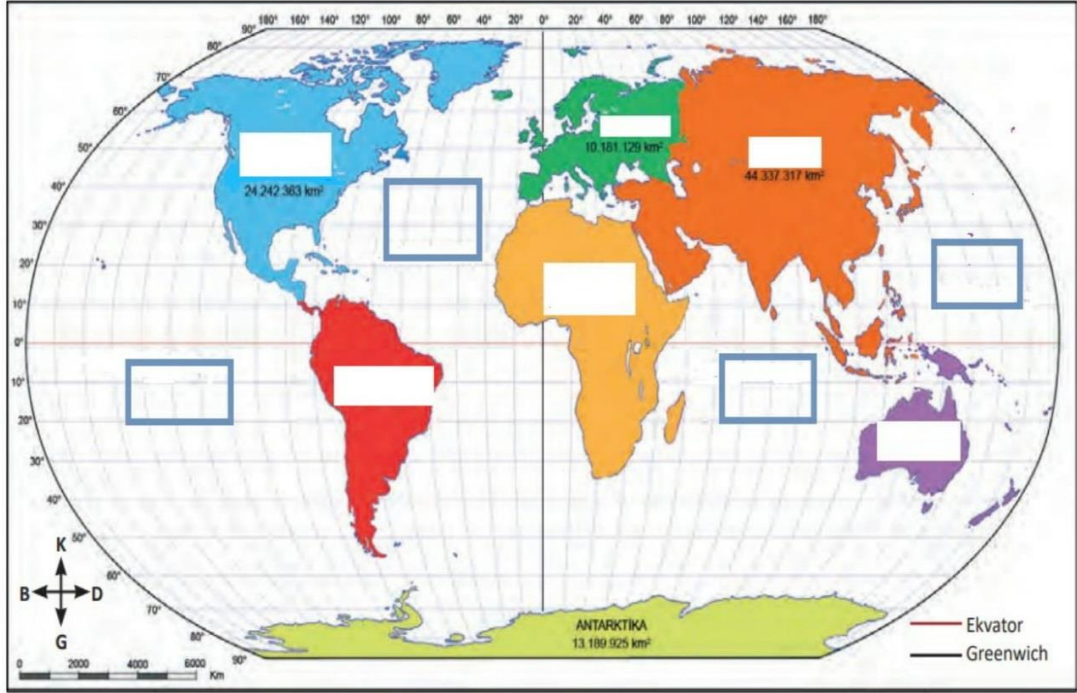
7) Başlangıç meridyenin hem doğusunda hem de batısında toprakları bulunan kıtalar hangisidir?

.....

Çalışma Yaprağı 2-B Kıtalar ve Okyanusları Öğreniyorum

KITALAR VE OKYANUSLAR

1) Yukarıda bulunan dilsiz haritada kıtaların ve okyanusların isimlerini kutucukların içine yazınız.

2) 10° kuzey-50° güney paralelleri ile 40°-90° batı meridyenleri arasında hangi kıta bulunmaktadır?

.....

3) En büyük ve en küçük yüz ölçümüne sahip olan kıtalar hangileridir?

.....

4) Sadece kuzey yarım kürede yer alan kıtalar yazınız.

.....

5) Başlangıç meridyenin batısında yer alan kıtalar hangisidir?

.....

6) Başlangıç meridyenin doğusunda yer alan kıtaları yazınız.

.....

7) Kuzey ve güney yarım kürede toprakları bulunan kıtalar hangisidir?

.....

8) Okyanusları en büyükten en küçüğe doğru sıralayınız.

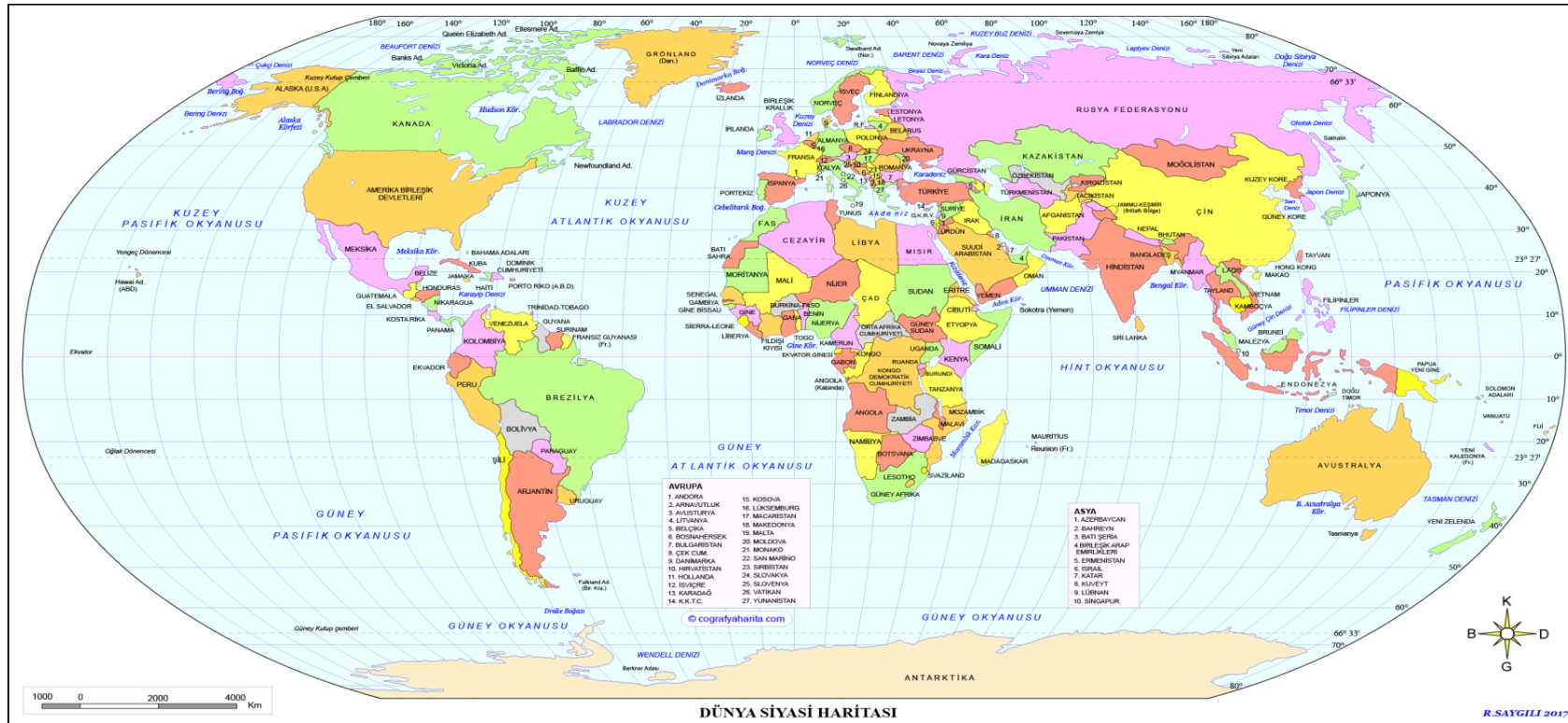
.....

Çalışma Yaprağı 3-A. Uçuş Güzergâhı Belirliyorum

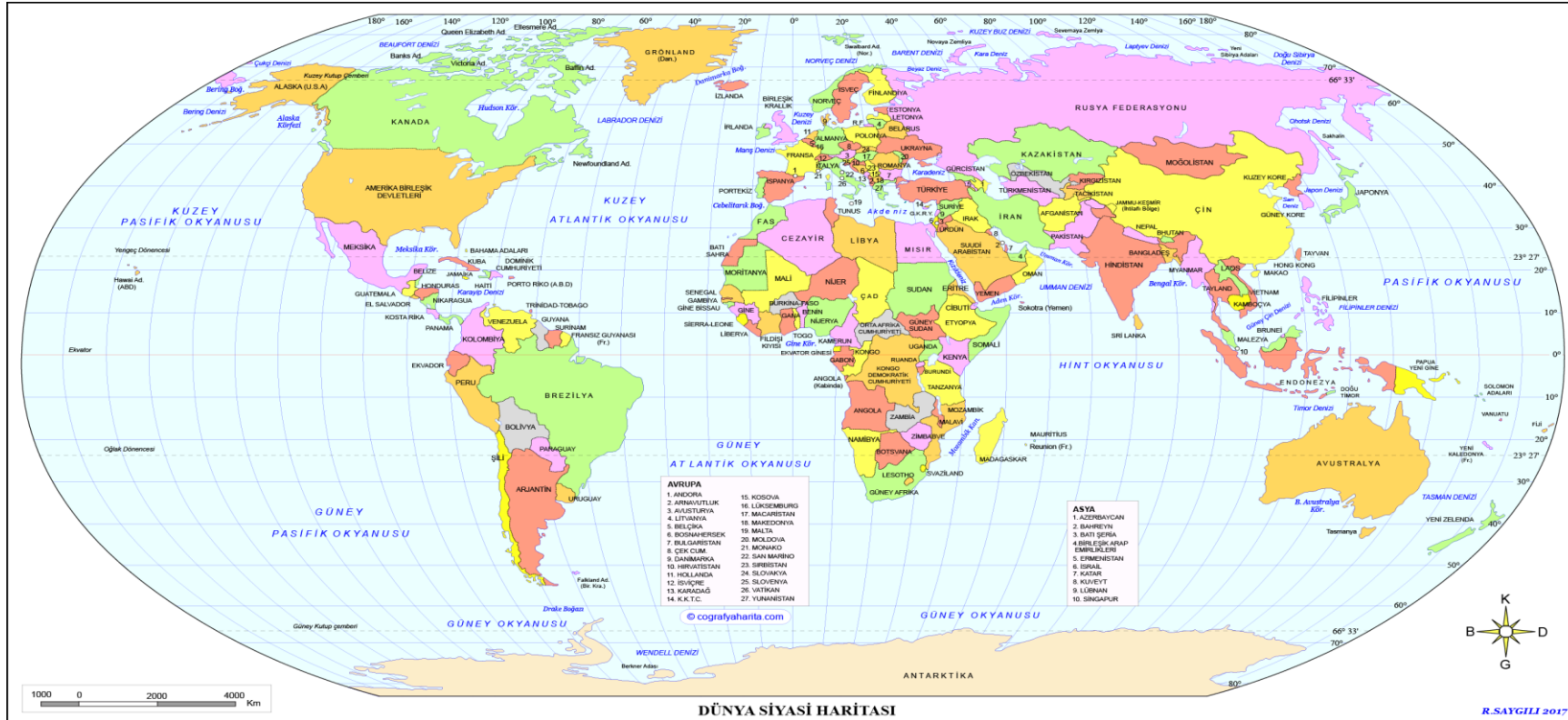
Bir turist grubu dünyayı gezmek için Türkiye'den uçakla yola çıkacaktır. Bu turist grubu her kıtadan bir şehre gidecektir. Buna göre bu uçağın uçuş güzergâhını belirleyerek harita üzerinde gösteriniz.

Çalışma Yaprağı 3-B. Uçuş Güzergâhı Belirliyorum

Türkiye'den yola çıkan bir turist grubu önce Çin'e gitmek şartıyla New York, Uruguay, İngiltere, Almanya, İspanya ve Avustralya gidecektir. Fakat Yunanistan, İran, ve Rusya ülkeleri FIR hattını kapatmışlardır. Buna göre bu uçağın en kısa uçuş güzergâhını belirleyerek harita üzerinde gösteriniz.

EK 15. UYGULAMA ETKİNLİKLERİ 4**DERS PLANI****Sınıf** : 6**Öğrenme Alanı** : İnsanlar, Yerler ve Çevreler**Kazanım** : Türkiye'nin temel fiziki coğrafya özelliklerinden yeryüzü şekillerini, iklim özelliklerini ve bitki örtüsünü ilgili haritalar üzerinde inceler.**Konu** : Türkiye'nin Yeryüzü Şekilleri**Süre** : 40 Dakika**Amaç**

Öğrenciler, yeryüzü şekillerini tanıyarak Türkiye'nin yeryüzü şekillerini (körfez, ada, burun, ova, plato, dağ, yarımada, delta ovası, akarsu ve göl) Türkiye Fiziki Haritasında gösterir ve vatanseverlik değeri kazanır.

Anahtar Soru

Sizce, Türkiye'de hangi yeryüzü şekilleri bulunmaktadır?

Öğrenme Çıktıları

- **Bütün Öğrenciler:** Yeryüzü şekillerini tanıyarak Türkiye Fiziki Haritasında bulunan yeryüzü şekillerini gösterir.
- **Birçok Öğrenciler:** Yeryüzü şekillerinin Türkiye'ye olan etkilerini harita üzerinde örnekler vererek açıklar.
- **Bazı Öğrenciler:** Yeryüzü şekillerinin Türkiye'ye etkilerini karşılaştırma yaparak değerlendirir.

Materyal: Grup sayısı kadar çoğaltılan Çalışma Yaprağı 1-A ve 1-B ile Çalışma Yaprağı 2-A ve 2-B, öğrenci sayısı kadar çoğaltılmış Çalışma Yaprağı 3, akıllı tahta, Power Point Sunusu, her grupta en az bir atlas.

<p>Giriş</p> <p>1) “Sizce, Türkiye’de hangi yeryüzü şekilleri bulunmaktadır?” anahtar soru sorularak derse başlanır ve öğrencilerden kısaca cevapları alınır.</p> <p>2) Türkiye hangi yeryüzü şekillerinin olduğu ile ilgili önceden hazırlanmış olan Power Point Sunusu açılarak öğrencilere izlettirilir.</p>	<p>3 dk</p> <p>5 dk</p>
<p>Ana Etkinlikler</p> <p>3) Öğrenciler seviyelerine göre 3-4 kişilik gruplara ayrılarak alt düzey öğrencilere Çalışma Yaprağı 1-A, diğer öğrencilere ise Çalışma Yaprağı 1-B dağıtılır. Eş zamanlı olarak akıllı tahtadan çalışma yaprakları açılarak yansıtılmıştır. Çalışma yapraklarında bulunan görsellerin hangi yeryüzü şekline ait olduğu gruplardan gelen dönütler doğrultusunda açıklanır. (Bu çalışma yaprağı sosyal bilgiler ders kitabından uyarlanmıştır.)</p> <p>4) Daha sonra her grubun atlaslarını açmaları istenir. Her grupta en az bir atlas olmasına özen gösterilir. Ayrıca öğrenciler ders kitaplarında bulunan fiziki haritadan da yararlanabilirler. Her gruba Çalışma Yaprağı 2 dağıtılır. Burada Türkiye Fiziki haritasına göre ilgili yer şekillerini bulup yazmaları istenir. Her grup farklı sayı ve farklı isimlerdeki yeryüzü şekillerini yazacaktır.</p> <p>5) Ardından bu etkinliği bitiren öğrencilere Çalışma Yaprağı 2-B dağıtılır. Burada bulunan sorular üst düzey sorulardır. Özellikle alt grupta bulunan öğrencilerin 3. ve 4. soruları cevaplandırmaları beklenmez.</p>	<p>10 dk</p> <p>10 dk</p> <p>5 dk</p>
<p>Bitiş/Değerlendirme</p> <p>6) Her öğrenciye bireysel olarak Çalışma Yaprağı 3 dağıtılır. Burada yer alan alanları bugünkü sosyal bilgiler dersine göre doldurmaları istenir. Ardından sosyal bilgiler ders günlükleri öğrencilerden alınır.</p>	<p>7 dk</p>

Çalışma Yaprağı 1-A. Yeryüzü Şekillerini Öğreniyorum

Aşağıda yeryüzü şekilleriyle ilgili görseller ve tanımlar verilmiştir. Aşağıda verilen boşluklara görsellerden ve tanımlardan yararlanarak yeryüzü şekillerinin adlarını yazınız. (körfez, ada, ova, dağ, burun, delta ovası, yarımada, göl, plato, akarsu).

Adı

.....

Tanım

Çevresine göre yüksek ve belli bir doruğu olan yeryüzü şeklidir.

Adı

.....

Tanım

Dört tarafı sularla çevrili olan kara parçasıdır.

Adı

.....

Tanım

Tarıma elverişli olan geniş ve düz topraklardır.

Adı

.....

Tanım

Üç tarafı sularla çevrili kara parçasıdır.

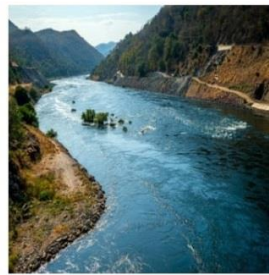

Adı

.....

Tanım

Çevresine göre yüksekte kalmış ve akarsular tarafından derin olarak yarılmış geniş düzlüklerdir.

Adı

.....

Tanım

Doğal bir yatak içinde akan su kütleleridir.

Adı

.....

Tanım

Karaların su kütlelerine doğru uzanmış bölümüdür.

Adı

.....

Tanım

Deniz sularının karaların içine doğru sokulduğu bölümdür.

Adı

.....

Tanım

Akarsuların denize döküldükleri yerlerde, taşıdıkları alüvyonların biriktirmesi sonucunda oluşan şekillerdir.

Adı

.....

Tanım

Karaların üzerindeki çukurlukları dolduran tatlı ya da tuzlu su külesidir.

Çalışma Yaprağı 1-B. Yeryüzü Şekillerini Öğreniyorum

Aşağıda yeryüzü şekilleriyle ilgili görseller verilmiştir. Aşağıda verilen boşluklara görsellerden hareketle yeryüzü şekillerinin adlarını ve tanımlarını yazınız. (körfez, ada, ova, dağ, burun, delta ovası, yarımada, göl, plato, akarsu).

Adı

Tanım

Adı

Tanım

Adı

Tanım

Adı

Tanım

Adı

Tanım

Adı

Tanım

Adı

Tanım

Adı

Tanım

Adı

Tanım

Adı

Tanım

Çalışma Yaprağı 2. Türkiye'nin Yeryüzü Şekilleri

Aşağıda bulunan kutucukları atlaslarınızda yer alan ya da tahtada bulunan Türkiye Fiziki Haritasından yararlanarak doldurunuz.

DAĞ		KÖRFE	
OVA/DELTA OVASI		ADA	
PLAT		AKARSU	
YARIMA		BURUN	
		GÖL	

Çalışma Yaprağı 2-B. Türkiye'nin Yeryüzü Şekilleri

Aşağıda bulunan soruları atlaslarınızda yer alan ya da tahtada bulunan Türkiye Fiziki Haritasından yararlanarak cevaplayınız.

1) Türkiye'de en yaygın olarak görülen yeryüzü şekli ya da şekilleri hangisidir?

.....
 .....
 .....

2) Avrupa'nın ortalama yükseltisi 330 m iken Asya kıtasının ortalama yükseltisi 1010 m'dir. Türkiye'nin ortalama yükseltisi ise 1132 m'dir. Bu durum Türkiye'yi nasıl etkilemiştir?

.....
 .....
 .....

3) Türkiye'de bulunan dağların uzanış yönünü belirterek bu durumu iklim ve ulaşım açısından değerlendiriniz.

.....
 .....
 .....

4) Türkiye'nin güneyinde ve batısında tarım faaliyetleri daha yaygın olarak yapılmaktadır. Türkiye'nin güneyinde ve batısında bulunan yeryüzü şekilleri ile tarım faaliyetleri arasında nasıl bir ilişki vardır?

.....
 .....
 .....

Çalışma Yağrağı 3. Bugünkü Sosyal Bilgiler Dersim

**DERS
GÜNLÜĞÜM**

1) Bugün derste ne öğrendim?

.....

.....

.....

.....

.....

2) Bu derste cevaplayamadığım (zorlandığım) sorular

.....

.....

.....

.....

.....

3) Ders sırasında kendimi nasıl hissettim?

.....

.....

.....

.....

.....

4) Dersin işlenişi hakkındaki düşüncelerim

.....

.....

.....

.....

.....

EK 16. UYGULAMA ETKİNLİKLERİ 5**DERS PLANI****Sınıf** : 6**Öğrenme Alanı** : İnsanlar, Yerler ve Çevreler**Kazanım** : Türkiye'nin temel fiziki coğrafya özelliklerinden yeryüzü şekillerini, iklim özelliklerini ve bitki örtüsünü ilgili haritalar üzerinde inceler.**Konu** : Türkiye'nin İklim Tipleri (Karadeniz, Akdeniz ve Karasal İklim)**Süre** : 40 Dakika**Amaç**

Öğrenciler, Türkiye'de görülen iklim tipleri (Karadeniz, Akdeniz ve Karasal iklim) hakkında çıkarımlarda bulunarak öğrenir ve vatanseverlik ve yardımlaşma değerlerini geliştirir.

Anahtar Soru

Sizce, Türkiye'de neden aynı tarihlerde farklı hava koşulları görülür?

Öğrenme Çıktıları

- **Bütün Öğrenciler:** Türkiye'nin iklim tiplerinin özelliklerini çıkarımlarda bulunarak öğrenir.
- **Birçok Öğrenciler:** Türkiye'nin iklim özelliklerini örnekler vererek harita üzerinde açıklar.
- **Bazı Öğrenciler:** Türkiye'de görülen iklim tipleri arasında karşılaştırmalar yaparak değerlendirmelerde bulunur.

Materyal: Grup sayısı kadar çoğaltılan Çalışma Yaprağı 1-A; 2-A ve 2-B; 3-A ve 3-B; 4A ve 4B; 5-A ve 5-B. Öğrenci sayısı kadar çoğaltılan Çalışma Yaprağı 6. Ayrıca her çalışma yaprağı süreç içerisinde akıllı tahtaya yansıtılacaktır.

<p>Giriş</p> <p>1) Öğrencilerin yanlarında bulunan arkadaşları ile yapacağı Çalışma Yaprağı 1 dağıtılır. (Burada heterojen veya homojen gruplar oluşturulur.) Öğrenciler bu etkinliği yaptıktan sonra birkaç gruptan yaptıkları soruları sınıfla paylaşmaları istenir. Özellikle farklı cevap yazanların olup olmadığı sorulur. Ayrıca Türkiye’de farklı iklim tiplerinin görüldüğü vurgulanır.</p>	5 dk
<p>Ana Etkinlikler</p> <p>2) Öğrenciler seviyelerine göre 3-4 kişilik gruplara ayrılarak alt düzey öğrencilere Çalışma Yaprağı 2-A, diğer öğrencilere ise çalışma yaprağı 2-B dağıtılır. Eş zamanlı olarak akıllı tahtadan çalışma yaprakları açılarak yansıtılmıştır. Öğrenciler çalışma yaprağında bulunan görsellerden hareketle Karadeniz ikliminin özelliklerini belirler ve bir grup yaptığı çalışmayı sınıfla paylaşır.</p> <p>3) Akdeniz iklim özelliklerine ait görsellerin bulunduğu Çalışma Yaprağı 3-A alt düzey gruplara ve Çalışma Yaprağı 3-B üst düzey öğrenci gruplarına verilir. Gruplar etkinliklerini bitirdikten sonra bir grup iklim özelliklerini sınıfla paylaşır.</p> <p>4) Ardından alt grup öğrencilerine Çalışma Yaprağı 4-A, üst grup öğrencilere ise Çalışma Yaprağı 4-B dağıtır. Burada bulunan Karasal iklim tipinin özellikleriyle ilgili görsellerden hareketle öğrenciler iklim özelliklerini belirler ve bir grup yaptığı çalışmayı sınıfla paylaşır.</p>	10 dk 10 dk 10 dk
<p>Bitiş/Değerlendirme</p> <p>5) Her öğrenciye bireysel olarak Çalışma Yaprağı 6 dağıtılır. Burada yer alan alanları bugünkü sosyal bilgiler dersine göre doldurmaları istenir. Ardından sosyal bilgiler ders günlükleri öğrencilerden alınır. (Ayrıca her grup seviyesine uygun olarak Çalışma yaprağı 5-A (alt düzey) ve Çalışma Yaprağı 5-B (üst düzey) verilir. Bu etkinliği grupların daha sonra yapıp getirmeleri istenir).</p>	5 dk

Çalışma Yaprığı 1. Aynı Tarihte Farklı Hava Koşulları

Aşağıda sırasıyla Kayseri, Trabzon ve Antalya şehirlerine ait fotoğraflar bulunmaktadır. 26. 12. 2017 tarihinde çekilmiş olan bu fotoğrafları inceleyiniz.

Bu üç fotoğrafa göre bu şehirlerde farklı hava koşullarının görülmesinin nedeni sizce ne/neler olabilir?

.....

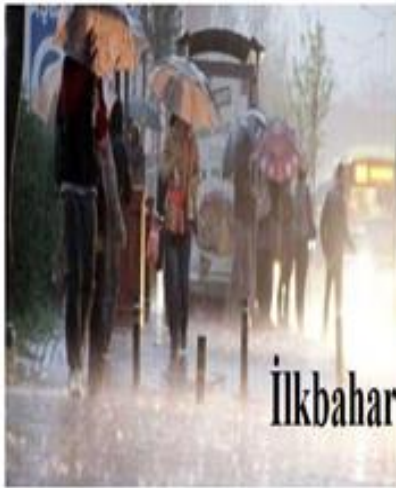
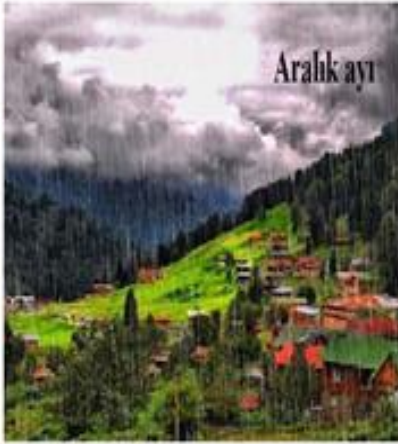
.....

.....

.....

Çalışma Yaprağı 2-A. Trabzon'un İklim Özellikleri

Aşağıda bulunan resimlerin hepsi Trabzon şehrine aittir. Bu görsellerden yararlanarak İklim özellikleri ve iklimin etkileri hakkında neler söyleyebilirsiniz?

İklim Özellikleri ve İklimin Etkileri

Yaz ve kış sıcaklıkları

.....

.....

.....

.....

.....

Mevsimplere göre yağış türleri

.....

.....

.....

.....

.....

Yetiştirilen tarım ürünleri

.....

.....

.....

.....

.....

Bitki Örtüsü

.....

.....

.....

.....

.....

Ev tipi

.....

.....

.....

.....

.....

Çalışma Yaprağı 2-B. Trabzon'un İklim Özellikleri

Aşağıda bulunan resimler, tablo ile yıllık yağış ve sıcaklık grafiği Trabzon şehrine aittir. Bu yararlanarak iklim özellikleri ve iklimin etkileri hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Tarih	Hava Durumu	Gündüz	Gece	Nem
26 Aralık 2018	 Kuvvetli yağış	6°	3°	% 83-93

İklim Özellikleri ve İklimin Etkileri

Yaz ve kış sıcaklıkları ve mevsimlere göre yağış türlerini açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

Yetiştirilen tarım ürünleri

.....

.....

.....

Bitki Örtüsü

.....

.....

Ev tipi

.....

.....

Yağış ve sıcaklık grafiğini nasıl yorumlarsınız?

.....

.....

.....

.....

.....

Gece ile gündüz arası sıcaklık farkı ve nem oranını tabloya göre nasıl yorumlarsınız?

.....

.....

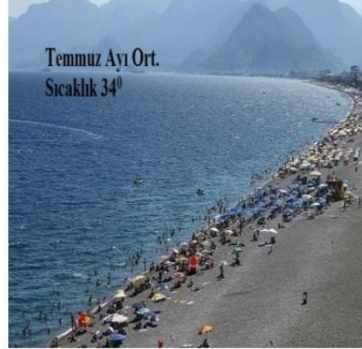
.....

.....

.....

Çalışma Yaprağı 3-B. Antalya'nın İklim Özellikleri

Aşağıda bulunan resimler, tablo ile yıllık yağış ve sıcaklık grafiği Antalya şehrine aittir. Bu yararlanarak İklim özellikleri ve iklimin etkileri hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Tarih	26 Aralık 2018
Hava durumu	 Hafif sağanak yağışlı
Gündüz	13°
Gece	10°
Nem	%39-67

İklim Özellikleri ve İklimin Etkileri

Yaz ve kış sıcaklıkları ve mevsimlere göre yağış türlerini açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Yetiştirilen tarım ürünleri

.....

.....

.....

Bitki Örtüsü

.....

.....

.....

Ev tipi

.....

.....

.....

Yağış ve sıcaklık grafiğini nasıl yorumlarsınız?

.....

.....

.....

.....

.....

Gece ile gündüz arası sıcaklık farkı ve nem oranını tabloya göre nasıl yorumlarsınız?

.....

.....

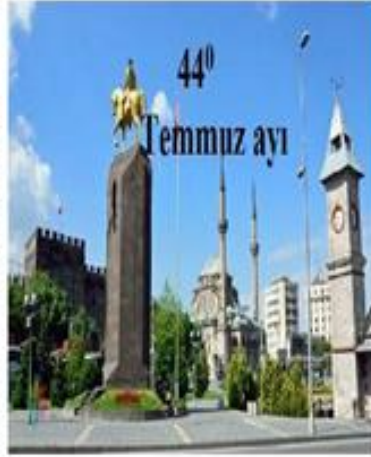
.....

.....

.....

Çalışma Yaprağı 4-A. Kayseri'nin İklim Özellikleri

Aşağıda bulunan resimlerin hepsi Kayseri şehrine aittir. Bu görsellerden yararlanarak iklim özellikleri ve iklimin etkileri hakkında neler söyleyebilirsiniz?

İklim Özellikleri ve İklimin Etkileri

Yaz ve kış sıcaklıkları

.....

.....

.....

.....

Mevsime göre yağış türleri

.....

.....

.....

.....

.....

Yetiştirilen tarım ürünleri

.....

.....

.....

.....

.....

Bitki Örtüsü

.....

.....

.....

.....

.....

Ev tipi

.....

.....

.....

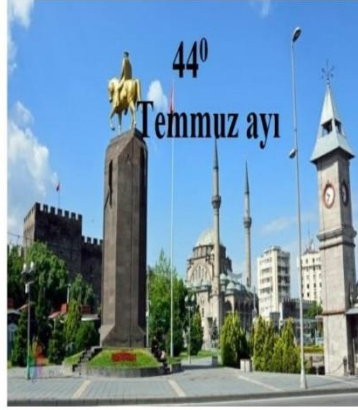
.....

.....

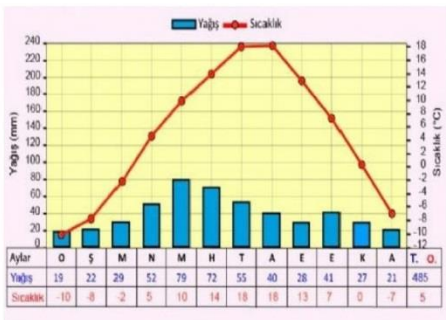

Çalışma Yaprağı 4-B. Kayseri'nin İklim Özellikleri

Aşağıda bulunan resimler, tablo ile yıllık yağış ve sıcaklık grafiği Kayseri şehrine aittir. Bu yararlanarak İklim özellikleri ve iklimin etkileri hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Tarih	Hava Durumu	Gündüz	Gece	Nem
26 Aralık 2018	Yoğun Karlı	2°	-4°	% 69-96

İklim Özellikleri ve İklimin Etkileri

Yaz ve kış sıcaklıkları ve mevsimlere göre yağış türlerini açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

Yetiştirilen tarım ürünleri

.....

.....

.....

.....

.....

Bitki Örtüsü

.....

.....

.....

.....

.....

Ev tipi

.....

.....

.....

.....

.....

Yağış ve sıcaklık grafiğini nasıl yorumlarsınız?

.....

.....

.....

.....

.....

Gece ile gündüz arası sıcaklık farkı ve nem oranını tabloya göre nasıl yorumlarsınız?

.....

.....

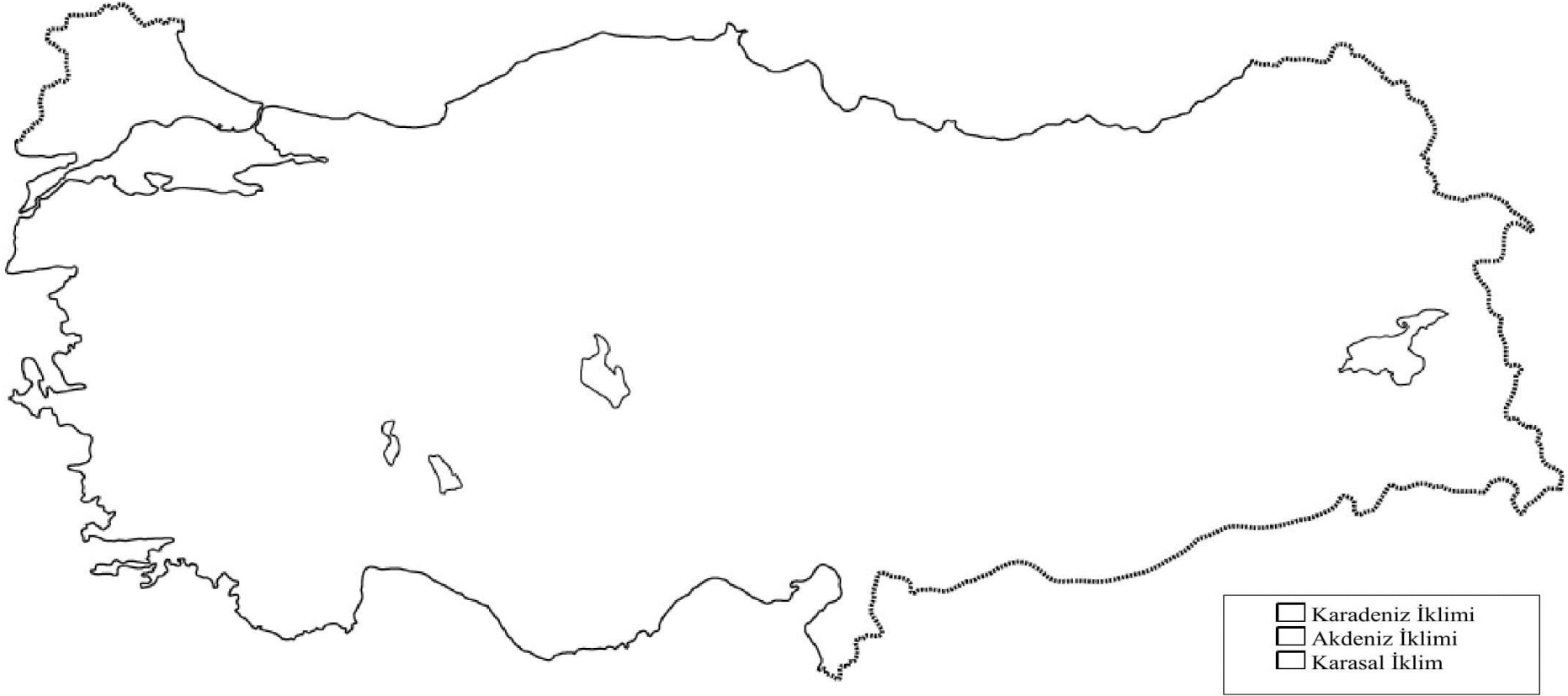
.....

.....

Çalışma Yaprağı 5-A İklim Tiplerini Haritada Gösteriyorum

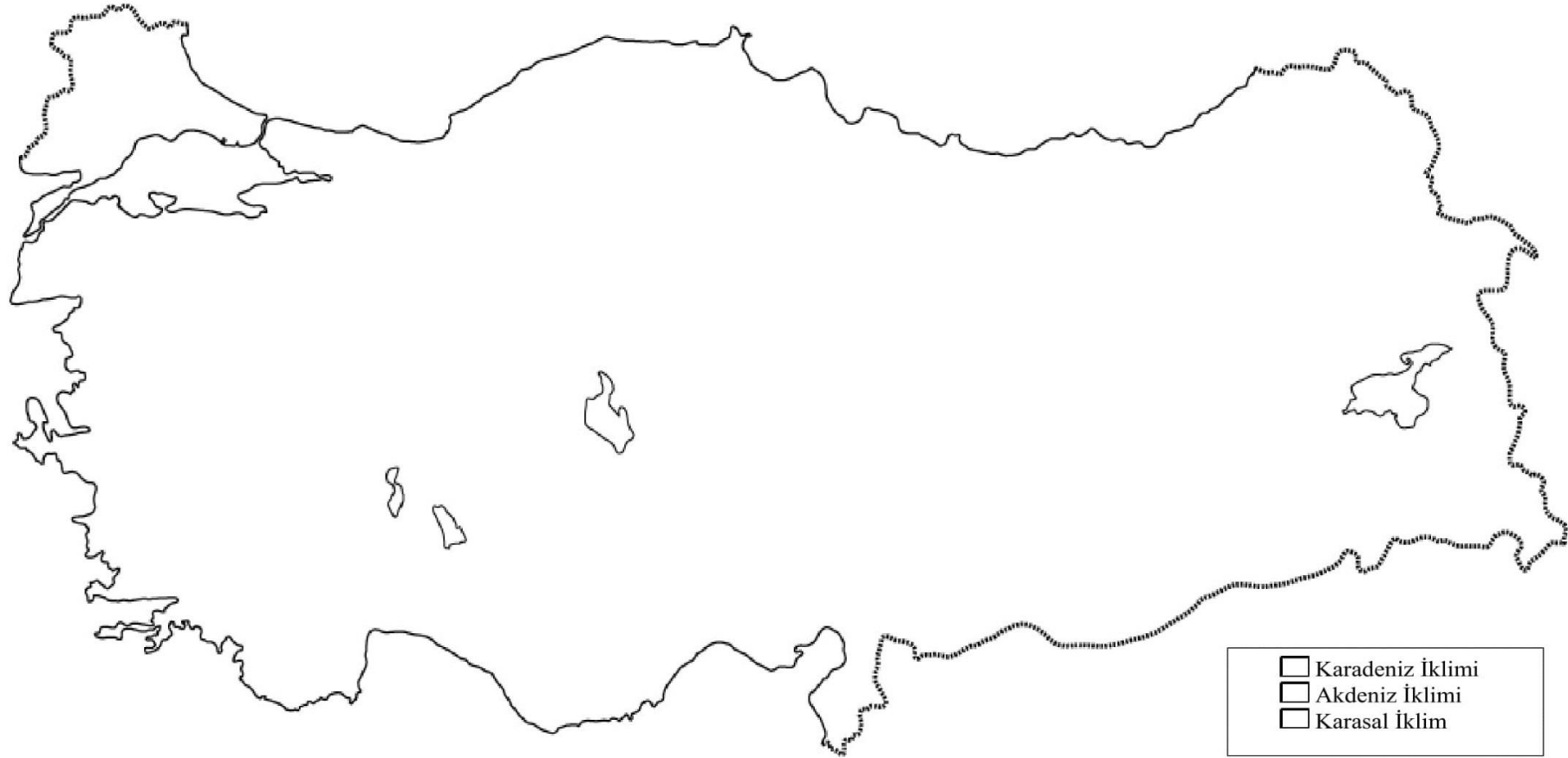
Karadeniz iklimi; Karadeniz kıyıları boyunca ve Marmara Bölgesi'nin Karadeniz'e yakın kesimlerinde görülür. Akdeniz iklimi; Akdeniz, Ege ve Güney Marmara kıyıları ile Trakya'nın Ege kıyılarında görülür. Karasal iklim; İç Anadolu, Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu ve iç batı Anadolu bölgelerinde görülür. **Buna göre iklim tiplerini farklı renkte kalemler kullanarak aşağıdaki Türkiye Dilsiz Haritası üzerinde çizerek gösteriniz.**

Çalışma Yaprağı 5-B İklim Tiplerini Haritada Gösteriyorum

1) Karadeniz iklimi; Karadeniz kıyıları boyunca ve Marmara Bölgesi'nin Karadeniz'e yakın kesimlerinde görülür. Akdeniz iklimi; Akdeniz, Ege ve Güney Marmara kıyıları ile Trakya'nın Ege kıyılarında görülür. Karasal iklim; İç Anadolu, Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu ve İç Batı Anadolu bölgelerinde görülür. **Buna göre iklim tiplerini farklı renkte kalemler kullanarak aşağıdaki Türkiye Dilsiz Haritası üzerinde çizerek gösteriniz.**

2) Yaşadığınızı şehri harita üzerinde işaretleyerek yaşadığınız şehirde görülen iklim özelliklerini açıklayınız.(Arka sayfaya ya da herhangi bir kâğıda yazınız.)

Çalışma Yağrağı 6. Bugünkü Sosyal Bilgiler Dersim

**DERS
GÜNLÜĞÜM**

1) Bugün derste ne öğrendim?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2) Bu derste cevaplayamadığım (zorlandığım) sorular

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3) Ders sırasında kendimi nasıl hissettim?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4) Dersin işlenişi hakkındaki düşüncelerim

.....

.....

.....

.....

EK 17. UYGULAMA ETKİNLİKLERİ 6**DERS PLANI****Sınıf** : 6**Öğrenme Alanı** : İnsanlar, Yerler ve Çevreler**Kazanım** : Türkiye'nin beşeri coğrafya özelliklerini ilgili haritalar üzerinde gösterir.**Konu** : Nüfus Dağılışı ve Ekonomik Faaliyetler**Süre** : 40+40 Dakika**Amaç**

Öğrenciler, Türkiye'nin nüfus dağılışı ile ekonomik faaliyetleri arasında ilişki kurarak harita okuma becerileri ile çalışkanlık ve yardımlaşma değerlerini geliştirir.

Anahtar Soru

Sizce, nüfus miktarı ile ekonomik faaliyetler arasında nasıl bir ilişki vardır?

Öğrenme Çıktıları

- **Bütün Öğrenciler:** Ekonomik faaliyetler ile nüfus dağılışı arasında ilişki kurar.
- **Birçok Öğrenciler:** Türkiye'de görülen ekonomik faaliyetler ile nüfus dağılışı arasındaki ilişkiyi örnek vererek açıklar.
- **Bazı Öğrenciler:** Türkiye'de görülen ekonomik faaliyetleri ve nüfus dağılışını karşılaştırma yaparak değerlendirir.

Materyal: Grup sayısı kadar çoğaltılan çalışma yaprakları. Öğrenci sayısı kadar çoğaltılan Çalışma Yapağı 6. Ayrıca her çalışma yapağı süreç içerisinde akıllı tahtaya yansıtılacaktır.

<p>Giriş</p> <p>1) Öğrencilerin yanlarında bulunan arkadaşları ile yapacağı Çalışma Yaprağı 1 dağıtılır. (Burada heterojen veya homojen gruplar oluşturulur.) Öğrenciler bu etkinliği yaptıktan sonra birkaç gruptan yaptıkları soruları sınıfla paylaşmaları istenir. Özellikle farklı cevap yazanların olup olmadığı sorulur. Ayrıca bu durumun ekonomik faaliyetlerle ilişkili olduğu vurgulanır.</p>	10 dk
<p>Ana Etkinlikler</p> <p>2) Ardından her gruba Çalışma Yaprağı 2 verilir. Buradaki yönlendirmelere uygun olarak kendi listelerini oluşturduktan sonra arkalarında bulunan arkadaşlarıyla yaptıkları listeleri ana başlıklar halinde bir araya getirirler.</p> <p>3) Her gruba Bilgi Yaprağı 1 dağıtılır ve bu bilgi yaprağına göre oluşturdukları listeleri kontrol etmeleri söylenir. Böylece akran değerlendirmesine yapılmış olur.</p> <p>4) Ardından grupların homojen olarak dağılmasına özen gösterilerek gerekli düzenlemeler yapılır. Her gruba Çalışma Yaprağı 3 dağıtılır. Öğrencilerin burada yer alan resimleri incelemeleri istenir.</p> <p>5) Alt grup öğrencilere Çalışma Yaprağı 4-A, üst grup öğrencilere Çalışma Yaprağı 4-B verilir. Bazı grupların cevapları alınır.</p> <p>6) Alt grup öğrencilerine Çalışma Yaprağı 5-A, üst grup öğrencilere ise Çalışma Yaprağı 5-B dağıtılır. Alt gurup öğrencilere Çalışma Yaprağı 6-A ve üst gruplara da Çalışma Yaprağı 6-B verilir. Öğrencilerin cevapları alınır.</p>	15 dk 10 dk 5 dk 15 dk 15 dk
<p>Bitiş/Değerlendirme</p> <p>7) Her gruba Çalışma Yaprağı 7’de bulunan harita dağıtılarak incelemeleri istenir. Ardından her öğrenciye bireysel olarak Çalışma Yaprağı 8 dağıtılır. Burada yer alan alanları bugünkü sosyal bilgiler dersine göre doldurmaları istenir. Ardından sosyal bilgiler ders günlükleri öğrencilerden alınır.</p>	10 dk

Çalışma Yaprağı 1. Kayseri Şehrini Tanıyorum

Kayseri şehrine ait olan aşağıdaki resimleri dikkatlice inceleyiniz.

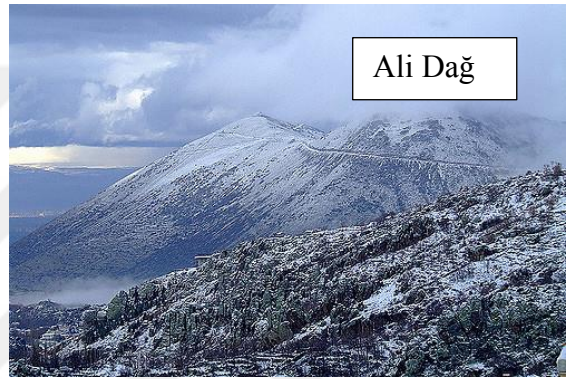
Beyazşehir-İldem

Kapalı Çarşı

Erciyes Dağı

Ali Dağ

Sarız Yolu

Organize Sanayi Yolu

1) Bu resimlerde neler görüyorsunuz?

.....

.....

2) Bu resimler arasındaki farklar ve benzerlikler nelerdir?

.....

.....

3) Sizce, bu yerlerin birbirinden farklı ya da birbirine benzer olmasının sebebi neler olabilir?

.....

.....

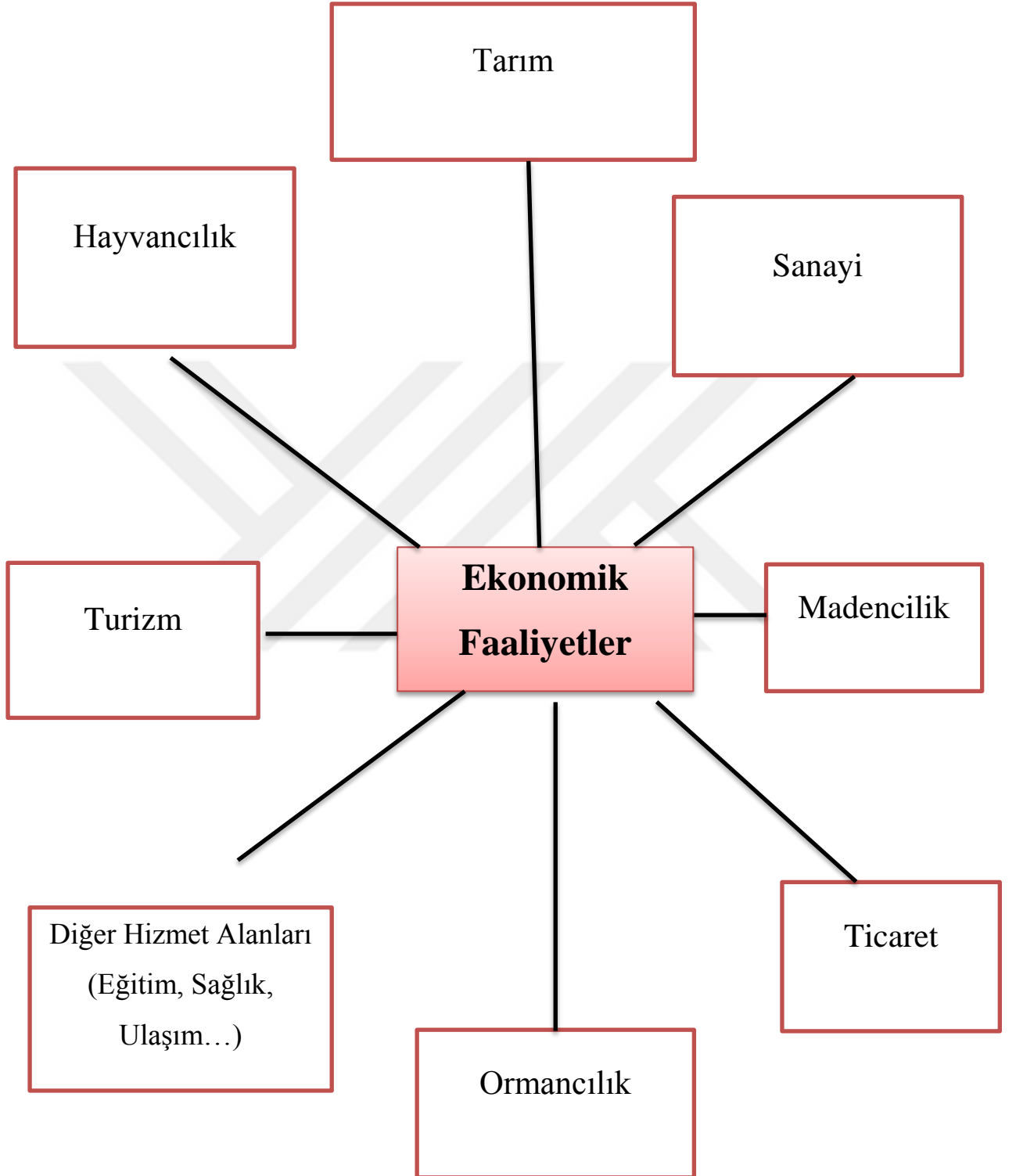
Çalışma Yaprağı 2. Ekonomik Faaliyetleri Listeliyorum

1) Ekonomik faaliyetler nelerdir? Bildiğiniz ekonomik faaliyetleri aşağıya listeleyiniz.

2) Arkanızda oturan arkadaşlarınızla yapmış olduğunuz listeyi karşılaştırınız ve ana başlıklar altında birleştiriniz.

Çalışma Yaprağı 1. Ekonomik Faaliyetler

Çalışma Yaprağı 3. Ekonomik Faaliyetleri İnceliyorum

Çalışma yaprağı 4-A. Nüfus ve Ekonomik Faaliyetler

Çalışma Yaprığı 3'te yer alan görsellere göre aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1) İncelemiş olduğunuz numaralandırılmış görseller hangi şehre ait olabilir? Görsellerin numaralarını aşağıda yer alan şehirlerin altında bulunan kutulara yazınız. (NOT: Bir görsel birden fazla şehir için yazılabilir.)

KAYSERİ	ANTALYA	ŞANLIURFA	ZONGULDAK	İZMİR	KARS

2) Yerleştirmiş olduğunuz görsellerden hangisi doğal kaynaklar ile ilgidir?

.....

.....

.....

3) Yerleştirmiş olduğunuz görsellerden hangisi insan kaynaklı faaliyetlerdir?

.....

.....

.....

4) Bu şehirlerde yaşayan insanların miktarı (nüfus miktarı) hakkında ne söyleyebilirsiniz?

.....

.....

.....

5) Bu şehirlerden hangisi daha kalabalıktır? Neden?

.....

.....

.....

Çalışma yaprağı 4-B. Nüfus ve Ekonomik Faaliyetler

Çalışma Yaprağı 3'te yer alan görsellere göre aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1) İncelemiş olduğunuz numaralandırılmış görseller hangi şehre ait olabilir? Görsellerin numaralarını aşağıda yer alan şehirlerin altında bulunan kutulara yazınız. (NOT: Bir görsel birden fazla şehir için yazılabilir.)

KAYSERİ	ANTALYA	ŞANLIURFA	ZONGULDAK	İZMİR	KARS

2) Yerleştirmiş olduğunuz görseller ile şehirlerin iklim ve bitki örtüsü arasındaki ilişkiyi açıklayınız?

.....

.....

.....

3) Yerleştirmiş olduğunuz görseller ile buldukları şehirlerin yer şekilleri arasında nasıl bağlantı vardır?

.....

.....

.....

4) Bu şehirlerde yaşayan insanların miktarı (nüfus miktarı) hakkında ne söyleyebilirsiniz?

.....

.....

.....

5) Bu şehirlerde yaşayan insan sayısını (nüfus miktarını) en azdan en çoğa doğru nasıl sıralarsınız?

.....

.....

.....

Çalışma Yaprağı 5-A. Türkiye'nin Ekonomik Faaliyetlerini Öğreniyorum

Çalışma Yaprağı 5-B. Türkiye'nin Ekonomik Faaliyetlerini Öğreniyorum

Aşağıda yer alan Türkiye Dilsiz Haritasına ipuçlarını kullanarak ekonomik faaliyetleri yerleştiriniz.

İpuçları: – Sanayinin en çok geliştiği ve Türkiye'nin en büyük şehridir. – Turizmin ve seracılığın en geliştiği yerdir. – Zeytin üretiminin yoğun yapıldığı yerdir. – Turunçgiller tarımının yapıldığı yerdir. – Balıkçılığın en çok geliştiği yerdir. – Fındık ve çay üretiminin yoğun olarak yapıldığı yerdir. – Ayçiçeği tarımının en çok yapıldığı yerdir. – Büyükbaş hayvancılığın en çok yapıldığı ve kış turizminin olduğu yerdir. – Taş kömürünün en çok çıkarıldığı yerdir. – Tarımın özellikle pamuğun en çok yetiştirildiği yerdir. – Petrolün en çok çıkarıldığı yerdir.

Çalışma Yaprağı 6-A. Soruları Cevaplıyorum

Çalışma Yaprağı 5'te yer alan Türkiye Ekonomik Faaliyetler Haritasına göre aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1) Çalışma yaprağı 5'te yer alan haritaya göre Türkiye'de yapılan ekonomik faaliyetler nelerdir?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2) Yapılan ekonomik faaliyetleri Türkiye'nin bölgelerine göre yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3) Bu ekonomik faaliyetlerin yapıldığı yer ile o yerin sahip olduğu özellikler nelerdir?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4) Türkiye'nin hangi yerleri daha kalabalık hangi yerleri daha az nüfusludur? Neden?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Çalışma Yaprağı 6-B. Soruları Cevaplıyorum

Çalışma Yaprağı 5'te yer alan Türkiye Ekonomik Faaliyetler Haritasına göre aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1) Çalışma yaprağı 5'te yer alan dilsiz haritada ekonomik faaliyetleri Türkiye'nin illerine ya da bölgelerine göre yerleştiriniz.

.....
 .....
 .....

2) Yaptığımız haritaya göre Türkiye'de ekonomik faaliyetlerin daha çok yoğunlaştığı yerler nerelerdir? (İl, bölge ya da yön belirterek açıklayınız.)

.....
 .....
 .....
 .....
 .....

3) Bu ekonomik faaliyetlerin yapıldığı yer ile o yerin fiziki ve beşeri (insan kaynaklı) özellikleri hakkında neler söyleyebilirsiniz?

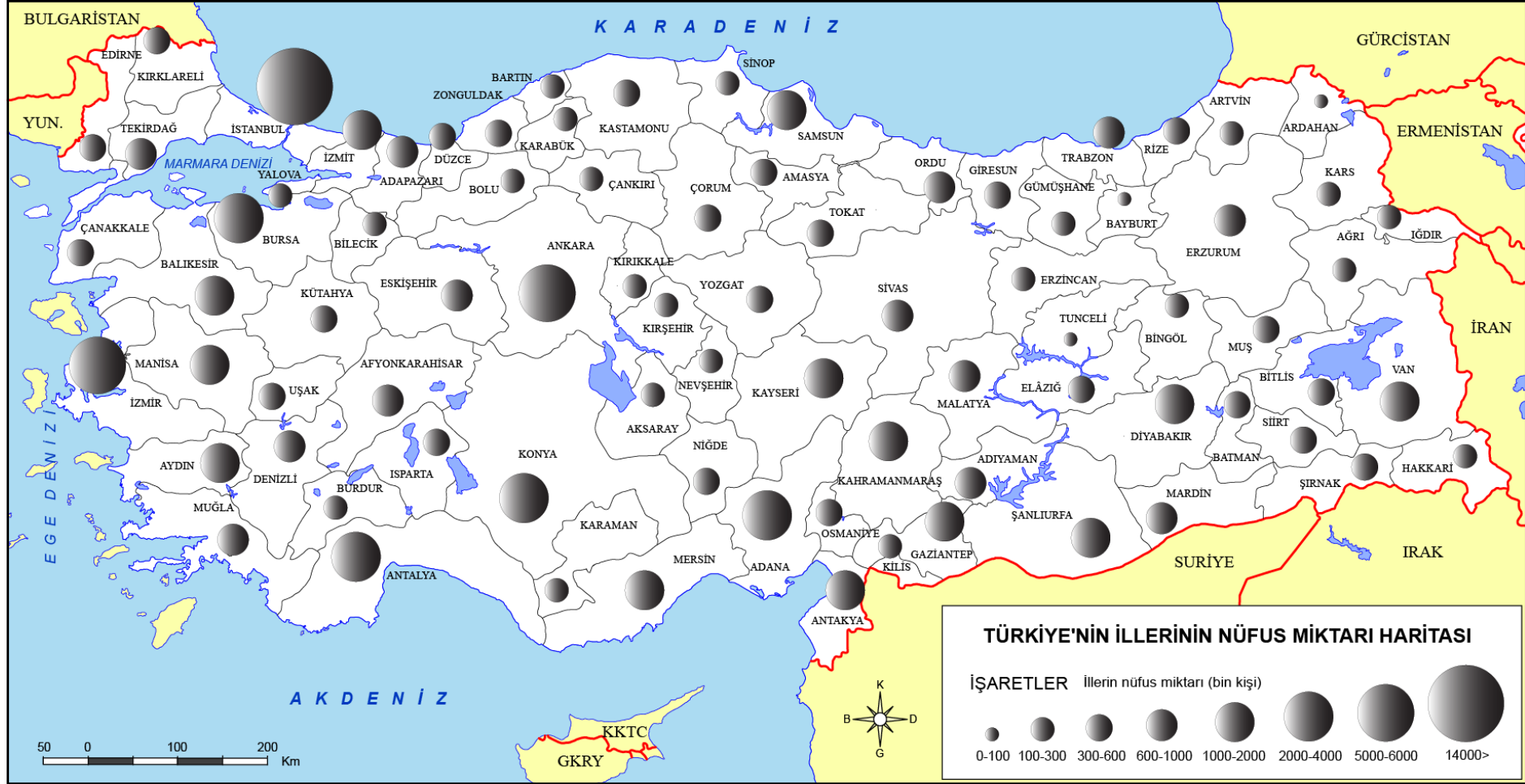
.....
 .....
 .....
 .....
 .....

4) Bir yerin sahip olduğu fiziki özellikler ve ekonomik faaliyetler ile o yerin nüfus miktarı arasında nasıl ilişki vardır?

.....
 .....
 .....
 .....
 .....
 .....

Çalışma Yaprağı 7. Türkiye Nüfus Haritası

Kaynak: TÜİK 2015 © Haritanın tüm hakları saklıdır

cografyaharita.com R. SAYGILI 2016

Çalışma Yağrağı 8. Bugünkü Sosyal Bilgiler Dersim

**DERS
GÜNLÜĞÜM**

- 1) Bugünkü dersimize göre ekonomik faaliyetler ile nüfus miktarı arasında nasıl bir ilişki kurarsınız? Açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

- 2) Bu derste cevaplayamadığım (zorlandığım) sorular

.....

.....

.....

.....

.....

.....

- 3) Ders sırasında kendimi nasıl hissettim?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

- 4) Dersin işlenişi hakkındaki düşüncelerim

.....

.....

.....

.....

.....

.....

EK 18. UYGULAMA ETKİNLİKLERİ 7

DERS PLANI

Sınıf : 6

Öğrenme Alanı : İnsanlar, Yerler ve Çevreler

Kazanım : Genel Değerlendirme Etkinliği (Şimdiye kadar işlenen kazanımlar)

Konu : Mutlak konum, Türkiye yeryüzü şekilleri, iklim ve bitki örtüsü, nüfus dağılışı, ekonomik faaliyetler

Süre : 40 dakika

Amaç

Öğrenciler, öğrendikleri bilgileri harita becerilerini kullanarak uygulamaya aktarmak ve öğrencilerin yardımlaşma, çalışkanlık ve sorumluluk değerlerini geliştirmektir.

Anahtar Soru

Ülkemizin fiziki ve beşeri özellikleri hakkında öğrendiklerimizin ne kadarını harita üzerinde gösterebiliriz?

Öğrenme Çıktıları

- **Bütün Öğrenciler:** Öğrenciler, Türkiye'nin mutlak konumunu, yeryüzü şekillerini, iklim ve bitki örtüsü özelliklerini, nüfus dağılışı ve ekonomik faaliyetlerden bir veya ikisini harita üzerinde gösterir.
- **Birçok Öğrenciler:** Öğrenciler, Türkiye'nin mutlak konumunu, yeryüzü şekillerini, iklim ve bitki örtüsü özelliklerini, nüfus dağılışı ve ekonomik faaliyetlerden ikisini veya üçünü harita üzerinde gösterir.
- **Bazı Öğrenciler:** Öğrenciler, Türkiye'nin mutlak konumunu, yeryüzü şekillerini, iklim ve bitki örtüsü özelliklerini, nüfus dağılışı ve ekonomik faaliyetlerden en az dördünü harita üzerinde gösterir.

Materyaller: Grup sayısı kadar çoğaltılmış A3 boyutundaki Çalışma yaprağı 1 ve öğrenci sayısı kadar çoğaltılmış olan Çalışma Yaprağı 2, renkli kalemler.

<p>Giriş</p> <p>1) Derse “Ülkemizin fiziki ve beşeri özellikleri hakkında öğrendiklerimizin ne kadarını harita üzerinde gösterebiliriz?” anahtar soru sorularak başlanmıştır. Bugün derste bunu göreceğiz diyerek etkinliklere geçilir.</p>	3 dk
<p>Ana Etkinlikler</p> <p>2) Öğrenciler 3-4 kişilik heterojen gruplara ayrılır. Ardından her gruba A-3 boyutunda yer alan çalışma yaprağı 1 dağıtılır. Öğretmen devamlı her gruba gereken yönlendirmeleri yaparak uygulamaları kontrol eder. Her grup kendi hızına göre Türkiye'nin fiziki ve beşeri özelliklerinden farklı unsurları gösterecektir.</p>	30 dk
<p>Bitiş/Değerlendirme</p> <p>3) Her öğrenciye bireysel olarak Çalışma Yaprağı 2 dağıtılır. Burada yer alan alanları bugünkü sosyal bilgiler dersine göre doldurmaları istenir. Ardından sosyal bilgiler ders günlükleri öğrencilerden alınır.</p>	7 dk

Çalışma Yaprağı 1. Öğrendiklerimi Uygulamalı Olarak Gösteriyorum

Çalışma Yağrağı 2. Bugünkü Sosyal Bilgiler Dersim

**DERS
GÜNLÜĞÜM**

- 1) Bugünkü derste öğrendiklerimi uygulamayabilme durumum nasıldı?
Açıklayınız.

.....
 .....
 .....
 .....
 .....

- 2) Bu derste uygulamada zorlandıklarım nelerdi?

.....
 .....
 .....
 .....
 .....

- 3) Ders sırasında kendimi nasıl hissettim?

.....
 .....
 .....
 .....
 .....

- 4) Dersin işlenişi hakkındaki düşüncelerim

.....
 .....
 .....
 .....
 .....

EK 19. UYGULAMA ETKİNLİKLERİ 8**DERS PLANI****Sınıf** : 6**Öğrenme Alanı** : İnsanlar, Yerler ve Çevreler**Kazanım** : Türkiye'nin temel beşerî coğrafya özelliklerini ilgili haritalar üzerinde gösterir.**Konu** : Yer Altı ve Yer Üstü Kaynakları**Süre** : 40+40 Dakika**Amaç**

Öğrenciler, Türkiye'nin yer altı ve yer üstü kaynaklarını harita becerilerini kullanarak kavrar ve çalışkanlık, yardımlaşma ve sorumluluk değerlerini geliştirir.

Anahtar Soru

Sizce, ülkemiz yer altı ve yer üstü zenginlikleri bakımından sahip olduğu zenginlikler nelerdir?

Öğrenme Çıktıları

- **Bütün Öğrenciler:** Türkiye'nin yer altı ve yer üstü zenginliklerini kavrar.
- **Birçok Öğrenciler:** Türkiye'nin yer altı ve yer üstü zenginliklerini örnekler vererek açıklar.
- **Bazı Öğrenciler:** Türkiye'nin yer üstü ve yer altı zenginlikleri bakımından değerlendirmelerde bulunur.

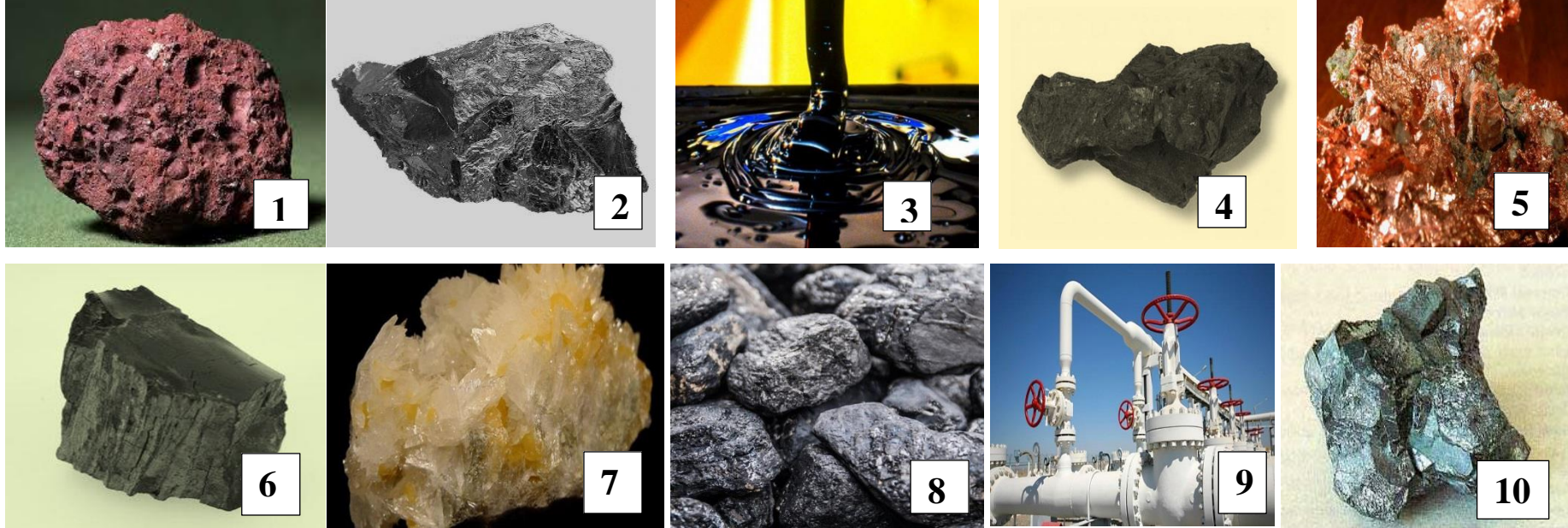
Materyal: Makas, çatal, tel, altın küpe, alüminyum folyo, makas, bant, kömür, grup sayısı kadar çoğaltılan çalışma yaprakları. Ayrıca çalışma yaprakları akıllı tahtadan yansıtılacak. Her grupta en az bir atlas. Grup sayısı kadar makas, yapıştırıcı veya bant.

<p>Giriş</p> <p>1) Öğretmen tarafından sınıfa getirilen “makas, çatal, tel, altın küpe, alüminyum folyo, makas, kömür” gibi maddeler tek tek gösterilerek bunların hangi malzemelerden yapılmış olabileceği öğrencilere sorulur. Öğrencilerden alınan cevaplar neticesinde açıklamalar yapılır.</p>	5 dk
<p>Ana Etkinlikler</p> <p>2) Ardından 3-4 kişilik homojen gruplar oluşturulur. Alt düzey gruplara Çalışma Yaprağı 1-A, üst düzey gruplara Çalışma yaprağı 1-B verilir. Daha sonra akıllı tahtadan açılan çalışma yapraklarından görsellerin hangi madene ait olduğu tek tek sorulur ve doğru cevaplar açıklanır.</p> <p>3) Bu madenlerin ülkemizin hangi şehirlerinde çıkarıldığını görelim diyerek Çalışma yaprağı 2-A alt gruba, Çalışma Yaprağı 2-B üst grup öğrencilere verilir. Burada bulunan bulmacadan hareketle öğrenciler madenlerin nerede çıkarıldığına kendileri ulaşır. Ardından doğru cevaplar yine akıllı tahta yansıtılan harita ile verilir.</p> <p>4) Ardından bu madenlerin kullanım alanları ile ilgili alt gruba Çalışma Yaprağı 3-A, üst gruba Çalışma Yaprağı 3-B dağıtılır. Aynı zamanda her gruba Çalışma Yaprağı 4’te verilir. Öğrencilerin çalışma yaprağı 3’te bulunan görselleri keserek Çalışma Uaprağın 4’te bulunan ilgili alana yapıştırılmaları istenir.</p> <p>5) Her gruba Çalışma Yaprağı 5 verilerek burada yer alan haritayı incelemeleri istenir. Kitaptan veya atlaslardan yararlanabilecekleri vurgulanır. Bu haritaya göre öğrencilerin Çalışma Yaprağı 6-A (alt düzey) ve Çalışma Yaprağı 6-B (üst düzey) de bulunan soruları cevaplandırmaları istenir. Grupların bazılarında cevaplar alınır.</p> <p>6) Alt gruba Çalışma Yaprağı 7-A, üst gruba Çalışma Yaprağı 7-B verilir. Burada yer alan haritayı inceleyerek grupların cevapları alınır.</p>	10 dk 15 dk 15 dk 15 dk 10 dk
<p>Bitiş/Değerlendirme</p> <p>7) Her öğrenciye bireysel olarak Çalışma Yaprağı 8 dağıtılır. Burada yer alan alanları bugünkü sosyal bilgiler dersine göre doldurmaları istenir. Ardından sosyal bilgiler ders günlükleri öğrencilerden alınır.</p>	10 dk

Çalışma Yaprağı 1-A. Yer Altı Kaynaklarını Tanıyorum

Aşağıda taş kömürü, petrol, demir, bakır, linyit, doğalgaz, boksit, oltu taşı, krom ve bor madenlerinin resimleri bulunmaktadır.

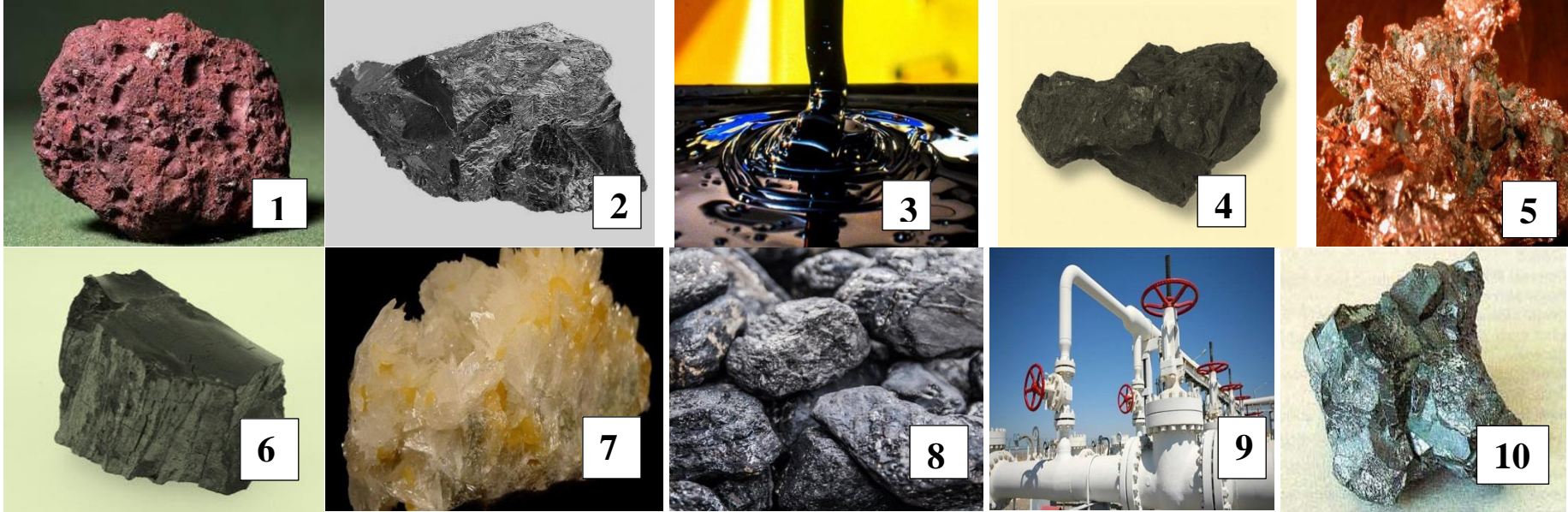

1) Yukarıda yer alan yeraltı kaynakları (madenler) nelerdir? Aşağıda numaraları verilen madenlerin karşısına isimlerini yazınız.

1	6
2	7 Bor
3	8
4 Linyit	9
5	10

Çalışma Yaprağı 1-B. Yer Altı Kaynaklarını Tanıyorum

Aşağıda taş kömürü, petrol, demir, bakır, linyit, doğalgaz, boksit, oltu taşı, krom ve bor madenlerinin resimleri bulunmaktadır.

1) Yukarıda yer alan yer altı kaynakları (madenler) nelerdir? Aşağıda numaraları verilen madenlerin karşısına isimlerini yazınız.

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

- 6
- 7
- 8
- 9
- 10

Çalışma Yaprağı 2-A. Türkiye'deki Yer Altı Kaynaklarının Çıkarıldığı Şehirleri Buluyorum

Aşağıda yerilen ipuçlarından yararlanarak yer altı kaynaklarının çıkarıldığı şehri/şehirleri Türkiye Haritası üzerinde farklı renkteki kalemler ile boyayarak gösteriniz.

Bakır: Kuzeyinde Karadeniz doğusunda Sinop şehrinin bulunduğu şehirde; Rize'nin doğusunda bulunan şehirde; Mardin'in kuzeyinde bulunan şehir ile bu şehrin kuzeybatısında bulunan şehirde çıkarılır.

Bor: Batısında Ege Denizi ve Çanakkale şehrinin bulunduğu şehir ile bu şehrin doğusunda bulunan iki şehirde ve Ankara'nın batısında bulunan şehirde olmak üzere dört şehirde çıkarılır.

Taş kömürü: Kuzeyinde Karadeniz batısında Düzce şehrinin bulunduğu yerde çıkarılır.

Boksit: Akdeniz kıyısında bulunan ve turizm en yoğun olduğu yerde ve Türkiye'nin en büyük yüz ölçümüne sahip olan şehirde çıkarılır.

Petrol: Güneydoğu Anadolu bölgesinde ve özellikle Diyarbakır şehrinin doğusunda bulunan yerde çıkarılır.

Linyit: Batısında İzmir'in olduğu şehir ve bu şehrin bu şehrin kuzey doğusunda bulunan şehirde; Gaziantep'in kuzeyindeki şehirde ve bu şehrin kuzeyinde bulunan şehir olmak üzere dört yerde yoğun olarak çıkarılır.

Çalışma Yaprağı 2-B. Türkiye'deki Yer Altı Kaynaklarının Çıkarıldığı Şehirleri Buluyorum

Aşağıda yerilen ipuçlarından yararlanarak yer altı kaynaklarının çıkarıldığı şehri/şehirleri Türkiye Haritası üzerinde farklı renkteki kalemler ile boyayarak gösteriniz.

Demir: Kış turizminin yoğun olarak yapıldığı Erciyes Dağı'nın bulunduğu şehirde ve Adıyaman'ın kuzeyinde bulunan şehirde çıkarılır.

Krom: Datça yarımadasının bulunduğu şehrimizde yoğun olarak çıkarılır.

Bakır: Kuzeyinde Karadeniz doğusunda Sinop şehrinin bulunduğu şehirde; Rize'nin doğusunda bulunan şehirde; Mardin'in kuzeyinde bulunan şehir ile bu şehrin kuzeybatısında bulunan şehirde çıkarılır.

Bor: Batısında Ege Denizi ve Çanakkale şehrinin bulunduğu şehir ile bu şehrin doğusunda bulunan iki şehirde ve Ankara'nın batısında bulunan şehirde olmak üzere dört şehirde çıkarılır.

Taş kömürü: Kuzeyinde Karadeniz batısında Düzce şehrinin bulunduğu yerde çıkarılır.

Boksit: Akdeniz kıyısında bulunan ve turizm en yoğun olduğu şehirde ve Türkiye'nin en büyük yüz ölçümüne sahip olan şehirde çıkarılır.

Petrol: Güneydoğu Anadolu bölgesinde ve özellikle Diyarbakır şehrinin doğusunda bulunan yerde çıkarılır.

Linyit: Batısında İzmir'in olduğu şehir ve bu şehrin bu şehrin kuzey doğusunda bulunan şehirde; Gaziantep'in kuzeyindeki şehirde ve bu şehrin kuzeyinde bulunan şehir olmak üzere dört yerde yoğun olarak çıkarılır.

Doğalgaz: Trakya bölgesinde yer alan ve doğusunda Karadeniz kıyılarının bulunduğu şehirde çıkarılır.

Oltu Taşı: Karasal iklimin görüldüğü ve kış turizminin yoğun bir şekilde yapıldığı Palandöken Dağı'nın bulunduğu şehirde çıkarılır.

Çalışma Yaprağı 3-A. Madenlerim Kullanım Alanlarını İnceliyorum

Çalışma Yaprağı 3-B. Madenlerim Kullanım Alanlarını İnceliyorum

Çalışma Yaprağı 4. Madenlerin Kullanım Alanlarını Öğreniyorum

Sizce, görsellerde bulunan nesnelerin yapımında hangi maden kullanılmaktadır? İlgili yerlere yapıştırınız.

BOR	BOKSİT
KROM	LİNYİT
DEMİR	PETROL
TAŞ KÖMÜRÜ	OLTU TAŞI
BAKIR	DOĞALGAZ

Çalışma Yaprağı 5. Türkiye Akarsuyu ve Göller Haritası

Çalışma Yaprağı 6-A. Türkiye'nin Akarsularını ve Göllerini Öğreniyorum

Aşağıda yer alan soruları Çalışma Yaprağı 4'te bulunan Türkiye Akarsu ve Göller Haritasına göre cevaplandırınız.

1) Türkiye'deki akarsular ile ilgili aşağıda yer alan tabloyu doldurunuz.

Ülke Sınırları Dışından Gelip Ülkemizdeki Denizlere Dökülen Akarsular	Ülkemizin Sınırları İçerisinde Doğup Ülkemizin Dışındaki Denizlere Dökülen Akarsular	Ülkemizin Sınırları İçerisinde Doğup Ülkemizdeki Denizlere Dökülen Akarsular

2) Türkiye'deki akarsuları ve üzerinde bulunan barajları aşağıya yazınız.

Akarsu Adı	Üzerinde Bulunan Barajlar	Akarsu Adı	Üzerinde Bulunan Barajlar

3) Türkiye'de bulunan göllere örnekler veriniz ve haritaya baktığımız zaman göllerin yoğunlukta bulunduğu yeri harita üzerinde gösteriniz.

.....

.....

.....

.....

4) Akarsuların üzerine neden barajlar kurulur?

.....

.....

.....

.....

Çalışma Yaprağı 6-B. Türkiye'nin Akarsularını ve Göllerini Öğreniyorum

Aşağıda yer alan soruları Çalışma Yaprağı 4'te bulunan Türkiye Akarsu ve Göller Haritasına göre cevaplandırınız.

1) Türkiye'deki akarsular ile ilgili aşağıda yer alan tabloyu doldurunuz.

Ülke Sınırları Dışından Gelip Ülkemizdeki Denizlere Dökülen Akarsular	Ülkemizin Sınırları İçerisinde Doğup Ülkemizin Dışındaki Denizlere Dökülen Akarsular	Ülkemizin Sınırları İçerisinde Doğup Ülkemizdeki Denizlere Dökülen Akarsular

2) Türkiye'deki akarsuları ve üzerinde bulunan barajları aşağıya yazınız.

Akarsu Adı	Üzerinde Bulunan Barajlar	Akarsu Adı	Üzerinde Bulunan Barajlar

3) Haritaya baktığımız zaman “Göller Yöresi” olarak adlandıran yer sizce neresi olabilir? Harita üzerinde gösteriniz.

.....

.....

.....

.....

4) Türkiye'nin hangi bölgesinde daha çok baraj kurulmuştur? Nedenleri ile açıklayınız.

.....

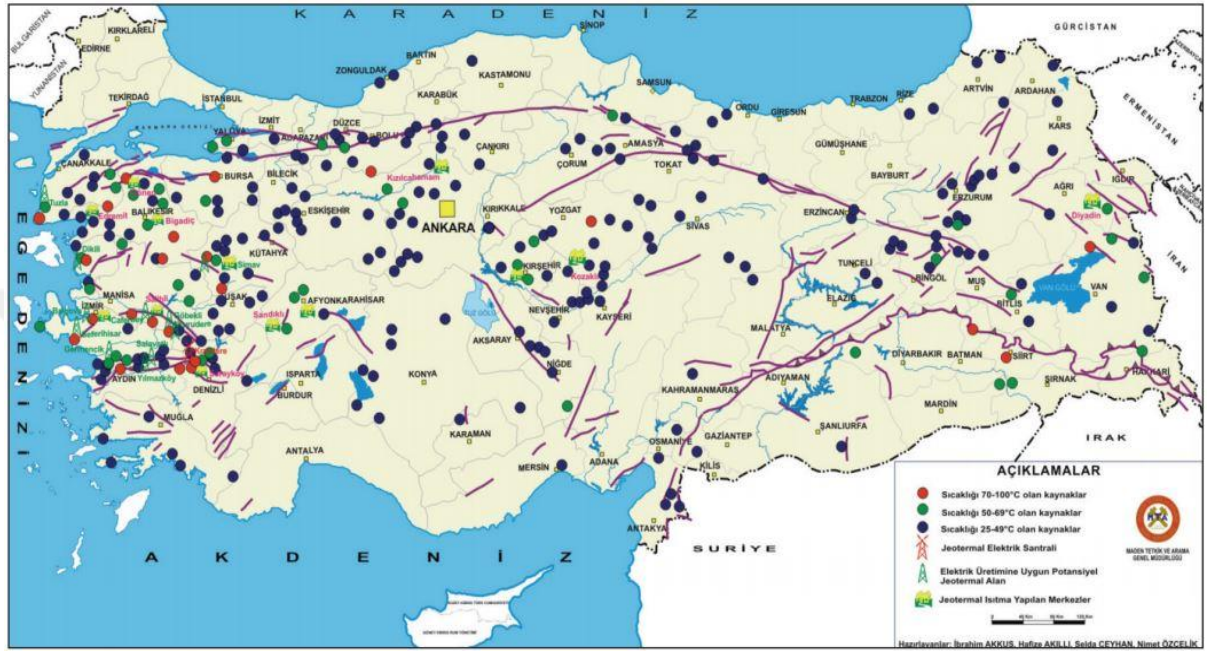
.....

.....

.....

Çalışma Yaprağı 7-A. Yer Altı Su Kaynakları Dağılım Haritası

Aşağıda yer alan soruları izlemiş olduğunuz videodan ve aşağıda bulunan haritadan yararlanarak cevaplandırınız.

1) Yer altı suları ne demektir? Tanımlayınız.

.....

.....

.....

.....

2) Yer altı sularından hangi alanlarda faydalanılmaktadır?

.....

.....

.....

.....

3) Yukarıdaki haritaya baktığımız zaman sıcak su kaynakları daha çok Türkiye'nin hangi bölgesinde yer almaktadır?

.....

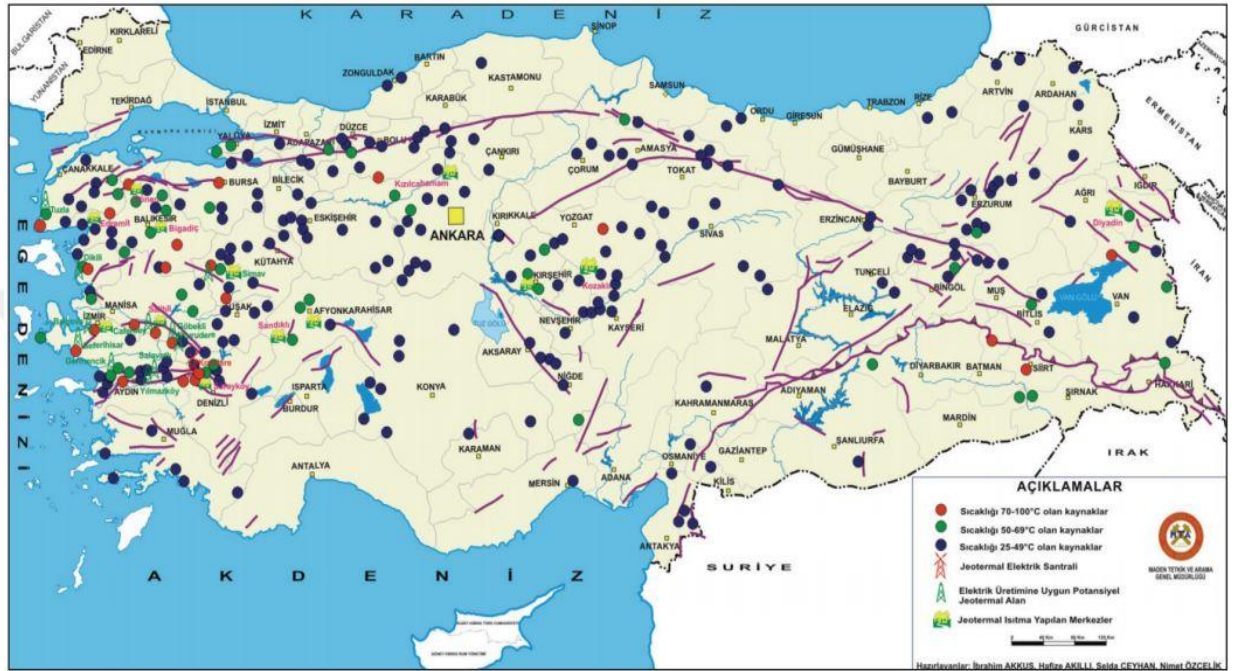
.....

.....

.....

Çalışma Yaprağı 7-B. Yer Altı Su Kaynakları Dağılım Haritası

Aşağıda yer alan soruları izlemiş olduğunuz videodan ve aşağıda bulunan haritadan yararlanarak cevaplandırınız.

1) Yer altı suları nasıl oluşmaktadır?

.....

.....

.....

.....

2) Yer altı sularının kullanım alanlarını örnekler vererek açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

3) Yukarıdaki haritaya baktığınız zaman sıcak su kaynaklarının daha çok Türkiye'nin batısında yer aldığını görmekteyiz. Sizce bunun nedeni ne olabilir?

.....

.....

.....

.....

Çalışma Yağrağı 8. Bugünkü Sosyal Bilgiler Dersim

**DERS
GÜNLÜĞÜM**

- 1) Bugünkü dersimizde yer altı ve yer üstü zenginliklerimiz ile ilgili öğrendikleriniz nelerdir? Açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

- 2) Bu derste cevaplayamadığım (zorlandığım) sorular ve dilsiz haritada (Çalışma Yaprağı 2) yerleştiremediğiniz madenler nelerdir?

.....

.....

.....

.....

.....

- 3) Ders sırasında kendimi nasıl hissettim?

.....

.....

.....

.....

.....

- 4) Dersin işlenişi hakkındaki düşüncelerim

.....

.....

.....

.....

.....

EK 17. UYGULAMA ETKİNLİKLERİ 9

DERS PLANI

Sınıf : 6

Öğrenme Alanı : İnsanlar, Yerler ve Çevreler

Kazanım : Dünyanın farklı doğal ortamlarındaki insan yaşantılarından yola çıkarak iklim özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.

Konu : Kutup iklimi, Akdeniz iklimi, muson iklimi ve ekvatorial iklim

Süre : 40+40+40 Dakika

Amaç

Öğrenciler, dünyanın farklı yerlerinde görülen iklim özelliklerinin insan yaşamına olan etkisini mekânı algılama becerisini kullanarak kavrar ve çalışkanlık değeri kazanır.

Anahtar Soru

Sizce, dünyanın bir yerindeki iklim özellikleri o yerde yaşayan insanların yaşamı üzerinde nasıl bir etki oluşturur?

Öğrenme Çıktıları

- **Bütün Öğrenciler:** Dünyada görülen iklim tiplerinin insan yaşamı üzerindeki etkisini açıklar.
- **Birçok Öğrenciler:** : Dünyada görülen iklim tiplerinin insan yaşamı üzerindeki etkisi hakkında mekânı algılama becerisini kullanarak çıkarımlarda bulunur.
- **Bazı Öğrenciler:** Dünyada görülen iklim tiplerinin insan yaşamı üzerindeki etkilerini mekânı algılama ve yaratıcılık becerisini kullanarak değerlendirir.

Materyal: Her gruba ikişer tane Çalışma Yaprakları 1, öğrenci sayısı kadar Çalışma Yaprakları 2, bilgi kartları, tahta, kâğıt, kalem, renkli zarflar, bant, tahta kalem, mont, atkı, eldiven, şapka, makas vb. Bilgi kartları her iklim tipine ait bilgilerin olduğu dört farklı renkte bulunan zarflarda yer almaktadır (Bkz.: Örnek bilgi kartları ve zarflar).

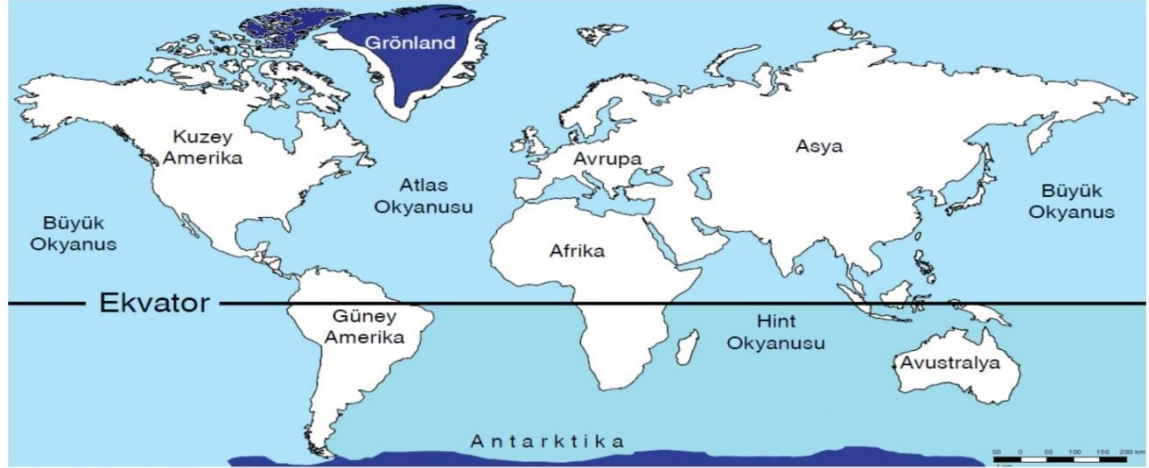
<p>Giriş</p> <p>Isınma Etkinlikleri</p> <p>1) Öncelikle sınıfta bulunan sıralarla “U” düzeni oluşturulur. (Böylece orta alanın yani sahnenin geniş olması ve herkesin oturduğu yerden sahneyi görebilmesi sağlanır.) Öğrencilerin birbirine dokunmadan sınıf içerisinde serbestçe yürümeleri istenir. Daha sonra öğrencilere yağmurun yağmaya başladığı ve daha sonra hızlandığı ardından yağmurun yavaşladığı ve fırtınanın çıktığı daha sonra fırtınanın durduğu ve karın yağmaya başladığı ardından tipiye dönüştüğü sonra karın yavaşlayarak durduğu ve sonra güneşin çıktığı yönergeleri söylenerek öğrencilerin adımları yavaşlatılıp hızlandırılması sağlanmış olur.</p> <p>2) Öğrencilerden çember oluşturmaları istenir. Daha sonra 1’den 4’e kadar sırayla öğrencilerin sayması istenir. Daha sonra 1 sayıları bir grup, 2 sayıları bir grup, 3 sayıları bir grup ve 4 sayıları bir grup olmak üzere sınıf dört gruba ayrılır.(Burada grupların heterojen olarak dağılmasına dikkat edilir ve eğer homojen grup olursa gerekli düzenlemeler yapılır.)</p>	<p>10 dk</p> <p>5 dk</p>
<p>Ana Etkinlikler</p> <p>Geliştirme Etkinlikleri</p> <p>3) Ardından tahtaya “ğ” harfi hariç alfabe sırasıyla yazılır. Tahtaya yazılmış olan 28 harf eşit sayıda olmak üzere dörde bölünür. Daha sonra her gruba iklimler ile ilgili bilgi kartlarının bulunduğu zarflar dağıtılır. Zarfların üzerine iklim tipleri yazılmış olup üzeri gizlenmiştir. Ardından gruplara zarfın üzerini açmaları söylenir ve hangi iklim tipinin geldiği sorularak sırayla her 7 harfe bir iklim tipi yazılır.</p> <p>4) Daha sonra gruplardan sırayla tahtaya gelip alfabetik sıraya uygun harfle başlayan diyaloglar kurmaları istenir. Her grup kendisine gelen yedi harfle başlayan bir diyalog oluşturur.</p> <p>5) Her gruba farklı iklim tipleri ile ilgili bilgi kartlarının bulunduğu zarflar rastgele dağıtılır. Daha sonra zarfın içinde bulunan bilgi kartlarını okumalarını ve görselleri incelemeleri söylenir. Her gruba iklim tipleri ile ilgili bilgi kartlarından yola çıkaracak bir senaryo/oyun oluşturmaları istenir. Eğer gruplar senaryo oluşturmada zorlanırsa kutup iklimi grubuna “balıkçı”, Akdeniz iklimi grubuna “köy kahvesi”, muson iklimi grubuna “çiftçi” ve ekvatorial iklim grubuna “sporcu” olacak şekilde çıkış noktaları verilir. Bu sırada her gruba gerekli yönlendirmeler yapılır.</p>	<p>10 dk</p> <p>20 dk</p> <p>25 dk</p>

<p>6) Her grup hazırlamış olduğu bu senaryoyu beş dakikalık süre zarfında sırayla sınıfta canlandırmaları istenir. Bu sırada her gruba Çalışma Yaprağı 1 dağıtılarak burada bulunan tabloyu arkadaşlarının oyununa göre doldurmaları istenir.</p>	20 dk
<p>Sonuç Etkinlikleri (Rahatlama)</p> <p>7) Öğrencilerden rahatça oturmaları ve gözlerini kapatmaları istenir. Sonra, çimenlerin üzerinde uzandıklarını ve yavaş yavaş yağmur yağdığını hissetmeleri istenir. Küçük yağmur taneciklerinin alınına, yanaklarına, çenesine, burnuna, ellerine, ayaklarına, karnına yavaş yavaş düştüğünü ve böylece bedeninin rahatladığını, hafiflediğini hissetmeleri söylenir. Daha sonra öğrencilerden yaşça gözlerini açmaları istenir.</p>	5 dk
<p>Bitiş/Değerlendirme</p> <p>8) Her gruptan dünyada görülen iklim tipleri ile ilgili şiir, resim ya da bir metin oluşturmaları istenir. İsteyen kişilerin bu çalışmayı bireysel olarak da yapabileceği vurgulanır.</p> <p>9) Her öğrenciye “Bugünkü Sosyal Bilgiler Dersim” Çalışma Yaprağı 2 dağıtılarak bugünkü sosyal bilgiler dersine göre günlüklerini yazmalarını istenir.</p>	15 dk 10 dk

Bilgi Kartları

KUTUP İKLİMİ

Dünyanın kuzey ve güney kutup noktalarına yakın olan bölgeleri buzullarla kaplıdır. Çok soğuk olan bu bölgelerde insan yaşamı zordur. Yıllık ortalama sıcaklık -30°C ile -35°C arasında seyredir. Bu yüzden insanlar yaşamak için kutup noktalarına yakın yerleri fazla tercih etmezler. Yukarıdaki haritayı incelediğimiz zaman Kutup iklimi; Antartika, Grönland, Alaska ve Kanada'nın kuzeyinde görülmektedir.

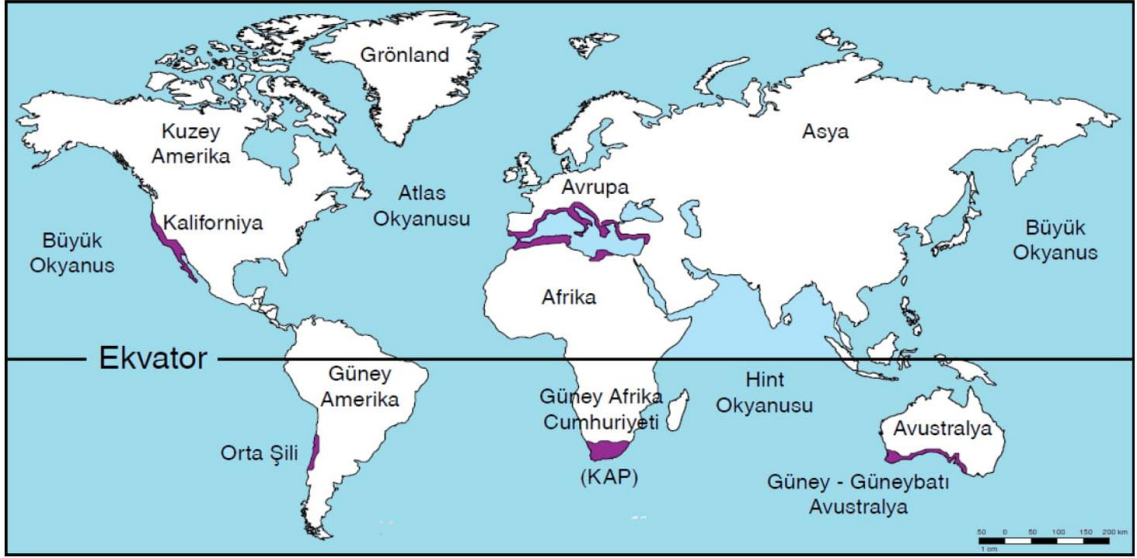
Kutup ikliminde toprak devamlı donmuş hâlde olduğundan bitki örtüsü yoktur. Aynı zamanda tarım ürünleri yetiştirilemez. Avcılık ve balıkçılık insanların önemli geçim kaynağıdır. Bu bölgedeki insanlar, yaşantılarını iklim koşullarına uygun olarak şekillendirmişlerdir. Kışın buzdan ve balina kemiklerinden yaptıkları **İgloo** denilen kubbeli, geleneksel evlerde yazın ise çadırlarda yaşarlar.

Kanada'nın kuzeyi, Alaska, Grönland ve Sibiry'a'nın doğusunda yaşayan yerli halka Eskimo denir. Eskimolar genellikle Ren geyiği derisinden yapılmış kürklü ve kalın kıyafetler giyerler. Böylece soğuk hava koşullarına karşı kendilerini korurlar. Ulaşımında ise köpeklerin çektiği kızakları kullanırlar.

AKDENİZ İKLİMİ

Akdeniz iklimi dünyamızın 30° ile 40° enlemleri arasında yer alır. Akdeniz iklimi Mısır, Libya hariç Akdeniz çevresindeki ülkelerde, ABD, Şili, Avustralya, Güney Afrika Cumhuriyeti'nde görülür. Yazları sıcak ve kurak, kışları ise ılık ve yağışlı geçer. Yağışlar genellikle yağmur şeklindedir. Yağışlar en fazla kış mevsiminde olur. Yıllık ortalama sıcaklık 15°C–20°C arasındadır. Kışın sıcaklık 0 °C'nin altına nadiren düşer. Doğal bitki örtüsü kuraklığa dayanabilen bodur çalılardan oluşmaktadır.

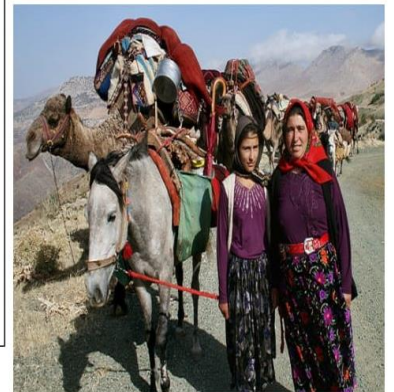
Akdeniz ikliminin ılıman olması ve yaz sıcaklığının fazla olması yaz turizminin gelişmesini sağlamıştır. Kış mevsiminin ılık geçmesi seracılık yapılmasına imkan sağlar. Turunçgiller, zeytin, incir, pamuk, yer fıstığı önemli tarım ürünleridir.

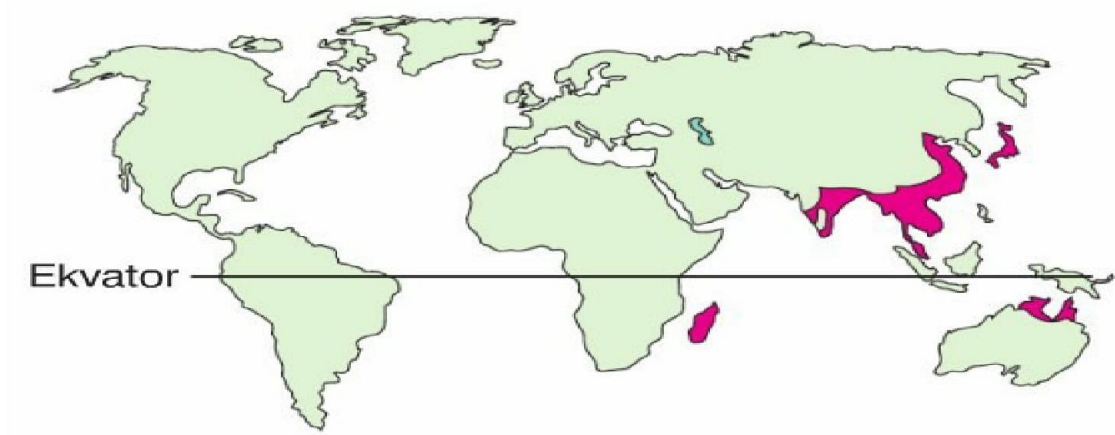
Akdeniz ikliminin görüldüğü Türkiye gibi bazı ülkelerde konutlarda yapı malzemesi olarak genellikle taş kullanılmıştır. İnsanlar evlerin dış cephesinde açık renkli boyalar tercih etmiştir. Konutlarında yaz sıcaklığının etkisini azaltmak amacıyla çatı yerine dam yapmayı uygun görmüşlerdir

Toros Dağları'nda geçimini hayvancılıkla sağlayan **yörük** adı verilen konargöçer bir topluluk yaşamaktadır. En büyük geçim kaynakları hayvancılıktır. Yazın hayvanlarını otlatmak için yaylalara giderek çadırlarda kalırlar. Sonbahar olunca da sahile inerek maki alanlarında hayvanlarını otlatırlar.

MUSON İKLİMİ

Asya kıtasının güneyi ve güneydoğusundaki Hindistan, Bangladeş, Japonya, Çin gibi ülkeler muson rüzgârlarının etkili olduğu yerlerdir. Yazın okyanus üzerinden gelen bu rüzgârlar, bölgede aşırı yağışlara neden olmaktadır. Yağışların etkisi ile can ve mal kaybına neden olan su taşkınları meydana gelmektedir. Kışın ise tam tersi kurak bir dönem yaşanır.

Muson ikliminde yağışların fazla olması pirinç üretimini kolaylaştırır. Pirinç su dolu tarlalarda yetişir. Bu bölgede geçmişten günümüze kadar tarımın yaygın olması nüfusun yoğunlaşmasında etkili olmuştur. İnsanlar giysi seçiminde su geçirmeyen yağmurlukları tercih ederler.

Mobilya ve gemi yapımında teak adı verilen ağaçlardan faydalanırlar. Konutlarını ahşaptan yaparak çatılarında saz ve kamış kullanmışlardır.

Hindistan'ın batısında bulunan endüstri kenti Gujarat (Gucurat) eyaletinde şiddetli yağmurların neden olduğu selde 120 kişi hayatını kaybetti. Şehrin tüm altyapısı kullanılamaz hâle gelirken 10 binlerce çiftçinin pamuk tarlası su altında kaldı.

EKVATORAL İKLİMİ

Yukarıdaki haritaya baktığımız zaman ekvatorial iklim; Endonezya ve Malezya adaları, Amazon ve Kongo havzası ile Brezilya ve Singapur gibi üzerinden Ekvator çizgisinin geçtiği ülkelerde görülür. Bu bölgelerde güneş ışınları dik ve dike yakın geldiği için çok sıcaktır. Yıl boyu ortalama sıcaklık 27°C'dir.

Burada yağmur ormanları bulunur ve her mevsim bol yağış alır. Bu yüzden ağaçların boyları 45 metreye kadar yükselir. Dünyanın akciğerleri olan bu ağaç topluluklarının içinde çok çeşitli bitki ve hayvan türü yaşar.

Kaka

Ekvatorial iklimin görüldüğü yerlerde ağaçların fazla olması insanların evlerini ahşaptan yapmalarına sebep olmuştur. İnsanlar ihtiyaçlarını tarım, hayvancılık yaparak ve orman ürünlerini satarak gidermektedir. Kakao, kauçuk, muz ve ağaçlardan elde edilen kereste önemli gelir kaynağıdır. İnsanlar, nehirlerde sallar vasıtasıyla ulaşımı kolayca sağlarlar. Bölgenin sıcak olması ve sık ağaçların güneş ışınlarını engellemesi giysi ihtiyacını azaltmıştır.

Çalışma Yaprağı 1. Dünyada Görülen İklim Tipleri ve Özellikleri

İklim Tipi	Görüldüğü Yerler	Bitki Türleri	Hayvan Türleri	Ev Tipi	Kıyafetleri	Ulaşım Araçları	Ekonomik Faaliyetler
Kutup İklimi							
Akdeniz İklimi							
Muson İklimi							
Ekvatorial İklim							

Çalışma Yapağı 2. Bugünkü Sosyal Bilgiler Dersim

**DERS
GÜNLÜĞÜM**

- 1) Bugünkü dersimize göre dünyadaki iklim özellikleri insanların yaşam koşullarını üzerinde nasıl bir etkiye sahiptir? Açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

- 2) Bu derste cevaplayamadığım veya zorlandığım sorular (Çalışma Yapağı 1’de yerleştiremediğim yerler) nelerdir?

.....

.....

.....

.....

- 3) Ders sırasında kendimi nasıl hissettim?

.....

.....

.....

.....

- 4) Dersin işlenişi hakkındaki düşüncelerim

.....

.....

.....

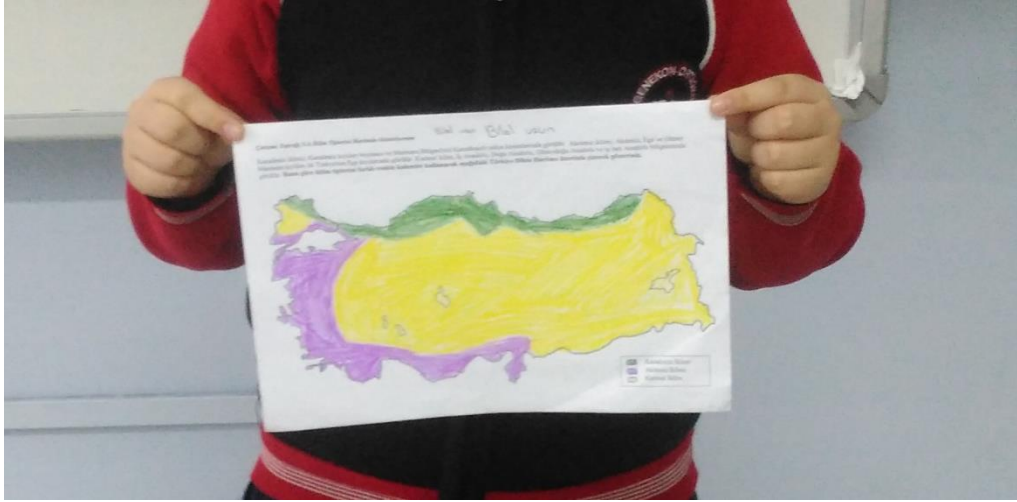
.....

EK 18. UYGULAMA SÜRECİNE DAİR FOTOĞRAFLAR

Akdeniz
 Akdenizdir benim adım
 Birazcık ılımanım
 Kışları yağışlıyım
 Akdenizde yaşıyorum.

Seracılık yaparım
 tarımla uğraşırım
 milleti alıştırırım
 tarıma yakınlaştırım

Truzimdir benim adım
 Gezmektir benim işim
 Bondakal no mandalin
 Hepsini Severim.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı: Zeyneb AKDEMİR
Uyruğu: Türkiye (T.C)
Doğum Tarihi ve Yeri: 07.07.1994 - Kayseri
Medeni Durum: Bekar
e-mail: akdemirzeyneb@gmail.com

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Tarihi
Yüksek Lisans	Erciyes Üniversitesi,	2019
Lisans	Erciyes Üniversitesi	2016
Lise	Behice Yazgan Kız Lisesi, Kayseri	2012

YABANCI DİL

İngilizce